

CHRISTIAN BERNADAC

186

DE TREPTE MAUTHAUSEN

virtual-project.eu

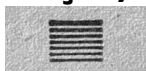
RA POLITICĂ

186 DE TREPTE • MAUTHAUSEN

CHRISTIAN BERNADAC

**186 DE TREPTE
MAUTHAUSEN**

**Traducere din limba franceză de
PAUL B. MARIAN
EDITURA POLITICĂ
București, 1983**

**Christian Bernadac
Les 186 Marches
Copyright Editions France-
Empire 1974**

Redactor: MARIA ALEXE

Coperta: CONSTANTIN NIȚULESCU

Lui Emile VALLEY

fiindcă el reprezintă, după treizeci de ani,
amintirea și unitatea de vederi a celor de
la Mauthausen.

Ci într-acestea, ajungând sub munte,
aflarăm stânca povârnită – atare,
încât nu-i chip picior de om s-o-nfrunte.

„Pe unde oare ai izbuti ușor
să urci, grăi maestrul meu, prin stâncă,
de n-ai aripi ca să te-avânți în zbor?”

Dante: *Divina Comedie*
Purgatoriul, Cântul III¹

- Noi deținuți?
- Azi, nu.
- Mâine?
- Cu siguranță. În cursul dimineții.
- Un transport mare?

¹ Traducere Eta Boeriu, Editura pentru literatură universală, București, 1965.

— Nu știu. Dar convoiul anunțat cuprinde o lungă listă de evrei.

Luis Garda își lasă capul în jos.

— S-a zis cu liniștea!

Se întoarce spre scara cea mare cu treptele largi de granit.

— Nu vor coborî decât poimâine.

Alege o piatră, o cântărește.

— Prea grea.

Aceea pe care o ridică pare mai voluminoasă dar e - cum se spune, în fundul carierei din Mauthausen - o „iluzie”, o „piatră moale”. Așadar, după patru zile de „destindere”, „nebunia” va reîncepe.

— Numai să nu fie prea mulți evrei!

Și apoi la ce bun! Chiar dacă n-ar fi decât o mână de evrei, „negustorii de vite” vor completa „suta” la formarea comandourilor de condamnați.

— Acest grup de muncă, sau mai bine spus de exterminare, era cunoscut sub denumirea oficială de „Baukommando nr II”². El trebuia să care de la carieră pietrele necesare construcției și, ulterior, extinderii lagărului. Acest „Baukommando II” era format din trei grupe distincte de deportați. În frunte trei „sute” de condamnați care făceau parte din Strafkompagnie (companie disciplinară). Pe kapo al acestei companii îl chema Paul Mayer. În centru „disponibili” - „carnea de tun” - oameni

² Manuscris inedit al lui Luis Garcia (decembrie 1973).

de diferite naționalități, dar mai ales, în perioada 1941-1942, republicani spanioli. „Disponibilii” formau mai mult de șase „sute”. La urmă, șase sau opt „sute” de evrei despre care se știa că vor fi exterminați. Membrii grupului din fruntea coloanei nu puteau fi confundați cu ceilalți. Fiecare purta în spate un „trăger”, un suport de lemn legat cu niște curele, cam în felul sacilor tirolezi, pe care erau îngrămădite pietrele. Grupul central – „carnea de tun” – și evreii care încheiau coloana, nu aveau „trăger”; în principiu, numai evreii trebuiau să fie exterminați, dar obiceiul era ca în cursul „ofensivelor”, grupurile II și III să fie confundate.

Între poarta lagărului și primele trepte ale carierei, o pantă destul de abruptă. Iarna, acest drum era îngrozitor căci pământul înghețat arăta ca un patinoar și tălpile de lemn pe gheață păreau niște lame de patină. Alunecările erau dramatice, deoarece în harababura generală, unii își pierdeau echilibrul și se prăvăleau spre stânga, adică în prăpastia carierei care-i înghițea după o cădere verticală de cincizeci până la șaiszeci de metri; cât privește pe cei care „derapau” spre dreapta, ei depășeau „zona interzisă” și posturile de pază deschideau focul asupra acestor „fugari”.

Timp de două luni și șase zile, am făcut acrobații ca să nu cad în aceste două capcane. Am avut noroc fiindcă eram tânăr. Apoi era scara.

Renumita scară de la Mauthausen. Pe vremea aceea nu avea decât 180 de trepte, în martie 1942 echipa de zidari a carierei i-a rectificat ușor profilul și a făcut-o de 186 de trepte; scara „noastră” strâmbă, cu trepte disproporționate (cinci sau șase trepte erau de peste cincizeci de centimetri înălțime), avea palierele de pământ bătătorit. Noi numeam zilele de mari masacre: „ofensiva”. Au fost și zile mai liniștite, mai ales când nu mai erau evrei sau condamnați care să fie executați, dar când soseau noi transporturi, „ședințele” reîncepeau.

— Mi-amintesc de sfârșitul lunii - ianuarie 1942. Avusesem trei sau patru zile oarecum liniștite: doar câțiva morți; exact cât trebuia ca SS-iștii să fie mulțumiți și să nu devină prea nervoși. Controale ușoare; o piatră mijlocie sau „moale” nu dezlănțuia „o furie îngrozitoare”, într-o dimineață liniștea fu întreruptă. De două zile fuseseră încorporate convoaie de evrei. Mauthausen-ul era arhiplin. SS-iștii și kapo aveau de ce să se bucure.

În dimineața aceea totul a început pe locul de apel, la formarea comandourilor: în câteva minute, treizeci de morți... la întâmplare. Și nesfârșita coloană se puse în mișcare. „Carnea de tun” era formată în cea mai mare parte din spanioli, câțiva cehi, iugoslavi și polonezi. Urmau „sutele” de evrei. Kapo ne șopteau la ureche:

— „Azi, mare ofensivă. Mulți evrei. Nu vă amestecați cu ei. Juden alles kaput!”³

— Într-adevăr, ofensiva era de anvergură. În afara lagărului, dincolo de intrarea principală, SS-iști foarte tineri: între șaptesprezece și douăzeci de ani. Și câini lupi. Pentru prima oară câinii urmau să intre în acțiune. „Sutele” de evrei fură cuprinse de panică. Nici chiar compania disciplinară n-avea să fie cruțată. Când am ieșit pe poartă, SS-iștii au lăsat o mare distanță între „sutele” de evrei și ai noștri. „Dansul” urma să înceapă imediat. Câinii lătrau. SS-iștii zbierau. Urletele oamenilor erau mai înspăimântătoare decât ale animalelor. Kapo ne îmbrânceau ca să grăbim pasul. Trebuia cu orice preț mărită distanța care ne despărțea de evrei. „Țiganul” striga: „Aufpassen-tempo-tempo-schnell-rapido!” Furtuna era aproape. În spatele nostru, alte „schnell-uri”, lătratul câinilor și muzica SS-iștilor și kapo. Zgomotul tălpilor de lemn pe gheață se amplifică. Era ca și cum o herghelie înspăimântată se apropia. Coboram val-vârtej treptele scării cu o agilitate incredibilă. Eram poate la jumătatea coborâșului când evreii ajunseră la prima treaptă. Kapo din grupul nostru s-au dezlănțuit. Și ei erau foarte speriați, fiindcă SS-iștii, când se porneau să omoare, nu-și mai alegeau victimele. Sângele îi orbea; nu mai făceau nici o diferență între un

³ Toți evreii vor fi curățați! – *Nota trad.*

kapo, un spaniol sau un evreu. Trebuiau să ucidă. Să ucidă!

— La piciorul scării, zece SS-iști și cinci sau șase kapo de la carieră așteptau trecerea evreilor. Mai întâi s-au exersat pe spinarea noastră. Mânuiau cu frenezie măciucile. Chipurile să se încălzească. Un kapo deși s-a ferit printr-o piruetă, n-a putut evita o ploaie de „ciomege”. În această demență, noi am înțeles că trebuie să strângem pietre de cealaltă parte a pârâului care străbătea cariera. Câțiva spanioli care munceau acolo ne-au spus:

— „Luați seama, tovarăși. Azi vor fi mulți morți. Mulți! În lagăr sunt prea mulți evrei pentru SS-iști”.

— Am strâns pietrele alergând, fără să avem prea mult timp să alegem și, îmbrânciți de kapo, ne-am adunat în fața scării. Se simțea moartea... Sub ochii noștri, masacrul era general. Mai bine de treizeci de SS-iști, înarmați cu tot felul de unelte, se năpusteau asupra evreilor. Loveau ca nebunii. Unul dintre ei ridică de jos o piatră enormă și zdrobi cu ea capul unui om. Era de necrezut. Eram palizi, tremuram, eram îngroziți. SS-iștii i-au silit pe evrei să ia niște blocuri de piatră uriașe. Oamenii înspăimântați alergau în toate părțile cu chipurile însângerate.

— În grupul nostru, kapo și ajutoarele lor erau livizi. Singurul care părea să-și fi păstrat cât de cât

sângele rece, un slăbănog înalt, ne-a lăsat să înțelegem că, orbiți de ură, „ucigașii” n-or să se mai uite dacă suntem evrei sau nu și că salvarea noastră depindea de îndemânarea fiecăruia de a urca treptele cât mai repede cu putință. Pe esplanada carierei, masacrul continua. Urcărăm scara înaintea evreilor, împiedicându-ne de cadavrele cu craniile zdrobite sau cu gâturile sfâșiate de colții câinilor. Zăpada de pe scări era înroșită de sânge. Pe la mijlocul scării, un grup mare de SS-iști stătea la pândă. Sprijiniți de stâncă, cu un pistol în mâna dreaptă, cu o coadă de lopată în stânga. Ei au așteptat până când compania disciplinară a ajuns la treapta de sus și apoi s-au năpustit asupra noastră. Oamenii îngroziți dădeau drumul pietrelor care se rostogoleau la vale, zdrobind picioare și tibii. În viteza cu care se rostogoleau săreau pe sus, semănând moartea. Oamenii coborau, se lipeau de perete. Spectacol atroce. De neuitat. Unii se aruncau în gol și se zdrobeau de fundul carierei.

— Printr-un noroc extraordinar, grupul meu a trecut aproape neatins sub această avalanșă și ne-am continuat fuga în sus. Ne-am abandonat și noi bolovanii ca să ne ferim mai bine de lovituri și să urcăm mai repede. Mi-amintesc că ajungând la ultimele trepte, am ridicat de jos „niște pietre fără stăpân”, căci era de neconceput să treci de ultimul control cu mâinile în buzunare. Ne-am

adunat împreună cu primele „sute” mai fericite decât ale noastre. SS-iștii gâfâind, ne-au înconjurat. Cu răbdare, i-au căutat pe evreii care reușiseră să se strecoare printre noi și pe care îi trăda steaua lui David cusută pe piept. În trecere, loveau cu bastoanele de cauciuc capetele deportaților care își „uitaseră” piatra. Evreii găsiți au fost împinși spre marginea prăpastiei și zvârliți în gol ca niște saci. SS-iștii rămași în fundul carierei, au ochit și au deschis focul. Tir la porumbei asupra acelor pe care, din ziua aceea, garnizoana i-a denumit „parașutiști”. Au mai fost, înainte de intrarea în lagăr, alte ucideri mai tradiționale: câțiva oameni, împinși spre gardurile de sârmă ghimpată și în zona interzisă, au fost secerați de gloanțele trase din turnurile de pază, capete sfărâmate cu bastoanele de cauciuc sau coada de lopată.

— Timp de mai multe zile, până la exterminarea tovarășilor noștri evrei, am suferit acest tratament. Spectacolul era supervizat, în fiecare zi, prin binoclu, de pe înălțimea carierei, de către comandantul Franz Ziereis și de către adjunctul său, Georg Bachmayer. Au trecut mulți ani de atunci, dar aceste imagini mi-au rămas adânc întipărite în minte. Cum să le uit? Cum să-ți vină să crezi că ai putut trece prin asemenea „ofensive” primind numai câteva lovituri de

măciucă? Înfrorătoare, cele 186 de trepte ale
lagărului Mauthausen.

Memento⁴

...Adu-ți aminte,

Camaradul meu, Fratele meu!

Adu-ți aminte,

*De acel lung, prea lung calvar, al cărui capăt
Știam cu toții că era Moartea.*

Adu-ți aminte,

Camaradul meu, Fratele meu!

Adu-ți aminte!

*De acele nesfârșite zile când ne îmbărbăta
Doar Speranța Întoarcerii.*

Adu-ți aminte,

Camaradul meu, Fratele meu!

Adu-ți aminte!

*De acele minunate Prietenii, născute dintr-un Ideal
comun*

Și din suferințe împărtășite.

Adu-ți aminte,

Camaradul meu, Fratele meu!

Adu-ți aminte,

De acea zi a eliberării care,

Din Regatul Morților

Ne-a adus în Lumea celor Vii.

⁴ Poem inedit de colonelul Gaston de Bonneval.

*Adu-ți aminte,
Camaradul meu, Fratele meu!
Adu-ți aminte!
De toți cei pe care i-am lăsat
Acolo, acolo,
În acel pământ străin, sau a căror cenușă
A zburat în fumul greu al rugurilor.*

*Adu-ți aminte,
Camaradul meu, Fratele meu!
Ah, da! Adu-ți aminte!
Dar mai cu seamă nu uita
Să ierți.*

Cuvânt înainte

Un întreg lagăr se află aici, închis în trei mari registre comerciale deschise pe masa mea. Volume groase, învelite într-o simplă hârtie de ambalaj. Coperta grea, dintr-o pânză crem țesută grosolan, mai are încă pe ea urmele degetelor unsuroase.

Cărți ale vieții și ale morții.

E de ajuns să le răsfoiești ca să înțelegi:

— Numele și matricula șterse cu roșu înseamnă moarte.

— Numele și matricula șterse cu albastru înseamnă transfer spre un alt comando care se administrează singur.

Roșu și albastru.

Inutil să numeri. „Răsfoind”, ochiul nu înregistrează decât roșu. Roșu. Roșu la numerele fără soț și... roșu la cele cu soț și... Roșu – câștigă. Roșu. Pagini roșii. Linie groasă roșie, trasă de un creion gros roșu, cu vârful moale după regula secretarului. Roșu. Triumful roșului.

Cărți înroșite.

Întrebare: albaștrii, în celelalte comando-uri, sunt înscriși în alte registre și cât timp le trebuia acestor albaștri să devină roșii? Nici un răspuns. Registrele celorlalte „mici” Mauthausene au fost arse înainte de eliberarea lagărului.

Întrebare: dacă am reporta liniile roșii ale comando-urilor în marile registre ale Mauthausen-ului?... Răspuns nici o surpriză: aproape toate liniile albastre s-ar transforma în roșii.

Cărți înroșite.

Cărțile înroșite de la Mauthausen.

Fortăreață... Blockhaus și acropolă totodată. Ziduri uriașe. Granit și beton dominând Dunărea; stranii piteni acoperiți cu pălării chinezești; sârma ghimpată și porțelanul împletind o rețea electrică de protecție imposibil de străbătut. Da, cea mai formidabilă citadelă ridicată pe pământul nostru din evul mediu până azi. Mauthausen. Mauthausen în Austria. Mauthausen-ul cu 155000 de morți.

În adâncurile colinei, omul a deschis o carieră. Fundul craterului este legat de buza vulcanului

printr-o scară cu 186 trepte, tăiată în taluz: calvarul zilnic reînnoit a cărui fiecare oprire a fost însemnată cu sudoarea și sângele a mii de morți. Mauthausen-ul e înaintea de toate aceste „186 de trepte”. Scară pe care trebuie s-o urci încărcat cu pietre, alergând în îmbulzeala de oameni, sub loviturile paturilor de pușcă sau ale bastoanelor de cauciuc, în toate zilele, pe orice vreme, înfometat, însetat, înspăimântat, fie că ești prea tânăr sau prea bătrân, muribund sau convalescent. Dar Mauthausen-ul, lagăr de exterminare prin muncă (lagărul-mamă își răspândește prisosul în 72 de comando-uri), este și lagărul de exterminare „prin tratamente mai rafinate și secrete”, rezervate unor categorii speciale de deportați: republicani spanioli, cehoslovaci, după atentatul împotriva lui Heydrich, prizonieri de război sovietici, francezi din categoria „Noapte și negură”⁵ etc., atât de secrete încât la treizeci de ani după eliberarea lagărelor s-au găsit unul sau doi istorici, în aparență serioși, îndrăznind să scrie că încăperea de gaze de la Mauthausen e un mit.

Cărți înroșite.

Curios lucru, numerele matricule 1 și 2 n-au fost atribuite. Nu există nicăieri un „prim” deținut într-un lagăr de concentrare. Am mai notat

⁵ „Nacht und Nebel” (N.N.) – nume dat de naziști deținuților politici care trebuiau să piară fără urmă în lagărele de concentrare. – *Nota trad.*

această particularitate cercetând alte registre matricule. De ce? Poate pur și simplu spre a nu „favoriza” în interiorul acestei supercaste de pionieri, unul, doi sau trei deportați; poate de asemenea spre a lăsa o îndoială asupra dispariției (presupusă legală) a acestor „eroi”... căci nu mai încapă nici un dubiu: „primele” zece, douăzeci sau chiar cincizeci de numere dintr-un lagăr sunt considerate de ceilalți deținuți ca niște fapte excepționale – adevărate ființe supranaturale – care au știut să treacă prin toate josniciile, toate încercările, toate crimele, toate epurările și a căror șansă excepțională provoacă respectul, admirația SS-iștilor înșiși.

Cine va ști cine a fost acest Wilhelm Baier, născut la 13 mai 1882, pescar de profesie, condamnat în 1920, la treizeci de ani închisoare pentru crimă? Sau acest Joseph Wboblowski, născut în 1907, brutar. Baier, numărul matricul „3” și Wboblowski „4”. Următorii: Baum, Bartel, Bartosch – doi băcani și un mecanic de locomotivă – sunt de asemenea deținuți de drept comun. Numărul 7, Alois Brasda, muncitor într-o spălătorie, este primul deținut politic de la Mauthausen. Matriculele 9 și 10, frații Hold, vor fi asasinați a doua zi după sosirea lor în lagăr, probabil pe treptele carierei.

Da, cărțile înroșite. Trei polonezi și cei treizeci și patru de germani deținuți de drept comun care

urmează, au murit foarte curând⁶. Și asta nu-i decât prima pagină. Pe a doua, în mijlocul unei lungi liste de morți – deținuți de drept comun germani și polonezi – apare categoria de internați, dragă lui Himmler, S.C.H.⁷, deținuți ca măsură de apărare. Apărați de ce pericol? Înainte de toate de cel pe care îl prezentau ei înșiși; Reichsführerul SS socotea că lagărele de concentrare sunt, în primul rând, centre de reeducare, adevărate școli în care trebuie să se realizeze convertiri temeinice. Funcționarul Kurt Khunert și lăcătușul Johann Werber, care au precedat la Mauthausen mai multe mii de S.C.H., vor fi scutiți timp de o oră pe zi de munca la „carieră”, ca să participe la stagii de inițiere politică, să asculte conferințe ținute de slujbași ai partidului, să anime discuții sau întâlniri. Câțiva rari convertiți de către acești adevărați comisari politici își vor recâștiga libertatea... dar vor trebui să efectueze, în mod regulat, în lagăr sau în închisoare, stagii mai mici sau mai mari, spre a dovedi că spălarea creierului a fost eficace.

La fiecare pagină, sau aproape la fiecare pagină din registrul acesta rezervat „inaugurării”, descoperi ceva:

⁶ Kukic, Maroziniak, Kniezniewski, Ricpel, Antal, Artner, Beck, Auer, Baar, Behrendt, Bacher, Bochmeier, Rickert, Bubusc, Justig, Matyszick, Stuckler, Baudisch, Hatesand, Strich, Trautner, Baeuele ș.a.

⁷ Schutzhäftling.

Pagina 3: Herman Schleifer, matricula 84, primul A.Z.B. de la Mauthausen. Acești A.Z.B.⁸ condamnați la muncă silnică din ordinul Reichului, vor fi, în majoritatea lor, executați în carieră.

Pagina 4: Georg Bautler, matricula 130, aparținând categoriei „175”⁹, adică „homosexuali perversi”, purtând triunghiul roz. Unele persoane din această mare familie „175”, pe care Reichul le consideră recuperabile, vor fi vizitate regulat de comisii medicale, altele vor fi supuse unor experiențe medicale.

Pagina 7: Johan Horwath, muncitor necalificat, primul țigan; Dimitri Federov, mecanic, primul sovietic.

Pagina 10: Franz Braeuchle, matricula 337, primul Bifo. „Bifo”-istii, sectanți ai Bibliei sau Martorii lui Jehova care refuză să poarte arme, vor fi practic exterminați în toate lagărele de concentrare; nici unul nu va abjura.

Astfel, cu fiecare pagină, se constituie lagărul, această „Europă de la Mauthausen”. Matricula 436: Lazăr Miron, primul român; matricula 584: Istvan Balogh, primul ungur; matricula 601: Vaclav Mazoch, primul cehoslovac; pagina 81, matricula 2732: Magenauer Ottekar, primul N.A.L. „N.A.L.”-iștii sunt, în general, condamnați la moarte care trebuie „păstrați” în viață în lagăr

⁸ Arbeitszwangsgemeinde.

⁹ Homo-Para 175. Condamnați în baza articolului 175 din codul penal.

până când se va termina instrucția procesului lor. Paradoxul sistemului: adevărații condamnați la moarte vor fi astfel „protejați”, mulți până la Eliberare, căci dosarele lor sunt înecate în noianul de „cazuri în curs” pe care o birocrație prăfuită n-are timp să le rezolve, sau pur și simplu rătăcite.

Trebuie să ajungem la matricula 3058, aceea a zidarului Christobal Bautissa-Bernal, ca să descoperim pe primul spaniol de la Mauthausen, numărul 9553, Raymond Nias, lăcătuș, primul belgian, iar la pagina 287, matriculele 9441, 42, 43, 44 – primii deținuți politici francezi: Robert Chartier (născut în 1911), muncitor; Louis Manuby (1910), agricultor; Fernand Brasile (1912), zidar; Louis Cottillard (1912), șofer. Vor urma evreii din unsprezece naționalități și olandezii și norvegienii și suedezii și italienii și luxemburghezii și iugoslavii etc.

Ultimul registru se oprește la numărul 120400 matriculă atribuită unui evreu francez, Majleck Fenenbaum, iar ultimul mort din registru e un agricultor francez, Xavier Tabac, matricula 120388.

Iată că s-au scurs aproape treizeci de ani¹⁰. Absurda neomenie a sistemului concentraționar a format obiectul a numeroase lucrări, chiar teze,

¹⁰ Manuscris inedit al lui Marcel Faure (sept. 1973).

dintre care unele ar fi avut de câștigat dacă s-ar fi întemeiat pe mărturii irecuzabile. Și ce să mai spui când tocmai mărturiile au fost neglijate? Timpul este un mare nivelator în memoria oamenilor. Istorisirile deportaților făcute după treizeci de ani, dacă spun adevărul insuportabil, riscă să piardă din credibilitate, căci oroarea și disprețuirea omului au ajuns la un nivel pe care nu l-a atins vreodată fantasmagoria cea mai delirantă. Aceste istorisiri nu riscă, azi, să atragă asupra autorului lor un sever diagnostic? Ele pot fi considerate ca produse ale imaginației, prezentându-se sub forma unor povestiri mai mult sau mai puțin coordonate în jurul unei teme principale: în acest caz este vorba de fabulație care se înrudește cu mitomania. De asemenea ele mai pot fi considerate ca niște relatări total neadaptate circumstanțelor de timp și de loc; în acest caz este vorba de confabulație. Precum vedeți, astăzi, un deportat care vrea să relateze cele trăite își asumă certamente un risc.

— În 1944-1945, aveam treizeci de ani, eram locotenent de infanterie, deci în Rezistență, în afară de executant și instructor militar al maquis-ului din Dordogne și ofițer de legătură pe lângă un operator de radio care transmitea la Londra sau la Alger, nu aveam nici un alt rol; eram un ins obscur, dacă nu chiar un mare anonim, care pur și simplu exercita, în măsura mijloacelor sale,

misiunile ce-i erau încredințate. N-am făcut parte nici în rezistență, nici în lagărul de la Mauthausen mai întâi, nici în comandoul de la Melk după aceea, apoi în comandoul de la Ebensee la sfârșit, din nici un stat-major clandestin. Eram deci un deportat oarecare, dar un spectator interesat cu pasiune și uluit în fața extraordinarei rețele subterane de solidaritate sau de rezistență care se stabilea în lagăr.

— Pentru a învinge suferința, manifestările perverse ale unei înjosiri premeditate, oboseala, foamea, spaima, uneori chiar leșinurile, nu exista decât un antidot: pentru a supraviețui să apelezi la toate resursele pe care forțele morale ți le pot pune la dispoziție: resursele spirituale ale credinței, o nezdruccinată încredere în victoria a tot ceea ce a motivat angajarea în această crâncenă bătălie și pentru care s-a trecut prin atâtea primejdii lucid acceptate, vis și, mai ales, neînlocuita și îmbărbătătoarea experiență omenească trăită în infern. Nazismul german a săvârșit greșeala de a subaprecia total omul și resorturile nebănuite pe care el le poate folosi spre a învinge răul fizic și moral.

— Evadarea prin vis și imaginație unde nimic și nimeni nu te poate atinge. Comandoul de la Melk era instalat în jurul unei cazarme, care există și astăzi. Spre nord, în dreapta, puteai contempla ansamblul impunător al abației benedictine din

Melk; jos, valea Dunării, în care sunt strâns unite fluviul, calea ferată și șoseaua Linz-Viena. Toate elementele visului și ale meditației erau reunite.

— Abația benedictină, alcătuire colosală în stil baroc, ridicată pe o stâncă înaltă de șaizeci de metri, dominând Dunărea care curge la picioarele sale. Dunărea, pe care n-am văzut-o niciodată albastră, dar ale cărei ape măloase și murdare se potriveau atât de bine cu atmosfera sinistă a lagărului care o domina. Dunărea, pe care, în octombrie 1762, copilul minune Mozart a făcut, cu tatăl, mama și sora sa Nannerl, prima călătorie spre Viena, întreruptă în seara de 4 octombrie 1762, de o „haltă în drăguțul sat Mauthausen”. Apoi, în septembrie 1767, când Mozart avea 12 ani, va fi ultima călătorie a cvartetului familial spre Viena. Potrivit obiceiului său de a profita de etape pentru a încerca orgile orașelor și satelor prin care trecea, într-o zi, între 11 și 16 septembrie 1767, el cântă la orgă în foarte bogata abație din Melk. Între genialul copil al cărui destin va fi distrus de despotismul stupid al arhiepiscopului de Salzburg, care n-a trecut în posteritate decât prin jignirile și umilințele la care l-a supus, deseori nenorocit, peste care furtunile vieții n-au încetat să se abată, și deportatul visător putea să se țeasă o legătură subtilă. Da, amintirea prezenței lui Mozart, evocând momente de bucurie reținută sau de gravitate emoționantă

în fața misterului morții, era într-adevăr un puternic mijloc de reconfortantă evadare în care se înscria indiscutabil triumful spiritului.

— Abația din Melk nu era și locul unde camaradul nostru, abatele Varneux, reușise să stabilească un contact, înfruntând multe pericole? Noi o știam vag și abia cutezam să vorbim între noi, temându-ne ca indiscreta sonoritate a cuvântului să nu compromită acest indispensabil sprijin spiritual. Ah, acea neuitată, aproape insuportabilă liturghie din noaptea de Crăciun a anului 1944, devenită posibilă prin numeroase complicități, printre care aceea a tovarășilor noștri comuniști n-a fost dintre cele mai puțin eficiente¹¹.

— Un ofițer nu putea, pe de altă parte, să uite că Dunărea era strâns legată de o parte importantă a epopeii napoleoneene. În 1805 și 1809, abația din Melk a servit de cartier general lui Napoleon, care a pus să se execute acolo lucrări de fortificații. Și iată deci că visul poate fi izvorul altor emoții: eroismul Marii Armate, gloria militară a lui Napoleon. Grogniards-ii¹² și garda au trecut pe această șosea de jos. Bănuiau ei atunci că participau la niște evenimente din care istoria nu va reține decât gloria și panașul, lăsând în

¹¹ Vezi „Les sorciers du ciel” de același autor, editura France-Empire, 1969.

¹² Soldați din vechea gardă în timpul Imperiului (1804-1814). - *Nota trad.*

umbră bietele suferințe zilnice și gândurile lor, și dorințele lor de oameni simpli și umili. Îndărătul incintei de sârmă ghimpată, electrificată și luminată noaptea, deportatul se descoperea mai disponibil să discearnă sentimentele acestor oameni pe care legenda le-a ascuns, îmbrăcându-le în mantia gloriei.

— Dar fiindcă o parte din epopeea napoleoneană e țesută din glorie și victorii, de ce la rândul nostru n-am contempla această victorie atât de strălucitoare și pe care noi o împodobim atât de bogat? Cu atât mai mult cu cât trenul care circulă pe calea ferată, în jos, se dovedește elocvent pentru noi care suntem lipsiți de informații, îngropați cu anticipație și pentru care fumul acru și greșos al crematoriilor înlocuiește pe acela al cădelniței de la liturghia funeraliilor. Marele expres internațional poartă mai întâi tăblițele „Paris-Viena”. Cu timpul, dacă se mai poate citi numele gării de sosire „Viena”, schimbările care se produc în denumirea gării de plecare permit să se stabilească înaintarea armatelor aliate. Astfel, când într-o zi trenul indică „München-Viena”, nu-ți mai este îngăduit să te îndoiești că victoria nu-i prea departe și că trebuie s-o meriți cu o curajoasă obstinație.

— Această victorie, așa de mult sperată, pentru care atâtea sacrificii au fost acceptate și la care, vai! atâția din tovarășii mei nu vor asista.

Dar trenul acela de pe calea ferată de-a lungul Dunării, ce îmbărbătare morală!

— În sfârșit, neprețuita experiență umană trăită. Să descoperi că pojghița subțire a convențiilor sociale, a ideologiilor, a credințelor acoperă întotdeauna un om identic cu sine, care poate atinge adevărata măreție în măsura în care el își descoperă și își acceptă slăbiciunile. Să te apropii și să înțelegi această bogăție inepuizabilă: remarcabila demnitate a omului, impunându-se cu o claritate cu atât mai orbitoare cu cât ea este trădată, deformată, nerecunoscută. Ah! tovarășii mei de la Compiègne, Mauthausen, Melk și Ebensee, nu vă voi spune niciodată de ajuns cât vă sunt de recunoscător pentru învățătura de neînlocuit pe care am primit-o alături de voi și care constituie inalterabila tramă a sentimentelor mele de azi.

— Dar după treizeci de ani, un fost deportat dispune el oare de atâta putere de convingere încât mărturia lui să fie înțeleasă de generațiile următoare? Iată neliniștitoarea temere ce-l paralizează când i se cere să vorbească despre aceste evenimente care, deși îndepărtate, sunt adânc întipărite în inimă și în memorie. Căci el trebuie să evoce o lume pe care a cunoscut-o și pe care nici cea mai bolnăvicioasă imaginație n-ar fi putut-o întrevedea. O lume construită ca o teoremă pe axiome false, o mașină de tocat

trupurile, oasele, pudoarea, voința și demnitatea. Rezistența devenea atunci o luptă a spiritului. În societatea concentraționară care condamna societatea ce-i dăduse naștere, spiritul a supraviețuit.

— În loc să descriu orori halucinante, care, vai, au fost reale, am încercat să vă spun cum putea un deportat să ajungă, cu ajutorul visului, al istoriei, al geografiei și în pofida vicisitudinilor prezentului, să-și constituie o rezervă suficientă de forță morală, pentru a îndrăzni acest pariu: să rămâi, adesea cu multe greutăți, uneori chiar cu stângăcie, un om disponibil în infernul inuman al universului concentraționar.

I. O coincidență fericită

Dintre toți conducătorii celui de-al III-lea Reich, arhitectul Albert Speer, ministru al armamentului din „obligație”, a avut un destin surprinzător, poate pur și simplu pentru că Adolf Hitler se regăsea în el și-i plăcea să se regăsească în el. După dispariția lui Fritz Todt, „genialul constructor”, Führerul n-a mai avut respect și prietenie decât pentru Speer. Speer, timid, modest, șters și a cărui inteligență strălucită distona în acest anturaj mediocru, n-a trebuit niciodată să forțeze această „protecție”, stânjenitoare, dar eficientă, care îl propulsa spre

putere. Speer, criminal de război, s-a recunoscut vinovat. A fost singurul de la Nürnberg. Trebuie să vedem în această mărturisire o manevră menită să-i surprindă și să-i înduioșeze pe judecători, sau pur și simplu o sinceră manifestare a conștiinței? Întrucât l-am întâlnit pe Albert Speer după eliberarea sa de la Spandau, înclin pentru a doua presupunere... dar n-aș jura.

— Vom cuceri Parisul și Viena!¹³

Hitler a pronunțat negreșit această propoziție de o mie de ori în prezența arhitectului său.

— Da, Berlinul va fi orașul, iar Parisul și Viena vor fi uitate.

Führerul scotea dintr-un sertar un carnet de crochiuri și Speer „împrumuta desenul” pentru a pune să se execute macheta unui arc de triumf, a unei fațade de cancelariat sau a unei colonade. Acest carnet de crochiuri data din 1925... și din 1925, Hitler, arhitectul Hitler, visa să transforme, să uimească Berlinul, capitala Reichului, și Linzul, orașul copilăriei sale.

— Vom cuceri Parisul și Viena!

A voi să-l explici pe Hitler prin concepțiile sale arhitectonice și artistice ar fi pueril, dar și a le omite (cum au făcut până acum majoritatea istoricilor sau a biografilor) duce obligatoriu la nonsens. Caporalul Hitler, care-i disprețuiește pe

¹³ Mémoires d'Albert Speer. *Au cœur du Troisième Reich*, Fayard, 1971.

militari, este un „arhitect interiorizat”: perfect tehnician al liniei, al dimensiunii, al elevațiilor și al epurelor, el a rămas un biet școlar în imaginația sa creatoare. Tot ceea ce este mare, e frumos. Tot ceea ce este mare și nepieritor, e frumos. Tot ceea ce este mare și nepieritor, e sublim și își pune amprenta pe planeta noastră.

— Privește piramida lui Keops!

Și planurile noii cancelarii a Reichului prevăd o cantitate de piatră ce depășește de trei ori pe aceea a Marii Piramide.

Dacă cucerirea se realizează prin ocuparea unui teritoriu, ea se desăvârșește prin implantarea de coloniști și prin implantarea modului de viață al puterii dominante. Căci această superioritate a învingătorului, demonstrată prin triumful armelor, se afirmă în creația monumentală.

— Ar fi de neînchipuit reușita expansiunii romane fără vilele sale, termele sale, teatrele sale, stadioanele sale.

Așadar, Hitler, constructor de imperiu, nu concepea ocuparea de noi teritorii fără impunerea unui stil propriu celui de-al III-lea Reich. E de ajuns să ne oprim câteva minute asupra planurilor și machetelor realizate de ciudatul duo Hitler-Speer, pentru a înțelege acest „spirit” fără măsură, care caracterizează neo-clasicismul național-socialist. Gigantismul unit cu imputrescibilul (granit și marmură) – masivitate și răceală – creează un

decor pompos, în care, paradoxal, omul nu-și poate găsi locul. Să ni-l imaginăm pe Albert Speer în fața planurilor „Marelui Dom” destinat să primească într-o singură sală 180000 de auditori, încercând să plaseze tribuna lui Hitler.

— Într-adevăr, cu toate că el refuza să adere la ideile mistice ale lui Himmler și Rosenberg, Hitler l-a pus totuși să construiască acolo un edificiu cultural care trebuia să dobândească, în decursul secolelor, datorită tradiției și respectului cu care va fi înconjurat, o importanță asemănătoare celei de care s-a bucurat catedrala Sf. Petru din Roma în lumea creștinătății catolice¹⁴. Fără acest arier-plan cultural, toate cheltuielile angajate pentru această construcție, din care Hitler voia să facă punctul central al Berlinului, ar fi fost absurde și inexplicabile.

— Interiorul circular avea un diametru de 250 de metri, ceea ce imaginația cu greu își poate reprezenta; cupola gigantică, a cărei curbură ușor parabolică începea la 98 de metri deasupra solului, avea o înălțime de 220 de metri. Într-un anumit sens ne-am inspirat de la Panteonul din Roma. Cupola de la Berlin trebuia să aibă și ea o deschidere circulară pentru a lăsa să intre lumina; dar numai această deschidere avea un diametru de 46 de metri, depășind-o astfel pe aceea a întregii cupole a Panteonului (45 m) și a catedralei

¹⁴ Albert Speer. *Mémoires* (anterior citate).

Sf. Petru (44 m). Interiorul era de 17 ori mai mare decât cel al bazilicii Sf. Petru (...). De aici, Führerul națiunii urma să-și adreseze mesajele către popoarele viitorului imperiu. Eu am încercat prin unele artificii arhitecturale să pun în valoare acest spațiu: dar tocmai aici ieșeau la iveală inconvenientele unei arhitecturi care nu mai era pe măsura omenescului: Hitler dispărea până la a deveni absolut invizibil.

Speer avea să facă planșe după sute de monumente de acest tip (Arcul de Triumf l'Etoile nu are decât 50 de metri înălțime, cel din Berlin urma să aibă 117 metri), să stabilească zeci de principii de bază, să realizeze cel puțin șaizeci de proiecte înainte de a se afunda, în 1942, în cotidianul producțiilor de război.

Aceste „proiecte”, care ar fi contribuit la imortalizarea lui Hitler mai mult decât performanțele sale militare, au fost cât se poate de oficial prezentate, în fiecare an, poporului german și lumii întregi, în marile discursuri de politică generală rostite în Reichstag sau în mesajele adresate congreselor. Astfel, în 1936:

— Performanța comunitară cea mai înaltă este întotdeauna cea culturală, deoarece ea nu servește la satisfacerea personală a nevoilor unui singur om, ci reprezintă, în ansamblu, glorificarea muncii comunitare, care culminează în această performanță.

În 1937:

— Nu există mari epoci în viața unui popor în care interesele comunității să nu fi încercat să pună în evidență rolul lor dominant prin impresia vizibilă a unor mari arhitecturi.

În același an, în discursul care prezenta planul de patru ani - economie de război în timp de pace - Hitler anunță recenta numire a inspectorului general Albert Speer „care va avea grijă să introducă în haosul dezvoltării construcțiilor berlineze, mari linii conforme spiritului mișcării național-socialiste și naturii capitalei Reichului”, și spune în încheiere:

— Douăzeci de ani sunt prevăzuți pentru executarea acestui plan. Fie ca Dumnezeu atotputernicul să ne dăruiască pacea în care se va putea făuri această operă formidabilă... Aceasta nu reprezintă decât exemple ale unei dezvoltări culturale generale pe care noi o dorim poporului german ca o încununare a libertății lui interne și externe.

În timp de război, Hitler va califica de mai multe ori arhitectura ca „o contribuție” de cea mai mare importanță la victoria noastră și va mărturisi inspectorului general al monumentelor:

— Căutam un arhitect căruia să-i pot încredința proiectele mele. El trebuia să fie tânăr căci, cum știți, aceste proiecte sunt proiecte care țintesc departe. Am nevoie de cineva care va

putea să-mi continue opera, după moartea mea, cu autoritatea pe care i-o voi fi conferit. Acest om veți fi dumneavoastră.

Cu aceste temple ale triumfului s-ar părea că suntem departe de lagărele de concentrare și de Mauthausen. Totuși nu e așa. Fără proiectele arhitectonice ale fűhrerului, sistemul concentraționar nazist ar fi avut cu totul altă înfățișare și probabil că Himmler s-ar fi mulțumit cu reeducarea și reintegrarea internaților. În orice caz, Mauthausen-ul n-ar fi fost niciodată construit.

Cu toate că nu făcea parte dintre inițiații comeseni ai fűhrerului, Himmler era cel mai bine informat despre toate impulsurile, despre toate intențiile. Indiscutabil, el nu se limita la executarea ordinelor primite, căutând să facă din ce în ce mai indispensabilă „scumpa lui organizație SS”. Lagărele de concentrare, lagărele sale de concentrare, vor fi dezvoltate și mai bine organizate, ca să răspundă noilor necesități în oameni și materiale de construcție. Nimeni nu-i cerea asta.

— Planul de amenajare a Berlinului, a servit ca model pentru numeroase proiecte¹⁵. Orice Gauleiter voi de aici înainte să se immortalizeze în orașul său prin realizări proprii. Aproape toate aceste planuri aveau, ca și proiectul meu pentru Berlin, două axe în formă de cruce orientate

¹⁵ Albert Speer. *Mémoires* (anterior citate).

uneori chiar în același mod; modelul berlinez devenise o schemă ideală. Când discutam planurile, Hitler însuși desena neobosit, cu un creion subțire, propriile sale schițe, găsind de fiecare dată perspectiva justă; el trasa la scară planuri, secțiuni și proiectări: un arhitect n-ar fi făcut-o mai bine. Câteodată, dimineața, el îmi arăta o schiță realizată cu grijă și terminată în timpul nopții, dar cea mai mare parte din desenele sale, le-a făcut în cursul discuțiilor noastre.

— Am păstrat până azi toate schițele făcute de Hitler în prezența mea, menționând data și subiectul. Este interesant de notat că dintr-un total de 125 de schițe, ceva mai mult de un sfert sunt proiecte de construcție pentru Linz, proiecte la care ținea cel mai mult.

— Proiectele mele de construcții nu erau singurele pe care Hitler le stimula neobosit. El autoriza permanent construcția de foruri în capitalele diferitelor ținuturi și-i încuraja pe conducătorii acestora să se erijeze în autori de proiecte prestigioase. În această privință, el avea o manie care mă exaspera. Pretindea să-i vadă pe subalternii săi angajându-se în competiție, plecând de la principiul că numai o concurență îndârjită permite să se obțină realizări de înaltă calitate. El nu putea să conceapă că posibilitățile noastre sunt limitate și trecea mai departe când

eu obiectam că foarte curând nu se va mai putea respecta nici un termen, din cauză că Gauleiterii foloseau pentru propriile lor nevoi toată piatra de construcție din regiunea lor.

— Himmler veni în ajutorul lui Hitler. Aflând că ne amenință o penurie de cărămizi și de granit, el sugerează folosirea deținuților în scopul asigurării producției. Îi propuse lui Hitler să construiască la Sachsenhausen, aproape de Berlin, o mare cărămidărie, care ar fi proprietatea SS-ului și sub direcția sa. Întrucât lui Himmler îi plăceau foarte mult inovațiile, el găsi îndată un inventator care să propună un nou procedeu pentru fabricarea cărămizilor. Dar producția făgăduită nu putu să înceapă, deoarece invenția mergea încet.

— Cea de-a doua promisiune a lui Himmler, mereu în căutarea unui proiect de viitor, s-a soldat cu același rezultat. El voia ca, folosind deținuții din lagărele de concentrare, să furnizeze blocuri de granit pentru construcțiile din Nürnberg și Berlin. El înființă imediat o firmă sub un nume oarecare și începu să extragă piatră. Dar întreprinderile SS fiind de o incompetență inimaginabilă, blocurile aveau spărturi și fisuri iar în cele din urmă SS-ul a trebuit să admită că nu putea să livreze decât o mică parte din blocurile de granit făgăduite. Serviciul de poduri și drumuri al doctorului Todt luă în primire ceea ce mai rămăsese din producție pentru a face pavaje. Hitler, care își pusese mari

speranțe în promisiunile lui Himmler, deveni din ce în ce mai iritat și sfârși prin a declara cu sarcasm că SS-ul ar face mai bine să se ocupe cu producția pâslarilor și a sacilor de hârtie, după tradiția penitenciarelor.

Vom reveni în amănunt asupra acestui „aspect al lucrurilor”, pe care Speer vrea să-l minimalizeze. Fapt este însă că Speer a finanțat întreprinderile SS și că acestea au funcționat în lagărele de concentrare până la eliberare. Se poate merge chiar mai departe... și e sigur că inteligentul Speer a intuit primejdia pregătindu-și apărarea într-o celulă din Nürnberg: dacă „Speer arhitectul” n-ar fi acceptat mâna de lucru concentraționară, diferitele lagăre n-ar fi cunoscut o asemenea dezvoltare și, în 1942, „Speer, responsabilul cu armamentul” n-ar fi avut destui muncitori pentru a săpa galeriile subterane care urmau să adăpostească industria de război și pentru a pune în funcțiune mașinile. O altă ambiguitate, fundamentală pentru deportare, rezidă în atitudinea lui Hitler care, pe de o parte, ordonă în iulie 1941 încetarea tuturor construcțiilor „care nu sunt utile războiului” și, pe de altă parte, îl sfătuiește pe Himmler să continue eforturile sale în vederea producției pentru monumente. Nu putem decât să constatăm aceste contradicții în texte.

Himmler: 5 decembrie 1941. Circulară către toți comandanții de lagăre.

— Planurile SS-ului privind construcția, îndeosebi în perioada de după război, reclamă chiar de acum, ample măsuri pregătitoare... Avem încă de pe acum o comandă a Führerului în virtutea căreia DEST, ca întreprindere a SS-ului, va trebui să furnizeze anual, din momentul în care va fi instaurată pacea, cel puțin 100000 de metri cubi de granit pentru marile edificii ale Führerului. Aceasta depășește ca volum tot ceea ce carierele de piatră furnizau înainte de război, în vechea Germanie. (Altreich) (NO-385).

Himmler: 31 ianuarie 1942. Scrisoare către Oswald Pohl:

— Am citit scrisoarea dumneavoastră privind programul în curs al Oficiului central al construcțiilor. Reiese că numai programul oficial, adică acela care înglobează construcțiile SS-ului și ale poliției, va costa în cifre rotunde 13 miliarde eşalonate pe cinci ani. Eu cred că edificiile enorme pe care noi vrem să le construim pentru Waffen SS, pentru comandamentul general al SS și pentru poliție nu sunt incluse. Verbal am examinat deja posibilitatea de a ne procura contingentele necesare. În ceea ce privește piatra, firește că ne vom descurca singuri, iar cubajul va fi chiar mult mai mare decât până acum. Acest lucru este valabil și în ceea ce privește varul și cimentul.

Fierul, sper să-l pot asigura datorită unei colaborări foarte strânse cu comandantul politic, Pleiger de la întreprinderea Herman Goering, de asemenea lemnul, datorită unor concesiuni din nordul teritoriilor rusești; am și vorbit despre aceasta cu secretarul de stat Alpers.

— Acum aş vrea să trec la o altă chestiune. Am calculat că înainte de sfârşitul operaţiunilor militare, noi vom avea o datorie de război internă de câteva sute de miliarde. Aşadar, trebuie ca, în toate măsurile pe care le luăm, să ţinem seama de faptul că, pentru a permite statului să realizeze în timp de pace vastul program al construcţiilor culturale şi sociale prevăzute, trebuie ca pentru celelalte necesităţi, cerinţe şi bugete să aplicăm cea mai riguroasă economie prusiană. Acesta e motivul pentru care vă cer chiar de azi să luaţi toate măsurile posibile ca să ajungeţi, printr-o instrucţie potrivită, să faceţi din prizonierii noştri muncitori, mai precis muncitori specializaţi, de exemplu specialişti capabili să sape fundaţii, să toarne blocuri de beton; alţii care să înalţe zidurile, să facă scheletul acoperişului; alţii să pună ferestrele etc., astfel încât pentru toate edificiile oficiale şi particulare ale SS-ului şi ale poliţiei, preţul de cost al construcţiei să fie redus la minimum, adică la ceea ce nu putem face noi înşine: cabluri electrice, încălzire centrală, în afară de materialul de canalizare, pe care îl vom fabrica

noi, frigidere, mașini și aparate de uz casnic etc. Restul, aproximativ 80% dintr-o, casă de locuit sau dintr-un edificiu oficial, va trebui să fie executat din propriile noastre materiale și cu propria noastră mână de lucru. Dacă nu vom proceda astfel, nu vom avea nici cazărmi, nici școli, nici edificii administrative convenabile, nici locuințe pentru oamenii noștri din SS în vechiul Reich. Eu nu voi putea să mai creez, în calitatea mea de comisar al Reichului pentru afirmarea rasei germane, giganticele centre de colonizare, cu ajutorul cărora vom germaniza Răsăritul.

— Trimit această adresă și tuturor șefilor din direcțiile centrale pentru ca întregul SS să se deprindă a gândi conform acestor linii directoare. Oberabschnittführerul Estului va lua de asemenea cunoștință de aceasta.

Speer, încheindu-și primul său discurs în calitate de ministru al armamentului și al munițiilor:

— Vă adresez, dumneavoastră tuturor, rugămintea de a fi alături de mine în îndeplinirea acestei sarcini dificile și de a-mi acorda ajutorul necesar în ținuturile (Gaue) dumneavoastră pentru trecerea totală la economia de război. În executarea acestei sarcini, nici o decizie nu trebuie să fie influențată de considerațiuni privind viitoarele lucrări din timp de pace. În timp de război nici planificarea, nici amenajarea unor

instalații industriale nu pot depinde de interese economice pur particulare... până în această iarnă, fiecare dintre noi, inclusiv eu, aveam dorințele noastre personale generate de aspirațiile noastre de a continua să muncim în timp de război ca în timp de pace. În prezent, situația nu mai permite să se lucreze ca în timp de pace... Führerul însuși n-a dat decât de nevoie consimțământul său la întreruperea lucrărilor, vizând noua structură a capitalei Reichului, și dumneavoastră știți, că el hotărâse că realizarea lor este „sarcina cea mai importantă a edificării din Reich” și „contribuția cea mai semnificativă pentru asigurarea victoriei noastre”... De altfel, cum am constatat, Führerul nu așteaptă de la dumneavoastră, după sfârșitul războiului, ca să-i faceți surpriza de a fi executat planificări și edificii de pace. Eu știu că el nu va aprecia deloc în mod pozitiv construcții de pace realizate eventual în timpul războiului.

Istoricul Joseph Billig, primul care a consacrat un studiu esențial lagărelor de concentrare în economia Reichului hitlerist¹⁶, și care subliniază rolul primordial jucat de proiectele arhitecturale în dezvoltarea lagărelor, constată și el această contradicție.

¹⁶ *Les camps de concentration dans l'économie du Reich hitlérien*, Presse Universitaire de France, 1973.

Întrucât voința lui Hitler era ambivalență, înclina să acorde prioritate Wehrmachtului, imperativele militare având pentru el exclusivitate, în schimb cu Himmler el se consacră, încă din ianuarie 1942, perspectivelor „păcii hitleriste”.

Criteriul determinant în alegerea locului pentru cele mai multe lagăre de concentrare va fi proximitatea unei cariere de piatră și a unui oraș care trebuia „renovat”... Și toți cei din anturajul Führerului știu că pentru el, o singură localitate contează realmente: Linz.

— El avea un respect nemărginit pentru episcopul de Linz care, acționând energic și înfrângând numeroase rezistențe, reușise să mărească catedrala orașului, dându-i proporții neobișnuite¹⁷; Hitler povestea că acest episcop, deoarece voia să întreacă chiar catedrala Sfântul Ștefan din Viena, s-a certat cu guvernul austriac, care nu voia să vadă Viena depășită¹⁸. De obicei urmau considerații asupra intoleranței guvernului austriac central care reprimase toate încercările de autonomie culturală ale unor orașe ca Graz,

¹⁷ Albert Speer, *Mémoires* (anterior citate).

¹⁸ Catedrala din Linz a fost construită între 1862-1924 în stil neogotic. A trebuit să i se facă turnul cu un metru mai scurt decât acela al catedralei Sfântului Ștefan.

Linz sau Innsbruck. În aparență, el nu era conștient că impunea unor țări întregi această uniformizare forțată. Or, acum când era el cel care decidea, își va ajuta orașul să-și valorifice drepturile. Programul său de a transforma Linzul și a face din el o metropolă prevedea construirea unor imobile impunătoare, pe ambele maluri ale Dunării, legătura între ele făcându-se printr-un pod suspendat. Proiectul său culmina cu construcția casei N.S.D.A.P.-ului, Gauhaus, o clădire enormă cu o sală de întruniri gigantică și o clopotniță. În turnul ei, Hitler voia să aibă, într-o criptă, mormântul său. Celelalte puncte deosebite ale acestei restructurări arhitectonice a celor două maluri erau un local al primăriei, un mare hotel de lux, un mare teatru, un comandament general, un stadion, o galerie de tablouri, o bibliotecă, un muzeu al armelor, o construcție pentru expoziție și, în sfârșit, două monumente, primul pentru a celebra eliberarea din 1938¹⁹, și al doilea închinat gloriei lui Anton Bruckner. Îmi fuseseră rezervate proiectele pentru galeria de tablouri și pentru stadion, care trebuia să domine orașul din vârful unei coline. Nu departe de aici, tot pe o colină, trebuia să se înalțe reședința unde Hitler se va retrage la bătrânețe.

— Hitler visa panorama pe care la Budapesta veacurile o modelaseră pe cele două maluri ale

¹⁹ Este vorba de anexarea Austriei (Anschluss). – *Nota trad.*

Dunării. Ambiția sa era să facă din Linz o Budapestă germană. El pretindea că Viena este prost orientată, cu spatele la Dunăre, ceea ce este adevărat. Constructorii n-au știut, spunea el, să integreze fluviul în planul orașului. Prin simplul fapt că la Linz el va face acest lucru, orașul va putea să concureze într-o zi cu Viena. Desigur, nu trebuie ca asemenea declarații să fie luate întru totul în serios, căci ele erau făcute spontan în momente în care el era dominat de aversiunea sa față de Viena. În alte ocazii însă, el repeta adesea că la Viena utilizarea vechilor fortificații reprezenta o reușită.

— Chiar înainte de război, Hitler declara uneori că voia, după ce-și va fi atins scopurile politice, să se retragă din viața politică și să-și trăiască ultimii ani la Linz. El nu va mai juca atunci nici un rol în afacerile statului și nu va interveni în guvernarea succesorului său căci, fără eclipsarea sa totală, acesta nu va putea să se bucure de autoritatea necesară. Dar oamenii se vor îndrepta repede către acest succesor când își vor da seama că el este acela care deține puterea. Atunci, de altfel, îl vor uita repede. Toată lumea îl va părăsi. Nu fără a se complăce în această idee, el continua, înduioșându-se de soarta lui: „Poate că vreunul din vechii mei colaboratori mă vor vizita din când în când. Deși nu sunt sigur, în afară de domnișoara Braun, nu voi lua cu mine pe nimeni.

Domnișoara Braun și câinele meu. Voi fi singur și izolat. Cine ar putea, din propria sa plăcere, să rămână multă vreme aproape de mine? Nimeni nu-mi va mai da nici o atenție. Toți se vor duce să-l lingusească pe succesorul meu. Poate își vor face apariția o dată pe an, cu ocazia aniversării mele”. Firește, oaspeții prezenți protestau, susținând că ei îi vor rămâne întotdeauna fideli și-l vor însoți întotdeauna. Indiferent de motivele care-l îndemnau să se gândească la o retragere politică anticipată, Hitler părea, în orice caz, în asemenea momente, să presupună că izvorul și temeiul autorității sale nu se datorau deloc personalității și strălucirii sale ci doar situației lui de despot.

Cea mai importantă carieră din Austria se afla la numai 21 km de Linz, în apropiere de satul Mauthausen. Această „fericită” coincidență nu putea să-i scape lui Himmler.

Reichsführerul SS, căutând ca întotdeauna să tragă învățămintele din „descoperirile arheologice” și din „tradiția artizanală”, însărcină pe cei mai buni specialiști să studieze rapoartele săpăturilor arheologice, cărțile magicienilor și metodele breslelor. Acest delir permanent de a voi să adapteze tehnologiei celei mai avansate metodele „încercate” ale trecutului, îi făceau să zâmbească pe oamenii de meserie care, totuși, erau obligați

să urmeze directivele șefului. Corespondența Reichsführerului abundă în scrisori la fel de uimitoare ca aceea pe care o adresa, în 1941, lui Oswald Pohl:

— Mă întorc din nou la ideea mea în ce privește zidurile construite cu mistrii calde, ceea ce înseamnă că vor fi aduse de muncitori având această sarcină exact în momentul folosirii, iar tencuiala se va face cu mortar cald. Motivul este informația primită recent, că zidurile fortificate ale Brest-Litovskului pot să reziste bine artileriei celei mai moderne. Or, ele au fost construite prin acest procedeu practicat odinioară.

— Cer să se examineze dacă n-ar fi oportună reintroducerea acestui procedeu prin mijlocirea unei formații metodice impuse deținuților noștri pentru a-i învăța zidăria. În orice caz, trebuie să se vegheze, cu o rigoare de fier, ca totul să fie dus până la capăt. Consider indispensabil ca să se întreprindă cel puțin cercetări precise asupra acestei probleme.

Am citat acest exemplu al „mistriilor calde” deoarece la construirea unor ziduri de la Mauthausen s-a folosit acest procedeu²⁰.

Dacă această particularitate de construcție de la Mauthausen și probabil din alte lagăre n-a avut

²⁰ Această „curiozitate” mi-a fost dezvăluită chiar la Mauthausen de un „turist” spaniol care-și adusese familia să viziteze vechiul lagăr de concentrare, unde fusese deținut și care lucrase timp de o lună cu o mistrie caldă.

urmări, nu tot așa s-a întâmplat cu prima experiență făcută în 1937 în cărămidăria de la Oranienburg-Sachsenhausen (Speer avea nevoie de cărămizi pentru Berlin). Cuptoarele înzestrate cu toate perfecționările moderne, erau ventilate printr-un procedeu anume păstrat, care făcuse minuni... în evul mediu. Mai mult, argila de la Mauthausen nu rezista la arderea în acest tip de cuptor. Ni-l putem închipui pe Speer ridicând din umeri, ori de câte ori i se livra „marfa”. Această „greșeală” de interpretare a costat o bagatelă de cinci milioane de mărci din fondurile statului, sumă mai importantă decât toate invențiile admise în celelalte industrii concentraționare; cărămidăria de la Oranienburg prevăzută să producă 160 milioane de cărămizi pe an, începând din 1939, a atins cu greu o producție de 6 milioane în 1941 și de 7 milioane în 1944.

Diferitele „enervări” provocate de această „catastrofă?” se repercutau asupra deportaților care au murit cu sutele în timpul lucrărilor de construcție, demolare, reconstrucție, redemolare etc.

„Aproximațiile” financiare și „tatonările” tehnice ale numeroaselor întreprinderi SS au necesitat foarte curând o regrupare și numirea unor experți juridici. La 29 aprilie 1938 s-a creat la Berlin „Deutsch-Erd-und Steinwerke G.m.b.H.”, întreprinderile germane de argilă și piatră,

societatea S.A.R.L., care va fi cunoscută sub inițialele DEST și care va îngloba toate întreprinderile concentraționare specializate în construcții.

— Oswald Pohl, șeful biroului administrativ al brigăzii SS, apoi Obergruppenführer, a fost însărcinat cu organizarea finanțelor și a gestiunii²¹. Fondatorii și primii acționari au fost Arthur Ahrens, SS Obersturmbannführer și Walter Salpeter, SS Oberführer. Amândoi garantau cu finanțele lor proprii pentru cele 10000 R.M. puse la dispoziția lor. Ahrens, în calitate de girant al DEST-ului, n-a fost la înălțime și, în 1939, Salpeter l-a înlocuit. Din toamna lui 1941 până la sfârșitul războiului, principalul reprezentant al întreprinderii a fost Karl Mummenthey, SS Obersturmbannführer. Acesta a exercitat o influență decisivă în întreprindere până la sfârșitul războiului.

— Scopul DEST-ului era îndeosebi de a construi cărămidării și de a exploata carierele de piatră. Inițial, și-a propus să înființeze o mare cărămidărie la Sachsenhausen și la Buchenwald și să achiziționeze și să exploateze carierele de granit situate aproape de Flossenburg și de Mauthausen. Aceste achiziții au determinat construirea simultană a noi lagăre de concentrare,

²¹ Studiul lui Hans Marsalek, fost deportat la Mauthausen, membru al Comitetului internațional. Archives Amicale du camp (Buletin Mauthausen, aprilie și noiembrie 1972).

unul aproape de Flossenburg, un altul aproape de Mauthausen și un al treilea la Gusen.

— În martie 1938, imediat după ocuparea Austriei de către armatele germane, Himmler și Pohl au plecat la Viena. Ei s-au dus la Mauthausen și la Gusen spre a vizita carierele de acolo și a vedea dacă aceste localități erau propice amplasării unor lagăre de concentrare. Rezultatul a fost pozitiv. Acești doi oameni au și decis unde trebuie să fie construit lagărul pentru deținuți. Lagărul principal în amonteale comunei Mauthausen, în limitele cadastrale ale comunei Marbach, iar lagărul Gusen, în limitele cadastrale ale comunei Langenstein.

— La sfârșitul lui mai același an a avut loc o a doua vizită a lui Pohl însoțit de Theodor Eicke, SS Gruppenführer, la acea dată inspector al lagărelor de concentrare și de Karl Huber, inginer constructor.

— Din aprilie până în august 1938, ei au cumpărat proprietățile și terenul, au închiriat carierele de la Mauthausen, proprietatea orașului Viena. Într-o scrisoare pe care Homek, șeful consiliului municipal, o adresa la 7 aprilie 1938 primarului orașului e vorba de următoarele:

— „Astăzi, Ahrens, Sturmbannführer în direcția SS (cu sediul la München, Karlstrasse, 10) și profesorul Joseph Schodler, geolog pe lângă muzeul regional din Linz, au vorbit cu mine. Ei m-

au informat că la Mauthausen urmează să se construiască un lagăr de concentrare al Statului pentru trei sau patru mii de persoane. E vorba de două cariere de piatră aparținând orașului Viena...”

— „Sunt de acord să se pună la dispoziția direcțiunii supreme SS cele două cariere, iar detaliile privind cesiunea lor să fie discutate cu guvernul Reichului...”

— La 5 mai 1938, primarul Vienei a avut o convorbire cu doi SS-iști din München. S-a făcut proiectul unui contract de închiriere a carierei de la Bettelberg-Marbach și a unei întreprinderi agricole pe termen de zece ani contra sumei de 5000 R.M. pe an. O participare la cifra de afaceri era prevăzută pentru orașul Viena care va primi în plus o parte din producție. La 10 mai 1938, treizeci de „civili” începeau lucrul în carierele de la Mauthausen. În aceeași zi se semna contractul de închiriere a carierelor „Wiener-Graben” și „Marbacher-Bruch”. Cariera Battelberg-Bruch rămânea proprietatea orașului Viena. Ulterior carierele au fost cumpărate de către DEST.

II. Descoperirea

— Principalul e să nu pierdem timpul!

Trecuseră deja două luni de la Anschluss. Cei treizeci de civili care asigură pătrunderea în adâncul carierei, după ce au predat secretele lor de fabricație celor șase „observatori” trimiși de Inspekția de la Oranienburg, au primit „mulțumiri” de la noii proprietari. Pe biroul lui Himmler se îngrămădesc proiecte de exploatare, scheme de planificare, rapoarte asupra realizărilor posibile, în timp ce pe teren, un comando de constructori sosit la Dachau ridică primele barăci pe fundațiile unui lagăr de prizonieri din războiul 1914-1918. „Cei vechi” aleseseră foarte bine poziția. O colină înaltă dominând o mulțime de alte coline și îndeosebi valea Dunării. Specialiștii în construcții sunt la mare preț: mecanici, pregătiți practic din 1933, merg de la un lagăr la altul, de la un comando la altul, pentru a fixa decorul. Teoretic, „muncitori de mare capacitate”, ei au devenit, odată cu creșterea cererii, aristocrați care-și găsesc pe loc mână de lucru. Pentru satisfacerea nevoilor acestora, SS-iștii fac la închisorile din Viena și din Linz o primă triere a deținuților de drept comun care lucraseră în unitățile de geniu, în construcții sau lucrări publice. Vor urma ceilalți deținuți de drept comun după ce electricienii vor fi izolat o parte a lagărului și dintre ei vor fi aleși membrii ierarhiei subalterne care-i va lua în primire pe deportați chiar din momentul încorporării lor.

La Mauthausen, primii o mie de deportați, supranumiți „fondatorii asociați” sau „cei din vechea gardă”, sunt în mare majoritate criminali germani sau austrieci. Mărturiile lor sunt rare și când, în mod excepțional, unul dintre ei este audiat în cursul unui proces, declarațiile sunt cu totul surprinzătoare:

— Eu am stat șapte ani la Mauthausen, am lucrat la cizmărie. Noi confecționam încălțăminte pentru toată lumea: de la soldatul simplu până la comandant, nevasta și copiii lor²². Mă gândesc cu nostalgie la acele vremuri, o duceam mult mai bine ca azi.

Alți martori ai apărării, la fel de „nostalgici”, ca de exemplu croitorul Otto Barcryskey, sau kapo Otto Koetzle, l-au enervat în așa măsură pe președintele tribunalului din Köln, încât acesta a conchis:

— Acum înțeleg de ce acești domni nu fac parte dintr-o „uniune a victimelor de la Mauthausen”.

Croitorul Otto Barcryskey protestează:

— Eu am rămas o noapte întreagă în poziție de drepti cu nasul la un centimetru de sârma ghimpată electrificată.

Era adevărat.

²² Mărturia lui Joseph Schweiger, matricola 641, Procesul Schulze-Streiwieser, Köln, 23 noiembrie 1966 - 30 octombrie 1967.

Un ofițer SS, încântat de noua uniformă pe care i-o făcuse Barcryskey, îi pusese pe masă o sticlă de alcool, pe care croitorul s-a grăbit s-o ofere unei pensionare a bordelului, Ana Schwartz. „Tânăra fată” s-a îmbătat, a spart geamurile, a urlat ca în ghearele morții și și-a potolit „izbucnirea” prin 30 de zile de carceră.

— Cine ți-a dat șlibovița?

— Barcryskey.

Și Barcryskey a rămas noaptea în picioare, cu nasul în sârma ghimpată.

Aceasta a fost singura dată când el a avut „de suferit” în lagărul de la Mauthausen.

„Descoperirea lagărului” de la Mauthausen este cu totul diferită pentru deținuții politici:

— Eu am fost arestat de doi agenți ai Gestapo-ului, la domiciliul meu din Hamburg, la ora 7 dimineața, la 3 septembrie 1939²³. Mi s-a spus că sunt un individ periculos pentru siguranța Statului și că voi fi trimis într-un lagăr de concentrare până la sfârșitul războiului. O săptămână mai târziu, la 10 septembrie 1939, am plecat într-un transport de o sută șapte deținuți de la închisoarea din Hamburg și am sosit la Mauthausen după trei zile de drum.

— La acea dată la Mauthausen erau aproape numai deținuți germani. Când, la sosire i-am văzut

²³ Manuscris inedit al lui Karl Weber (Archives Amicale de Mauthausen). Textul original german, redactat în a doua jumătate a lunii mai 1945, se află în proprietatea lui Ludovic Balsan.

pe primii captivi, ne-am dat seama mai mult sau mai puțin la ce trebuie să ne așteptăm. Aceste biete făpturi înfometate, cu ochii duși în fundul capului, care se târau pe străduțele lagărului, de la o zi la alta, nu mai erau ființe omenești.

— În timpul verificării identităților de la așa-zisa „secție politică”, nici unul dintre noi n-a fost scutit de un număr oarecare de lovituri de picior în stomac sau de alte maltratări; apoi ne-au tuns chilug, ne-au dat haine vărgate și toți noii sosiți au fost repartizați în diferite blocuri. În mod normal într-o baracă erau 140 deținuți; mai târziu s-a ajuns la 1000.

— Cariera constituia șantierul principal. Deținuții trebuiau să muncească în niște condiții înspăimântătoare de la 7 dimineața până la 8 seara. Rația zilnică era formată din a opta parte dintr-o pâine și din trei sferturi de litru de supă, zeamă chioară. Cu cât erau mai mulți morți la sfârșitul zilei de lucru cu atât comandantul Ziweis era mai bine dispus. Chiar înăuntrul carierei, deținuții erau uciși, fie forțându-i să care în spinare o piatră de 50-60 kilograme urcând cele 186 de trepte care duceau în lagăr, sau mai adesea nefericitele victime erau pur și simplu aruncate în râul din apropiere, și supuse unei scufundări prelungite, cu toate eforturile lor desperate de a ieși la suprafață, până când scufundarea le provoca moartea. Oficial, se

declara că asemenea decese erau datorate sinuciderilor și această mențiune se trecea în fișă. În agonia lor, mulți deținuți, printr-un efort disperat, reușeau să le scape din mâini și alergau până la cordonul santinelelor unde erau împușcați fără milă. Oficial, se declara că au fost împușcați în cursul unei încercări de evadare.

— În principiu, evreii nu puteau să rămână în viață decât puțin timp. Modul preferat de a-i lichida era următorul: cam la 50 de metri deasupra carierei se afla o prăpastie de aproximativ 15-20 metri lungime; îi aduceau aici pe acești oameni, total epuizați și îngroziți, în grupuri de opt până la zece, îi forțau să se țină de mână și să sară în gol (SS-iștii numeau aceasta „săritură cu parașuta”). Membre zdrobite, resturi de creier și de sânge acopereau pe o suprafață de 10-20 de metri locul acestor crime diabolice. Jos, alți deținuți erau puși să adune rămășițele și să le ducă la cuptorul crematoriului.

— În timpul iernii 1939-1940, eu am fost repartizat la comandoul „Construcția unui lagăr la Gusen” (400 deținuți). Maltratați într-un chip înspăimântător, deținuții erau duși în fiecare dimineață pe jos, la șantierul lor aflat cam la 6 km depărtare de fortăreața Mauthausen. La sosire, pe un ger de minus 20°, trebuiau să-și scoată mantalele, bluzele, apărătoarele de urechi și pâslarii. Numai oamenii cu o constituție de fier și

cu o voință puternică, aproape supranaturală de a trăi puteau să reziste. Seara, morții și muribunzii erau încărcăți ca niște porci în camioane și aduși în lagăr, în timp ce supraviețuitorii urmau într-un lung cortegiu de mizerie. În fiecare dimineață, golurile erau umplute în așa fel încât să se mențină efectivul de 400.

— Una din secțiile cele mai înspăimântătoare era așa-zisa „baracă a izolaților”. Toți cei care practic nu se mai puteau mișca erau aduși în această secție, care era despărțită de restul lagărului printr-un gard înalt de sârmă ghimpată. Toate ferestrele rămâneau deschise chiar pe un frig năprasnic și oamenii, ghemuiți unii în alții pe un strat subțire de paie putrede, răniți trupește și sufletește, fără nici un ajutor medical erau lăsați să moară ca niște câini. În spălătoare și în latrine zăceau mormane de cadavre și uneori treceau două sau trei zile până erau ridicate. Adesea șobolanii devorau cadavrele în timpul nopții.

— Pentru cea mai mică greșeală se dădeau pedepse draconice: de exemplu, cel care era văzut că pusese jos pentru o clipă cazmaua, sau lopata, vinerea următoare trebuia să se prezinte la o ședință disciplinară. În acest scop, se alegeau doi dintre cei mai cunoscuți torționari. Victima trebuia să se culce pe burtă, pe un fel de masă de lemn, mâinile și picioarele îi erau legate, după care urmau loviturile de băț, date fără milă

(douăzeci și cinci de lovituri sau mai mult). De cele mai multe ori, loviturile erau atât de puternice încât afectau rinichii.

— Și totuși, această pedeapsă nu era tot ce putea fi mai rău existau altele și mai crunte, de pildă ceea ce se numea „spânzurarea de copac”. Mâinile sau brațele victimelor erau legate la spate, cu o frânghie, brațele erau îndoite în sus, frânghia era aruncată peste o grindă și trasă până când omul se afla suspendat în aer. Greutatea corpului făcea ca frânghia să se strângă, rănind brațele și pumnii. După zece sau cincisprezece minute articulația umerilor se rupea, după douăzeci de minute mâinile se umflau și paralizau. Iar tortionarii fumau și se amuzau pe seama acestor nenorociți. Pentru și mai multă distracție, ei balansau corpurile și uneori chiar se agățau de picioarele lor. Sudoarea și sângele udau pământul, iar când una dintre victime își pierdea cunoștința era stropită cu apă spre a fi readusă la realitățile acestei lumi. Cei care suportaseră această pedeapsă nu-și mai puteau mișca degetele timp de săptămâni și trebuiau să fie hrăniți ca niște prunci.

— Problema „izolaților” a fost rezolvată simplu și ingenios. Într-o bună zi, toată clădirea în care erau celulele individuale și secrete a fost evacuată... Deținuților li se rezervase o moarte specială. Această „specialitate”, care ulterior avea

să fie practicăată pe scară largă, era o descoperire originală a medicului șef al lagărului, SS Sturmbannführerul Krebsbach. În grupuri de câte douăzeci, victimele au fost duse la infirmeria rezervată SS-iștilor, în incinta exterioară a lagărului. Li s-a dat a înțelege că ar fi fost vorba să le schimbe pansamentele. Oamenii au fost introduși pe rând în sala de pansamente, unde li se spunea să se așeze pe scaunul de consultație, iar doctorul Krebsbach înfigea cu o plăcere diabolică un ac lung în inima victimei, care nu se aștepta la așa ceva și murea imediat. Acești nenorociți au fost duși pe rând și uciși în acest mod bestial și atroce.

— Ulterior metoda acului înfipt în inimă a fost practicăată mai rar. Se recurgea la metode mai umanitare! În prealabil i se administra pacientului un narcotic și după ce adormea, era asasinat printr-o injecție cu benzină. În afară de doctorul Krebsbach, un subofițer infirmier, Sanitätsunterscharführer Otto Kleingünter, din Viena, era deseori însărcinat cu această misiune, iar asta îi dădea o satisfacție satanică, el trimițând zilnic pe lumea cealaltă opt sau zece deținuți.

Poarta monumentală care domină ansamblul incintei a fost ridicată cea dintâi. Lagărul a și devenit lagăr. Și toți acești deportați „ordinari”

care se vor succeda pe pavajul denivelat al locului unde se făcea apelul până în ajunul Eliberării, își amintesc exact sosirea lor la Mauthausen. Nu contează ziua, nu contează anotimpul. Ritualul este neschimbat.

— Un șoc violent zgudui vagonul care se târa de patru zile și patru nopți nesfârșite, rupând ritmul scandat de fiecare extremitate a șinelor²⁴.

Șocul se repercutează într-un ecou prelungit, de-a lungul trenului blestemat, cu un zgomot metalic, aproape familiar, provocat de ciocnirea tampoanelor și de scrâșnetul frânelor. Câteva înjurături neaoș franțuzești sunt repede înăbușite de strigătele guturale și de ordinele răcnite pe peron de către SS-iști.

— Scârțâitul zăvorului ruginit pe care cineva îl forțează, apoi alunecarea surdă a ușii vagonului (patruzeci de oameni, opt cai în lungime) și un val de lumină și de aer înghețat, dar în sfârșit proaspăt, năvălește în vagon, luminând o masă de trupuri goale, chircite sau strânse unele în altele. În clipa următoare, în vagon pătrunde un SS-ist, care mănuieste viguros o măciucă, în ritmul macabru al ordinelor urlate în germană și al loviturilor de bocanc care nu-și ratează ținta. Oamenii goi încep să sară pe peronul acoperit de zăpada înghețată. Vineți, tremurând de frig, ei se strâng unii în alții, încercând să evite loviturile de

²⁴ Manuscris inedit aparținând doctorului Roger Letoumey.

bătă, de măciucă sau de cizmă. Între timp, la fiecare vagon un gradat verifică marfa... Nu mai sare nimeni. Doi SS-iști urcă țipând în vagon și trag de picioare două cadavre pe care le aruncă pe peron, în zăpadă, unde cad cu un zgomot surd, asemenea unor manechine dezarticulate. Ferice de ei, nu mai suferă. O sută optsprezece plus doi morți: o sută douăzeci, ăsta e numărul. Vagonul și-a livrat încărcătura.

— De-a lungul peronului, gloata îngroșată mereu de conținutul vagoanelor rătăcește de colo-colo, flancată de soldați care urlă și tropăie, asemenea boarilor care mână la abator o cireadă îngrozită. Chiar și ofițerii participau la acțiune, strigând și lovind cu o sadică frenezie.

— Roger a sărit ca și ceilalți din vagon, evitând tocmai la timp măciuca SS-istului. Dumnezeu, ce rece e zăpada! Un aer înghețat îi năvălise în plămâni, dându-i o senzație plăcută, după duhoarea infectă și irespirabilă din vagon. Prins în înghesuială, aleargă și el fără nici o țintă; o pancartă îi atrage atenția o clipă: Mauthausen... o lovitură de măciucă în spate îl aduce la ordine. Oamenii dirijați de cravașe se opresc în cele din urmă în fața unei învâlmășeli de trupuri goale și de haine amestecate; hainele lăsate în grabă, la Metz, sub avalanșa loviturilor, fuseseră azvârlite într-un vagon și acum erau aici. Trebuiau să se îmbrace. Oamenii, într-o nebunie ucigătoare, se

bat pentru a putea pune cei dintâi mâna pe haine. Izbucnesc certuri. Hainele sunt smulse din mâini. Câțiva naivi răscolesc în grămadă, cu speranța, evident deșartă, că-și vor găsi propriile haine. Roger izbutește să apuce un pulover și-l îmbracă imediat; la început, lâna parcă-i frige pielea înghețată, dar apoi urmează o senzație plăcută. Repede niște pantaloni. Acum frigul nu-l mai mușcă. Un ciorap prea mare în stângul, o șosetă în dreptul, un pantof grosolan prea mare în dreptul, un pantof prea mic în stângul îl strânge ca într-o menghină.

— „Los, los”.

— Oamenii se aliniază rapid, supunându-se automat. După câteva sute de metri: „Halt”. Noaptea se lasă încet și grupul este luminat acum de cele câteva lămpi electrice din apropierea gării. SS-iștii cu arma în mână se duc și vin la dreapta și la stânga. Printre ei, un gogeamite haidamac nu are pușcă, dar ține cu amândouă mâinile lesele a doi câini ciobănești, care mârâie amenințător și încearcă să se repeadă la deportați. Aceste animale înspăimântătoare pe care strânsoarea lesei le sugrumă și le înfurie, par dresate special ca să atace omul. Un deportat iese din rânduri, fără îndoială pentru o nevoie presantă; SS-istul slobozește o înjurătură, slăbește strânsoarea, iar fiarele se năpustesc asupra vinovatului, lătrând și mușcând: un urlet îngrozitor de durere. SS-istul

potolește câinii, dar omul e plin de sânge, iar pe zăpadă apare o pată mare roșie. O simplă demonstrație! Nimeni nu mai cutează să se miște. Cei care au o nevoie se ușurează pe loc, între rânduri, precum calul berarului între hulube... și flancat de „domnii” cu arma în mâini, cu degetul pe trăgaci, convoiul înaintează prin zăpadă. Roger își simte limba încărcată și uscată și un gust acru, un iz de petrol sau de păcură; setea îl chinuie din nou și, cu ochii larg deschiși, are pentru moment aceeași viziune care l-a chinuit în nopțile de insomnie din tren. „Un izvor țâșnește dintr-o grotă și apa cade în cascadă, în șuvoaie irizate și el vrea să bea.”

— „Aber schnell”!

— Un ordin aspru și viziunea dispare. Nu rămân decât frigul, aceste linii de garaj ale unei gări necunoscute și zăpada care cade în fulgi mari acoperind pământul. Dar zăpada înseamnă apă! Roger se apleacă și ia un bulgăre alb pe care-l înghite cu lăcomie. Simte în gură o arsură și din nou acel gust oribil... Setea n-a fost potolită, ci ațâțată.

— La o cotitură a drumului bolovănos, apare o tânără fată. E înaltă, frumoasă, brunetă, cu ochii negri. Pesemne o țărancă austriacă mergând din zori la munca câmpului. Ochii ei urmăresc convoiul sinistru și Roger crede că-i citește în priviri o imensă milă, o milă feminină, o dragoste

maternă pentru această turmă sosită la Totenberg, muntele morților. Această privire Roger o cunoaște – privirea femeilor franceze, mame, soții, surori, privirea care a însoțit în revărsatul zorilor, pe străzile din Compiègne, convoiul flancat de brute. Privirea pe care a surprins-o și în ochii unei infirmiere austriece, cea care la Rastad a împărțit puțină cafea nenorociților. Fetița în zdrențe de la Metz care le aducea apă la vagon, cu toate amenințările gardienilor, avea și ea aceeași privire. SS-iștii ajung la cotitură și fata se întoarce brusc și se îndepărtează cu pași mari.

...Trenul își continuă drumul în noapte²⁵. Izbucnesc certuri, egoismul iese la iveală, oamenii se manifestă așa cum sunt: buni, răbdători, miloși, compătimitori sau răi, invidioși, egoiști, autoritari, vicleni și răzbunători.

— Spre dimineață se aud împușcături și, cu un scrâșnet de frâne, trenul se oprește. În unele vagoane au avut lor încercări de evadare, imediat descoperite. Oare vor fi reușit? Vociferări, ordine răcnite în noapte, zăngănit de arme, apoi, după un timp, trenul pornește mai departe și după câțva timp se oprește într-o gară. Îndată ușile sunt deschise. „Alles 'raus!”... și loviturile accelerează

²⁵ Manuscrisul inedit al lui René Gille.

mișcarea. Vedem că unii camarazi încep să se dezbrace. Înțelegem și ne executăm; în mai puțin de un minut suntem goi pușcă și pornim în pas alergător spre un vagon de la capătul trenului, unde ne depunem hainele și încălțămintea. Tot în pas alergător, ne întoarcem și ne aliniem în rânduri de câte cinci în fața vagonului nostru. O noapte frumoasă de aprilie, o lună plină ca de Paști și o brumă albă, groasă de un deget. Tremuram în frigul nopții, sub lumina vie a gării, în mijlocul căreia goliciunile noastre, goliciunile a mai mult de o mie șapte sute de oameni apăreau ca o enormă pată albă.

— Suntem aliniați de-a lungul unui tren de călători în care femei și copii, treziți de larma gardienilor noștri, ne privesc uluiți și au de ce! Arunc o scurtă privire spre stație: Neuburg. Suntem la Noveant, în provincia mea natală, în vechea Lorenă reocupată, suntem la Noveant, acasă la ei! Am trecut frontiera.

— Alte ordine sunt urlate, alte lovituri se abat peste spinări, peste fese și peste picioare; ne lămurim pe dată! Repede, sub o grindină de lovituri, ne urcăm în vagon. Suntem înghesuiți, cei o sută cinci, în jumătate de vagon. Vor pune tot atâtea în cealaltă jumătate? Nu, pur și simplu vor să ne numere; unul câte unul, încasând lovituri, trecem în cealaltă parte a vagonului, care fusese controlată cu de-a mănuntul: se luase tot, hainele

ce mai rămăseseră, pâinea, salamul. Ușa se închide din nou. Această scenă ne-a demoralizat. Tăcem de teamă să nu atragem altă urgie asupra capetelor noastre, de teamă să nu se dubleze efectivul din vagonul nostru; acum avem totuși mai mult loc. Putem să ne așezăm, să ne întindem puțin picioarele. Este chiar relativ bine în această mare cutie închisă, încălzită de respirația a o sută cinci oameni. Curând va fi chiar cald. Dar ne este sete. După cele câteva înghițituri băute la Noveant, setea ne chinuie din nou, din cauza emoției gâtul se usucă repede. Sudoarea se condensează și se prelinge pe pereții vagonului; unii nu pot rezista și-și potolesc setea cu această umezeală plină de praf și de rugină. În prima sau a doua noapte, nu-mi amintesc exact, ne-am oprit într-o gară germană. Doamnele de la Crucea Roșie germană (cum pot fi atât de urâte?) împart în grabă supa de orz decorticat. Mă aflu aproape de ușă și primesc o porție. Deși se grăbesc, ele nu prididesc să împartă porțiile și curând trenul pornește, noi suntem tot flămânzi, unii absolut epuizați. Așa va fi, în acest sinistru tren al deportării, timp de două nopți și două zile nesfârșite. Oboseala, foamea, setea, faptul că eram goi, ne aduseseră într-o stare de inerție. În vagon era liniște, fiecare încercam să ne economisim forțele.

— Sâmbătă dimineață, 8 aprilie: intrarea în Austria.

Acum e limpede că mergem la Mauthausen, aproape de Linz. Cu atât mai bine, e un lagăr bun, se spunea odinioară! Atenție la deziluzia care ne pândește!

— În cursul dimineții, unul dintre camarazii noștri face o criză, insultă și lovește, se crede persecutat de noi.

— La Passau, pe Dunăre, în plină zi, trenul se oprește și ușile se deschid. O echipă de camarazi care făceau de corvoadă aruncă în vagonul nostru o sută de perechi de pantaloni. Printr-un noroc inexplicabil, îi regăsesc pe ai mei. Nu mă înșel, batista există, dar ceasul pe care îl prinsesem bine cu un ac de siguranță a dispărut. Totul a fost controlat, jefuit, furat. Toți vor face aceeași constatare, căci toate buzunarele sunt goale.

— Nebunul nostru prinde un moment potrivit și sare din vagon. Aleargă peste linii. Se trage în el, un glonte îi zdrobește un braț, altul îl rănește superficial la cap. E înșfăcat de păr și târât înapoi, sub o ploaie de lovituri. E plin de sânge. Cel puțin asta îl va calma și n-o să ne mai supere. Înfrânt, se prăbușește într-un colț. Imediat după sosirea la Mauthausen e luat și nimeni nu-l va mai vedea.

— Primăvara e frumoasă anul acesta în Austria. Zăpada s-a topit, iar frumoasa vale a Dunării e înverzită. Coline cu verdeață și păduri.

Păcat că noi făceam această excursie în asemenea condiții.

— Pe la ora șase seara ajungem la Linz, apoi îndată într-o gară de triaj cu nume francez: „Saint Valentin”. Călătoria noastră se apropie de sfârșit, din fericire! Suntem la capătul puterilor. Nu mai suntem oameni, ci niște ființe istovite, trase la față, cu ochii încercănați duși în fundul capului, plini de praf, cu barba crescută. Suntem murdari și plini de pustule, căci firele de paie ne-au pătruns sub piele. Toți am pierdut mai multe kilograme în aceste trei zile nesfârșite, îndeosebi din cauza deshidratării. Și deodată un șoc, o oprire, ultimul „Alles 'raus”, toată lumea sare din vagon sau își dă drumul cu membrele anchilozate pe peronul acestei gări austriece foarte modeste, purtând totuși un nume care, încă multă vreme, va răsună în urechile noastre: Mauthausen..

— Pe pământ, haine puse grămadă de camarazii coborâți din tren înaintea noastră. Trebuie să ne îmbrăcăm repede pentru că, după căldura de peste zi, acum s-a răcorit, iar noi suntem pe jumătate dezbrăcați. Nu reușesc să-mi regăsesc propriile haine în această harababură în care scotocesc zadarnic 1800 de oameni și obosit îmbrac un pulover și sutana abatelui Sigalas, arestat ca și mine la Périgueux și tovarășul meu de celulă la Limoges. O recunosc după decorații. Poți să intri în rândurile bisericii la orice vârstă și

oricum! Încalț niște bocanci grei de munte, care-mi vor răni picioarele, fără ciorapi, bineînțeles. La naiba! Ni se spune că mâine se va face schimbul hainelor, fiecare regăsindu-și-le pe ale lui. Încă o iluzie care se va spulbera curând!

— Un preot, abatele Ecole, îmi cere sutana. I se potrivește mai bine decât mie, îmi zice. Exact, dar ce importanță mai are asta de acum încolo? I-o dau în schimbul pantalonilor pe care-i poartă, de culoare violet și pe care îi recunosc – sunt ai unuia din Limoges. Numai să nu vină și ăsta să mi-i ceară îndărăt!

— Îmbrăcatul, recuperarea bolnavilor și răniților, a nebunilor, a muribunzilor, toate aceste operațiuni cer timp. Mă apropiu de pompa din gară și beau, beau, încercând să-mi potolesc setea, pe care aș jura că nimic n-o poate stinge. Mă liniștesc întrucâtva și, în cutii de tablă, paznicii îngăduindu-ne asta, dau apă camarazilor. Li se dă o jumătate de litru, deși ar trebui o găleată pentru a rehidrata aceste trupuri uscate pur și simplu de cele șaptezeci și două de ore de căldură și de praf pe care le-am înghițit. Urmează plecarea pentru ultima etapă. De sus, de pe strada înclinată, câțiva copii ne privesc, nicidecum emoționați, nici măcar surprinși. Nu mai recunoaștem pe vechii camarazi din celelalte vagoane, într-atât îi schimbaseră aceste trei zile. Mulți sunt susținuți de alții. Solidaritatea și caritatea omenească se

manifestă fără ca paznicii noștri să se opună. Ei înșiși par obosiți, dornici să ajungă mai repede.

— Se înnoptează. Drumul urcă: traversăm satul Mauthausen. E sâmbăta mare, mâine e Paștele. Dacă, pentru 1800 de oameni zilele trecute a fost săptămâna patimilor, nu există nici un motiv ca în acest sat, cineva să împărtășească suferințele noastre. În cafenele, berea curge gârlă. Se văd câteva familii adunate în jurul mesei. Mi-amintesc și de acel fierar care își fuma pipa în fața atelierului său și râdea în gura mare, privindu-ne trecând. Nevastă-sa rânjea! Ceilalți nu sunt nici măcar impresionați văzându-ne trecând, abia dacă se uită la noi. Au văzut ei altele și mai și. Ei știu că zeci și zeci de mii au urcat, dar că foarte puțini au coborât.

— Ieșim din sat și ne găsim în plin câmp. Urcăm malul stâng al Dunării cu valuri înspumate. Drumul se îngustează. Mergem pe o potecă serpuitoare și în pantă. Supravegherea pare să slăbească. De altfel, cine se mai gândește să evadeze, când are stomacul gol, mădularele frânte de oboseală, capul năucit, în această țară inospitalieră și necunoscută? Nimeni nu vorbește și nu se aude decât bocănitul tărăgănat al încălțăminteii pe bolovănișul potecii. Noapte de smoală. Fermele se răresc. Deodată o lumină violentă, albă, orbitoare, nenumărate proiectoare așezate acolo ca și când ar fi vorba de o iluminatie

pentru o sărbătoare. Avem o primă imagine a ceea ce poate să fie deportarea. La dreapta, enorma clădire a fortăreței, căci Mauthausen nu este un lagăr ca toate celelalte, ci o fortăreață de granit, un adevărat cuib de vulturi și de corbi, cu ziduri înalte și groase, având deasupra patru rânduri de sârmă ghimpată și electrificată, fixate pe suporturi de porțelan. Din loc în loc și la colțuri turnuri masive, rotunde sau pătrate, cu zona de patrulare unde se zărește omul cu mitralieră.

— O tăcere de moarte domnește în acest loc, devenită probabil și mai apăsătoare din cauza spaimei care ne-a cuprins brusc și care ne paralizează. În stânga, jos, făpturi famelice, slabe, adevărate cadavre vii s-au oprit din tăiatul și căratul pietrei. Ne privesc pe noi care venim dintr-o lume pe care ele au părăsit-o, dar noi, noi privim cu și mai multă curiozitate aceste fantome îmbrăcate caraghios ca pentru carnaval, cu această uniformă vărgată de tristă celebritate astăzi, pe care însă noi o vedem pentru prima oară.

— Ocolim niște clădiri joase și lungi din granit. Drumul urcă mereu, mergem mai departe pe lângă zidurile fortăreței și deodată, în fața noastră, pe platou, iluminată ca pentru a fi fotografiată, apare intrarea sinistrei închisori. În fața noastră, da, această intrare, o enormă poartă „mongolă” cu două turnuri masive, tronconice

care, privite din față sunt ca două trapeze echilaterale, și care au în partea de sus gherete de sticlă și în jurul acestora o zonă de patrulare. Turnurile încadrează o poartă cu două canaturi masive din stejar natur, flancată de două porți de serviciu. Suntem consternați și o spaima cumplită ne cuprinde în fața acestui ansamblu monumental și amenințător care se proiectează pe cerul înstelat; avem impresia că intrăm din nou într-o închisoare. Și ce închisoare lugubră: mai degrabă un mormânt!

— Imediat după numărătoare, cei 1800 de oameni sunt înghițiți de lagăr. În lagărul adormit, tăcerea e totală. Bocănitul pașilor noștri par să nu trezească pe nimeni, să nu stârnească nici o curiozitate. Totuși probabil că eram priviți din interiorul blocurilor. Sosirea convoaielor, a „transporturilor” e ceva obișnuit și face parte din însăși viața lagărelor. Noi vom ști de altminteri, foarte curând că singurul lucru într-adevăr viu în aceste lagăre pe care încă nu le numim „ale morții”, sunt aceste masive sosiri de deținuți ridicați de curând din vreo regiune ocupată din vasta Europă și care sporesc periodic numărul epavelor omenești. SS-iștii cu câinii lor ne supraveghează, ne pândesc distribuind de pe acum, cu dărnicie acestor oameni, care în curând nu vor mai fi decât niște numere, lovituri de picior și lovituri de pumn, fără îndoială pentru a se crea

atmosferă și a-i face să înțeleagă că au asupra lor drept de viață și de moarte și că vor face uz de acest drept. Revăd în lumina puternică a lămpilor electrice blocurile lungi și joase, perfect aliniate, în stânga. În dreapta, o clădire mai importantă, spălătoria, având la subsol sala de dușuri, unde vom merge îndată. Ocolim spălătoria, părăsind locul pentru apel, Appelplatz, care este aleea centrală a lagărului și ajungem într-un loc mai îngust, aflat între clădire și zidul închisorii.

— Printre noi circulă acum tot felul de oameni. Spanioli cei mai mulți, părând foarte îngrijorați. Sunt îmbrăcați în civil, dar hainele lor sunt marcate de sus până jos de o dungă lată de vopsea roșie. Poartă caschete de marinar marcate și ele cu o dungă de vopsea roșie și ciudat încrețite în față, cum am văzut după aceea la marinarii din Hamburg. Vom afla mai târziu că această caschetă este un semn de supremă eleganță în lagăr, dar totodată, într-un anumit fel, emblema puterii așa-numiților kapo și altor „funcționari”, unelte ale stăpânilor. Pentru moment, ei ne interesează (deși ne dăm seama îndată că nici ei nu sunt dezinteresați), căci ne aduc căldări cu apă, puțină cafea, băuturi, atât de dorite de acești oameni cu trupurile deshidratate. Aici, mai beau ceva, cu atât mai mult cu cât sunt însetat, din cauza drumului lung și a salamului pe care l-am găsit în sutana părintelui Sigalas.

— „O clipă! O să vă ia aurul, inelele, ceasul, dacă-l mai aveți”.

— „Ai ceva inele? Dă-mi-le”.

— „Tu vei merge la blocul 13 în carantină, te voi căuta mâine acolo ca să ți le înapoiez; ia de bea!”

Alții și mai cinici:

— „O să-ți ia aurul căci tu nu-l poți păstra asupra ta, eu pot, dă-mi-l. Mai bine dă-mi-l mie decât SS-iștilor și o să ai zilnic un supliment de supă, pe care o să ți-l aduc eu”.

— SS-istul e aici lângă zid, dar nu pare să dea atenție traficului, se joacă cu câinele. Mai departe, un spaniol e așezat la o masă. Ni se poruncește să-i încredințăm lucrurile de valoare, aur, bancnote, ceasuri, care mai scăpaseră jafului din tren. Pe masă se află câteva foi de hârtie pe care sunt înscrise în termeni vagi lucrurile încredințate, contrasemnate de depozitar, un simulacru de înregistrare. Aurul va merge să îmbogățească tezaurul SS-iștilor, constituit din valorile furate deținuților din lagăre. Aș fi vrut mult să păstrez verigheta și șevaliera, dar nu știam cum. Doi camarazi se oferă să mi le ascundă și la încredințez lor, în loc să le depun. Am făcut bine, le voi primi înapoi peste câteva zile. Cusute într-o centură de pânză, aceste bijuterii vor scăpa tuturor perchezițiilor în tot timpul deportării și le mai am încă. Acești doi camarazi, care în felul

acesta își riscau viața, le ascunseseră unul în gură, celălalt într-o cavitate intimă. Astăzi, atât Paul Mole din Lop, cât și Roger Lafabue din Lobet sunt morți: n-au rezistat până la Eliberare.

— În grupuri de mai multe zeci, suntem expediați la dușuri, cam două sute de-odată. Și atunci are loc o scenă care se repetă încontinuu și a cărei desfășurare ne risipește absolut toate iluziile pe care le mai putem avea în ce privește păstrarea lucrurilor noastre: ni se cere să ne dezbrăcăm la piele. În noaptea de aprilie, pe acest înalt platou austriac, frigul este cumplit, câteva grade sub zero, suntem slăbiți, deprimați, nu am dormit de trei zile și anume de joi, iar acum suntem aproape în zorii zilei de duminică. Așa că suportăm foarte greu frigul. Aruncăm o ultimă privire hainelor, unele dintre ele bune și călduroase, care se îngrămădesc într-un colț și vor ajunge curând la înălțimea zidului. Nu le vom mai revedea; dar încă nu știm ce infamă îmbrăcămintă ne așteaptă.

— Aici au loc niște scene de neuitat. Coborâm în goană pe lespezile înghețate, treptele care duc la subsol. Aici domnește o căldură care contrastează cu frigul de afară și care ne reconfortează. E un vacarm de nedescris, o mare animație și totuși o anumită ordine. Un grup dintre cei care au făcut duș e gata să plece spre blocuri. Sunt camarazii noștri, dar dacă nu ne-ar vorbi, nu

i-am recunoaște. Sunt și mai goluți decât noi, atinși cu toții de o subită alopecie; au fost rași din cap până în picioare, orice pilozitate de pe corpul lor a dispărut. Acum e rândul nostru. La intrare stau doi indivizi în bluze albe imaculate: unul în picioare, dentistul, examinează sumar dantura fiecăruia, celălalt stând pe un scaun, proiectează asupra corpurilor noastre lumina unei lămpi puternice. Se pare că datorită acestei lămpi speciale, recunosc imediat și sigur anumite boli ca de pildă sifilisul, ale cărui urme sunt descoperite(?). Trec în fața unui deținut care, aruncând o privire în încăpere, îmi scrie apoi cu creionul chimic un număr mare pe piept: 17. Asta înseamnă că eu trebuie să-mi pun corpul la dispoziția tunzătorului (nu vreau să spun a frizerului) numărul 17, care lucrează înăuntru. Îmi mai dă și o bucătică de săpun. În sala dușurilor funcționează dublul sistem al raționalizării și al diviziunii muncii: fiecare tunzător primește un număr de deținuți spre a-i rade, suntem vreo doisprezece care purtăm numărul 17. Sunt cam vreo douăzeci și cinci care într-o parte a sălii de dușuri lucrează în serie. Într-o clipă, cu mașina de tuns și cu briciul, fac să cadă orice fir de păr. Unii vorbesc franțuzește și prin ei aflăm că suntem într-un lagăr de exterminare, că nu vom sta aici decât puțin timp în „carantină” înainte de a pleca în comando, în afara lagărului; că au mai rămas

cam două mii de spanioli din aproape zece mii aduși aici în 1940-41 etc.

— Acum, o scenă grotescă: în fundul sălii se află un individ placid, blând, tăcut, cu bustul gol, ras în cap și burduhănos ca Taras-Bulba. Stă pe un scăunel și are înaintea lui o căldare conținând un lichid dezinfectant. E înarmat cu o pensulă groasă cât pumnul, pe care o moaie regulat în găleată: „Ridică brațele”, o trăsătură cu pensula la fiecare subsuoară, o badijonare a pubisului: „Întoarce-te și apleacă-te înainte” și poc!, te lovește puternic cu pensula peste fund, după care ne trimite la dușuri. Toate acestea, numerotare, epilare, badijonare au durat poate zece minute în total și deja dușurile sunt puse în funcțiune. Binefăcătoare undă caldă care ne mângâie, ne masează, ne reconfortează, ne întărește. Repede, o săpuneală bună pentru a face să cadă murdăria acumulată în vagoane. Mulți beau această apă, unii foarte slăbiți nu pot suporta această reacție și leșină. Unul dintre ei, un biet bătrân, va muri.

— Trebuie să ne grăbim și atenție la cei întârziați. Responsabilul dușurilor este un mic mehenghiu căruia îi plac glumele nevinovate: un jet de apă înghețată îi alungă repede pe întârziați! Și urmează iureșul spre vestibul, sala prin care am intrat cu puțin înainte. Aici ni se dă un prosop să ne ștergem. A se înțelege un prosop ud și murdar care a mai „șters” douăzeci de trupuri, de care se

servesc mai mulți și care stors și răstors, va șterge încă douăzeci fără ca, de fapt să-i șteargă. Primesc o cămașă, o pereche de indispensabili lungi dintr-un fel de finet, toate de o curățenie îndoielnică. Apoi, aleg din grămada de încălțăminte, bineînțeles pentru noi, care nu suntem primii, nu au rămas decât măsuri imposibile și nu pot să iau decât o pereche de încălțări cu tălpile de lemn și căputele de pânză, un fel de saboti numărul 43 sau 45!

— Patru câte patru, cu un sabot sub braț, trebuie să urcăm scările și să ne regroupăm afară, în frig, pe locul de apel unde ne așteaptă un kapo. În sfârșit! traversând din nou locul de apel, acum pustiu și care ni se pare imens, ne îndreptăm către blocurile de „carantină”, în număr de trei sau patru. Ele sunt izolate de restul lagărului printr-o arcadă de piatră și o rețea de sârmă ghimpată, în vârful arcadei – cuvântul „carantină”. O barieră de sârmă ghimpată se închide în urma noastră și intrăm în blocul 13. Aici e liniște, dar abia am sosit și o armată de „Schreiben” (secretari) se instalează și ne supun la un interogatoriu sever, asupra identității noastre, a profesiei, a familiei etc. Aceștia sunt belgieni și ei ne sfătuiesc să nu declarăm bolile, chiar vindecate, de care am suferit, tuberculoză, sifilis etc. La Mauthausen, ne spun ei, bolnavii

contagioși ori socotiți ca atare sunt repede lichidați din oficiu!

— În sfârșit, scăpat de interogatoriu, pot să mă odihnesc un pic în fundul unei încăperi, unde sunt stivuite saltele. Nu pentru mult timp, căci noaptea e pe sfârșite și ora inexorabilă a apelului a sunat. Indivizi, cu înfățișare de bandiți, rași în cap, cu haine vărgate în roșu, dau năvală în bloc și ne pun să ne aliniem repede câte cinci. Și atunci începe acea scenă a numărătorii, care se va repeta de mii și mii de ori în decursul captivității noastre, care o va dirija ca o respirație și de fiecare dată vom putea să constatăm incapacitatea germanilor, în general, de a număra în mod corect. Orice numărătoare se va reface de cinci, șase și zece ori și niciodată rezultatele nu vor fi aceleași, fie că suntem trei sute, o mie sau zece mii.

— Ni se distribuie niște gamele informe de aluminiu, ciocnite, prost spălate, murdare, infecte ca aspect și miros, apoi ni le umple pe sfert cu o zeamă negricioasă cu pretenții de cafea. După asta, toată lumea afară, în zorii zilei. Trecurăm cu toții din nou în zdrențele noastre subțirele, așteptând cu nerăbdare răsăritul soarelui, care se ivește la orizont. Și în timpul întregii noastre captivități, noi vom căuta acest soare așa de rar pe pământul austriac, ca să ne încălzim și să ne

dezmoțim mădulele îndurerate, anchilozate, slăbite.

— Suntem cam șase sute în acest bloc, în această frumoasă zi de 9 aprilie. Duminica Paștelui, prima zi adevărată a captivității noastre în Konzentrationslager de la Mauthausen, sau abreviat K.L.M. Și primul nostru gând se îndreaptă către Franța unde ființe dragi, o mie opt sute de familii, încă nu cunosc mizeria noastră care abia a început, neavând de la noi de multă vreme nici o veste. Duminica Paștelui, ziua învierii și a reînnoirii va fi pentru noi începutul unui calvar, în care o mie cinci sute dintre noi își vor lăsa viața lor nenorocită.

— Murim de foame. Pe când supa și cum va fi această supă? Cu toată oboseala, facem cei o sută de pași ca să ne încălzim în curtea blocului, pavată cu pietre mari neegale. Încălțăminte proastă cu tălpi de lemn ne rănește și ne sucește picioarele. Această curte denivelată, unde nu poți nici să mergi, nici să te așezi, nici să te culci, nu-i desigur decât încă o invenție a spiritelor acestea malefice. La lumina zilei blocul nostru apare mai limpede și mai real decât sub lumina becurilor electrice: o baracă de lemn foarte cochetă, vopsită în alb și verde, cu ferestre demontabile. De-a lungul ei erau ronduri cu flori. La mijloc, intrarea cu o scară largă, împodobită cu ghivece de flori, vopsite în culori vii. Un vestibul în fața

W.C.-urilor foarte moderne și confortabile cu scaun de faianță, cu rezervor de apă etc., la care însă noi nu vom avea acces decât noaptea. Descoperim că ziua trebuie să folosim haznaua centrală unde se intră câte patru deodată; cei care urinau stropseau șalele celorlalți... Amănunt fără importanță! Simetric față de W.C.-uri, lavabourile – un bazin de granit, circular cu o mulțime de mici orificii prin care țâșnește apa. Pretutindeni de jur împrejur, robinete. Blocul este împărțit în două jumătăți absolut asemănătoare „Stube A – Stube B” (camere). Înaintea camerei mari unde locuiesc „pensionarii” se află una mai mică rezervată pentru Altester (responsabilul blocului) și pentru Schreiber, precum și pentru Stubendiener (servitori) aproape întotdeauna tineri, efebi, devotați și vicioși, sadici cum vom vedea, folosiți de cei doi inși pentru plăcerile lor foarte speciale. În această încăpere domnește un confort relativ, există o sobă pe care se gătesc diverse mâncăruri din ceea ce s-a furat din rațiile noastre. Aici pâinea, cârnații, margarina, cafeaua, supa etc. sunt depozitate, înainte de a fi distribuite. Cealaltă jumătate a blocului este absolut identică. O încăpere de aproximativ doisprezece metri pe zece deci cu o suprafață cam de o sută douăzeci de metri pătrați, în care se află o stivă de saltele. În fiecare seară, la ora 6,

aceste saltele sunt întinse pe podea, unele lângă altele, așa încât acoperă întreaga suprafață.

— La ora culcării, în fiecare seară, se fac socoteli, izbucnesc certuri, încăierări chiar, cărora le pune capăt bâta „Blockälterster”-ului, care cade pe spinări fără parcimonie. Pe această suprafață de o sută douăzeci de metri pătrați, aproximativ trei sute de oameni trebuie să-și găsească loc, trei sute de oameni care vor dormi câte patru pe o saltea, ca „sardelele” (unul cu capul la picioarele celuilalt), cam trei pe un metru pătrat. La ora culcării, intrăm toți cu saboții în mână, în cameră. Trebuie mai întâi să ne așezăm pe opt rânduri corespunzând celor patru șiruri de saltele, opt rânduri de treizeci și cinci până la patruzeci de oameni, care stau în picioare lipiți unii de alții. La semnalul fluierului, toată lumea se culcă, fiecare având pe gură degetele de la picioarele celui de lângă el. Se distribuie păturile, se scot ferestrele și după aceea trebuie să dormim, ceea ce va fi practic imposibil în timpul celor cincisprezece zile cât vom sta aici. Vai de acela care își mișcă un picior sau un braț, el nu va mai reuși niciodată să-i găsească un loc în această învâlmășeală omenească unde nimeni nu se recunoaște. Și noaptea e o adevărată problemă să mergi la latrine, când hrana apoasă a lagărului cere o golire a vezicii cel puțin din două în două ore. Trebuie atunci să faci o adevărată echilibristică

printre mulțimea de trupuri îngrămădite, care mormăie, mârâie și se zbat când piciorul neîndemânatic al noctambulului calcă din greșeală pe o gură, sau cade cât e de lung unde nimerește, sau nu-și mai găsește locul la întoarcere. Ulterior am aflat că în aceste camere, în care noi stam câte trei sute (timp de cincisprezece zile numai) au stat în primăvara lui 1945, nouă sute de oameni, deci cam nouă pe un metru pătrat, care se chirceau și se vârau pur și simplu unii în alții. Inimaginabil și totuși adevărat. Și în aceste condiții inumane, au trăit 1800 de oameni în două camere timp de două luni. Din cauza acestor condiții îngrozitoare, mulți deținuți au suferit anchiloze, transformate în sciatici, paralizii, flegmoane, cangrene. Organizarea rațională a trezirii la intervale regulate, care omoară un om mai repede decât lipsa de hrană constituie încă un calcul al călăilor noștri. La ora 4 are loc deșteptarea, adevărată izbăvire de acest nou chin.

— În cinci minute, saltelele sunt strânse, camera măturată și ne repezim spre lavabouri, unde te speli de bine de rău pe față și pe piept, te ștergi cu cămașa. Prosoapele murdare sunt încă ude. Imediat urmează „cafeaua” sau o supă chioară și, când se crapă de ziuă, în aerul înghețat, toată lumea e afară, pentru o inactivitate completă, care nu e tulburată decât

de adunări fără noimă, din două în două ore sau chiar din zece în zece minute. Apelul: toată lumea în rând câte cinci sau câte zece, cei mai înalți la urmă, în grupuri de câte o sută. E simplu, dar cât de complicat! Totuși, trebuie de fiecare dată să se numere de zece ori, poate, până să se afle numărul exact. Bineînțeles, bolnavii, încă nespitalizați, stau și ei în poziție de drepți. Până și morții sunt aduși la apel și numărați.

— În întâmplarea asta, povestită de un „sedentar”, se află tot Mauthausen-ul. La un apel făcut în afara „carantinei”, lipsește un om. Degeaba s-a numărat și răsnumărat, totuși lipsește. SS-istul vine să controleze apelul: „Asta trebuie să fie, spune el, iarăși unul din ticăloșii ăia de ruși, care a plecat să caute o gamelă. Se va întoarce. Deocamdată trecem pe tabel opt sute cincizeci de deținuți și un mort”. În clipa aceea, sosește într-adevăr rusul, care s-ar putea întâmpla să nu fie cel ce lipsea. Pentru a fi consecvent cu el însuși, SS-istul îl trimite la lavabouri cu șeful blocului. Câteva urlete, lovituri înfundate, horcăituri și peste câțva timp mortul menționat în apel e transportat la crematoriu.

— Apelul odată raportat SS Blockführerului, suntem lăsați să ne plimbăm prin curte, pe caldarâmul denivelat. Dimineața e frig și instinctul gregar se afirmă. Ne strângem unii în alții, în grupuri de cincizeci sau de o sută și ne legănăm

toți deodată ca să ne ținem de cald. Ziua, vom avea norocul, în cursul celor cincisprezece zile, să ne bucurăm pe acest platou austriac de o vreme splendidă și atât de însorită, încât mulți vor avea arsuri pe față.

— Nu facem nimic în „carantină”. Suntem închiși în țarcul ăsta, așteptând plecarea în detașamentele de muncă, devoratoare de oameni, care cer în permanență mână de lucru pentru a înlocui înspăimântătoarele pierderi. Dar, între timp, cu greu se poate imagina un număr mai mare de ocupații, care n-au nici o noimă, nici o necesitate reală și prin care nu se urmărește altceva decât să se uzeze nervii, să se frângă voințele, să-i abrutizeze pe oameni, făcându-i mai maleabili și obișnuindu-i cu o supunere pasivă, absolută. Pentru că această „carantină” e într-un anumit fel, o „cameră de dezintoxicare” dacă admitem că oamenii normali venind dintr-o lume normală, civilizată, sunt atât de mult intoxicați de ideile de libertate, de bunăstare, de fericire, de omenie... „Läusekontroll”, controlul de păduchi, operație care se va repeta în fiecare zi, uneori chiar de mai multe ori pe zi, timp de două săptămâni, sub supravegherea efectivă a șefului de bloc. Stând pe un scaun, înarmat cu un creion, el își va plimba vârful creionului prin cutele cele mai ascunse ale pielii, căutând păduchii și lindinii. Oamenii trec complet goi, pleșuvi și spâni, pe

niște bănci plasate în fața lui. Urmează o frecție cu un dezinfectant pe bază de petrol. În aceste cincisprezece zile vom mai merge de patru sau cinci ori la dușuri calde și binefăcătoare și ne vom rade corpul de sus până jos de cel puțin trei ori. Precauție necesară, căci într-o astfel de promiscuitate, paraziții pătrund și se răspândesc repede.

— În blocuri, pretutindeni, afișe de format mijlociu foarte sugestive, reprezentând un păduche și un cap de mort, cu legenda următoare: „Eine Laus, dein Tod” (un păduche înseamnă moarte). Recomandarea adresată fiecărui deținut de a se feri de păduchi nu reprezintă singura contradicție din aceste lagăre ale morții unde se torturează, se asasinează și se masacrează. Două interpretări: un păduche înseamnă tifos, înseamnă moarte! Dar și: dacă ai un păduche, îți meriți moartea²⁶.

²⁶ Exemplele acestei „descoperiri” a Mauthausenului pot fi lesne multiplicare. Am primit mai multe zeci de relatări... practic identice. De altfel este interesant de notat aceste asemănări de vocabular în descrieri, analize, impresii. Așa cum e acest manuscris inedit al lui Pierre Weiydert, care se suprapune perfect mărturiei lui Rene Gille:

— (La plecarea din gară) ne-am încolonat câte cinci. Am norocul să fiu în mijlocul rândului, așa că sunt apărat de mușcăturile câinilor. SS-iștii conduc coloana cu viteza probei de marș Paris-Strasbourg. Vor să transpirăm zdravăn, pentru ca odată sosiți în lagăr și stând multă vreme pe loc, în tăioasa briză a serii, congestia pulmonară să-și aleagă victimele dintre tovarășii mai slabi și să procure puțină hrană proaspătă crematoriului. SS-iștii își țin câinii în lesă și simt o vădită

III. El Barbas

Noi îi spuneam „El Barbas”, bărbosul²⁷.

Dacă-mi aduc bine aminte, cred că prenumele său era Ramon, dar noi îi dădusem această

plăcere lăsându-i să se apropie de picioarele camarazilor noștri din rândurile laterale. Bineînțeles, ca să nu piardă îndemânarea, plesnesc de asemeni cu vâna de bou pe unul sau pe altul. Se înserează, noi traversăm orașelul Mauthausen, pe care un turist l-ar socoti desigur foarte plăcut, cu vechile sale case și piețele împodobite cu fântâni frumoase, din care țâșnește apa cristalină a munților. Pe străzi nu-i aproape nimeni, căci e târziu. Ne încrucișăm totuși cu o femeie, care-și face semnul crucii când ne vede. Ne ia oare drept diavoli? Dar iată că puțin mai departe, în fața unei mănăstiri, o călugăriță, a cărei privire este plină de milă, repetă același gest. Asta ne pune pe gânduri. Lăsând în urma noastră Mauthausenul cufundat în somn, mergem acum de-a lungul Dunării. Frumoasa Dunăre albastră își rostogolește destul de repede apele ei gălbui, printre stâncile lustruite de apă. Ea seamănă întrucâtva cu Loara între Orléans și Tours, dar o Loară mai largă și având în loc de bancuri de nisip bancuri de stânci lustruite de apă. Un kilometru mai departe, o luăm la dreapta în aceeași viteză record. Asupra camarazilor noștri care găfâie loviturile se dublează iar câinii intră în acțiune. Pornim acum pe un urcuș lung printr-o pădure, fără să încetinem câtuși de puțin viteză. Unii par istoviți. Vor ajunge oare până la capăt? Lângă mine, un camarad, mușcat groaznic de mai multe ori, e gata, din clipă în clipă, să se prăbușească. Simți că-și încordează toate resorturile bieteii lui ființe pentru a izbuti să scape de împușcătura acelor care ne obligau să strângem rândurile. În sfârșit, la o ultimă cotitură a drumului, intrăm pe un platou. În fața noastră, o fortăreață imensă de un tip nou. Ziduri înalte, albe, luminate indirect de un șir de proiectoare formând o rampă, înaltă în noapte un decor luminos care te face să te gândești, fără să vrei, la monumentele Parisului, luminate într-o seară de sărbătoare. Îți dai bine seama că

poreclă și niciodată nimeni nu s-a gândit să-l întrebe care-i era numele de familie.

El era „El Barbas”, dar mai cu seamă... anarho-sindicalist, cu toate virtuțile, ritualurile, obiceiurile pe care le aveau anarhiștii spanioli „puri”. „El Barbas”, era vegetarian. Niciodată –

acest decor luminos nu se datorează unei preocupări artistice; această lumină artificială asigură supravegherea împrejurimilor penitenciarului. Oricum, efectul este halucinant când ieși din bezna pădurii și intri pe platou. Vederea lagărului a biciuit, pare-se, instinctele dușmănoase ale escortei noastre care, lovind în dreapta și-n stânga cu bâta, face să se accelereze și mai mult viteza jalnicei turme. Străbatem o primă incintă și iată-ne în lagărul SS-iștilor, pe urmă sosim în fața zidurilor lagărului nostru care, puternic luminate, ni se par de o strălucitoare albeață. O poartă grea de lemn, întărită cu fier, se deschide și, după o scurtă oprire, șeful convoiului nostru și șeful de post al lagărului fac împreună, din mers, număratoarea animalelor umane care au fost aduse.

— Am spus că toți eram lac de sudoare. Ni se ordonă să ne oprim. Vom rămâne multă vreme în vântul înghețat, care suflă prin culoare și prin curți? Nu vom fi duși la baraca noastră și nu ni se va da cel puțin o supă caldă? Această așteptare în noaptea rece ni se pare nesfârșită. SS-iștii din escortă au dispărut: suntem singuri. Frânți de oboseală, tremurând de frig, ne strângem unii într-alții, fără a mai ține seama de rânduri. Deodată izbucnesc urlete, loviturile curg; e o patrulă. Trebuie să rămânem în picioare aliniați și vom rămâne aici până la ziuă. Dimineața, o primă triere va fi fost deja făcută în efectivul nostru prin această noapte de încercare. Ziua vine în sfârșit să pună capăt acestei groaznice așteptări. Suntem împinși cu brutalitate către subsolurile clădirii pe care am văzut-o în fața ochilor toată noaptea. Unul după altul defilăm prin fața Scribilor care ne înscriu în registrul de intrări...

²⁷ Manuscris inedit al lui Mariano Constante (noiembrie 1973).

Înainte, în timpul și după războiul din Spania – n-a mâncat nici un miligram de carne.

Credea în ideile lui cu o convingere ce friza sectarismul... ceea ce de multe ori era absurd, deoarece considera că a distruge o uzină care aducea profit unui capitalist, era un act pozitiv pentru „eliberarea omului”... „El Barbas”.

Așa se face că după înfrângerea noastră în Spania, s-a hotărât să-și lase barbă!

— N-o voi tunde atâta timp cât Republica nu va fi din nou instaurată în Spania.

El a reușit să-și păstreze barba în lagărele din Franța, ca și atunci când am fost repartizați pe linia Maginot, în octombrie 1939. Luat prizonier de germani, continuă să-și păstreze barba, prefăcându-se uneori bolnav când se făceau „dezinfecțiile”. Timp de nouă luni, atât în închisori cât și în Stalag-uri²⁸, rezistă în fața germanilor și reușește să treacă prin toate dezinfecțiile fără ca barba să-i fie tăiată. Barba lui deveni țelul său, rațiunea lui de a exista și, pentru ceilalți spanioli, deveni aproape o datorie să-l ajute s-o păstreze. Barba asta care trebuia apărută cu orice preț era adesea prilej de râs și de glume...

Dar când sosi la Mauthausen, în aprilie 1941, îi fu imposibil să-și salveze barba sa neagră, stufoasă. În fața SS-iștilor, vicleșugul și

²⁸ Lagăre de prizonieri de război. – *Nota trad.*

rugămințile nu serveau la nimic. El încercă să se opună „frizerilor”, amenință, strigă, se prăbuși la pământ, refuzând să înainteze pentru a intra în rânduri. Dar noi eram în lagărul morții, sub stăpânirea SS-iștilor, care nu admiteau ca un deținut să se opună ordinelor date. După ce i-au tras o bătaie soră cu moartea, SS-iștii mai mult i-au smuls decât i-au ras lunga lui barbă neagră. „El Barbas” a fost adus într-o stare jalnică la blocul 13, unde n-a încetat să refuze de a se supune ordinelor, trântindu-se la pământ și refuzând orice hrană.

— Eu am făcut un jurământ, zicea el. Dacă mi se taie barba înainte de a mă întoarce în Spania înseamnă că am renunțat la jurământ. În acest caz, prefer să mor decât să-mi calc cuvântul...

— Și timp de șase zile „El Barbas” nu înghiți nici o singură picătură de apă, nici de mâncare, lăsându-se să moară încetul cu încetul.

Lucru rar: aproape că n-a fost bătut de SS-iști și de șeful blocului. Fără îndoială aceștia erau mulțumiți să-l vadă suprimându-se singur, fără a mai trebui să intervină...

Astfel s-a sfârșit istoria unei bărbi spaniole...

IV. Soldații Republicii

Până în luna august 1940, adevărații stăpâni ai lagărului sunt deportații de drept comun

germani și austrieci, purtând triumphiul verde. Cei câțiva politici „arieni” și-au încovoiat spinarea... sau sunt morți și ceilalți de alte naționalități, puțini la număr, sau membrii impresionantei colonii poloneze (arestați pentru simplul motiv că erau polonezi) nu puteau pretinde să ocupe un post de răspundere – deci de protecție pentru ceilalți membri ai colectivului. Dar un eveniment unic în istoria lagărului de concentrare avea să se producă la Mauthausen. Fortăreața – deoarece este de categoria III-a²⁹ – va primi pe toți republicanii spanioli, așa zișii Rotspanier (spaniolii roșii), cărora, în derâdere, li se va impune să poarte triumphiul albastru. Greșeala enormă a strategilor de la Inspekția generală a lagărelor; spaniolii, grup într-adevăr coerent, fiind unit prin lupta antifascistă, vor reuși nu numai să nu moară cu toții, ci chiar să organizeze solidaritatea, rezistența și să ocupe funcții vitale în conducerea deținuților. Ei vor fi ajutați în această acțiune de cehii sosiți de curând, apoi de francezi și, încetul cu încetul, spaniolii albaștri și deținuții politici roșii vor înfrânge atotputernicia criminalilor verzi.

Cine sunt aceste mii de spanioli care se desfășoară pe locul apelului? Soldați ai Republicii, ei au trecut frontiera franceză încă în februarie

²⁹ Clasificarea lagărelor «ținând seama de personalitatea deținutului și de pericolul pe care el îl reprezintă pentru Stat.» Mauthausen era așadar înscris în categoria cea mai proastă în timp ce Buchenwald nu va fi clasificat decât în categoria II-a iar Dachau în categoria I.

1939, după căderea Cataloniei. Sperau „să-și refacă forțele”, să se regrupeze, să se antreneze, să se întoarcă „pe celălalt versant” al Pirineilor, unde se mai află puternice pungi de rezistență. Au sosit cu arme și bagaje, dar toate acestea s-au degradat pe pantele înzăpezite ale defileelor sau pe plajele umede ale Mediteranei... Și ei, luptători învinși au trebuit să se îngrămădească în lagărele de „tranzit” improvizate, unde se murea pur și simplu de foame și de frig sau de dizenterie. Cei mai zdraveni și cei mai hotărâți încearcă să reconstituie o ierarhie militară sau politică... dar mulți, majoritatea, demoralizați de înfrângere, renunță. Istoria acestor lagăre de concentrare franceze: Le Vernet d'Ariège, Saint-Cyprien, Barcarès, Arglès, Gurs, Septfonds n-a fost scrisă niciodată... și e regretabil.

Apoi, cu sau fără voia lor, republicanii spanioli vor fi înrolați în companiile de muncă sau în batalioanele de marș ale voluntarilor străini... Tăvălugul armatei, germane îi va duce în lagărele de prizonieri, unde funcționarii Gestapo-ului nu vor avea nici o greutate ca să-i regrupeze și să-i dirijeze spre Mauthausen.

Primele două convoaie sosesc la 8 și 9 august 1940. Lucru ciudat, coloanele „vizitează” mai întâi cariera:

— Dimineața, la ora zece intrăm în cariera de granit unde coloana face un scurt popas³⁰. Zgomotul era infernal: un compresor enorm alimenta ciocanele pneumatice pe care le mânuiau oameni îmbrăcați în haine vărgate, și un mare număr de ciocane mai mici care perforau stânca. Era un furnicar de oameni, care transportau încontinuu pietre mari pe umeri sau în echipe de câte patru pe un fel de țargi de scândură.

— În timp ce noi priveam, una din aceste echipe primi o ploaie de lovituri de ciomag de la un kapo; unul dintre oameni se poticni dar ceilalți reușiră să-și mențină echilibrul; un SS-ist le puse o piedică, cei patru oameni se prăbușiră la pământ, piatra căzu peste ei și-i răni; loviturile cad ca grindina; plini de sânge, ei reușesc să pună din nou piatra pe țargă și pleacă.

— Eram înlemniți de spaimă. Asta-i ocnă, ne spuneam noi, ca într-un film de groază; nu-i cu putință să ne țină aici, noi suntem soldați, nu criminali. Ne-am încolonat în rânduri de câte cinci

³⁰ Mărturia lui José Escobedo, prezentată în *Triangle bleu* de Marcel Razola și Mariano Constante. Lucrare colectivă, prefăcută, coordonată și publicată de Pierre Daix (Gallimard, 1962). Majoritatea „martorilor” spanioli care vorbesc despre Mauthausen în cartea de față mi-au trimis numeroase relatări inedite, scrise special pentru aceste *186 de trepte*. Le vom regăsi aici și în dosarul consacrat comandourilor de la Mauthausen. *Triangle bleu* și *Les années rouges* de Mariano Constante (Mercure de France, 1971) sunt două cărți indispensabile celor care vor să cunoască fenomenul Mauthausen.

și am urcat cele 186 de trepte care duceau în lagăr. Ne-am întâlnit cu oameni care cărau pietre și care ni se păreau că sunt spanioli. Gândindu-ne bine, așa ceva ni se părea imposibil: probabil avea să ne țină peste noapte într-un lagăr, înainte de a ne transfera într-un loc de muncă prevăzut de convenția de la Geneva, și unii dintre noi se dovedeau de o naivitate fără margini. Mergând în pas de defilare, trecem prin fața turnurilor de pază și a santinelelor înarmate cu pistoale mitralieră.

— Ajungând în lagăr, am schimbat pe furiș câteva cuvinte cu oameni dintr-o coloană care se încrucișa cu noi și care era efectiv formată din spanioli: „- De când sunteți aici?” „- De trei zile” „- Mai sunt și alți spanioli aici?” „- Noi suntem primii”. Mai mult n-am putut vorbi; erau obligați să grăbească pasul, sub loviturile paznicilor.

— Iată-ne în interiorul lagărului, după ce am trecut prin poarta monumentală. Un nou spectacol înfiorător. Vreo zece oameni, dezbrăcați, aplecați pe un fel de butuc și cu mâinile legate de o bară fixată pe pământ, sunt flagelați de un SS-ist uriaș care mănuieste biciul cu o îndemânare fantastică. Deținuții erau obligați să anunțe fiecare lovitură; după o duzină, ei își pierdeau cunoștința, dar vai lor, căci pedeapsa era dublată și chiar triplată. După douăzeci și cinci de lovituri, șalele deveneau violet închis sau negre, după cincizeci, negre și

sângerânde, după șaptezeci și cinci, pielea și carnea erau sfâșiate.

— De o parte și de alta a porții de intrare, în perete, erau înfipite inele de care atârnau lanțuri terminate cu o zgardă; am observat mai târziu, că erau rare zilele când nu se aflau oameni pedepsiți la „turn”, cum se spunea, și care rămâneau înlanțuiți 24 sau 48 de ore, fără să bea sau să mănânce.

— În timp ce noi așteptam, câțiva SS-iști au venit să ne vadă și ne-au întrebat dacă suntem evrei. Am răspuns, firește, că suntem spanioli; nici nu știam ce soartă îi aștepta pe evreii din lagăr. Apoi urmă dușul, rasul din cap până-n picioare, dezinfectarea și, în cămașă și indispensabili, am fost trimiși în grupuri de câte o sută la baraca nr. 12. După amiază, am primit haine vărgate și a doua zi, am fost trimiși la carieră împreună cu ceilalți, să cărăm pietre pentru construcția zidului închisorii.

— Nimeni nu-și mai putea face iluzii.

— O flacăra mare și-un fum dens ieșeau pe coșul crematoriului și am aflat, cu glumele obișnuite, că pe acolo vom ieși din lagăr. În primele zile, am cerut să fie întrebat comandantul lagărului dacă ni se permite să păstrăm un moment de reculegere în memoria unui camarad. Lucru ciudat, ni s-a permis, dar după o săptămână

am renunțat, s-o mai facem; erau prea mulți morți.

— Primul convoi de spanioli e numit „convoiul de la Angoulême”, fiindcă era vorba despre deținuți „recuperați” în acest oraș de către trupele de ocupație germane³¹. La sosirea în gara Mauthausen, în acest convoi erau familii întregi: băieții de peste doisprezece ani au fost internați în lagăr, în timp ce femeile și copiii mai mici au fost trimiși înapoi în Spania,

— Caracteristicile lagărului și perspectivele ce le ofereau celor din primele convoaie de spanioli erau prin ele însele cu adevărat groaznice. Metodele de exterminare fizică, asprimea iernii cu temperaturi necunoscute în Spania, munca istovitoare și tratamentul bestial aplicat de conducerea internă a lagărului, formată mai ales din deținuți de drept comun, necunoașterea limbii, erau factori ce au determinat o mortalitate înspăimântătoare în aceste prime convoaie.

— Cei mai mulți spanioli nu izbuteau să înțeleagă trista realitate și încă mai credeau că hotărârea germană de a-i supune la acest tratament concentraționar bestial se datora faptului că erau considerați combatanți din armata franceză; când se va dovedi că nu e așa,

³¹ Manuscris inedit al lui M. Pagès (Amicale française de Mauthausen).

vor fi eliberați. Această „idee” era răspândită și exploatată de către deținuții de drept comun și chiar de Kommandatură...

— Totuși, odată cu sosirea convoiului de la Angoulême, conștiința generală a spaniolilor a fost pusă la grea încercare, ceea ce provoacă o puternică reacție politică: „Trebuie să salvăm copiii”. Câțiva tovarăși, cei mai conștienți, hotărăsc și propun celorlalți spanioli de a face față acestei necesități: să-i salveze pe cei tineri, nu numai din punct de vedere fizic, dar și din punct de vedere moral și politic. Mai întâi acești câțiva tovarăși și treptat aproape toți spaniolii participă la acest ajutor, la această muncă. A fost într-adevăr prima mare acțiune de rezistență realizată de spanioli împotriva SS-iștilor, în 1940, care a pus bazele și a creat condițiile pentru actele ulterioare de solidaritate și rezistență; salvându-i pe tineri, îi menținea în viață și-i pregătea să participe mai târziu, chiar ei la rezistență, în organizațiile de solidaritate și de aplicare a unei politici de unitate națională și, lucru care nu trebuie deloc subapreciat, să devină intermediarii unor înțelegeri internaționale.

— În acest scop, s-a decis că în nici un caz tinerii să nu fie lăsați singuri, izolați, iar cei care nu aveau familii să doarmă, noaptea, între doi oameni dintre cei mai conștienți. În timpul lucrului, la infirmerie, lângă ei trebuia să fie

întotdeauna cineva, care să-i împiedice să cadă în capcana „protecționismului” practicat de kapo, șefii de bloc etc. De asemenea, s-a decis să fie ajutați din punct de vedere alimentar: să li se dea „resturile”, „gamelele” suplimentare obținute pentru unele servicii cum ar fi curățenia, ajutor dat frizerilor, stabilindu-se în același timp o anumită ordine pentru rațiile de margarină etc., ca și pentru bucățile de pâine.

— A doua mare acțiune de solidaritate a spaniolilor are loc la sfârșitul iernii 1940-41. Patru spanioli (dacă-mi amintesc bine, unul dintre ei era Arroyo) au fost condamnați la 25 de lovituri și la muncă în Baukommando II (Strafkommando) fiind acuzați de sabotaj în echipa de construcții a drumului. Ca să fie un exemplu pentru toți, ei au primit cele 25 de lovituri în prezența tuturor spaniolilor adunați pe vechiul Appellplatz.

— Comuniștii au fost aceia care au arătat necesitatea organizării unui sistem de apărare a celor pedepsiți, obținând de la toți spaniolii, fără excepție, să dea în fiecare seară o bucățică de pâine (cât unghia, se spunea) și de la cei care mâncau la prânz în barăci, o lingură de mâncare din gamela lor. Fiecare căpăta astfel mai multe farfurii de hrană suplimentară pentru fiecare pedepsit și o cantitate de bucățele de pâine. Această acțiune, prin statornicia și amploarea ei, a stârnit admirația tuturor deținuților...

— Unsprezece septembrie 1941³². Ora trei dimineața. Pe drumul lung în pantă, patruzeci și unu de spanioli, purtând bagaje sărăcăcioase, îmbrăcați în zdrențe bizare – haină franțuzească de vânătoare, pantaloni iugoslavi, vestă italienească, pantaloni scurți de golf și bluzon lung – urcă spre Mauthausen, încovoiindu-și spinările sub loviturile paturilor de pușcă.

— Cu câteva ore mai înainte, acești oameni erau prizonieri de război în Stalag C-XVIII, la Marck Pongau, în Alpii austrieci. După căderea Republicii, ei au făcut parte din miile de spanioli republicani mobilizați în lagărele de refugiați la declararea războiului din 1939-1945. Ei aparțineau unor detașamente de muncă formate din muncitori străini, folosiți la lucrările de fortificații și de întreținere chiar în centrul liniei Maginot. Luați prizonieri de germani împreună cu toate unitățile franceze, ei au fugit din coloana care mergea spre lagărul de așteptare și triere de la Strasbourg, dar nu au reușit să ajungă la frontiera elvețiană căci au fost prinși unul câte unul și duși într-o cazarmă din Sarre-Union. Mai târziu au fost transferați în lagărul de triere de la Trier, în Palatinat, iar de acolo au fost dirijați spre Franța, în coada unui convoi de pușcași algerieni,

³² Manuscris inedit al lui Olegario Serrano-Calero (septembrie 1973).

până la Front Stalag din Amboise, apoi la cazarma de cavalerie din Dinan, departamentul Rennes și apoi din nou pe drumul spre Austria Superioară până la Marck Pongau. Aici, suntem amestecați cu prizonieri de război francezi, iugoslavi și italieni. Nu înclinam deloc să credem palavrele ziarului *Trait d'Union*, editat pentru prizonierii de război. Noi ne îndoiam încă de prăbușirea totală a Franței democratice, acordam pactului germano-sovietic de neagresiune adevărata sa valoare, discutam și protestam împotriva defetismului. Din cauza asta am fost scoși din lagărul central și duși să lucrăm la repararea unei linii de cale ferată aproape de frontiera iugoslavă.

— Iunie 1941. Armata germană invadează U.R.S.S. În ziua de 22, dimineața, spaniolii primesc ordinul să meargă în lagărul central. Aici, îi aștepta Gestapoul. Interogatorii, sfaturi, sugestii, amenințări, dar toți, fără nici o ezitare, declarau că au fost, mai sunt încă și vor fi întotdeauna luptători pentru libertate, apărători ai democrației, credincioși spiritului și literei constituției republicane spaniole, pentru care luptaseră împotriva franchismului, împotriva Legiunii germane Condor, împotriva diviziei fasciste italiene Littorio.

— La o cotitură a drumului ne apare în față, profilându-se pe cerul care începea să se lumineze, în revărsatul zorilor, sinistra fortăreață.

O clipă descurajarea ne taie răsuflarea. Dincolo de poartă, lagărul ne apare în beznă absolută în tăcerea sa mormântală, ca o gură de animal apocaliptic gata să ne înghită.

— Câteva minute de așteptare. O sonerie stridentă. Ciudată schimbare de decor pe o scenă de teatru: se aprind zeci de reflectoare. Lagărul se trezește. Trebuie să ne aliniem și să ne descoperim, să luăm poziție de drepti. O ușă se deschide și câțiva oameni în haine vărgate vin în grabă cu o mașină de tuns într-o mână, cu un scăunel în cealaltă.

Un frizer mă întreabă în șoaptă:

— „Ce naționalitate?”

Vorbește spaniola.

— „Sunt spaniol”.

— „Cum te cheamă?”

— „Olegario Serrano”.

— Se întoarce și dispăre în întuneric. Revine peste două, trei, poate cinci minute. Ducându-și arătătorul la buze, solicitându-mi tăcere, discreție, el îmi șoptește:

— „Fii atent. Foarte atent. Aici e groaznic, dar în lagăr tu ai mulți prieteni. Companiile a 33-a și a 32-a de muncitori spanioli sunt aici și a 8-a din Septfons, aceea pe care o comandai tu și pe care ai scos-o din lagărul de la Judes...”

Eram uluit. Pe tonul cel mai simplu din lume a adăugat:

— „Fiul tău Antoine e și el aici”.

Am simțit că mă clatin. Speranța, încrederea în solidaritatea umană mă făcu să uit înspăimântătoarea inscripție gravată pe poartă și pe care un interpret tocmai ne-o tradusese: „Lăsați orice speranță, voi care intrați!”. Mi-am zis în sinea mea: „Ei au omis solidaritatea, credința în victoria finală...”. Am intrat la duș zâmbind... eram complet epilat dar nu-mi pierdusem curajul...

— Am fost duși la blocul 19, unde urma să stăm tot timpul carantinei. Baraca era complet izolată prin sârme ghimpate. Un caporal SS ne aștepta. Un deportat, cu un carnet în mână, se instalează lângă el și-i pune la picioare o cutie de carton conținând triunghiuri de stofă de diferite culori. Noi trebuie să defilăm prin fața acestui soldat și a secretarului său. Cei dintâi își spuseră numele și profesia. Ei primeau două dreptunghiuri albe, numerotate. Îmi veni și mie rândul. „- Numele?” „- Profesia?” Mi-am spus profesia în germană: Lehrer. Auzind acest cuvânt, stăpânul locului se îngălbeni: „Mai spune o dată!”. Am repetat: „Lehrer”. Mă privi lung, își puse o mânășă și cu toată puterea lui îmi arse o palmă de o violență nemaipomenită. Mă clătinai, împleticindu-mă. O lovitură de pumn în bărbie, din stânga, mă trânti la podea. Urmă o lovitură de măciucă și am leșinat.

— Mi-am revenit cât de cât în W.C., unde mă târâseră. „Secretarul” veni și-mi dădu matricola. Nu mai eram decât un număr: 5050. Pentru că îndrăznisem să declar că eram învățător și pentru că într-adevăr eram învățător, am fost pus să curăț latrinele... și dizenteria nu-ți lăsa nici o clipă de răgaz. Această pedeapsă „exemplară” îmi reaminti cuvintele rostite de generalul Millan Astray, comandantul Legiunii străine spaniole, la universitatea din Salamanca:

— „Când aud cuvântul cultură, îmi scot revolverul”.

— După douăsprezece zile de la intrarea în lagăr, izolarea regulamentară luând sfârșit, părăsim blocul carantinei pentru a intra în lagărul general. Am fost repartizat la blocul 12. În perioada de carantină, suportasem tratamentul aspru la care fusesem supus pentru că eram „Lehrer”, numai datorită emoționantelor dovezi de solidaritate. Tovarășii acționau organizat pentru ajutorarea celor mai năpăstuiți. Niciodată nu se va putea exprima în cuvinte ce a însemnat această acțiune.

— Am sosit la bloc după amiază și la întoarcerea lor de la lucru, camarazii, cei mai mulți aflați aici de mai bine de un an, au venit să mă vadă, să mă încurajeze, să-mi aducă un ajutor material, un sprijin moral. Ei aflaseră de torturile pe care le îndurasem. Fiul meu dormea în alt bloc.

El îmi aduse margarină, supă, salam. Prezența lui mă făcu să uit toate suferințele.

— A doua zi, în zori, soneria zbârnâi. O oră mai târziu eram înhămat ca o vită de povară, la un vagonet plin cu pământ. Intrasem în lagăr cu un bandaj, căci aveam o hernie inghinală în partea stângă. În ziua intrării în lagăr mi-a fost confiscat. Trebuia să trag vagonetul deși aveam pântecul umflat. Din cauza efortului peritoneul se rupsesese și mai mult; am căzut aproape fără cunoștință. O lovitură de picior violentă în coaste mă făcu să revin la realitate. Am încercat să mă ridic, dar eram frânt în două, cu mâinile pe pântec, cu spatele zdrobit de lovituri de ciomag; m-am prăbușit. Un chip de maimuță, priviri pline de ură, strigăte de mânie întovărășite cu lovituri de băta, îmi porunceau să mă ridic. Mi-am pierdut din nou cunoștința. Ca într-un coșmar înspăimântător am simțit că sunt luat pe sus, că mă ridic în aer. Un jet de apă rece m-a trezit. Un infirmier în bluză albă peste un costum vărgat, cu un brici în mână dreaptă, mă privea. Voia să-mi taie beregata? Privirii mele înnebunite, îi răspunse cu un zâmbet. Mă privi cu bunăvoință și-mi spuse:

— „Stai liniștit, nu te speria, lasă-te în seama mea. Am să te rad, vei fi operat”.

— Peste câteva minute m-a luat în brațe și m-a dus într-o mică sală de operație. În jurul meu se mișcau mai multe bluze albe. Sub bluze, uniforme

militare, dar sub bluzele altor doi, costumele vărgate. Unul, n-am știut niciodată care, mă înțeapă în coloana vertebrală. Am simțit că-mi amortesc degetele de la picioare, apoi pulpele, pânțele, stomacul. Am închis ochii. Nu simțeam nici o durere și după câteva clipe i-am redeschis. Mănușile deportatului care mă operase erau pătate cu sângele meu. Ca într-un vis, simții că mă ridicau, mă transportau, că mă culcau pe un pat. Infirmierul îmi zâmbea. Adormii. O furnicătură cumplită mă trezi, aveam senzația că sunt înțepat de mii de țânțari. Pe noptieră era o cană plină cu supa infectă a lagărului care m-a lăsat indiferent, dar alături de ea era o porție de margarină care mă ademenea. Din patul meu, așezat lângă o fereastră, puteam să privesc afară. Agățați de zăbrele, fiul meu și alți camarazi se uitau la mine. Îmi arătau cu degetul porția de margarină. Am simțit că-mi dau lacrimile. Și astăzi, după treizeci și trei de ani, în timp ce bat la mașină această istorisire, cicatricea acestei operații făcute în blocul chirurgical din lagărul Mauthausen mă jenează și îmi răscolește amintirile.

În valul de spanioli care se revarsă spre Mauthausen, erau vreo treizeci de francezi. Administrația polițienească nu e scutită de erori.

— La începutul lunii ianuarie 1941, eram câțiva prizonieri de război, răniți sau bolnavi, în tratament la spitalul militar din Belfort³³. Am plecat treizeci și doi de oameni în convoi, într-un vagon sanitar, întovărășiți de un medic militar francez, împreună cu vreo două mii de prizonieri de război de naționalitate spaniolă din lagărul de la Belfort, spre Austria, la Krembs, dar am ajuns la Fallingbostel Stalag X IB în provincia Luneburg, între Bremen, Hannover și Hamburg. Câteva zile mai târziu am plecat din nou, fără medicul militar³⁴ francez (și insist asupra acestui punct), în vagon plumbuit spre Austria, dar nu cunoșteam destinația exactă.

— Am fost uluiți când, peste câteva zile, am ajuns la Mauthausen, în toiul nopții și când spre dimineață SS-iștii, întovărășiți de câinii lor, ne-au dat jos din vagoane, lovindu-ne cu patul puștii.

— Camaradul meu Dreyfus și cu mine ne-am așezat în mijlocul coloanei, căci fiind evrei, voiam să trecem neobservați. Știam că în acest caz am fi avut mari dificultăți și că viața ca și eliberarea noastră n-ar fi atârnat decât de un fir de păr. Uimirea noastră a fost mare când am descoperit fortăreața Mauthausen, zidurile și uriașa ei poartă de intrare.

³³ Manuscris inedit al lui Louis Plougman (ianuarie 1974).

³⁴ Nota lui Louis Plougman: „Medicul știa că mergem într-un lagăr de concentrare. Am aflat asta la întoarcerea noastră”.

— Ne-au adunat în curte și apoi ne-au dus într-o baracă mare, unde ne-au ordonat să ne dezbrăcăm complet. Mai mulți dintre camarazii noștri gradați, sergent-major sau plutonier, au protestat și au cerut eliberarea și trimiterea noastră într-un lagăr de prizonieri de război. Prietenul nostru, André Roche, care vorbea germana, deveni interpretul nostru pe lângă ofițerul SS-ist care ordonase să ne dezbrăcăm și-l rugă să-l cheme pe comandantul lagărului. După mai multe intervenții din partea gradaților noștri, comandantul ordonă categoric să ne dezbrăcăm, căci eram membri ai Brigăzilor Internaționale din Spania, de vreme ce în grupul nostru se aflau și doi polonezi, unul care locuise în Elveția și eu, care mă născusem în Anglia. În fața protestelor noastre, comandantul scoase revolverul iar SS-iștii îndreptară armele asupra noastră, care rămăsesem în baracă, după plecarea spaniolilor.

— După ce ne-am pus hainele în niște saci mari de hârtie, ne-au dus la duș și apoi în blocurile carantinei. Contactul nostru cu ceilalți deținuți a fost foarte neplăcut, căci ei ne reproșau înfrângerea, ne reproșau că am capitulat prea repede în fața trupelor germane, în timp ce polonezii rezistaseră mai bine și-și apăraseră țara cu îndârjire. Cu toate promisiunile SS-iștilor că n-o să ne pună la muncă, am fost trimiși în detașamentele din carieră și într-o zi chiar în

compania disciplinară unde, doi inși trebuiau să muncească cât patru și întotdeauna în pas alergător. Înțelegând germana, le traduceam camarazilor mei ordinele spre a ne feri de bătaie și, când eram întrebat de unde cunosc limba, răspundeam că am învățat-o la Haguenau, unde mi-am făcut serviciul militar.

— Un polițist SS, care trăise în Franța, ne-a auzit vorbind franțuzește între noi, ne-a întrebat de ce ne aflam în „Strafkompanie” și a descoperit că noi eram aici în locul altor deportați. Am lucrat mai multe săptămâni la carieră. Ca și ceilalți deportați care munceau la carieră, trebuia să cărăm în fiecare seară o piatră uriașă. Personal am avut noroc: fiind pantalonar, am fost repartizat la «croitoria SS», unde croiam pantaloni de călărie, foarte apreciați de SS-iști. Am fost ferit de intemperii, dar nu și de lovituri. Nu ne puteam duce la W.C. în timpul lucrului și, ca să ieșim din atelier și să mergem la closet pe ascuns, trebuia să spunem o minciună, să născocim mereu câte ceva. Dormeam în blocul nr. 1 împreună cu alți deținuți privilegiați căci trebuia să fiu ferit de paraziți; aveam contact direct cu SS-iștii. Aveam dreptul la duș de mai multe ori pe săptămână, haine curate și acceptabile, cearșaf și plapumă pentru patul meu de o singură persoană, în timp ce camarazii mei prizonieri de război dormeau câte doi sau trei pe un pat îngust, de 60

centimetri, fără cearșaf, pe salteaua goală sau chiar de-a dreptul pe scânduri.

— În luna martie, încă de la primele raze de soare primăvăratic, ni s-au dat saboți: tălpi de lemn pe care fețele erau fixate în cuie. Ne suceam adesea gleznelor, iar când pânza se desprindea, cuiele ne zgâriau și ne răneau picioarele, provocându-ne abcese și plăgi; nu ne puteam duce la infirmerie, fiindcă spre a avea dreptul la îngrijiri medicale, trebuia să ai 39° febră. Lemnul sabotilor era foarte moale și se rupea foarte repede, drept care mergeam desculți prin noroi dar trebuia să ținem sabotii în mână ca să nu-i pierdem, altminteri mâncam bătaie; pierderea unui obiect de îmbrăcăminte era considerată un sabotaj și se pedepsea cu douăzeci și cinci de lovituri cu vâna de bou. După mai multe luni de oboseală, de spaimă și de descurajare, în mai am primit o veste bună: greșeala fusese recunoscută și urma să fim eliberați.

— Ne-au adunat pe toți cei treizeci și unu într-o baracă, ne-au înapoiat hainele de prizonieri de război și ne-au dat la fiecare câte o pâine albă, un cârnat și alte alimente, ne-au trimis la gară. Eram îngrijorați, căci unul din camarazii noștri Perrey, era grav bolnav și se afla la Revier. Plecarea noastră l-a întristat foarte mult.

— La gară, decepție... însoțitorul vagonului celular nu voia să ne ia, din lipsă de locuri, și a

trebuit să ne întoarcem în lagăr. Eram foarte abătuți. Am dat înapoi pâinea și alimentele pe care nu le mâncasem în timpul drumului. Camaradul nostru Perrey s-a înseninat când ne-a văzut și s-a vindecat mai repede ca să plece împreună cu noi. Am fost siliți să îmbrăcăm din nou hainele vărgate și să ne înapoiem în baracă, unde ne așteptau noi maltratări. Trebuia să ceruim podelele, să spălăm geamurile în fiecare zi și să stăm afară chiar dacă ploua, ca să nu fie dezordine în camere sau ca să nu-i deranjăm pe șeful blocului și pe ajutoarele lui.

— În sfârșit, sosi și ziua plecării și am fost imbarcați toți cei treizeci și doi într-un vagon de călători, escortați de soldați din Wehrmacht și nu de SS-iști, în direcția Viena, Brno, în Cehoslovacia, apoi Berlin. Am fost duși la închisoarea centrală din Alexander Platz. În dimineața sosirii noastre la Berlin, am străbătut gara, cu cătușe la mâini, escortați fiecare de un polițist până la dubă, deși în mod normal, prizonierii de război erau escortați de soldați. Ne-am întors în Stalag XI B la Fallingbostel și apoi a urmat eliberarea și întoarcerea acasă, după ce am semnat o hârtie, „că nu vom dezvălui nimic despre lagărul de concentrare”. În fiecare lună trebuia să ne prezentăm la Kommandatura din sectorul nostru.

— Trebuie să mulțumim din toată inima tuturor acelora din lagărul Mauthausen care au

putut să ne ajute să ne întocmim dosarele noastre și care au accelerat expedierea hârtiilor adresate autorităților Gestapoului și ale statului major SS pentru ca noi să putem reveni în Franța și să facem aceste mărturisiri. Spaniolii cunoșteau de multă vreme detenția în lagăr și știau că foarte puțini vor supraviețui acestui coșmar.

— După ce m-am înapoiat la Paris, mi-am trimis părinții în zona liberă dar, vai! fratele meu Jacques a fost arestat la linia de demarcație și deportat la Auschwitz, unde a murit. Mulțumesc camarazilor mei prizonieri de război parizieni, care m-au ajutat să supraviețuiesc și să mă ascund, deși își riscau viața.

Libertatea mea a fost de scurtă durată: în septembrie am fost denunțat de un vecin (care după Eliberare a fugit în Argentina) și am fost deportat din nou, la Auschwitz (numărul 65728 – suntem trei supraviețuitori din convoiul nostru), unde m-am îmbolnăvit de malarie. Am fost trimis la Maidanek-Lublin împreună cu alți deportați, pentru a fi exterminat. Meseria mă salvă din nou și iată-mă la «croitoria SS». Din cauza înaintării trupelor sovietice, am fost duși de la Maidanek la Cracovia dar vai! mulți dintre coreligionarii mei au murit din lipsă de îngrijiri medicale și de tifos. Vlăguiți, am fost băgați în carantină. Devenisem

un „musulman”³⁵, adică un schelet; cântăream 41 de kilograme – la regiment cântăream 90 – la înălțimea de 1,73 m. La Cracovia, lucram la nivelarea terenului de la aerodrom pentru construirea unor noi piste și hangare, în timp ce femeile deportate asanau mlaștinile dimprejur în vederea extinderii lagărului.

— Cracovia a fost evacuată și iată-mă din nou la Mauthausen. În carantină, am aflat că vom fi duși la Melk. Într-o zi, am fost chemat la intrare, unde camaradul spaniol Climent, care lucra la Kriminal-Abteilung, m-a întrebat dacă mă întorsesem la Mauthausen și avea în mână prima mea fișă de înmatriculare cu numărul 5661. Răspunzând afirmativ, el mă rugă să nu spun nimic și la Melk, să intru în legătură cu André Pichon. Am aflat mai târziu că acest Climent și un alt deportat spaniol au distrus hârtiile primei mele treceri pe la Mauthausen. La Melk, Pichon și deportații francezi au fost foarte mirați, aflând că există un evreu francez, în convoiul de unguri, polonezi și greci de curând sosit pentru a lucra la Scharbau, la străpungerea unor tuneluri în munte și la construcția unor săli unde urmau să fie instalate mașinile și atelierele pentru materialul de război al celui de al III-lea Reich. În aceeași seară, camaradul nostru Combanert și „bucătarii”

³⁵ Denumire dată în lagăre deportaților aflați în ultimul grad de epuizare, la capătul puterilor și care, în cea mai mare parte a cazurilor, după puțin timp, mureau. – *Nota trad.*

săi din blocul 14 îmi oferiră supa prieteniei. Comandoul electricienilor de la blocul 17 m-a ajutat mult și numai datorită solidarității tuturor francezilor din Melk am putut să mă întorc la Paris, unde bucuria de a-mi regăsi părinții și libertatea a fost fără margini.

V. El Boxe

A fost numit „Rapportführer” la începutul anului 1941³⁶.

Sinistru.

O namilă cam de 1,80 m, cu umeri de docher, grumaz de taur, un portret desăvârșit al SS-istului tradițional: forță, brutalitate, răceală, neomenie, instincte sângeroase... ochii săi mijiți, întotdeauna pe jumătate închiși, îi făceau „mutra” și mai îngrozitoare.

Spaniolii îl botezaseră „El Boxe”, pur și simplu din cauza pumnilor săi. „El Boxe” se servea doar de pumnii săi pentru a-i lovi pe deținuți. Lovituri mortale. Cel ce trecea prin mâinile lui își pierdea viața. El ținea întotdeauna în mâna dreaptă niște mănuși de piele îndoite cu grijă. Lovind cu ele când dosul mâinii stângi, când pulpa sa dreaptă. „El Boxe” înainta încet, cu mersul lui greoi. Își alegea victima, își punea mănușile cu mișcări încete. Niciodată „El Boxe” nu bătea fără mănuși.

³⁶ Manuscris inedit al lui Mariano Constante (noiembrie 1973).

Desigur, pentru a lovi cu precizie și pentru a-și menaja mâinile. Una dintre distracțiile lui preferate era, de asemenea, să pună piedici deținuților pe care era însărcinat să-i numere la controlul de la poarta de intrare. Și dacă un deportat se poticnea, îl trecea de o parte și-și punea mânușile.

El era însărcinat să tragă cele „25 de lovituri” la posteriorul celor pedepsiți. Își scotea blazonul și își sufleca mânecile ca să poată lovi „în voie” și cu mai multă forță. Loviturile lui erau așa de ucigătoare ca și acelea pe care le aplica cu mâinile și erau puțini oamenii care puteau să numere cu voce tare loviturile vâinii de bou... Era mândru când deținutul „scos din circulație”, nu mai putea să vorbească și mai mult încă, atunci când ceilalți SS-iști îi arătau că sfâșiasse carnea celor pedepsiți.

Spaniolii erau cuprinși de groază când îl vedeau sosind într-un bloc sau la un comando, căci odată cu el, venea adeseori moartea. Nutrea o ură necruțătoare față de republicanii spanioli deoarece, după spusele lui, unul din membrii familiei sale murise în Spania în rândurile Legiunii Condor.

Îi plăcea să-și ia prin surprindere victimele. În timpul lucrului, se ascundea, așteptând prilejul să sară asupra unui grup de deportați. Nu intra decât rareori pe ușa blocurilor, preferind fereastra... Într-

o zi, era 1941, sări pe fereastra blocului 13. Pe vremea aceea, blocul 13 era bloc de carantină. Manuel, frizerul blocului, un spaniol, „camuflase” doi iugoslavi bolnavi. „El Boxe” își puse mânușile și îi stâlci în bătaie pe cei doi nenorociți care își pierdură viața, apoi se apropie de Manuel și cu o directă în față îl azvârli în aer la mai mult de un metru, fracturându-i falca. Aceasta se întâmplase sub ochii înspăimântați ai celorlalți prizonieri³⁷.

Datorită „serviciilor sale excepționale”, el a fost recompensat, fiind înaintat în grad și trimis ca șef de lagăr într-un comando exterior.

VI. Matucher și orașul grădină

Kapoul german Matucher, deținut de drept comun, purtând triunghiul verde, își cucerise „gradele” făcându-se remarcat prin eficiența și brutalitatea sa, mai întâi la carieră, apoi la Baukommando-ul, însărcinat să construiască lagărul³⁸. Dacă ar fi existat o ierarhie în

³⁷ El a condus personal „ofensiva” împotriva evreilor olandezi în primăvara anului 1941, până la exterminarea lor totală. În timp „normal”, își schimba mânușile în fiecare săptămână, dar cât a durat represiunea împotriva evreilor, o făcea în fiecare zi perechea pusă dimineața era complet uzată seara. E de la sine înțeles că procurarea mânușilor nu-l costa nimic, deoarece le lua din bagajele deținuților, depozitate în „Effektenkammer”.

³⁸ Manuscris inedit al lui Mariano Constante (noiembrie 1973).

bestialitate, Matucher ar fi meritat locul întâi. Alături de kapo-ul șef Maryan, care conducea lucrările la Baukommando, el era îndeosebi însărcinat să-i supravegheze pe deportații repartizați la muncile cele mai istovitoare. Supunându-se la ordinele SS-iștilor „fără a le interpreta”, el depășea indicațiile și dorințele, înverșunându-se cu rafinament asupra celor mai slabi. Brutal, crud, „fără inimă”, el deveni repede călăul numărul unu și-i întrecu în bestialitate pe toți ceilalți kapo. Aceștia din urmă, ca de pildă Fritz (spânzurat după încercarea sa de evadare) se temeau de el și Matucher, dându-și seama, nu se sfia să mânuiască bastonul de cauciuc pe spinarea foștilor săi prieteni. Asemenea lucru nu se văzuse niciodată la Mauthausen.

Îndesat, tot numai mușchi, era înzestrat cu o forță de necrezut. Ochiul lui de un cenușiu spălăcit, dădeau privirii un fel de transparență. Ochi și privire fără viață. Totuși ochii i se injectau când începea să bată. Iar fața lui mare și congestionată devenea violetă de cum se „înfuria”. Era ras în cap și lovea metodic, căutând „punctele” slabe ale nenorocitului pe care îl urmărea. Nu-l privea niciodată în față. Ochi de crab. Când picioarele și brațele începeau să se agite, își mușca limba și se năpustea. Rareori îi neglija pe vecinii celui ciomăgit, care rămâneau țintuiți locului, parcă loviți de trăsnet. Bătea aproape întotdeauna cu

palma ca să nu-și zdrobească degetele. Lovituri teribile. O brută mârșavă. Un nebun sadic.

Acesta a fost demonul pe care SS-iștii l-au ales ca să conducă lucrările de construcție de la vilele lor. Prima piatră a fost pusă în primăvara anului 1941. Comandoul a luat numele de „Siedlungsbau” (cetatea grădină).

Spre a-l ajuta pe Matucher în misiunea sa, Zierys și Bachmayer au ales vreo șase kapo, dintre cei mai bine văzuți de SS-iști. Trei dintre ei erau kapo la „Strafkompagnie”: Meyer, Christian și Pelzer Yup. Escortați de asemenea monștri, trei sute până la trei sute cincizeci de spanioli ieșiră, pentru prima oară, pe poartă. Ceea ce a constituit odiseea spaniolilor, sub ordinele acestei cohorte de asasini timp de câteva luni, este aproape imposibil de descris. Până la sfârșitul toamnei 1941, în fiecare zi, douăzeci până la patruzeci de spanioli erau „incapabili să mai continue lucrările”.

Matucher, maestru desăvârșit al întregii game de torturi și umilințe „la modă” în toate comandourile dure (și pe care el nu omitea să le aplice), se delecta îndeosebi improvizând tratamente speciale, mai rafinate. Când un deținut cerea voie să se ducă la latrină și stătea acolo ceva mai mult, Matucher se cățara pe peretele care împrejmuia „umblătoarea” și-l bombarda cu pietre, încercând să-i atingă organele genitale. Și

ticălosul ochea bine. Când vedea deținutul frângându-se de durere, îi chema și pe ceilalți kapo ca să participe la distracție.

O altă „invenție” rafinată a lui Matucher se desfășura în fiecare zi în momentul când se distribuia supa de la prânz. O distribuia chiar el, sub ochii SS-iștilor, care știau că Matucher le va procura câteva minute de sadică plăcere: câteodată făcea să alunece polonicul pe marginea gamelei vărsând jumătate din conținut și aștepta plângerea nenorocitului lipsit de jumătate din porție. Ca un ciclon se năpustea atunci asupra „reclamantului”, trântindu-l la pământ cu gamela lui de supă. La fel se întâmpla cu toți deportații care se aflau în apropierea lui și se isca atunci o adevărată învălmășeală și oamenii se striveau, vărsând puțină hrană ce le mai rămăsese. Dar culmea barbariei era atinsă atunci când el cerea celor cărora le era foame să se așeze în rând pentru a primi câteva linguri de supă „suplimentară”. În fiecare zi găsea un nou pretext pentru a dezlănțui „ofensiva”. Era de ajuns ca o mutră să nu-i placă pentru a începe să împartă în dreapta și-n stânga loviturile, de astă dată aplicate cu polonicul greu care servea la distribuirea mâncării... Niciodată un polonic n-a rezistat mai mult de cinci zile! Rare erau zilele când nu vedeai căzuți la pământ câte cinci sau șase deportați cu capul spart.

Matucher, mândru de isprăvile lui și de încrederea pe care i-o arătau SS-iștii - nu i-au încredințat ei sarcinile cele mai grele ca, de exemplu, exterminarea primului grup de iugoslavi sosiți în toamna anului 1941? - pierdu orice măsură și orice prudență. Matucher ar fi trebuit să știe că într-un lagăr de concentrare, nimeni, nici chiar un kapo admirat, nu trebuie să depășească anumite limite. El reușise să organizeze cu răbdare un comerț rentabil cu alcool falsificat. Și SS-iștii, trândavi sau abătuți, participau la orgiile organizate de el în baraca folosită ca depozit al comandoului. El avea „relații intime” cu unii SS-iști și chiar cu soțiile lor (câțiva SS-iști locuiau de la începutul lui 1942 cu familiile lor în aceste vile pe care noi tocmai le terminasem de construit și acum amenajam împrejurimile). Secretarul comandoului - homosexual notoriu - a fost amestecat în această pățanie. Cât privește pe SS Kommandoführer, nimeni nu se mai îndoia de meteahna lui, de vreme ce spaniolii îl porecliseră „Señorita”... și Matucher era foarte legat de „Señorita”.

Zvonurile au provocat o anchetă. În fața avalanșei de mărturii, Matucher, secretarul său și alți doi kapo au fost puși într-o dimineată cu fața la zidul turnului de la intrare, *Preludiul*, de obicei, al exterminării. În timpul nopții, comandantul lagărului, Bachmayer, cu câțiva SS-iști, i-au făcut

să îndure aceleași torturi pe care ei le aplicaseră deportaților, cu rafinamentul caracteristic SS-iștilor, ca și cum ar fi vrut să arate că metodele lor erau superioare celor folosite de kapo sau de responsabilii de bloc. Totul a fost folosit și în zorii unei dimineți cenușii din Mauthausen, Bachmayer dădu drumul câinilor, care sfâșiară în bucăți trupurile celor patru bandiți din „Siedlungsbau”...

Peste două ore, corpul lui Matucher, cel mai mârșav dintre ucigașii de la Mauthausen, era rupt în bucăți, chiar de câinii celor ce-l încurajaseră să extermine pe deportați, dar care nu puteau îngădui ca un asasin, care nu era SS-ist, să se poată ridica până la nivelul lor!...

VII. De azi pe mâine

— „Russenlager”³⁹. Niciodată nu se va vorbi îndeajuns despre acest colț al lagărului de la Mauthausen. Noi l-am cunoscut în momentele lui cele mai dramatice. La nord-vest de incinta principală, dincolo de terenul amenajat pe care noi tăiam drumurile de acces spre intrarea principală, se afla un câmp viran, în pantă, accidentat, presărat cu movile, cu mă răcini, cu buruieni. Acest „teritoriu” se găsea înăuntrul celei de-a doua rețele de s ărmă ghimpată. În 1940, comandantul lagărului a hotărât să se niveleze tot

³⁹ Manuscrisul inedit al lui Luis Garcia.

acest teren viran pentru ca trupele SS să poată dispune de un teren de sport și de noi cantonamente. De fapt, conducerea șovăi multă vreme înainte de a fixa o destinație specială acestui loc. Primul nume al comandoului repartizat la aceste lucrări a fost „Sportplatzkommando”. Șantierul depindea de Baukommando. Primii spanioli sosiți în 1940 și începutul lui 1941 au fost, desigur, aleși să ducă sarcina la bun sfârșit. Până la urmă, în cursul verii 1943, terenul de sport s-a transformat în spital. Ceea ce noi numeam „fotbalul” a fost terminat spre sfârșitul anului 1941 și se poate spune că el a fost stropit zilnic cu sânge spaniol. În primele zile din noiembrie 1941, trei mii de prizonieri de război sovietici au fost instalați în barăcile 16, 17, 18 și 19 ale lagărului. Strict izolați și păziți, pe sârma ghimpată s-a fixat o ciudată tăbliță indicatoare: „Kriegsgefangenenlager”, lagărul prizonierilor de război. Câteva zile mai târziu, tăblița inițială a fost înlocuită printr-alta, al cărei cinism era evident: „Kriegsgefangenenarbeitslager”, lagărul de muncă al prizonierilor de război. Și pentru a completa punerea în scenă, paznicii lor, deținuți de drept comun au fost împopoțonați cu niște haine pitorești: cască prusiană cu vârf ascuțit din războiul '14-'18, și uniformă sclipitoare a vechii gărzi regale iugoslave. Era grotesc. Adevărați clovni. Clovni siniștri și asasini.

— Prizonierii sovietici în zdrențele lor militare, cârpite, vor defila prin fața unui vopsitor care scrie pe spatele hainelor sau bluzoanelor, pe partea de sus a pantalonilor litere mari S.U. (Soviet Union). Nu vor fi ținuți nici odată în carantină. Nu vor îmbrăca niciodată uniforme vărgate. Au fost folosiți imediat ca o „întărire” la terenul de „fotbal”, rămânând însă separați de celelalte grupe de deținuți. Printre ei, SS-iștii și kapo au făcut masacre înspăimântătoare. De aceea, spaniolii republicani au botezat acest teren „lagărul rus”. Numele de „Russenlager” a rămas pentru totdeauna în vocabularul lagărului. Chiar și SS-iștii îl foloseau.

— Lângă „fotbal”, SS-iștii au vrut să construiască un lagăr de detenție pentru ruși... Dar prin vara lui 1942 și-au schimbat proiectul și au afectat terenul unui lagăr sanitar sau „Revier”. Numărul deportaților provenind din toată Europa creștea. Numărul bolnavilor la fel.

— Ziua când grupa mea a ieșit să lucreze în aceste locuri pentru prima dată, era luni, 5 ianuarie 1942. O zi rece, cenușie, cu un cer plumburiu. Zăpadă și gheață. Vântul din nord îți sfichiua fața și-ți tăia răsuflarea.

— Am sosit pe șantier înaintea sovieticilor. Un kapo „cu galon” și o coadă de cazma în mână ne ordonă să luăm cazmale și lopeți. Ne spuse unde trebuie să lucrăm și în ce constă munca noastră.

Trebuia mai întâi să măturăm zăpada și apoi să săpăm pământul înghețat, să-l încărcăm în vagonete și să le golim lângă sârmele ghimpate. Kapo ne ordonă să ne scoatem mantalele care, deși subțiri ca niște foi de ceapă, ne fereau totuși de frig. În fața noastră lucra grupul sovieticilor. Cum să explicăm și să descriem tot ceea ce am văzut și am trăit în dimineața aceea?

— Era pentru prima oară în viața noastră când asistam la un asemenea masacru. Un spectacol halucinant. Să înnebunești nu alta. Kapo, conduși de SS-iști, ca niște fiare înnebunite, loveau neîncetat capetele și spinările sovieticilor, înjurându-i și îmbrâncindu-i. Am văzut capete sărind în bucăți, oameni care cădeau și nu se mai ridicau. Țipetele erau infernale. Sovieticii arătau ca niște adevărate schelete și, totuși, nu era greu să-ți imaginezi că, pe vremuri, acești oameni fuseseră robuști și spătoși. Acum erau niște spectre. Hainele zdrențuite atârnavă pe ei. Fețele lor erau cadaverice. Pielea le era arsă, uscată, neagră. Privirile erau stinse, dar în ele mai licărea puțină mândrie. Umblau desculți în zăpadă.

— Slăbiți, trebuiau să se adune câte șase sau opt spre a împinge un vagonet... care se mișca încet, cu toată ciomăgeala dată de kapo. Pe la orele 10, peste douăzeci de oameni fuseseră asasinați. M-a impresionat moralul sovieticilor. Un vagonet deraia. Împreună cu câțiva spanioli, am

sărit să-i ajutăm să repună vagonetul pe linie. Un kapo se înverșuna împotriva lor, apoi și împotriva noastră. La început, sovieticii s-au arătat surprinși. Făceam un lucru firesc, îi ajutam... Unul dintre ei ne întrebă:

— „Rotspanier?”.

— „Ja! Rotspanier”.

Și în limbajul internațional al lagărului, el ne spune:

— „Hitler kaput! Stalin vine. Stalin nu-i uită pe tovarăși...”

— Apoi ei ne-au făcut să înțelegem că Uniunea Sovietică va câștiga războiul. Și cu toate loviturile bastoanelor de cauciuc, în momentul despărțirii, ne-au zis:

„Spasibo tovarișci!”

— Am putut să ne apropiem de ei la adunarea de amiază. Ne întorceam în lagăr ca să prânzim. Sovieticii abia se mai țineau pe picioare. Păreau niște marionete acoperite de sânge, cărându-și morții la intrarea șantierului și aliniindu-i pentru a putea fi numărați fără greutate. Revăd pe unul... cu capul însângerat. Sângele înghețase. Era un amestec de nerecunoscut de carne și oase zdrobite. I se spărsese craniul cu o coadă de cazma. În fața unui asemenea spectacol ne îngrozirăm, ceea ce îl făcu pe unul dintre camarazii noștri să spună:

— „Aici, ne vor omorî pe toți”.

— Totuși sovieticii erau liniștiți, ca niște oameni deprinși cu asemenea lucruri. Privindu-i, ne simțeam privilegiați. După amiază, s-a repetat același scenariu cu o singură variantă: câțiva fură împinși în sârmele ghimpate și împușcați. Spre sfârșitul zilei, kapo au luat câțiva oameni mai în putere și au început „turneul firelor”. Morții de după amiază au completat alinierea morților de dimineață. SS-iștii și kapo au numărat pe cei vii și pe cei morți. Un camarad a spus:

— „E adevărat. Aici se face apelul și pentru vii și pentru morți”.

— Jos, pe drumul ce cobora spre șantier, se aflau două cărucioare cu patru roți ce-și așteptau încărcătura lor funebră. Sovieticii și-au îngrămadit morții pe ele. În ziua aceea erau peste cincizeci. Acest sinistru cortegiu a străbătut zilnic poteca până în martie 1942. Cărucioarele lăsau în urma lor o dâră de sânge. Din trei mii de sosiți, n-au mai rămas în martie 1942 decât patruzeci și doi de bieți supraviețuitori. Un SS-ist îi adună la un loc și-i fotografie... ca amintire.

Iarna 1940-1941 a fost foarte aspră și cu toată cruzimea lor fără margini călăii noștri au trebuit să lase în blocuri un număr destul de mare de deținuți, îndeosebi pe aceia din comandourile care lucrau în aer liber, la carieră, la Baukommando, la

Siedlungsbau⁴⁰. Noi, spaniolii, care fusesem până atunci izolați în blocurile carantinei 16, 17, 18, 19, le-am părăsit pentru blocurile din partea de jos a lagărului, ocupate de germani deținuți politici și de drept comun și de polonezi. Disciplina nu era aici prea severă și deținuții puteau comunica între ei mai ușor. Și ceea ce nimeni până atunci n-a îndrăznit să facă, noi spaniolii am făcut-o.

— Deținuții nu aveau dreptul la nici un fel de distracție. Într-o zi, un grup de spanioli meșteri o minge din hârtie, cârpe, bucăți de piele și sfoară. Era într-o duminică și, în ziua aceea se desfășură pe terenul de apel – cel vechi, situat la marginea lagărului, în fața șirului de blocuri 1, 2, 3, 4 și 5 – prima partidă de fotbal din istoria lagărului de la Mauthausen. Era o partidă între spanioli. Germanii și polonezii spuneau că suntem nebuni, că SS-iștii ne vor omorî cu lovituri de băț, că așa ceva era interzis. Noi ne gândeam că, interzis sau nu, trebuia să ne ridicăm moralul. Noi, spaniolii care tocmai sosisem în lagărul „liber”, cum era numit în comparație cu carantina, ne aflam la Mauthausen de numai câteva luni. Și simțeam că forțele noastre scădeau.

— Acest prim meci nu avea, evident, nici un interes sportiv, dar constituia prima noastră victorie asupra SS-iștilor. Pentru că SS-iștii, contrar celor ce ni s-a prezis, n-au întreprins nimic

⁴⁰ Mărturia lui Luis Gill. *Triangle bleu* (anterior citată).

împotriva noastră. Noi am introdus o anumită organizare în lumea lagărului, până atunci supus în întregime bunului lor plac. Ne simțeam mai puternici. Și în duminica următoare, nu avu loc numai o partidă de fotbal, ci și un meci de box, ringul fiind marcat printr-o frânghie ținută în fiecare colț de câte unul dintre noi. Cei doi boxeri ar fi preferat, desigur, să doarmă decât să se bată astfel, mai ales că nici n-o făceau de dragul sportului, ci ca să-și distreze camarazii.

— Am reușit să ne învingem astfel nu numai teama de SS-iști, ci și teama că n-o să ne mai revenim niciodată după infernul muncii forțate. Și cu toate că la acea dată, nici un spaniol n-avea nici un motiv să se simtă în siguranță, știam totuși din proprie experiență că cel mai rău este să te lași în voia soartei.

— O dimineață din iarna anului 1941⁴¹. O dimineață asemenea celorlalte dimineți din acele săptămâni friguroase. Tremuram așteptând alcătuirea comandourilor și, pentru prima dată,

⁴¹ Manuscris inedit al lui José Perlado. Septembrie 1973. José Perlado, fost căpitan în forțele blindate ale armatei republicane spaniole, a sosit la Mauthausen pe ziua de 13 decembrie 1940, cu un grup de 800 de deportați spanioli provenind din Stalag XI-B din Strasbourg. Membru al companiei a 33-a de muncitori spanioli el a fost făcut prizonier în ziua de 15 mai 1940 la Saint-Dié.

am început să discutăm, în acest lagăr, cu amicii mei Santos și Capderilla marile probleme pe care le cam uitasem: măreția omului, destinul său, dragostea față de aproape, nevoia absolută de a supraviețui – „Cel puțin unul dintre noi să supraviețuiască pentru a povesti”. Asta se întâmpla dimineața... Seara, după o lungă zi de muncă, de spaimă, de foame, ne-am întâlnit din nou la apel. Stăteam toți nemișcați în poziție de drepti. Mă aflam în ultimul rând. Tăcere plină de groază, tulburată numai de tropăitul SS-iștilor care coborau din blocul 16. În dreapta mea un tânăr polonez murea în picioare. Bolnav, istovit, fratele său și cu mine îl susțineam să nu cadă. Era slab, străveziu... Și noi eram atât de slabi, încât nu mai aveam puterea să-l susținem. S-a îndoit din mijloc. A alunecat. Mușchii noștri au cedat. A căzut. Ajungând lângă noi, SS-istul se opri și strigă: „Drepți! Scârnaviilor!” Prietenul nostru polonez nu se mișcă. Atunci SS-istul își propti cizma lui mare peste gâtul omului prăbușit la pământ, al omului învins. El apăsă. Apăsă. Apăsă până la ultima zvâcnire de viață. Apoi își relua inspectia. Drept. Zâmbitor. Pas cadențat. Marțial. Sentimentul de oroare pe care l-am simțit atunci n-am să-l uit niciodată.

— În ianuarie 1941, am avut norocul să fiu repartizat la atelierul lagărului, al cărui kapo era de origine maghiară: se numea Rudolf Tarnoczy și avea numărul 5021⁴². Făceam parte din organizația clandestină a Partidului comunist spaniol și eram de asemenea în relații cu Ernest Wohgl, comunist german, internat din 1936; lucrând la Wäscherei, acest tovarăș ne-a ajutat foarte mult. Când află despre noua mea repartizare, îmi puse o problemă de încredere extrem de importantă.

— Îmi spuse că în atelier se aflau în curs de reparație câteva aparate de radio aparținând SS-iștilor. Trebuie să încercăm să ascultăm știrile cu aceste aparate... Un lucru foarte periculos dar necesar, spunea el. Mă întrebă ce părere am și, în același timp, dacă eram dispus să primesc sarcina. Îi răspunsei afirmativ. El îmi spuse că cel care se ocupa de aparatele de radio era un bătrân austriac de șaizeci de ani, Joseph Steininger. M-am împrietenit cu el și totul mergea bine, puteam să ascult la aparatele reparate, dar rezultatele erau slabe: prezența SS-iștilor împiedica orice inițiativă, nu puteam să ascult mai mult de două sau trei ori pe săptămână. Munca mea era complicată, dar cum reușeam să găsesc soluții, SS-iștii erau mulțumiți.

⁴² Mărturia lui Istvan Balogh (Amicale française de Mauthausen). Luptător în Brigăzile Internaționale, Istvan Balogh s-a întors în țara lui, Ungaria, în 1948.

— Pe neașteptate, se formă în atelier un nou grup pentru lucrări speciale. El a constituit baza care ne-a permis să avem după aceea un aparat de recepție „particular”. Organizarea noului grup, mi-a dat ideea construirii unui aparat de radio ca să putem asculta. Cum ei erau foarte mulțumiți de lucrările mele, mă bucuram de o „anumită” considerație pe care, desigur, am folosit-o. Tovarășul Wohgl mă avertiză că trebuie să fiu foarte atent cu bătrânul care, în lagăr, vindea informații oricui în schimbul tutunului. El era de acord cu ideea mea, și dacă ea se va realiza va fi de o mare importanță, mi-a spus el. Mă preveni din nou că trebuia să fiu cu ochii în patru. M-a felicitat în numele tovarășilor mei.

— Am folosit toate posibilitățile ca să construiesc aparatul. În fiecare zi făceam câte ceva, furând piesele și lămpile necesare. Situația mi-a fost ușurată de faptul că SS-iștii nu se pricepeau deloc în această meserie și asta ne convenea. Am regretat că aparatul nu era terminat când a început războiul între U.R.S.S. și Germania. Tovarășul Wohgl mă întrebă cât timp îmi trebuie ca să-l termin; îi spusei că-l voi face cât mai curând posibil. El îmi spuse că o vreme oarecare nu va mai veni să mă vadă. Dacă aveam ceva să-i spun, trebuia să trec pe la el, baraca nr. 2, Stube B. Lucrând cu multă prudență, am grăbit

construcția aparatului și am încercat să recepționez știri din lume.

— Aveam trei îndatoriri importante: radio, medicamente, hrană. Baza rezistenței noastre în lagăr. Ori de câte ori plecam din atelier ca să execut lucrări speciale, ca, de exemplu, să repar „mașina de marcat” de la cantina SS-iștilor, nu mă întorceam niciodată în atelier fără să fi „organizat” ceva. Același lucru îl făceam și în magazinele de alimente: hrană pentru bolnavi sau, dacă trebuia să merg la infirmeria SS-iștilor, mă întorceam întotdeauna cu medicamente, care erau bine folosite. Când era nevoie de un medicament și când tovarășii spanioli mi-l cereau prin intermediul lui Wohgl, îl obțineam întotdeauna. De mai multe ori kapo-ul ne ajuta. El obținea ceea ce ne lipsea și participa împreună cu noi la organizarea rezistenței noastre.

— În luna august am terminat aparatul și i-am comunicat asta lui Wohgl. El mă felicită și-mi repetă să fiu cu ochii în patru. Mi-a spus că în lagăr au sosit „turnători” care lucrează pentru SS-iști. Numai doi erau cunoscuți, ceilalți erau camuflați. În aceeași lună, unsprezece inși au fost grupați și trimiși spre o destinație necunoscută. Prin kapo-ul nostru am aflat că au fost trimiși la Hartheim și că nu se vor mai întoarce niciodată. L-am întrebat pentru ce și el îmi răspunse că e mai bine să nu știu „pentru ce”. Din prudență, am

demontat aparatul, ascunzând piesele în diferite locuri. Timp de peste două săptămâni, n-am putut să fac nimic.

— În luna septembrie, am terminat aparatul. Îmi părea foarte rău gândindu-mă că nu-i puteam procura și lui Wohgl câteva momente plăcute. Activitatea mea se limita numai la spanioli. Le comunicam știrile aflate dar numai lor și tovarășilor cunoscuți mai dinainte. Mi-am dat seama că germanii nu bănuiesc nimic despre legătura mea, nici despre activitatea mea în lagăr și că nu mă supravegheau. Mutându-mă în baraca 11, am format aici un grup de trei: eu și doi tovarăși spanioli: Marcelo Rodriguez și Luis Gil Blanco.

— Tovarășul Rodriguez lucra în lagăr ca ceasornicar. Gil Blanco, poreclit „piticul”, era servitor al „Lagerältester”-ului, eu, electrician în atelier. Aveam destule posibilități să-i ajutăm îndeosebi pe cei de la carieră. Mai târziu, în grupul nostru a intrat tovarășul Razola. El lucra la dezinfectarea lagărului. Avea multe posibilități de a procura îmbrăcăminte, atât pentru cei din lagăr, cât și pentru cei din comandourile exterioare.

— După aceea, tovarășul Razola îmi făcu legătura cu organizația clandestină. Imediat ce aflam știrile, mă duceam să-i întâlnesc pe tovarășii Razola, Rodriguez, Gil Blanco. Așadar, desfășuram această activitate și făceam parte din

mișcarea de rezistență în lagărul morții de la Mauthausen.

— Era prima duminică din anul 1942⁴³. Ne „odihneam” în blocuri. Afară, termometrul arăta minus 10 grade. Deodată izbucni sunetul ascuțit al fluierelor chemându-i pe șefii blocurilor la responsabilul lagărului. Peste câteva momente, se adunară secretarii de bloc. Un sfert de oră de îngrijorare. Secretarul blocului nostru intră ca o furtună:

— „Spaniolii la adunare!”

— „Drepti în fața blocului!”

— În fața noastră o comisie de ofițeri SS. Unul dintre ei îi alegea pe cei mai zdraveni. „- La stânga” „- La dreapta”. Cei așa-ziși „mai puțin valizi” urmau să plece peste câteva zile la Gusen, unde aveau să moară. Noi trebuia să alcătuim un comando special. A doua zi, după apel, se aduna careul nostru de o sută... și am fost lăsați în această formație toată ziua, în fața blocului. Secretarul a verificat pur și simplu dacă aveam toți gamele ale armatei franceze și mantale în dungii. În sfârșit, ne anunță:

— „Fiți gata pentru ora trei dimineața”.

— Plecăm. Coborâm pe același drum pe care-l urcasem cu patru luni mai înainte. Soldați, câini.

⁴³ Manuscris inedit al lui Olegario Serrano-Calero (anterior citat).

Strigăte, lătrături. Un tren ne aștepta. Destinație necunoscută. Ziua se ivise când convoiul se opri în plin câmp. O imensă câmpie se întindea în fața noastră. În depărtare, o clădire mare și clopotnița unei biserici. La dreapta se profilau ruinele unei uzine părăsite. Prima lovitură de cazma a comandoului Steyr, care avea să devină celebru, urma să fie dată.

— Trebuia să începem prin curățarea terenului de mine, dărâmarea zidurilor rămase în picioare și trierea materialelor care mai puteau fi folosite. O stivă de cărămizi, o stivă de pietre, o stivă de fier, armături, scânduri. La sfârșitul zilei mai rămăsese de demolat un zid gigantic de 50 de metri lungime. Nu puteam pleca fără să-l fi dat jos. Buldozerul uman se puse în mișcare sub ploaia loviturilor de bâte. „Spatele la zid”. Stăm cu spatele la zid. „Toți la locurile lor”! Și un fluierat. „Hei rup” și întregul comando într-un elan, împingând cu toată forța sa mișcă, apoi doborî zidul la pământ, într-un zgomot pe care norii de praf îl înăbușea. „Todos a una como en Fuenteovejuna” (dicton spaniol extras din Calderon). Da, toți împreună, cu forțe unite, vom învinge. E aproape miezul nopții când ajungem din nou, cu câțiva răniți pe brancarde, în cantonamentul din lagărul central de la Mauthausen. Am dus-o în ritmul ăsta două luni - două luni nesfârșite - plecarea la ora 3,

întoarcerea totdeauna după ora 22. Ruinele fiind înlăturate, am început construirea barăcilor și am îngrădit noul lagăr cu sârmă ghimpată. Și într-o bună zi, am rămas în acest lagăr cu alți trei sute de deportați. Trebuia să construim în trei luni patru turnuri impozante, care urmau să fie folosite pentru încercarea motoarelor de aviație și o uzină pentru „muncitorii deportați”.

— Speram: „Ce a fost mai greu, a trecut – vom putea să răsuflăm nițel – măcar să dormim de la ora 20 până la ora 4 dimineața – duminică să ne odihnim”. Speranța noastră s-a spulberat curând. Lagărul era pe un teren argilos, dens. Când ploua – și ploua – ne afundam până la glezne în clisa mocirloasă. Flămânzi, epuizați, trebuia să ne descălțăm, să ne curățim sabotii. Și în timpul ăsta supă se răcea. Cea mai mică urmă de noroi era pedepsită printr-o ciomăgeală în toată regula... și nu exista decât un singur robinet pentru toți deportații. În ce privește timpul liber de duminică, el era perfect organizat căci am pavat lagărul.

— Într-o zi, era pe la sfârșitul lui martie, la ora 10 dimineața, pe cerul plumburiu, fulgi mari ca un roi de fluturi albi plutesc în aer, învârtindu-se. Acest balet dură până la ora 20. La sfârșitul zilei noastre de muncă, toate drumurile noastre de acces în lagăr erau acoperite cu un strat de zăpadă de aproape 50 de centimetri, nivelând toate undulațiile câmpiei. Bineînțeles, nu exista

nici un plug de zăpadă, nici o echipă de muncitori cu lopeți ca să curețe drumurile. Am ajuns cu mare greutate la cantonament, mergând peste 500 de metri prin zăpadă care ne ajungea până la genunchi. La intrarea în lagăr, ne-au trimis îndărăt:

— „La șantier!”

— Dus și întors, astfel, o dată, de două ori, de cinci ori, de zece ori, până când tăvălugul uman a deschis un drum perfect practicabil. Patru ore de „tăvălug”. Patru ore pentru patru sute de manechine... o mie șase sute de ore de muncă suplimentară pentru comando, dar și patru morți și mai mulți răniți. Camarazii mei Navarro și Canario, doi oameni zdraveni, care nu s-au mai întors, mă susțineau de umeri, împiedicându-mă să nu cad. Lor le datorez faptul că astăzi pot aduce mărturie.

— Ora 4... noapte alburie, infestată de fumul crematoriului care îți pătrunde în nări⁴⁴. Un miros greu, persistent, care ți se urcă la cap și te amețește. Blestemate vremuri... Corvezile vor începe. De asta nu scăpăm. Treizeci sunt repartizați să curețe curtea, zece se urcă pe acoperișul barăcilor. Totul trebuie să fie curățat în

⁴⁴ Mărturia lui J. G. Reynaud (Archives Amicale Française de Mauthausen).

zece minute. Două măhuri pentru patruzeci de oameni, picioarele... mâinile, șepcile, totul este folosit, totul e bun și, cu chiu, cu vai, reușim.

— Acum, frigul ne pătrunde, ne arde fețele, zadarnic batem din picioare, nu reușim să ne încălzim. Repede, supa.

— „Supa”! Cu ce îngrijorare așteptăm ora ei, singura hrană caldă din ziua noastră nesfârșită.

— Pentru mulți dintre noi, foamea devenise obsesie. Simțeam de la distanță sosirea marmitelor. Mai întâi să știm ce aveam să mâncăm: și anume „deutsches Macarones”, un fel de bețișoare lungi și nisipoase făcute din paie uscate, care trosneau în dinți; „Spinaches”, conținând toate buruienile din lume; „Colabis”, legume din familia guliilor și ale căror frunze mari și groase îți rămâneau în gât; frunzele de sfecclă infecte, nesuferite, cu gust fad și rânced, o supă de varză murată era un festin, dar asta se întâmpla rar.

— Totuși nu asta era toată problema, trebuia să „ai și fler” în momentul distribuirii, să reperezi locul bun și să ajungi cam pe la terminarea cazanului, ca să capeți câteva legume.

— Astfel treceau orele lungi din timpul zilei, fără să ne aducă nimic, în afară de o teamă surdă, o teamă nedefinită mereu ațâțată de foame... lovituri... frig... ploaie.

— Nu mai aveam nimic omenesc... Nimic... Nici în îmbrăcăminte, nici în înfățișare: hainele ne dădeau un aer de „cerșetor”, de ființe anonime... nedefinite... Doar ochii ne mai erau vii, ochi înfundați, pupile mărite de suferință care adesea scânteiau de groază. Uneori nici nu ne terminam bine tainul mizerabil că și venea ordinul să ne culcăm. Să dormi... Să nu te mai gândești la ziua de mâine, să te cufunzi ca o piatră în fundul unei ape liniștite, să uiți pentru câteva ore clipele noastre de nebunie... da, chiar chircit, cu genunchii la gură pe saltelele noastre prăpădite, mirosind a murdărie și a paie putrede, ne simțeam totuși bine, atunci când puteam să visăm, să găsim chiar și în această situație jalnică un sentiment de securitate! Să nu mai auzi nimic... să nu mai vezi nimic... să nu mai simți nimic... nimic... nici chiar mirosul pătrunzător de la bucătăria șefului de bloc, unde se prăjeau cartofi, nu pentru noi, ci pentru câțiva privilegiați. Polonezi în cea mai mare parte, îndrăgiți pentru obraji lor trandafirii și pentru tinerețea lor delicată.

— În toate diminețile, după apel, Lagerälterster-ul striga ca de obicei fatidicul: „Arbeitskommando formieren”⁴⁵. Pe vremea

⁴⁵ Manuscris inedit al lui Luis Garcia Manzano.

aceea, responsabilul deținuților era un deportat german purtând triunghi roșu, Magnus Keller, căruia republicanii spanioli îi dăduseră porecla de „King Kong”. Îmi voi aminti până în clipa morții mele de acest strigăt monstruos și de minutele ce-l urmau, căci din 1940 până în 1943, el însemna: „să înceapă masacrul”! Desigur că acei care n-au trăit acest „moment” – și cu atât mai bine pentru ei – cu greu îl pot înțelege sau imagina. Nici n-apuca să se stingă bine strigătul din gura enormă a lui King Kong, că „frumoasa” adunare din timpul apelului se transforma într-o dezordine de nedescris, într-o învălmășeală, valuri-valuri de deținuți alergând înnebuniți, încrucișându-se, depășindu-se, ciocnindu-se. O lume nebună cuprinsă de o panică nebună. Fără să știi cum și de unde, o grămadă de cozi de cazma, de bâte, de ciomege, de bastoane de cauciuc, apărea și bătaia deportaților începea. Toată lumea țipa. Cât privește kapo, aceștia urlau numele celor din comandoul lor.

— Vai de acela care nu făcea parte dintr-un comando. Uneori el era disputat de câte doi kapo, care doreau să-și completeze efectivul și astfel primea lovituri din ambele părți. Pe vremea aceea, numai un număr redus de deportați era încadrat într-un comando fix. Acela care avusese șansa de a fi ales la întâmplare, sau pentru că era specialist, putea spera să scape de ciomăgeală,

grăbindu-se să ajungă la locul de adunare al comandoului său. Cei „disponibili” – majoritatea – șovăitori, înnebuniți, urmăriți, „pierduți”, deveneau niște „obiecte” bune de doborât, căci nu trebuie tăinuit adevărul că scopul final al unei asemenea „hore” era să reducă numărul prea mare de deținuți din lagăr, înlăturându-i pe cei mai slabi. Cât de cruzi erau kapo! Loveau cu atâta sete până sfărâmau capetele. Trupurile se prăvăleau pentru a nu se mai ridica. Ei se năpusteau cu o furie dementială asupra celor căzuți la pământ. În acele triste dimineți din primele zile ale anului 1942, am văzut mulți oameni murind astfel pe caldarâmul terenului de apel. Aceste masacre au fost reluate spre sfârșitul lui '43 împotriva deținuților francezi.

— Cei doi prieteni ai mei, Canario și Navarro, au murit⁴⁶. Navarro a murit de foame, iar Canario fiindcă a mâncat prea mult. Acesta din urmă, în permanență înfometat, se plimba întotdeauna cu o gamelă mare în mână, în speranța unui supliment. Într-o zi, un SS-ist i-a descoperit slăbiciunea. „Aha! ți-e foame!”. Și kapoul i-a turnat cinci litri de supă groasă în gamelă. „Dă-o pe gât imediat! Mai repede!” Își bătea joc de el. „Nu vei reuși” Canario a reușit. A murit în aceeași

⁴⁶ Manuscrisul inedit al lui Olegario Serrano Calero (anterior citat).

seară. Navarro era și el un om voinic și mândăcios. Îl cunoscusem într-un lagăr de prizonieri din Franța. Avea douăzeci și cinci de ani. Într-o zi i-am atras atenția că lăcomia lui dăunează grupului și el mi-a răspuns printr-o palmă. I-am aruncat doar o privire disprețuitoare. Castineiras, un alt tovarăș, i-a atras atenția că i-aș putea fi tată. Navarro mă privi. Ochii îi erau scăldați în lacrimi. Se apropie, îmi ceru iertare și mi întinse mâna. Și devenirăm cei mai sinceri, cei mai statornici prieteni din lume. În timp ce lucram la terasamente, el slăbea întruna. Încovoiat, fără să mai reacționeze, pornise pe un drum fără întoarcere. Împărțeam amândoi patul de 80 cm. lățime. Picioarele i s-au umflat. Nu mai putea merge și Revier-ul era plin. Noaptea îl însoțeam la privată; dizenteria îl epuiza. Într-o noapte, mai slăbit ca oricând, aproape că l-am dus în brațe. Am izbutit să-l așez deasupra unei găuri dintr-o scândură care ne servea de W.C. Rămase tăcut, nemișcat. Cu mare greutate, l-am luat în spinare. Picioarele i se târau pe pământ. Când l-am așezat pe pat, am observat că murise, în buzunarul lui, am găsit o mică fotografie, cu o adresă pe dos: 8, rue de l'Abreuvoir, Courbevoie, Seine. La eliberare, m-am dus la Courbevoie. Era fotografia și adresa mamei sale.

— Pentru noi, „acolo”, viața își urma cursul. La amiază, într-o sâmbătă, ne-am întors în lagăr.

Kapo al nostru, „El Negro”, anunță o rație suplimentară de supă. Izbucnește hărmălaia, îmbrânceala, tumultul. Ca să potolească spiritele, „El Negro”, cu brațele ca niște aripi de moară de vânt, își rotește bâta. La prima învârtitură mă trezesc la pământ, cu buza de sus despăcată larg, scuișând un dinte.

— Într-o zi, împreună cu tovarășul meu Coy, trebuie să îndepărtăm un morman de moloz. Roaba noastră mergea pe un drum de scânduri acoperit cu pământ argilos. Fiecare dintre noi, pe rând, săpa și încărcă roaba pe care celălalt o ducea. În timpul dimineții, munca s-a desfășurat foarte ușor. Ajutorul de kapo, însărcinat să ne supravegheze, ne-a lăsat să facem cum știm. După amiază, a devenit mai nervos, mai iritat. Ne obliga să grăbim ritmul. Ploaia făcea scândurile alunecoase. Dacă nu voiam ca roabele să deraieze, trebuia să circulăm cu mușchii încordați, atenți la cea mai mică derapare. Era rândul lui Coy să „conducă”. Un SS-ist s-a apropiat. Neînsemnatul kapo, ca să fie aplaudat de „stăpân”, îi dădu o lovitură de picior lui Coy. Alunecare. Coy se ridică liniștit și răstoarnă roaba. Roata în aer. Kapo îngălbeni. Începu să gesticuleze, apoi să lovească, să lovească asemenea unei fiare turbate. Apucă lopata, îi rupse coada, adună bucățile. Coy rămase nemișcat. SS-istul se apropie și kapo întrerupse

ciomăgeala. SS-istul îl împinse pe Coy cu țeava puștii. Nici o tresărire de viață. O echipă de corvoadă încarcă mortul pe o platformă cu două roți. La întoarcerea în cantonament, am aflat că tovarășul meu a fost luat de camionul care, în fiecare zi, transporta cadavrele la crematoriu.

— La sfârșitul anului 1944, m-am întors în lagărul central. Eram un privilegiat: fusesem repartizat la comandoul care avea sarcina să curețe cartofi pentru SS-iști. Am intrat în baraca 6. Aproape de sobă, Coy mânca o bucată de salam. Era desigur o halucinație! M-a privit, mi-a zâmbit. Ne-am îmbrățișat. Și astăzi, îi admir curajul. A trebuit să fie tare pentru a rezista „măruntului ajutor de kapo”, în prezența unui SS-ist. Coy se trezise în camionul care se îndrepta spre Mauthausen. În lagăr, solidaritatea spaniolă intrase în funcțiune și funcționase bine pentru că el revenise la viață.

— Noiembrie 1942. Termometrul arată deja minus 10 grade. Turnurile de încercare funcționează. Un zgomot infernal învăluie lagărul. Lucrez tot în uzina care se construiește. Adăugăm în ciment un produs chimic care înlesnește „priza”, solidificarea. Sabotăm la maximum punând minimum de produs în betoniere. Rezultatul nu-l vom putea vedea decât în 1944: în timpul unui raid al aviației aliate, o bombă cade la

o sută de metri de uzină... care se clatină, șovăie și se prăvălește ca un castel de cărți de joc.

— Nu mai eram decât o umbră. Bronșită, 39,5°, internare în Revier, unde câteva tablete de aspirină, introduse prin contrabandă, îmi fac foarte bine. Într-o zi, ușa se deschide și văd un deportat care trage de coadă un câine ciobănesc mort. El spune: „E pentru bolnavi... grăbiți-vă să-l puneți la fiert”. Jupuit, tăiat în bucăți, fiert pe un colț al sobei... Era delicios. Niciodată, în viața mea, n-am mâncat un steak cu atâta plăcere, delectare. Aflarăm a doua zi că mâncasem dogul iubit al comandantului lagărului. Pielea, oasele, măruntaiele au fost îngropate chiar în curtea infirmeriei.

— Gata, s-a sfârșit cu mine! Simt că mor. Nici un pic de voință, o somnolență calmă, insensibilitate totală. Mă voi prăpădi. Degetul ofițerului însărcinat cu selecționarea îmi atinge pieptul. Mă alătur grupului celor care vom fi lichidați, adunat în fața Revierului. Suntem condamnați. Dar cineva veghea. Eram ultimul din rând. Borrás, interpretul spaniol al lagărului, devotatul Borrás, se apropie de mine. „Lasă-te în seama mea!” Și mă luă de mânecă. Un camion, cu motorul în funcțiune, se pregătea să iasă din lagăr. Pe platformă mai mulți deportați cu triunghi albastru. Porțile închisorii se deschid pentru a lăsa camionul să plece. Deodată, pentru una sau două

secunde îmi regăsesc luciditatea. Luțesc pasul. Borrás mă trage. Mă aflu îndărătul camionului. Câteva brațe mă ajută. Camionul gonește. Peste câteva ore cobor la comandoul din Termperley, comandoul Cezar, care era alcătuit numai din spanioli. Efectivul avea un deportat în plus. „Secretarii” aveau să se descurce. Doctorul Rigau a avut grijă de mine și mi-a redat forța și dorința de a trăi.

VIII. Cei trei Casabona

Erau trei: tatăl și doi fii⁴⁷.

Erau trei deportați la fel ca și ceilalți, numai că ei trei alcătuiau o familie. Trei luptători ai Republicii spaniole sosiți împreună la Mauthausen, după cumplitele încercări ale războiului din Spania, lagărele din Franța, linia Maginot, ciudatul război...

Tatăl, Don Julio, era veterinar; Antonio, fiul cel mare, agricultor și Julio, mezinul, student. Erau din Sariñeno, provincia Aragon.

Când sosiră la Mauthausen și când Zierys află că Don Julio era veterinar, îl repartiză la îngrijirea porcilor (există la Mauthausen, într-un colț al lagărului, un grajd unde SS-iștii creșteau numeroși porci, mai bine hrăniți decât deținuții... și uneori chiar cu hrana care le fusese destinată). Don Julio

⁴⁷ Manuscris inedit al lui Mariano Constante, noiembrie 1973.

izbuti ca fiul său mai mare să fie repartizat la paza porcilor. Julio, după ce a lucrat un timp la carieră, a trecut la bucătărie pentru transportul cartofilor destinați SS-iștilor și prin 1944 devenise responsabilul grupului care căra legumele curățate în subsolurile bucătăriei deținuților până la bucătăria SS-iștilor. În acest grup erau cam zece oameni care transportau marmitele de metal și treceau în mod regulat pe la controlul de la turnul de intrare. La întoarcerea în lagărul interior, ei aduceau în marmite resturi de hrană pe care SS-iștii le lăsau pentru porci.

Organizația de rezistență îi ceru lui Julio să colaboreze la lupta clandestină, consimțind să introducă în lagăr unele lucruri sau mărfuri, sustrase de la SS-iști, fie din bucătăria lor, fie din magazia sau atelierele lor, și acesta fără să șovăie o clipă, primi să participe la această acțiune. Exista pericolul unui control al SS-iștilor care răscoleau uneori prin marmite cu o coadă de cazma. Astfel a început „traficul” nostru cu articole furate de la călăii noștri. La început, se luau pungulițe de zahăr, învelite într-o pânză impermeabilă, apoi bucăți de pâine și, mai târziu, muniții și revolvere, de la armureria SS-iștilor, precum și sticle cu benzină provenind din garajul SS-iștilor și din atelierele carierei.

Responsabilii organizației clandestine spaniole, studiind toate mijloacele profitabile

acestor activități, și-au dat seama de importanța pe care o putea prezenta acest grup, dar trebuia să facă posibilă această activitate printr-o colaborare colectivă. O adevărată pânză de păianjen a fost țesută: deținutul folosit la bucătăria SS-iștilor fura zahăr (cel de la armurerie, muniții, cel de la garaj, benzină) apoi trebuia să le predea unui tovarăș care lucra la construcție, iar acesta tovarășilor folosiți ca ordonanțe ale SS-iștilor și aceștia din urmă pânneau trecerea grupului „Julio” și mergând lângă ei câțiva metri aruncau pachetul într-una din marmitele cu mâncarea porcilor. Operațiunea era executată cu iuțeala fulgerului pentru a nu fi surprinși de SS-iști... După aceea prietenii noștri din grup trebuiau să dea ochi cu SS-iștii și atunci Julio își dovedea istețimea. El cunoștea obiceiurile ofițerilor de la control și știa aproape sigur momentul și îndeosebi marmita care va fi controlată și, de asemenea, să scape de control. În sfârșit, trebuia obținut acordul lui Don Julio, tatăl, care lua în primire resturile pentru porci; acesta (adversar înverșunat al marxiștilor) știa că principalii conducători ai organizației clandestine erau comuniștii, dar nici o singură dată nu a făcut obiecții, participând și urmând întocmai, ordinele care-i erau date de „adversarii săi marxiști”.

Prietenul nostru Azaustre, însărcinat de Ziweis să facă în fiecare dimineață, curățenie în biroul

său, a reușit să-și însușească un aparat de radio al armatei germane, care se afla într-una din încăperile comandaturii. Aparatul măsura cam 40 centimetri lungime, 30 centimetri lățime și 20 centimetri înălțime. El l-a luat și l-a ținut ascuns sub un morman de hârtii, așteptând momentul potrivit pentru a-l introduce în lagăr. Totul a fost aranjat și pregătit: „grupul Julio” s-a oprit cu marmitele de mâncare pentru porci la colțul comandaturii unde patru inși stăteau la pândă ca să-i dea de veste în caz de pericol. Julio și Mariano au luat o marmită și au intrat pe culoarul care ducea spre birouri, unde aștepta Azaustre care le-a strecurat înăuntru aparatul pe fundul marmitei, ei s-au întors la grupul lor, trecând pe lângă SS-iștii care, desigur, s-or fi mirat văzând doi deținuți cu o marmită pe culoarele comandaturii. Grupul a intrat în incinta interioară, sub privirile ofițerilor SS-iști de control, cu prețioasa încărcătură, la care în ultimele zile ale războiului am ascultat știrile despre situația de pe front și despre ultimele puncte de rezistență.

Aceștia au fost, ca atâția alții, luptători din umbră care și-au făcut doar datoria...

Toți trei au avut norocul, poate unic, să iasă vii de la Mauthausen.

IX. Masacrarea cehilor

Fenomenul a fost înregistrat în toate lagărele de concentrare: valurile de teroare se rostogolesc rareori asupra mai multor naționalități în același timp. În acest amestec de „caste inferioare”, rasa blestemată care trebuia exterminată cu prioritate trebuia bine aleasă, chit că apoi se revenea asupra celor care se bucuraseră de o amânare. Dacă-i exceptăm pe evrei, în afara oricărei caste și „hors concours,” cehii de la Mauthausen au avut o soartă nefericită. De trei ori. Mai întâi, în primele luni ale instalării lagărului (dar nu era aceasta soarta obișnuită a tuturor noilor sosiți?), apoi, în 1941, a doua zi după proclamarea legii marțiale și descoperirea unor importante rețele de rezistență, în sfârșit în 1942, după atentatul împotriva „protectorului” Heydrich⁴⁸.

Doctorul Milos Vitek, profesor la universitatea Masaryk din Brno, și organizatorul Rezistenței, avea să facă parte din „al doilea val”.

— Am fost arestat și acuzat de spionaj, de înaltă trădare, de a fi transmis serviciilor de

⁴⁸ Heydrich Richard (1904-1942), adjunctul lui Himmler din 1932 șeful poliției naziste. În 1940 a fost numit șeful Gestapoului și al SS-ului pentru teritoriile ocupate, „protectorul” Boemiei și Moraviei, când a comis cele mai groaznice atrocități, fiind asasinat la Praga, la 27 mai 1942, de către un grup de rezistență ceh. - *Nota trad.*

informații aliate date despre industria de război⁴⁹. Un mare număr de profesori și studenți de la universitatea noastră au fost întemnițați. Deoarece Berlinul voia să exploateze o afacere atât de importantă înscenând un proces senzațional, grupul nostru n-a fost, spre marea noastră surpriză, dus la eșafod, ci predat Gestapoului pentru a fi internat. Ca și cei mai mulți dintre prietenii mei, am fost închis într-una din sălile de studii ale colegiului Kaunicovy, care fusese transformat în pușcărie și centru de execuție. La 3 februarie 1941, am fost trimiși la Mauthausen.

— De la gară ne-au gonit ca pe o turmă de vite până la acea fortăreață cu ziduri groase amintind de meterezele medievale ale orașelor castiliene. Ne-au forțat să iuțim pasul, lovindu-ne cu patul puștii. Ne-au bătut când am ajuns la poartă, înainte de a ne duce la duș. Evreii au fost uciși pe loc.

— Dezbrăcați, rași în cap, dezinfecțați, ne-au lăsat – după un duș cald – în poziție de drepti, în zăpadă. Cei mai mulți dintre noi a trebuit să stăm cinci ore în această poziție pe un frig de minus 15 grade. Mulți au murit în acest interval. „Domnul Schutzlagerführer Bachmayer” în persoană a primit această „bandă universitară cehă” și ne-a torturat groaznic. Lovind cu biciul, a umplut de

⁴⁹ Manuscris inedit al doctorului Milos Vitek (Montreal, mai 1968).

sânge pe câțiva dintre noi, apoi, ordonând ca ofițerii să iasă din rânduri, a slobozit câinii asupra lor. O altă haită de câini... cu chipuri umane de astă dată, îmbrăcați în uniforma SS-iștilor și a criminalilor de profesie, s-a aruncat asupra celorlalți. Sângele curgea șiroaie și așa avea să curgă în fiecare zi. Bachmayer ne-a spus că până acum nimeni n-a ieșit viu de la Mauthausen, că singura posibilitate de evadare care ne rămânea era coșul crematoriului și că am face mai bine să ne aruncăm în sârmele electrificate ca să se termine. Aceste cuvinte consolatoare ne-au fost repetate mai târziu de toți Blockführerii și majoritatea deținuților mai vechi confirmau înfiorătorul lor adevăr. Aveam să vedem încă multe înainte de a crăpa (Ihr werdet noch was erleben bevor ihr krepirt) – pentru că în acest lagăr, cehii erau în aceeași categorie cu evreii. Curând aveam să vedem cum unui evreu din Nove Mesto na Morave, funcționar la căile ferate, sosit odată cu noi, îi sunt zdrobite organele genitale cu lovituri de picior; un altul a fost desfigurat în așa hal, încât după „botez” nu l-am mai recunoscut. După ce le-au rupt coastele cu lovituri crâncene de picior, cuprinși de nebunie, continuau să lovească trupurile însângerate. Acestea au fost primele noastre impresii, puternice și neprevăzute. Mi-am scos ochelarii căci cei care-i

purtau erau socotiți intelectuali și la Mauthausen se urmărea exterminarea lor prin orice mijloace.

— Sistemul era rafinat și Gestapoul știa foarte bine unde ne trimitea. Criminalii profesioniști (triunghiurile verzi), nu numai că ne maltratau sălbatic, dar ne furau și modestele noastre rații de mâncare, ba chiar cele câteva țigări pe care le puteam folosi drept schimb. Odată am primit zece pachetele cu praf de dinți, eram însă atât de înfometați încât le-am mâncat și în felul acesta am scăpat de diaree. Purtam agățate pe piept tăblițe pe care erau înscrise numerele noastre. Când mortalitatea a crescut, numerele au fost scrise direct pe piept cu un creion cu anilină.

— În acest lagăr, exista întotdeauna o naționalitate căzută în dizgrație, un fel de paria. În epoca despre care vorbesc, această naționalitate am fost noi, cehii. Toate avantajele lagărului ne erau refuzate, adesea primeam mai puțină supă și porții mai mici decât ceilalți. O scenă din carieră îmi revine în minte: am fost chemați ca să ni se distribuie un supliment de supă, așa-zisa „Nachschlag”. Când ne-am așezat la rând, kapo ne-au împrăștiat cu ciomegele și germanii ne-au luat locul. Eram în cea mai mare parte izolați în blocul 13, unde deținuții mureau zilnic cu zecile. Cehii care ne precedaseră (deținuți politici de la Terezin) fuseseră exterminați în cel mai odios mod. Fuseseră gazați, uciși cu injecții, împușcați,

spânzurați, omorâți în timpul lucrului, îndeosebi la carieră, pe „Strassenbau 2”, sau se prăpădiseră de foame.

— Era bine cunoscut faptul că poporul ceh posedă un grad de instruire peste media din celelalte țări și asta naziștii nu i-o iertau⁵⁰. Când SS-iștii se adresau unui ceh, fie pentru a-i porunci să execute o anumită muncă, fie pentru a-l pedepsi, foloseau întotdeauna „Tchekischerintelligent”... (cum o întrebuițau pe acea de „Spanischerbolschewick”... pentru republicanii spanioli).

— În aceste condiții nu-i de mirare că în momentul când în lagăr a fost adus profesorul Podlaha (și un preot slovac, devenit după război episcop de Bratislava), ei s-au dat la acte de o josnicie inimaginabilă. Podlaha și preotul au fost internați în blocul 13, unde șef de bloc era sinistrul deținut de drept comun Acknel. De cum au sosit au fost luați în primire de SS-iști care veneau zi și noapte ca să le aplice pedepse corporale, dar mai ales pentru ca să-i demoralizeze. Sub amenințarea și batjocurile SS-iștilor și ale kapo, li se porunca să curețe W.C.-urile cu mâinile, sau să frece podelele cu o cârpă îmbibată cu ulei; ei trebuiau să măture drumul din

⁵⁰ Manuscris inedit al lui Mariano Constante, (anterior citat).

fața barăcii, și când ploua, să șteargă cu buretele apa rămasă pe cimentul de la intrare. Toate astea erau însoțite de lovituri. Adesea ei erau obligați să facă „gimnastică”, să alerge desculți, să sară ca broasca, să se târască pe burtă în noroi...

— În afară de cei cinci bandiți de drept comun responsabili ai blocului, mai erau acolo și doi spanioli: frizerul și responsabilul însărcinat cu păstrarea curățeniei. Printr-o înțelegere comună și pentru a-i feri pe cehi de tortură, li se făcu un locșor în așa-zisa „Kammer” (o încăpere mică în care erau depozitați cărbuni și care se afla pe culoarul dintre dormitorul A și dormitorul B). Timp de câteva zile, după ieșirea deținuților la lucru, ei erau închiși de prietenii noștri în „Kammer”, unde rămâneau zece, cincisprezece sau treizeci de minute, câteodată mai mult. În acest timp șeful blocului era ocupat pe afară. Erau scoși din ascunzătoare cu o foarte mare precauție. A nu fi văzut, chiar și numai câteva minute, însemna să eviți un control al „Rapportführerului”, o pedeapsă sau o bătaie. Alte ori, prietenii noștri spanioli le dădeau farfuriile de aluminiu (care nu serveau decât să împodobească dulapurile) pentru a le face cât mai strălucitoare, și astfel puteau să șadă lângă soba din sala de mese când era foarte frig.

— Dar într-o zi trucul a fost descoperit și ei au fost găsiți în „Kammer”. Loviturile căzură din toate părțile pedepsind pe toată lumea: protejați și

protectori... Podlaha a fost mutat în blocul 9 pentru a fi trimis la carieră (mai târziu el a devenit șeful infirmeriei din lagăr și a adus foarte importante servicii organizației clandestine). Preotul a fost transferat în blocul 10 unde erau și alți ecleziaști. Cât privește pe cei doi responsabili ai „ascunzătorii”, ei au fost pedepsiți crunt de SS-iști... Spaniolul care avea cheia de la această încăpere a fost trimis a doua zi la blocul 15 pentru a fi încorporat în „Strafkompanie”, unde a rămas cincisprezece zile. Datorită protecției unui kapo, și mai ales a solidarității organizației clandestine, el a reușit să scape din această situație fără a suferi prea mult.

— Iarna anului 1942 a fost dintre cele mai aspre⁵¹. Camarazii noștri prost îmbrăcați, adesea în saboți, fără mănuși și cu capetele descoperite, trebuiau să lucreze sub viscolirile zăpezii, în bătaia unui vânt glacial și pe un frig atingând minus 25°. Cei mai mulți degerau și mureau fără nici o asistență în blocuri, căci pe vremea aceea cehii nu erau primiți în spitalul lagărului. Profesorul Hrudicka, specialist în meteorologie, nu-și ascundea deloc teama: „Frigul se va menține”. La 18 februarie ne-am dus să lucrăm la „șantier”, unde vor pieri cei mai mulți dintre

⁵¹ Urmarea mărturiei lui Milos Vitek (inedit).

profesorii școlilor superioare cehe și majoritatea reprezentanților vieții culturale din Brno. Nici cei mai dârzi și mai voinici nu puteau rezista decât câteva zile. Rosicky profesor de geografie, a fost prima victimă. Profesorii Bayer și Becke l-au urmat. Profesorul Vazney, decan al facultății de drept, s-a prăbușit sub o încărcătură prea grea și a fost stâlcit în bătaie... A murit a doua zi. Apoi a fost rândul lui Krivy de la facultatea de științe, a celor doi veri Sahaneck – geograful și matematicianul – și a meteorologului nostru Hrudicka. În ce-l privește pe celebrul filozof Turdy, elev al lui Masaryk, el a fost aruncat într-un bazin cu apă, pe un frig de crăpau pietrele. Nu am cuvinte pentru a descrie împrejurările înspăimântătoare în care au murit la Mauthausen intelectuali și oameni simpli cehi. În aceste prime săptămâni, n-au supraviețuit din convoiul nostru decât profesorii Busek, Podlaha, Tomašek și doctorii Silhan, Havlik și Habrina. Câțiva din grupul nostru au fost închiși în buncăr chiar în ziua sosirii. Printre ei ziariștii Justik și Merka. Amândoi au fost executați la 7 mai.

— Eu am fost repartizat la comandoul de la carieră. Făcusem mult sport înainte de a fi arestat... Asta se mai vedea. Cel mai important era să lucrezi fără să-ți scape nimic din ochi și, în momentele când nimeni nu te vedea, să-ți tragi nițel sufletul. Dar situația nu mă ajuta. Nu vedeam

prea bine fără ochelari și a-i purta însemna să fiu ucis. Când am simțit că picioarele nu mă mai țin, că nu pot să urc cele 186 trepte abrupte ale carierei, am lăsat să-mi cadă o piatră pe picior. Slavă Domnului, am avut noroc. Am fost la un pas de moarte din cauza unei hemoragii, dar am fost dus la spital și operat. Mai întâi, asta se înțelege de la sine, m-au amenințat cu împușcarea, apoi cu închisoarea, pentru sabotaj. După cincisprezece zile m-au dat afară din spital deși nu eram pe deplin vindecat. Întorcându-mă la lucru, cu greu mi-am recunoscut blocul, atât de mult se schimbaseră oamenii în timpul scurtei mele absențe. Mulți dintre camarazi muriseră, alții slăbiseră așa de rău încât erau de nerecunoscut. Blocul nostru era cel mai oropsit din lagăr. Era cu adevărat un bloc blestemat. Acker, ticălosul „verde”, își doboră victimele cu lovituri de pumn, cu lovituri de bocanc și-i călca în picioare. Când deschidea ușa dormitorului, toată lumea tremura. Abia ațipeam, că el și începea să fluiera pentru „Zählappel” și-i stâlcea în bătaie, fără nici o deosebire, pe toți aceia care nu săriseră destul de repede din pat. Uneori în puterea nopții, uneori spre dimineață, eram treziți de Blockführeri beți, care se întorceau de la petrecerile făcute la Linz; odată a intrat chiar Bachmayer în persoană. Asmuțeau câinii asupra noastră și săreau ca nebunii, cu cizmele lor grele, țintuite, peste

trupurile noastre, care zăceau la pământ, însoțindu-și acest tropăit cu înjurături ca „tschechische. Drecksäcke, Sautschechen” etc. Împreună cu personalul blocului, ne băteau pe rând cu bastoanele lor de cauciuc, cu patul armelor și cu cravașele. Urmările erau groaznice și din nou eram plini de sânge. Deși aveam la gât o furunculoză a trebuit să cobor iarăși în cariera infernală. Mi-e aproape imposibil să descriu exact o zi trăită în carieră. Al „treisprezecelea” încheie de obicei convoiul. Pe trepte, Blockführerii începeau să lovească cu sălbăticie pe cei din ultimele rânduri. Aceste rânduri, încercând să se ferească de lovituri, împingeau rândurile din față și toți cei o sută de oameni alunecau în carieră pe un morman de trupuri. Kapo abăteau o ploaie de lovituri asupra grămezii. Lucram în carieră purtând saboți; de obicei, îi pierdeam în timpul lucrului și eram siliți să muncim toată ziua în picioarele goale. Noi, cehii, și apoi evreii trebuia să executăm muncile cele mai grele în Sonderkommando aproape de moara unde se măcina piatra și unde mare și tare era kapo-ul Ragel. Dar nici la Ritter, Willi, Steen sau Bertl, nu era mai bine. Duceam o luptă teribilă pentru a ne salva viața. Vara, eram în picioare aproape 16 ore; munceam între 10-12 ore pe zi. Restul timpului, îl trăiam în picioare în cursul apelurilor. Seara, făceam „exerciții”. Zdrobiți de oboseală, ne

culcam. Târziu în noapte, se auzea muzica megafoanelor. (Această muzică contrasta ciudat cu grozăvia vieții din lagăr). Mirosul dulceag, respingător al cadavrelor și flăcările crematoriului sporeau efectul dramei de la Mauthausen. Impresiile acelora care simțeau că-și pierd puterile privind lumina roșie erau sfâșietoare. Ne apăram cu îndârjire. O voință puternică și instinctul de conservare erau arme eficiente în lupta istovitoare dusă de noi pentru a rămâne în viață. Amintiri de acasă și despre aceia care ne erau dragi provocau reacții puternice și ne însuflețeau dorința de a trăi și de a ne întoarce acasă. Dimineața, când era încă întuneric, o sonerie ne trezea – timbrul său ascuțit mă înspăimântă și acum – chemându-ne la realitatea dură și ucigătoare. Orele de muncă erau nesfârșite și dacă era vorba de o muncă foarte grea, măsurăm timpul în minute. Socoteam durata vieții noastre în zile. Nu voi uita niciodată scoaterea buștenilor din pârâu, încărcatul blocurilor mari de piatră și a sacilor de ciment de 50 kilograme pe camioane, acel „Laufschritt” al „Lori”-lor (bene basculante) care durau toată ziua, transportul cadavrelor evreilor aruncați de pe înălțimea falezei și ale altor deținuți omorâți cu lovituri de bâtă.

— După atentatul împotriva lui Heydrich, începură zilele groaznice în timpul cărora un mare număr de cehi au fost omorâți în carieră. Odată,

Într-o vineri, Oberkapo-ul Zarembo, după o scurtă întrevedere cu Kommandoführerul, urlă: „Sämtliche Tscheken und Juden raus”. Urmă o persecuție de câteva zile, persecuție căreia foarte puțini dintre noi i-a supraviețuit. Pe vremea aceea, noi făceam „exercițiul” noaptea târziu. Și în felul acesta blocul nostru a fost împrăștiat aproape în întregime și efectivul său a fost completat cu spanioli robuști. Singurii supraviețuitori din grupul cehilor, doctorul Kavlik și cu mine am continuat să lucrăm la carieră. Sunt sigur că nici el nu va uita niciodată cum transportam sus, pe scară, hârdaie mari pline cu excremente. Urlam de durere în timp ce urcam, dar rezistam. Doctorul Kavlik a făcut un flegmon și a reușit să fie primit în spital. Fără tovarășul meu, am coborât treptele carierei ca pe ale unui mormânt, convins că nu le voi mai urca niciodată. Durerea m-a istovit în ziua aceea și, nemaiputându-mă ține pe picioarele rănite și umflate, am îngenunchiat în căldura insuportabilă a colinei. Cu mâinile rănite, rostogoleam pietre și așteptam eliberarea. Văzând soarele care strălucea și colina plină de flori care înmiresmau aerul m-au copleșit amintirile de patria-mi îndepărtată. Dar noțiunea de civilizație devenea insesizabilă și se pierdea în infinit. N-am mai auzit pe urmă teribilul și monotonul: „Bewegung, Bewegung”. Am fost trezit la realitate de loviturile unei cozi de cazăma: se fluiera deja. Tovarăși, a

căror naționalitate n-o mai știu, mă ajutară să intru în rânduri și să urc treptele scării, apoi mă transportară în fața spitalului din lagăr, unde-mi pierdii din nou cunoștința. După operația flegmonului, mă trimiseră la blocul 16, al convalescenților.

— Cu câteva zile înaintea sosirii mele, blocul convalescenților fusese transformat în bloc de persecuție. Chiar i se și dădu mai târziu numele de bloc al morții. Se urmărea exterminarea bolnavilor cehi din lagăr; în acest scop, îi trimiteau aici din spital și din toate blocurile de muncă. Această acțiune avea legătură tot cu Heydrich. Scenele care s-au desfășurat atunci sunt socotite printre cele mai groaznice care au avut vreodată loc la Mauthausen. În calitate mea de Zimmerkommandant ales de „Stube” (camera) a acestui grup nenorocit, și fiind unul din rarii supraviețuitori, voi încerca să povestesc pe scurt aceste evenimente, pentru ca generațiile viitoare să-și aducă aminte. Fără pansamente – și aproape fiecare din noi avea răni deschise și pline cu puroi – ne-au îmbrăcat, vineri 10 iulie, în uniforme rusești și, timp de cincisprezece zile, ne-au pus la cele mai grele munci. Chiar cei grav bolnavi erau târâți sau, dacă nu mai puteau merge, erau scoși afară pentru a fi uciși cu lovituri de baston sau cu un foc de revolver în timpul lucrului. Nu ni se mai distribui decât jumătate din porția noastră de

hrană. În aceste cincisprezece zile a plouat aproape fără întrerupere și a suflat un vânt rece. În fiecare zi ne culcam uzi learcă și amortiți de frig. În primele zile, execuțiile se făceau cu focuri de revolver sau de pușcă. La întâmplare, kapo împreună cu SS-iștii goneau cu lovituri de ciomag, în direcția sârmelor electrificate, pe cei care le cădeau în mână, apoi împușcăturile răsunau. În fiecare zi ne amenințau cu „gazul albastru”. Odată, pe la amiază, ni s-a spus că cei care nu mai puteau merge nu erau obligați să se ducă în lagăr pentru a prânzi, putând să-și ia dejunul pe șantier. Dimineața, Blockführerul sau secretarul dădea kapo-ului George un petec de hârtie cu numerele deținuților care nu mai trebuiau să revină la amiază. Orele lor erau numărate.

— În două rânduri ne-au obligat la niște dușuri reci ca gheața, personalul „băii” și kapo forțându-ne cu vergelele de fier și cu scaunele să îndurăm până la leșin curenții apei ucigașe. Urlete și strigăte neomenești făceau să se cutremure clădirea. O movilă de morți rămase pe podea. Apoi din nou la lucru, din zori și până-n seară, fără întrerupere. Corpurile acelor care căzuseră în timpul lucrului, pline de noroi dar încă vii, erau aruncate claie peste grămadă într-un camion și transportate în lagăr. Trebuiau trași din camion astfel încât capetele lor să se lovească de pavaj. Sub camion era o baltă de sânge. Printre acești

nenorociți se aflau tovarăși care, cu o clipă mai înainte, lucrau împreună cu noi. Îmi amintesc de un român, zidarul Mikunda, care își ajuta tovarășii săi cu o exemplară abnegație; el și-a pierdut cunoștința din cauza slăbiciunii, cu câteva minute înainte de sfârșitul persecuției și a fost azvârlit în camion.

— Îmi amintesc cu emoție de concetățenii mei care se topeau pe picioare, din ochii cărora dispăruse orice semn de viață, devenind deodată tulburi, sticloși. O privire stinsă, ațintită asupra camionului. Resemnați și gemând, ei cereau să se sfârșească odată, să-i încarce pe mormanul de cadavre... Nu mai aveau puterea să ajungă în lagăr pe picioarele lor. Corpurile erau transportate la dușuri. Aici, peste grămada de trupuri, dintre care unele mai tresăreau, lăsau să curgă apa. Aceia care încă mai mișcau erau omorâți cu lovituri de rangă. Seara, în dormitor, erau selecționați candidații la moarte. Cei care slăbeau erau șterși de pe listele de apel și nu-și mai primeau hrana. Noaptea, erau trimiși la baie. Câțiva dintre ei, aflând între timp și înțelegând că se aflau printre condamnați, încercau să se strecoare printre cei „vii”. Dar necruțătorul Blockführer nu-i scăpa din vedere și, cu lovituri de picior, îi obliga să se întoarcă îndărăt. Pentru a-i pedepsi pe aceia care-i ajutaseră pe acești

nenorociți să se strecoare printre cei vii, îi forțau să ia locul condamnaților.

— Situația noastră era disperată, rândurile noastre se răreau de la o zi la alta. Pornind la lucru, aveam aerul că ne întrebam unul pe altul care dintre noi nu se va mai întoarce, parcă ne spuneam adio. Câțiva erau de părere să-l căutăm pe Bachmayer și să-i cerem îndurare. Alții se temeau ca acest demers să nu aibă drept consecință dușul sau alte măsuri radicale și ne sfătuiau să nu punem în aplicare acest proiect. Unul dintre compatrioții noștri preferă să moară „în sârme”. Tensiunea ajunsese la culme. Dându-mi seama de situația noastră critică și de condiția noastră fizică, am vrut să iau cuvântul și să-i propun lui Bachmayer să fim împușcați. În acel moment am fost aruncat la pământ de o lovitură de pumn a comandantului de bloc și redus la tăcere.

— Ce-i mai invidiam pe aceia care fuseseră aleși la blocul 16 pentru experiențe pe păduchi. Ce-i mai invidiam pe aceia care, rezistând mai bine ca noi, reușiseră să scape de la „16” și să fie încorporați în comandouri. Printre acești fericiți erau Zacek și Hodonin. Printre acești fericiți era și Karel Spaniel.

— Era un băiat de douăzeci și cinci de ani care-și termina studiile la Praga, în momentul

asasinării lui Heydrich în mai 1942⁵². Bănuït de complicitate în această acțiune, a fost arestat, condamnat la moarte, grațiat și, în cele din urmă deportat la Mauthausen. Întrucât cunoștea perfect mai multe limbi europene, a fost folosit ca interpret în birourile ofițerilor SS, cu care uneori se întâmpla să stea de vorbă. Într-o zi, căpătând încredere, el avu cu unul dintre ei o discuție ce i-a fost fatală. A întrebat pentru ce SS-iștii erau așa de cruzi cu deportații. Căci, în sfârșit, zicea el, soarta războiului încă nu-i decisă; dacă Germania va fi învinsă, vi s-ar părea că suntem umani dacă am adopta față de voi atitudinea pe care o aveți față de noi?

— A bănuï că Germania putea să piardă războiul era o crimă care nu i-a fost iertată. El trebuia să dispară și primi ordinul să coboare în carieră pentru a fi executat.

— Ne aflam la lucru de o jumătate de oră când l-am văzut apărând pe șantierul nostru. Era numai în cămașă iar în picioare purta galenți. Mergea cu un pas liniștit, urmat de Kommandoführer și de kapo Helmut⁵³, îndreptându-se către o parte a

⁵² Mărturia lui Paul Tillard. *Mauthausen*. Amicale française de Mauthausen. Acest document a fost publicat de Editions Sociales în 1945.

⁵³ Helmut a fost un timp șeful lagărului de la Mauthausen. Cum el executa fără entuziasm ordinele date de SS-iști, a fost destituit din acest post înalt și coborât la rangul de simplu kapo. Nu era un om rău; prefera să se ascundă într-o baracă și să doarmă acolo decât să

rambleului unde era amenajat un drum ce urca înspre turnul de pază.

— Ploua încă de dimineață, o ploaie mărunță care ne și pătrunsese prin hainele noastre subțiri. Cămașa lui Karel era așa de udă încât i se lipea de corp. Când ne-a zărit, ne-a făcut un semn prietenesc cu mâna, la care noi n-am răspuns: să arăți simpatie unui om care avea să fie executat, asta putea să-ți aducă moartea.

— Cei trei oameni se opriră jos, la rambleu. Schimbară între ei câteva vorbe. Și Kommandoführerul se îndepărtă. Helmut și Karel își mai vorbiră o clipă. Poate că tânărul ceh îi dădea adresa unei ființe dragi. Puteai presupune orice. Apoi Helmut îi întinse o țigară. El o aprinse fără să tremure, acoperind flacăra pentru a o feri de ploaie. Cei doi oameni își strânseseră mâna și Karel începu să urce rambleul. Drumul era alunecos. El își scoase galenții și se întoarse pentru a-i arunca lui Helmut. Ne zări din nou, ne făcu un al doilea salut cu mâna și urcă mai departe.

— Se opri la piciorul turnului de pază pentru a vorbi cu SS-istul care trebuia să-l împuște. Vorbind, își pipăia ceafa, arătând că în acel loc dorea să-l nimerească. Apoi se apropie, mergând cu același pas liniștit de zona interzisă, de-a lungul sârmelor ghimpate. Pieri din ochii noștri. Îl

văzurăm pe SS-ist rotindu-și pușca mitralieră în direcția pe care o luase el și aplecându-se pentru a ochi: Tac-tac-tac-tac-tac.

— Cinci împușcături. Se sfârșise. Ne reluaram lucrul în timp ce Negro începu să răcnească în spatele nostru. Ploaia cădea mereu. Ne trecuse prin cămașă. Simțeam apa prelingându-se pe șale, pe pulpe. Evitam să ne aplecăm, întrucât cămășile noastre ude se întindeau, ni se lipeau și mai mult de umeri. Orice mișcare nouă ne îngheța. Negro se înfășurase într-o manta impermeabilă pe care orice kapo o putea obține; țipetele lui ne asurzeau urechile: „Moi also à Argèles, yo estaba sous la plouie”. Lucram astfel de aproape o jumătate de oră când deasupra noastră pușca mitralieră răpăi din nou: Tac-tac-tac-tac-tac.

— Ridicaram capul. Îl zărirăm iarăși pe Karel. Se clătina cu brațele în lături, apoi începu să se învâртеască în loc, două sau trei învârtituri, și se prăbuși. În turnul de pază, SS-istul părea înnebunit, în timp ce Kommandoführerul alergă într-acolo, strigându-i să nu mai tragă, Karel aflându-se în afara zonei de execuție.

— Prima rafală nu-l omorâse. A doua l-a răpus cu siguranță. Erau oare hainele noastre, hainele noastre, șiroind de apă care ne înghețau, sau imaginea pe care o avusesem a tovarășului nostru apărut din adâncimile morții? Toți aceia care

lucrau aproape de mine se îngălbeniseră; mâinile mele erau vinete din cauza frigului.

— Am lucrat încă un sfert de oră. Ploaia picura mereu, ploaia aceea îndrăcită din munții Tirolului, ce vine după topirea zăpezii și ține din aprilie până prin iulie, cedând apoi locul unui soare strălucitor și dogoritor. Negro își mai rărise urletele. Se adăpostise sub un șopron de scânduri unde se depozitau uneltele.

— Când ridicai capul, îl zării din nou pe Karel. Scosei o exclamație, care îi făcu pe tovarășii mei să tresară. Toți înmărmuriră văzându-l pe ceh. Nici a doua rafală nu-l omorâse. Cobora poteca pe care urcase cu un pas atât de semeț, fugea de moarte. Cămașa îi era roșie de sânge. Era verde la față. Prin ce miracol de echilibru se mai ținea pe picioare? Deși poteca era mult înclinată, toată partea de sus a corpului său se aplecase înainte întocmai ca un om gata să se prăbușească. După ce coborî de pe rambleu, se îndreptă spre o baracă ridicată în celălalt capăt al șantierului, folosită ca forjă pentru repararea uneltelor și vagonetelor. Căldura forjei îl atrăgea probabil, atrăgea bietul său corp înghețat de ploaie și de apropierea morții. Îi pieriseră orice voință, orice curaj. Nu mai era decât un biet om inconștient, care încerca să înlocuiască căldura pe care o pierdea în fiecare clipă odată cu sângele care îi șiroia din pieptu-i străpuns de gloanțe. Un

moment încercă să alerge, cu picioarele goale prin noroi. La câțiva metri de baracă, se opri tremurând, istovit; apoi căzu în genunchi și încet se prăbuși cât era de lung.

— Kommandoführerul sosi imediat, lovi cu piciorul corpul întins pe jos. Karel nu murise încă. SS-istul făcu un semn câtorva deținuți care veniră să-l ridice și-l duseră la intrarea șantierului de unde un drum ducea spre turnul de pază. Kommandoführerul veni și-i spuse că va trebui să urce din nou, de îndată ce va prinde puțină putere. Se învârtea în jurul corpului prăbușit, vizibil fericit să completeze această cumplită suferință căreia i-ar fi putut pune capăt cu un glonte de revolver. Apoi se îndepărtă pentru a inspecta cariera.

— Câteva clipe mai târziu, Helmut reveni. El încercă să-i vorbească lui Karel, dar tânărul ceh nu mai era în stare să-i răspundă. Atunci se aplecă și, ridicând capul tânărului, îl așeză pe o piatră. După aceea îi puse o țigară în gură dar muribundul nu putea s-o aprindă. I-o luă și după ce o aprinse, i-o puse din nou între buze.

— Ploua întruna. Ploaia cădea peste muribund. Când și când îl zăream adunându-și forțele și ridicându-și fața, încercând să profite cât mai mult de această apă care probabil că-i făcea bine. Cu toate că eram uzi și înghețați până la oase, apa ni

se păru mai suportabilă când ne-am dat seama că ea potolea febra nenorocitului nostru tovarăș.

— El era lungit la piciorul rambleului. În acel loc, linia de cale ferată trecea la doi metri de el. Ducându-ne să căutăm vagonetele goale pe care ni le trimetea moara, am putut astfel să-l privim de aproape. Avea tot culoarea verzuie pe care i-o văzusem mai înainte, când cobora poteca. De câte ori expira scotea un geamăt lung. Auzind zgomotul vagonetelor, el deschise ochii și ne privi, dar nu ne mai recunoștea.

— Rămase astfel toată dimineața. Era de o vitalitate extraordinară, și cu toate cele opt gloanțe care-i străbătuseră corpul, nu se putea cufunda în moarte care, singură, putea să-i scurteze suferința.

— La ora 11:30 Kommandoführerul se întoarse, însoțit de patru deținuți ducând o targă, pe care fu întins bietul nostru tovarăș. Mai mișcă încă. În halul ăsta ne-a părăsit. L-am urmărit cu privirile atât timp cât am putut și cât ne-au îngăduit urletele lui Negro. Oamenii care purtau targa se înfundau groaznic în clisa mocirloasă. Kommandoführerul îl lovi cu piciorul pe unul dintre ei care nu mergea în același pas cu ceilalți trei.

— În cincisprezece zile, din două sute treizeci de invalizi câți fusesem la început, n-au rămas

decât câțiva jalnici supraviețuitori⁵⁴. În ce mă privește, ultima zi din viața mea la blocul „18”, vineri 24 iulie după amiază, vedeam dublu și m-am prăbușit de câteva ori în timpul lucrului. Kapoul Georges dacă ar fi observat că nu mai puteam lucra, m-ar fi omorât. M-am rezemat de peretele de gresie, prefăcându-mă că mă opintesc în lopată. În sfârșit, se auzi fluieratul eliberator. Pe drum, era gata să cad de oboseală și-mi pierdui cunoștința. O rană purulentă la călcâi mă slăbise și eram lac de sudoare până la pântec. Tovarășii mei îmi salvară viața și de astă dată și cu un efort suprem mă ajutară să intru pe poarta lagărului. Spaniolul Pedro mă scăpă de „Waschraum” și mă ascunse în spatele saltelelor. Toate astea mi s-au povestit mai târziu. Nu-mi amintesc nici măcar că am găsit, înainte de a pleca de pe șantier, un cartof putred și că m-am bătut cu un rus pentru a-l lua, amenințându-l cu lopata. Instinctul de conservare depășea hotarele conștiinței. Noaptea, când îmi revenii în fire, tovarășii îmi dădură să mănânc. Mă frământam, gândindu-mă la ce se va întâmpla a doua zi, când Blockführerul, care mă ștersese când s-a făcut apelul, mă va revedea. Eram convins că mă va lichida. N-am putut să-mi cred urechilor când, aproape de ora unu dimineața, la 25 iulie auzii pe Blockführer strigându-i subalternului său: „Block 16 ist sofort

⁵⁴ Milos Vitek (anterior citat.)

für die Russen freizumachen und der Invalidenrest soll dem Arzt vorgeführt werden". Cât de cinic era ordinul acesta. A doua zi dimineață, secretarul uimit: „Wieso denn, Vitek, dass du noch lebst?" Eram salvat după o zi și o noapte dramatică. Un miracol, pe care cei mai mulți dintre tovarășii mei nu l-au văzut. Mulți dintre ei au murit în blocul 16 de o moarte de martiri: învățătorul Hebron, doctorul Kuzicka, profesorul Mrkos, Brettschneider și Vedra. Tot acolo au murit și doctorul Teichman și Schneider, Podlasecky, Kalas, Persit, Gihak, Hanzliz, Richter, Adamik etc. Doctorul Gernohlavek, învățătorul Kovor, atât de popular, au murit mai târziu din cauza lipsurilor îndurate; Recek, Cesal, Knot, Kudal, doctorul Derka s-au prăpădit și ei la Dachau.

— Mai târziu, am îndurat o mulțime de lipsuri la blocul 19, al cărui efectiv eterogen, alcătuit îndeosebi din cehi, era destinat unui convoi de invalizi. Jumătate din el a fost în mod deliberat exterminat prin tratamentele brutale aplicate de șeful de bloc și de călăii lui. La început dormeam câte patru într-un pat, pe urmă ajunsesem numai câte doi. Ne goneau afară, în cămașă, desculți, în frig și în ploaie. Stăteam zile și săptămâni fără pansamente și fără nici o îngrijire. Îl plângeam mai ales pe consilierul ministerial Kopecky, care a și murit acolo. Prietenii noștri de dincolo de sârmele ghimpate ne preveneau asupra pericolului și ne

sfătuiau: „Încercați să ieșiți de aici cât mai repede cu putință”. Dar cum? Faptul că nu știam ce se va întâmpla cu noi ne adusese pe cei mai mulți în pragul disperării, mai ales după ce s-a făcut împărțirea în grupa A, în care se aflau „cei puternici” și în grupa B, în care se aflau cei slabi, a căror soartă era socotită ca și pecetluită. Alături de noi îi aduseră pe evrei și pe invalizii din alte blocuri, în timp ce „proeminenții” fuseseră ascunși la spital. Printre aceștia se afla doctorul Jebavy, medic din Brno, care a rezistat mult timp cu un flegmon enorm la braț, dar a murit și el puțin după aceea.

— După cum am aflat mai târziu, noi eram destinați camerei de gazare. O parte dintre aceia care, deși aveau flegmoane mari, au supraviețuit persecuției de la „16” (de pildă Hen și Czete) și aceia care, în cele două grupe, au fost chemați în ordine alfabetică (de exemplu Adamek, Babiak), n-au scăpat de această moarte. Profesorul Rihovsky, geograf, care lucra la început împreună cu mine la carieră și care, deși avea un sarcom în regiunea omoplatului, a rezistat așa de multă vreme și așa de curajos, a dispărut și el în același mod. Aceeași soartă au avut și alți vreo treizeci de tovarăși. Eram și eu pe lista celor „incurabili”, din cauza edemelor care se repetau neîncetat. Din fericire; această acțiune a fost întreruptă destul

de repede. Comisia care ne-a desemnat pentru un convoi pentru Dachau mă salvă.

— La 8 noiembrie 1942, am fost trimiși la Dachau. Trecând prin gratiile de la Mauthausen, mă uitai cu dispreț în ochii lui Bachmayer, care îmi prezisese cândva moartea în carieră. Asta a fost senzația cea mai puternică pe care am simțit-o vreodată, momentul cel mai fericit din viața mea. La Dachau mi s-a schimbat numărul de deținut de la Mauthausen: 1102 și mi s-a dat numărul 38908. Cântăream 48 de kilograme, inclusiv greutatea apei pe care o aveam în picioare. Situația pentru noi deveni mai bună și în felul acesta, încetul cu încetul, ne întremărăm. La 29 aprilie 1945 am văzut ziua Eliberării.

X. Evadarea lui „Fritz del Baukommando”

Evadările din lagărele de concentrare sunt rare. Vom urmări (capitolul XVIII) extraordinara tentativă a condamnaților la moarte sovietici din blocul 20, dar care nu se va întâmpla decât în ultimele săptămâni ale existenței Mauthausenului⁵⁵.

⁵⁵ Iar în lucrarea consacrată comandourilor de la Mauthausen - (care va fi publicată după *186 de trepte*) succesele exemplare ale

În primele săptămâni din 1942, un deținut de drept comun polonez, mecanic la garajul SS, Hans Bonarewitz, își puse în gând să evadeze închizându-se într-o ladă. De obicei, atelierul mecanic SS reexpedia garajului central din Viena piesele uzate pentru un schimb standard. În acea săptămână, responsabilul garajului hotărâse să se debaraseze de trei motoare vechi. Bonarewitz puse pe cele două mai mici într-o ladă lungă de doi metri, lăsând un spațiu liber destul de mare încât să încapă și el. A doua zi dimineață, după apel, se instalează în ladă și fixează capacul pe dinăuntru. O oră mai târziu, încărcătura părăsea Mauthausenul pe platforma unui camion. Două zile după aceea, Bonarewitz era închis în buncăr. Nu există nici o mărturie asupra împrejurărilor în care a fost arestat. Polonezul, după o bătaie zdravănă, reveni la garaj. Aici, într-un colț, îl aștepta lada evadării sale. Capacul fu bătut în cuie deasupra lui. Bonarewitz trebui să rămână zece zile în „coșciugul” său. În dimineața celei de a unsprezecea zi, îl târâră până la duș. Un frizer îl bărbieri. Toată lumea din lagăr fusese adunată în jurul spânzurătorii. Lada așezată pe o platformă cu roțile îl aștepta la ușa blocului. Bonarewitz se urcă în cărucior, care tras de doi compatrioți, străbătea terenul de apel. Orchestra lagărului

cânta „J’attendrai ton retour...” (Aștept să te-ntorci)⁵⁶.

Câteva săptămâni mai târziu, evadau patru deținuți de drept comun germani.

— Printre cei patru „criminali” germani, se afla kapo-ul Fritz de la „Baukommando”⁵⁷. El era foarte cunoscut de spanioli și apreciat pentru purtarea sa cu totul diferită de a celorlalți kapo. Fritz avea o fire destul de închisă și discretă, deosebită de aceea a celor mai mulți dintre deținuții de drept comun. În lagăr, ca și la locurile de muncă, el făcea impresia unui timid și rareori ridica vocea. SS-iștii l-au numit kapo datorită cunoștințelor lui în domeniul construcțiilor și, din 1940, îi fuseseră încredințate lucrările de construcție a zidurilor, a porții de intrare în curtea garajelor SS, a comandaturii etc. SS-iștii îl muștrau adeseori pentru că nu-i pedepsea pe deportați. În aceste condiții nu-i de mirare că spaniolii căutau, prin orice mijloc, să fie repartizați în grupa lui. Fritz era unul din rarii „bandiți” cât de cât omenoși.

— În 1941-1942 au fost construite pasajele subterane prin care aveau să treacă conductele încălzirii centrale care porneau din sala cazanelor,

⁵⁶ Autorul n-a redat aici toată amploarea tragică și cinică a mascaradei înscenată de SS-iști, cu prilejul executării lui Hans Bonarewitz, deoarece abia după patru ani de la apariția cărții „186 de trepte” s-au produs niște declarații care au dezvăluit monstruozitatea întregului adevăr. – *Nota trad.*

⁵⁷ Manuscris inedit al lui Mariano Constante (noiembrie 1973).

aflată în interiorul incintei electrificate, și mergeau până la barăcile de curând construite pentru cazarea SS-iștilor. Între blocul „buncăr” și amplasamentul barăcii numite „Baubüro”, noi săpasem un șanț cam de trei metri adâncime, în care se instalară mai multe țevi prin care trecea apa caldă, mai multe cabluri electrice etc. Trecerea era foarte strâmtă și nu puteai s-o străbați decât târându-te. În tot timpul cât au durat aceste lucrări, SS-iștii puneau o santinelă la locul unde șanțul ieșea la suprafață, adică în afara perimetrului electrificat și supravegheat noaptea, îndată ce deținuții se întorceau în lagărul interior.

— Fritz și tovarășii săi, care lucrau la carieră, își pregătiră evadarea pentru ziua când șanțul, în întregime terminat, trebuia să fie astupat cu pământ și zidit cu ciment. Folosind câteva scânduri și cartoane, Fritz închise ieșirea exterioară și turnă un strat subțire de ciment peste acest planșeu fragil. SS-iștii văzând ieșirea cimentată, nu au mai pus santinelă în ziua aceea.

— În timpul nopții, ei se strecurară în șanțul-tunel, trecură pe sub incinta electrificată și ajunseră la locul unde Fritz „zidise” gura de ieșire. Scoaseră cartoanele și scândurile și ieșiră din lagăr. Apoi coborâră în carieră, pe unde se putea trece mai ușor pe sub a doua linie de sârmă ghimpată. După aceea a urmat fuga peste câmpii și prin sate.

— Timp de patru sau cinci zile au mers rătăcind prin Austria, dar SS-iștii dând alarma, s-a organizat o adevărată vânătoare de oameni. Ca de obicei, când erau căutați deținuți, SS-iștii au anunțat populația civilă și când Fritz și prietenii săi s-au dus să caute mâncare într-unul din sate, ei au fost denunțați și dați pe mâna Gestapoului.

— Readuși la Mauthausen, ei au fost multă vreme torturați, apoi supuși unei sălbatice înscenări: pentru ei orchestra deportaților executa în mod special cântecul francez: „Aștept să te-ntorci...” SS-iștii îi obligară să-și ridice propria lor spânzurătoare. Spânzurarea se făcu în fața adunării întregului lagăr. Unul câte unul, cei patru germani urcară treptele spânzurătorii. Cel de-al doilea trecu frânghia după gâtul celui dintâi, cel de-al treilea celui de-al doilea, Fritz celui de-al treilea. Fritz - organizatorul evadării - fusese păstrat pentru final. El trebui să-și pună frânghia singur.

— Odată spânzurarea terminată, toți deportații, fără excepție, au fost obligați să treacă, unul câte unul, ridicând privirile, prin fața celor patru corpuri spânzurate. Zihereis, Bachmayer și toată hoarda SS-iștilor se aflau pe aproape cu vâna de bou în mână... Și vai de acela care nu-i privea pe cei spânzurați!...

XI. Himmler dietetician

Dacă am vrea să întocmim lista ideilor fixe (pe care intimii săi le numeau deschiș „marote”) ale lui Heinrich Himmler, SS Reichsführer și mare comandant al lagărelor de concentrare, tot acest volum n-ar fi de ajuns. Corespondența fostului crescător de pui, diplomat în agronomie și membru al Ligii Artamane, este probabil documentul cel mai important pentru a putea înțelege paradoxurile unchiului Heini și „banalitatea răului” în cel de-al III-lea Reich⁵⁸.

Da, Himmler cel cu „o sută de fețe”, capabil să dicteze ordinul de distrugere a unui ghetou, să-i împuște pe toți locuitorii și câteva ore mai târziu să ceară o pedeapsă exemplară pentru comandantul unui lagăr de concentrare care-și hrănea prost deținuții. Himmler convins că „moralitatea în lagăre este identică aceleia înregistrate pe ansamblul teritoriului”, este uimit aflând că nu se poate găsi nici un singur canceros într-un KZ pe care să se poată face experiențe medicale.

Himmler s-a ocupat de o mie și una de probleme, și e uluitor să constați că mai mult de

⁵⁸ E cert că scrisorile lui Himmler – 387 la număr – prezentate de Helmut Heiber în cartea „*Himmler aux cent visages*” (Fayard, 1969) constituie mijlocul cel mai bun de cunoaștere a personajului. Scrisorile sau extrasele citate în acest capitol figurează în cartea lui Helmut Heiber sau în stenogramele procesului de la Nürnberg.

jumătate n-aveau nici o legătură directă cu războiul, cu Partidul ori cu Siguranța. Cert e că prima sa „idee fixă”, s-a fixat greu... Ea se apropie cu seriozitate și competență de preistorie, laudă folclorul și tradițiile populare, se complăce în esoterism pentru a se împotmoli în șarlatanism. Acela care visa să agațe în biroul său o frescă parietală autentică din Niaux sau din Lascaux se va mulțumi cu o scrumieră din porțelan de Allach⁵⁹ (împodobită cu un profil urât de bizon sau cu trofee de muflon). Și așa se va întâmpla întotdeauna cu Himmler: visul grandios... realitatea mediocră, puritatea Ordinului negru și a Rasei (Hitler îl numea Ignațiu de Loyola al său), cu trecerea lunilor se va prăbuși împreună cu amalgamul noilor combatanți și bardul arianului blond, înalt, cu ochi albaștri, va expedia telexuri după telexuri pentru ca unitățile sale de Waffen SS să considere ca „buni germani” pe mercenarii musulmani.

A doua „marotă” s-a născut în anii tinereții: cursuri de agronomie, crescătorie de pui, viață în aer liber împreună cu acei „cercetași vegetarieni” din liga Artamanilor. Cu această „idee fixă” vom regăsi Mauthausen-ul. În urma acestor experiențe „naturaliste și dietetice”, Himmler s-a ales cu un stomac tare ca pergamentul, ros de ulcere și de aciditate... Un psihiatru ar trage concluzii

⁵⁹ Porțelanul era fabricat de către deținuții care depindeau de Dachau.

judicioase din stomacurile bolnave cum le aveau Hitler, Himmler, Goebbels, Bormann sau Hess etc.

Pentru SS Reichsführerul, și aici ne afundăm în paradox, cel mai prețios bun al Germaniei, mai ales în domeniul alimentației, e tradiția sănătoasă a indo-germanismului – întrucât ea a modelat rasa – care trebuie redescoperită și impusă combatanților în primul rând și după aceea poporului... Dar cum războiul înghite toate resursele naturale, e de ajuns ca alimentele naturale să fie înlocuite prin produse sintetice echivalente. Printr-o scamatorie genială, uitând contradicțiile și antagonismele flagrante, Himmler iese din încurcătură. Și toate astea, din nefericire, la modul cel mai serios din lume.

Hitler, care se crede cel mai mare arhitect al Noului Reich și-a întruchipat visul în „unealta sa”, Albert Speer, el, Himmler, îl alege pe Ernst Schenk, medic șef al spitalului din München, președinte al Societății științifice privind viață și terapeutică naturală, pentru a experimenta și a-și impune ideile cele mai realiste – în timp de război – dar de asemenea cele mai nebunești (să se recupereze alcoolul rămas în suspensie în cuptoarele brutăriilor).

La 12 august 1942, Himmler îi trimite lui Oswald Pohl, administrator al SS-ului și director al lagărelor de concentrare, o foarte lungă scrisoare, probabil cea mai lungă pe care a scris-o vreodată.

În 22 de puncte, Himmler răspunde raportului Schenk, din care Pohl primise o copie.

După câteva considerații, generale asupra bucătăriilor mobile sovietice, a alimentației specifice țărilor calde... Himmler scrie:

➡ Trebuie să se ordone cu nestrămutată hotărâre tuturor unităților să-și prăjească pâinea. Nu există împrejurări, chiar în mijlocul unei mlaștini, în care pâinea să nu poată fi tăiată în felii, încălzită și prăjită pe un foc de lemne, întocmai ca la vânătoare și să devină astfel un produs dietetic tot așa de ușor digerabil ca și pesmetul pentru cei care suferă de colită.

➡ În anexa 2, „Principii pentru întreținerea Waffen SS-ului după război”, este expusă ideea unei baze speciale pentru alimentația Waffen SS-ului. Subscriu la ea pentru garnizoanele din Est, mă opun în general în ce privește garnizoanele din vechiul Reich. Nu trebuie să cumpărăm decât alimentele specifice, acelea care au influență asupra modului nostru de viață, fructe și îndeosebi migdale, nuci mai ales pentru iarnă, în cantități nelimitate, ape minerale provenind din surse naturale, sucuri de fructe, fulgi de ovăz și ulei de gătit. Toate celelalte produse alimentare, cereale, legume, grăsimi ne pot fi furnizate în cadrul unei vieți economice normale. Trebuie evitat prin orice mijloace acumularea excesivă în interiorul Reichului a unor bunuri funciare de

mână moartă, așa cum a avut biserica în evul mediu. Sarcina noastră trebuie să se mărginească la a îndruma și la a determina ca în unele brutării, chiar și în cele din cartierele de locuit, pâinea să fie frământată manual.

➡ Consider că aceste principii sunt necesare pentru crearea unei industrii de transformare și de conservare în punctele de sprijin din Est; totuși nu vreau ca ea să aibă caracterul unei industrii, ci mai degrabă al unei activități familiale și agricole lărgite. În felul acesta vor putea fi satisfăcute în mare măsură nevoile unităților noastre și ale familiilor noastre din teritoriile originare ale Reichului. În plus, doresc să impunem producției agricole exigențele noastre privind calitatea și randamentul, căci procedând astfel acționăm nu numai în propriul nostru interes, ci și în acela al întregului popor german.

➡ Educația membrilor SS și a familiei lor trebuie să se facă prin toate mijloacele posibile:

a) În primul rând, prin introducerea dieteticii noastre naturale în așezămintele de învățământ național politic, în cazărmi, în școlile de junkeri, în căminele studențești, în casele Asociației „Fântâna vieții”, așa încât în cele din urmă tinerii să nu mai mănânce altceva.

b) Prin înființarea în cartierele SS-ului și în orașe a numeroase unități comerciale, viabile din punct de vedere economic și dirijate de noi, care

să vândă cât mai ieftin aceste produse. Direcția centrală a SS-ului va trebui să treacă la studierea și explicarea problemelor de alimentație în caietele ei de îndrumare⁶⁰. Intenționez ca în timp de pace, ele să fie transformate de așa manieră încât să fie citite nu numai de cei din SS, ci și de soțiile și familiile lor.

➡ De aceste probleme nu va trebui să se ocupe un serviciu sau un birou, căci acesta ar trebui atunci să se ocupe de un număr excesiv de aspecte administrative și organizatorice și ar fi lipsit de dinamism. Mi-ar plăcea ca un asemenea organism să se numească de exemplu „Curatorul dietetician al SS-ului” sau „Responsabilul dietetician”. Șeful intendentei, comandanții și șefii de companie vor constitui structurile și organele din subordinea sa, în ceea ce privește trupele. Responsabilii cu întreținerea din Oberabschnitte și Standarte⁶¹ vor constitui structura lui pentru marea familie a SS-ului.

➡ Interzic trecerea domeniilor agricole și a centrelor de implantare sub autoritatea acestui curator, el nu are nici un amestec în această problemă. Ele depind în parte de ministerul agriculturii și în parte de comisia Reichului pentru

⁶⁰ Publicația serviciului educativ central al SS-ului, destinată membrilor acestuia.

⁶¹ În structura SS acestea reprezentau o brigadă și, respectiv, un regiment. – *Nota trad.*

afirmarea rasei germane. Curatorul va trebui, în calitate de prim consumator – determinant pentru noi – să impună norme de calitate și specificări. Aceasta este menirea lui.

➔ Treptat, acționând discret și judicios, trebuie să se determine diminuarea gustului pentru carne al generațiilor viitoare. Nu vreau acțiuni arbitrare și brutale în acest domeniu, ci renunțarea firească la greșelile și rătăcirile seculare pentru a ajunge la un viitor mai bun. Vom putea fi siguri de succes numai atunci când carnea de măcelărie și mezelurile vor fi înlocuite pe neobservate prin ceva la fel de gustos, care să satisfacă gustul și nevoile omului. Predicile și îndemnurile morale nu servesc la nimic. Știm foarte bine că alcoolul poate fi înlocuit cu ape minerale bune și destul de ieftine și cu excelente sucuri de fructe sau cu un lapte bun nu prea scump.

➔ În ceea ce privește perioada de pace, eu voi stabili și voi reglementa mai întâi pentru cinci ani, apoi pentru totdeauna, aprovizionarea membrilor SS și a familiilor lor, printr-o lege fundamentală pe care va trebui să mi-o prezinte șeful direcției centrale a administrației economice SS. Îmi rezerv dreptul de a aviza organizarea statului major al curatorului-dietetician.

➔ Însărcinez pe curatorul-dietetician să organizeze neîntârziat în lagărele de concentrare diverse experiențe privind alimentația.

Propunerile privind experiențele, precum și rapoartele trimestriale au prioritate.

➔ În regimente, batalioane și companii va fi înființată funcția de „supraveghetor al hranei”. Dar ei vor trebui să se intereseze personal de aceste probleme și să fie însuflețiți de o profundă și eficientă convingere. E preferabil ca postul să rămână vacant decât să fie ocupat de cel mai incapabil și mai prost ofițer. Cer să se examineze încă o dată, în profunzime, împreună cu mine, aceste funcții, căci dacă sarcinile și mijloacele nu sunt bine precizate, riscăm să apară din nou consilii ale soldaților sau alte forme de agitație politică.

➔ Cred că sarcina cea mai urgentă e înființarea cantinelor, ceea ce este realizabil în toate cazurile și imperativ pentru trupe. La cantine va trebui să se servească cel puțin de trei ori pe săptămână, iar iarna de cinci ori pe săptămână, o cină caldă alcătuită din supă, cartofi copti și un supliment rece. În fiecare seară – o infuzie naturală. Scopul cantinelor nu este acela de a da prilej de afirmare spiritelor înguste și obtuze, ci de a oferi meniuri bogate în vitamine și bine echilibrate, chiar în timp de război.

➔ Este strict interzis de a se servi cartofi sărați.

➔ Care este situația în ce privește introducerea meseriei de bucătar? Fără specialiști

nu ne vom putea aștepta niciodată la o modificare, nici la o ameliorare a hranei trupelor.

➔ Formarea bucătarilor și organizarea unor cursuri care să nu dureze numai trei zile trebuie să fie stimulate prin toate mijloacele.

➔ Șeful direcției centrale a administrației economice și șeful statului major al oficiului central al comandamentului îmi vor prezenta proiectul unui ordin către comandanții de unități asupra acestei chestiuni atât de importante privind hrana și responsabilitatea comandantului și a șefului de companie. Intenționez, ca măsură educativă, să deschid, undeva în Germania, o cantină unde nu se va servi masa obișnuită, proastă și tipică a trupei. Comandanții și șefii de companie care nu se îngrijesc de hrana trupelor în subordine vor fi invitați de mine să mănânce timp de paisprezece zile până la patru săptămâni, mâncarea obișnuită și tipică a trupei.

s. H. Himmler

— E bună supa? Arhivele SS conțin mai multe condamnări ale comandanților de unitate „de a se hrăni exclusiv cu mâncarea zilnică obișnuită a trupei timp de mai multe săptămâni”.

Această scrisoare, de fapt această notă, este punctul de plecare pentru experiențele alimentare din lagărele de concentrare. Oranienburg „lagărul eprubetă” al tuturor deciziilor lui Himmler, se va

dovedi foarte curând un teren de experiențe inadecvat, căci efortul fizic al deportaților nu era comparabil de exemplu cu efortul fizic al unui infanterist SS obligat să meargă 50 de kilometri, cu echipament greu prin zăpada frontului rusesc. Din fericire, Mauthausen cu ai săi „oameni-unelte” de la carieră îndeplinea toate condițiile. Odată rezultatele cunoscute:

— În ceea ce privește cercetările dietetice, am intenția să le continui de exemplu în instituțiile de pregătire național-politică⁶². Într-una dintre ele, de pildă, alimentația ar putea fi exclusiv vegetariană. Tinerii se vor obișnui cu siguranță. Va trebui însă ca un responsabil să supravegheze meniurile, pentru ca tinerii să nu aibă numai o fiertură de arpacaș sau un regim alimentar monoton, insipid. Vom putea discuta din nou împreună aceste chestiuni.

Probabil că mai multe sute de produse „dietetice” sau sintetice au fost astfel experimentate pe cobai umani de către cercetătorii grupului de lucru Schenck. Ca întotdeauna, Himmler era în căutare de „noutăți” și cei din anturajul său care-i cultivau „maniile”, nu scăpau nici o ocazie ca să-i dovedească superioritatea sa în domeniul imaginației.

11 martie 1943. Scrisoare către Oswald Pohl.

⁶² Scrisoarea lui Heinrich Himmler către Oswald Pohl din 16 septembrie 1942.

„Dragă Pohl,

SS Brigadeführerul dr. Schieber⁶³ a venit să mă vadă astăzi. El mi-a comunicat o descoperire extraordinară. Datorită unui bacil adecvat se poate recupera albumina din soluția sulfuroasă obținută la fabricarea celulozei și care până acum era vărsată în apele curgătoare unde provoca, în numeroase cazuri, distrugerea peștilor. Acest bacil devorează albumina, plesnește și dă, după câteva ore, o pastă asemănătoare cârnatului, extraordinar de nutritivă și de gustoasă, care constituie o excelentă hrană.

— Am stabilit cu doctorul Schieber să se treacă la această producție într-o fabrică de celuloză care nu posedă încă acest fel de instalație. Va fi nevoie de foarte puțină mână de lucru, așa că vom putea păstra acest aliment pentru recruții noștri și de asemenea pentru muncitorii noștri din lagăre. Luați imediat legătura în această chestiune cu doctorul Schieber.”

Heil Hitler!

Al d-voastră s. H.H.

Același an. Tot lui Oswald Pohl.

„Dragă Pohl,

Micul pachet alăturat conține ceva foarte prețios: semințe de secară vivace, adică o secară

⁶³ Doctorul Walter Schieber, consilier de stat, președinte al consiliului de administrație al societății Thuringische Zellwolle și, din 1942, director al livrărilor de arme în ministerul lui Speer.

care durează mai mulți ani și care poate fi cosită la maturitate ca o iarbă⁶⁴.

— Cer propuneri imediate privind locul unde s-ar putea experimenta această cultură și desemnarea responsabilului care va îndeplini această sarcină. Dată fiind importanța cercetărilor, doresc să mi se comunice sugestii amănunțite.

— Semințele au fost aduse de SS Gruppenführerul Korsemann care le-a luat dintr-un centru caucazian de producție a cerealelor, care la acea dată era ocupat de noi și fusese repartizat grupului agricol. Am și încredințat lui Korsemann misiunea de a rechiziționa acest centru pentru propria noastră folosință, când vom reveni în această regiune. Vă cer să se facă o anchetă la ministerul aprovizionării pentru a se stabili dacă oamenii care dețineau acest teren au luat cu ei această secară vivace ori au lăsat-o acolo.

— Semințele vor trebui transportate printr-un curier care va răspunde cu capul de buna lor recepționare. Ele nu trebuiesc ținute, nici măcar douăzeci și patru de ore, într-o cameră încălzită cu aburi.”

Heil Hitler!
Al dumneavoastră devotat,
s. H. Himmler

⁶⁴ Pohl îi răspunse că această specie de secară nu era necunoscută și că se cultiva de multă vreme, printre altele, într-o fermă SS.

Același an. Din nou lui Oswald Pohl, dar semnată de doctorul Brandt, stenograful Reichsführerului.

„Dragă Obergruppenführer,

— Vă mulțumesc pentru raportul provizoriu, foarte complet, asupra deshidratării cărnii și laptelui. L-am informat pe SS Reichsführer despre acest lucru și transmit mai jos observațiile sale:

1. SS Reichsführerul dorește în primul rând ca experiențele de conservare a cărnii prin deshidratare să fie executate și verificate fără nici un aparat. SS Reichsführerul respinge obiecția că prin deshidratare s-ar modifica gustul alimentului respectiv. El consideră că un criteriu determinant și decisiv în această problemă nu trebuie să fie opinia unui om care trăiește în interiorul Germaniei, în condiții normale, ci, de exemplu, aceea a unui schior care merge zece până la douăsprezece ore pe zi timp de trei săptămâni și trebuie să se hrănească cu carne deshidratată. De asemenea, nu se poate lua ca termen de comparație decât gustul unui om care trăiește timp de patru săptămâni cu rații de foamete – un exemplu tipic ar putea fi luptătorii de la Stalingrad.

— SS Reichsführerul e de părere că eforturile intense impuse acestor oameni le ațâță apetitul în

asemenea măsură încât le modifică exigențele în privința gustului.

2. SS Reichsführerul dorește să se procedeze încă o dată la experiențele cu lapte de iapă.

3. SS Reichsführerul ține să se treacă la utilizarea unei râșnițe rudimentare și de aceea sugerează să se folosească experiențele oamenilor preistorici din epoca de piatră. Ca materie primă vegetală ideală, SS Reichsführerul consideră cerealele. În această privință va trebui să se țină seama de experiența popoarelor din Balcani și din unele regiuni agricole în pregătirea unei prăjituri sau a unui terci și li se va arăta oamenilor cum își pot prepara terciul cu boabe măcinate, apă, sare și alte câteva condimente. SS Reichsführerul așteaptă cu interes rapoartele dumneavoastră și dărilor de seamă asupra acestor experiențe. Salutări cordiale și Heil Hitler!”

Al d-voastră,
R. Br. SS Obersturmbannführer.

1944, Oswald Pohl către Heinrich Himmler.

— ...SS Sturmbannführerul doctor Schenck mi-a adus chiar acum mostre de diferite pâini cu adausuri de ierburi de mare după formula profesorului Waldschmidt. Vă rog să le încercați...

Puține documente ne-au parvenit asupra „rezultatelor” acestor cercetări dietetice... Din când în când... o simplă scrisoare ca aceea pe

care Pohl o adresa secretarului lui Himmler, la 16 august 1943. Toate rapoartele au dispărut.

— Vă mulțumesc pentru informația care-mi semnalează că SS Reichsführerul și-a rezervat personal dreptul de decizie cu privire la toate experiențele făcute asupra deținuților în lagărele de concentrare.

— Experiențele de care mă interesez personal sunt:

1. importante cercetări dietetice de la Mauthausen și

2. alimentația pe bază de cârnați vegetali biosintetici (Schieber).

— Primele au fost ordonate în mod expres de SS Reichsführerul și cele de la punctul doi continuă de asemenea la îndemnul său. La început SS Reichsführerul voia să distribuie acești cârnați albuminoși tuturor deținuților, dar cum experiența nu era încă încheiată pentru a se putea lua o decizie, eu am ordonat, din prudență, să nu fie hrăniți la început decât o sută de deținuți prin acest procedeu. Vă rog să semnalați dacă s-au întreprins și alte experiențe asemănătoare celor mai sus citate în domeniul de activitate al medicului șef al SS-ului, spre a putea proceda la o anchetă.

— În afară de asta, medicul șef al SS-ului a fost ținut personal la curent cu experiențele din acest domeniu de către inspectorul dieteticii, SS

Sturmbannführerul profesor doctor Schenck. Experiențele se află sub înalta sa conducere și vor fi deci urmărite de către medicul local în colaborare cu medicul șef al lagărului.

Cele mai bune salutări.

Heil Hitler!

Al dumneavoastră Pohl
SS Obergruppenführer și
general al Waffen SS

Himmler și Pohl nu erau singurii pasionați pentru astfel de experimente: diferitele armate se adresau celui care avea răspunderea medicinei în Germania, doctorul Karl Brandt care... ținea legătura cu SS-ul.

La 7 februarie 1947, la procesul medicilor germani, procurorul Marc Haney îi arăta lui Karl Brandt (care nu-și amintea să fi cerut deținuți pentru testarea hranei și a medicamentelor) următoarea scrisoare:

„Dragă Obergruppenführer (Wolf),

— Primind un material considerabil în domeniul hranei destinat unui sector cum este fortăreața de la Stalingrad, se pot realiza aceste experiențe de alimentație în lagărele de concentrare?”

Semnat: Karl Brandt

În boxa acuzațiilor, Karl Brandt a pălit.

— Wolf era ofițer de legătură pe lângă SS. Se vorbea despre hrana concentrată care trebuia parașutată în anumite regiuni ale Rusiei. Se discuta despre felul de a se încorpora materiile grase și proteinele; după Stalingrad, noi nu mai știam prea bine care era forma cea mai potrivită. După ce l-am informat pe Führer despre aceste discuții, eu am transmis ordinul și nu știu dacă aceste experiențe au fost efectuate. Ele erau importante pentru noi, dar nicidecum periculoase: rațiile conțineau de două ori sau mai mult numărul de calorii obișnuite și acei care le consumau nu erau expuși nici unui pericol. Trebuia ca un mare număr de calorii, cred că trei mii cinci sute să fie reduse la cea mai mică formă posibilă. Noi doream să experimentăm compoziția acestor substanțe nutritive pentru a ști ce va fi mai plăcut și mai ușor de digerat; doream mai ales să cunoaștem forma de hrană care să aibă proprietățile necesare spre a da posibilitate soldaților să-și facă datoria.

★

★ ★

Aceste experiențe de tip „Himmler” sau „Brandt”, care nu sunt atât de inumane ca „experiențele făcute de medicii blestemați”, au

provocat la Mauthausen câteva decese⁶⁵. Mărturia ziaristului Paul Tillard concordă cu aceea a scriitorului Jean Lafitte⁶⁶. Amândoi deportați la Mauthausen, ei au fost hrăniți cu mâncărurile speciale date deținuților selecționați din blocul 16.

⁶⁵ Pentru totalitatea experiențelor în lagărele de concentrare a se vedea de același autor, la același editor: *Les Médecin maudits*. (Versiunea românească: *Medicii blestemați*, Editura politică, București, 1970. – *Nota trad.*).

⁶⁶ Mărturia lui Jean Lafitte (16 decembrie 1966):

— Blocul 16, clădit chiar în fața crematoriului, era înconjurat cu o incintă specială și izolat de restul lagărului. Nu ieșeam decât pentru a merge la muncă în carieră și în comandourile cele mai severe. Aveam regim de carantină, inclusiv în timpul apelului. Fără paturi, îngrămădiți unii peste alții, eram obiectul unor vexațiuni permanente (tot felul de controale, gimnastică sub o ploaie de lovituri, dușuri reci etc.) care, practic, nu ne îngăduiau nici un fel de odihnă.

— „Experiențele” efectuate cu noi constau într-un regim special de alimentație, urmărindu-se efectele lui asupra organismului uman. Această hrană se prezenta sub formă de terci. Ea se compunea atât cât am putut noi să-i descoperim originea, din reziduuri vegetale sau din surogate chimice. Unele din aceste terciuri provocau dizenterie sau constipație. Unul dintre ele, în care am putut să descoperim boabe de ovăz cu piteni foarte ascuțiți, a provocat în câteva ore moartea mai multor cobai.

— În fiecare săptămână eram cântăriți și constituim obiectul unui examen sumar în interiorul blocului, în timp ce în jurul nostru oamenii urlau și erau loviți. În fiecare lună eram conduși, sub o severă pază, în afara blocului pentru un examen mai complet și pentru a ni se lua sânge, ceea ce ne agrava și mai mult slăbiciunea fizică. Cea mai mare parte din aceste vizite ne obligau să rămânem goi, afară, timp de câteva ore.

De la Berlin s-a primit ordinul ca un anumit număr de deținuți, luați din fiecare naționalitate, să fie supuși unui regim alimentar special și să se studieze rezultatele acestei alimentații asupra diferitelor organisme⁶⁷. Această hrană consta exclusiv din supă: un litru dimineața la deșteptare; un altul la amiază; un al treilea seara⁶⁸. Această supă era pe bază de cartofi și țărâțe și în loc de grăsime, boabe oleaginoase. La fiecare două zile se dădea o supă de „cașă” care nu era altceva decât o supă de făină. Totul semăna cu o mâncare pentru porci și se numea Ost Kost (hrană din est). Probabil voiau să ne facă

— În general, regimul din blocul 16 a provocat în aceeași perioadă, o mortalitate mult mai mare decât aceea constatată în celelalte blocuri. Bolnavii sau răniții din bloc nu erau admiși spre a fi îngrijiți la Revier.

⁶⁷ Paul Tillard, *Témoignage, Mauthausen*, Editions Sociales, Paris, octombrie 1945 și Archives Amicale Mauthausen.

⁶⁸ (Nota lui Paul Tillard).

Această cantitate de supă ar putea părea neverosimilă acelor care nu au cunoscut lagărele de concentrare. Dar trebuie avut în vedere că supa n-avea decât o foarte mică valoare nutritivă. Ea umplea stomacul dar nu potolea foamea. Puteai să mănânci până la epuizare fără a fi sătul. Am văzut un spaniol într-o sâmbătă după amiază mâncând unsprezece litri de supă: a doua zi, el înghiți șaptesprezece, singura urmare fiziologică fiind aceea că se ridica deseori ca să urineze.

Cei care sunt surprinși de o asemenea absorbție să aprecieze volumul a ceea ce ei mănâncă la un prânz normal. Vinul reprezintă adesea un litru. Și eu cred că nu mai e necesar să comparăm valoarea nutritivă a alimentelor.

să credem că sovieticii nu mâncau altceva. Toți oamenii supuși experienței au fost instalați într-un bloc special, blocul 16, înconjurat cu o rețea de sârmă ghimpată. Ei nu trebuiau să aibă nici o legătură cu internații din celelalte blocuri.

— Celelalte blocuri erau numite, fără ironie, „blocuri libere”. Această denumire le deosebea de blocurile de carantină, unde noii sosiți trebuiau să facă un stagiul înainte de a fi repartizați în comandouri sau de a fi expediați într-un alt lagăr dependent de Mauthausen. Viața într-un bloc liber era mai puțin aspră decât într-un bloc de carantină: în primul rând, pentru că deținutul avea dreptul să se plimbe prin lagăr din momentul când se termina munca și până la ora stingerii fixată la 20:30; în al doilea rând, pentru că aici dormitul era mai confortabil. În blocurile libere existau paturi suprapuse în două sau trei etaje, cu o lărgime cam de 0,80 metri, în care deținuții dormeau câte doi. Trebuia să dormi numai pe o parte, dar era totuși mai bine decât în blocurile de carantină unde deținuții dormeau „ca sardelele”, direct pe podea.

— Treizeci de oameni au fost luați din fiecare naționalitate: germană, spaniolă, cehă, poloneză, rusă, iugoslavă și franceză, pentru a constitui efectivul blocului 16. Pentru fiecare lună era prevăzută o vizită medicală completă din care nu lipsea nimic, nici chiar analizele urinei și cele ale

sângelui, pentru a compara, la date fixe, efectele alimentației speciale. Toți oamenii erau aleși dintre muncitorii de la carieră; aceasta pentru a se constata dacă rația alimentară era suficientă pentru a permite să trăiască unor oameni care făceau munci grele. Atunci când știi ce muncă făceau germanii și polonezii, poți să-ți dai seama de rezultatele pe care le puteau avea o asemenea experiență.

— Ca și la supa obișnuită a lagărului, se prevedea un supliment de aproximativ o jumătate de litru și la regimurile Ost-Kost, supliment pe care bucătăriile îl furnizau cu regularitate, căci SS-istul de serviciu acorda o deosebită atenție la ceea ce el considera ca o experiență interesând viitorul marelui Reich. Dar acest supliment era distribuit la carieră, la masa de prânz, de un kapo german și în lagăr, dimineața și seara, de către șeful de bloc, tot un german. Distribuirea se efectua într-o ordine a naționalităților, stabilită după simpatiile oficiale. În felul acesta germanii erau primii, apoi veneau spaniolii și polonezii; iugoslavii și francezii erau în coada listei. În loc să se dea câte o jumătate de litru, astfel ca suplimentul să ajungă pentru toată lumea, distribuitorul dădea câte un litru pe care numai germanii, spaniolii și o parte dintre polonezi îl căpătau. Ceea ce însemna pentru ei șase litri pe zi în loc de trei, cât primeam noi. La sfârșitul fiecărei

luni, medicii SS, examinând dosarele în care era consemnată starea noastră fizică, se mirau văzând că germanii și polonezii se îngrășau, în timp ce francezii și iugoslavii slăbeau.

— Nu eram dezavantajați numai în ceea ce privește hrana. Cazarea noastră, care ar fi putut să fie aproape confortabilă – eram câte două sute într-o încăpere în loc de trei sute cincizeci câți erau în blocurile de carantină – era de nesuportat. Cei de drept comun acaparau un spațiu enorm. În timp ce noi eram obligați să dormim „ca sardelele”. Pături, erau destule. Dar aceiași privilegiați luau mai multe decât era necesar, și nouă ni se întâmpla să avem una singură pentru trei sau patru oameni. Noapțile erau pentru noi îngrozitoare și adesea fără somn. În primele săptămâni, muriră numeroși francezi, ruși și iugoslavi: rapoartele trimise lunar la Berlin de către medicii SS semnalau fără îndoială că rasele franceză și iugoslavă prezentau toate caracterele unor rase debile, în timp ce germanii erau exemplare nobile ale speciei umane. Aceasta era metoda experimentală folosită la blocul 16.

— În fiecare dimineață, înainte de răsăritul soarelui, trebuia să fim în picioare, gata pentru apel, care se făcea în ordinea blocurilor pe marele teren destinat acestui scop. Apoi comandourile se aliniau în rânduri de câte cinci. Poarta cea mare se deschidea. Porneam în marș sub comanda unor

kapo. Trebuia să mergem într-o ordine perfectă, cu brațele țepene de-a lungul corpului, ținând în mâna stângă gamela în care primeam supa de la amiaza. La ieșirea pe poartă, unde SS-iștii de serviciu numărau oamenii, kapo urlau: „Mützen ab!” Dintr-o singură mișcare a brațului drept, toate capetele se descopereau și astfel treceam prin fața paznicilor noștri. Odată ajunși afară, kapo strigau: „Mützen auf!” Toate capetele se acopereau. Și începea goana pe drumul bolovănos care ducea la carieră. Ajunși pe trepte începea coborârea, în fugă, sărind câte patru trepte de-o dată, în timp ce toți kapo urlau ca niște fiare iar SS-iștii de gardă ne gratificau lovindu-ne cu patul puștilor spre a ne face să coborâm și mai repede.

— Sosiți în carieră suportam un nou apel, făcut de Komandoführerul care ne lua în primire pentru acea zi. Și îndată eram adunați pentru a ajunge în ordine la șantierelor respective. Comandoul meu lucra întotdeauna sub comanda kapo-ului spaniol Negro pe șantierul din apropierea morii. Munceam la demolarea unui rambleu, care fusese ridicat cu zeci de ani înainte. Puneam pământul de o parte, pietrele de alta, în diferite grămezi după mărime. În spatele nostru era o linie de cale ferată pe care circulau vagoanele încărcate de noi. Rambleul se ridica în pantă abruptă către turnul de pază din vârful său, îndărătul firelor de sârmă ghimpată...

— La amiază, prânzeam, în picioare, ca de obicei. Ploua. Apa curgea din bonetele noastre ude, în supa pe care o înghițeam ca niște lupi. Nici nu apucam să terminăm, și trebuia să ne întoarcem pe șantier și să reluăm lucrul. Ploua întruna dar mai mărunț; norii se înălțaseră, cerul se mai limpezise. Poate vom avea norocul să nu mai fim udați toată ziua. Negro se refugiase în baraca sa de kapo din centrul comandoului. Acolo aprinsese focul; fumul ieșea pe burlanul scos printr-unul din pereții de scândură. În fiecare zi, timp de una sau două ore după masa de prânz, el se retrăgea în adăpostul său, pentru a-și face siesta după cei doi sau trei litri de supă pe care-i înghițise și pentru a-și prăji câteva felii de pâine. El punea un tânăr rus de șaptesprezece ani să supravegheze drumul pe care mergea Kommandoführerul, când venea să inspecteze șantierul. Astfel era înștiințat de sosirea lui și putea să-și facă liniștit siesta în patul pe care și-l amenajase în acest scop. Asta era un lucru foarte important pentru noi. Timp de două ore scăpăm de supravegherea lui, ceea ce ne îngăduia să ne odihnim.

— În ziua aceea această liniște relativă a însemnat pentru noi mai mult decât în celelalte zile. Hainele ude făceau să ne doară fiecare mișcare. Pantalonii erau grei de apă, la fiecare pas simțeam apa curgând pe corp. La ora patru se ivi

soarele, un soare palid care abia mijeaa printre nori. Cum apărea soarele hainele noastre începeau să fumege. Dar era prea târziu. Nu vom avea timp să ne uscăm înainte orei de întoarcere în blocuri. Vă trebui să ne stoarcem hainele, cămășile, indispensabilii, în chiuvete, ca să scoatem din ele cât mai multă apă. Eram nevoiți să ne culcăm complet uzi. Cum dormeam înghesuiți unii într-alții, cămășile și indispensabilii se puteau usca întrucâtva, dar pantalonii și hainele nici vorbă; chiar întinzându-le cât mai bine peste pături, trebuia, a doua zi, să le îmbrăcăm tot țepe ne și înghețate. Încălțăminte ne înspăimânta mai mult decât îmbrăcăminte. Materialul căputei nu putea rezista la, drumurile lungi, pe care trebuia să le facem. După o săptămână era ferfeniță. La ploaie se înmuia și se rupea bucăți. Era foarte greu să-ți procuri o pereche nouă; era mai ales o mare îndrăzneală. Șeful de bloc însărcinat cu distribuirea încălțăminte găsea întotdeauna că ceea ce aveai e în stare destul de bună ca s-o poți repara și-și puncta afirmațiile cu două sau trei lovituri de bătă. El era întotdeauna încălțat cu pantofi impecabili, luați din coletele noilor sosiți. Trebuia să ne peticim de bine de rău saboții noștri nenorociți, fixând tăpile de lemn pe picioarele noastre cu bucăți de cârpă. Ele nu rezistau deloc

și ne obligau la niște eforturi care ne sporeau și mai mult oboseala.

— Prost hrăniți, prost îmbrăcați, mereu supuși la o muncă intensivă și pe orice vreme, trebuia să ai un trup solid și o mare tărie sufletească spre a rezista. Cea mai mică slăbiciune organică era mortală. Trebuia să fii la vârsta când te bucuri de cea mai mare forță fizică. Oamenii care nu atinseseră douăzeci și cinci de ani rezistau cu greu. Cei care trecuseră de cincizeci, mureau aproape toți. Cea mai bună vârstă era între douăzeci și cinci și patruzeci de ani. La blocul 16, unde morții nu trebuiau să fie înlocuiți, se observa mai lesne dispariția lor decât în „blocurile libere”, unde noii sosiți umpleau golurile.

— Deținuții folosiți la carieră aveau satisfacția de a nu lucra de sâmbătă la prânz până luni dimineața. La început, noi consideram acest fapt ca un avantaj serios. Am înțeles îndată că el făcea parte dintr-un plan de exterminare progresivă a indivizilor. Ne aflam aici ca să murim, dar nu prea repede. Trebuia să decădem lent, să pierdem treptat orice demnitate fizică. Moralul slăbea și el la cei care nu aveau o voință de fier. Aceasta era distrugerea metodică, degradarea totală, moartea. Fără acel repaus săptămânal, noi am fi pierit foarte repede. N-am fi putut îndura atâtea mizerii.

— Sâmbăta, la amiază, sirena de la carieră anunța, așadar, ora întoarcerii în lagăr. În fața blocului 16 era o curte mică, pe al cărei pavaj denivelat, oamenii puteau să-și rupă picioarele: o suferință în plus. Aici primeam supa, înainte de a intra în bloc. Când era timp frumos, ne așezam pe jos. Cu greu se putea sta pe acest pavaj denivelat.

— Dincolo de sârmele ghimpate era un drum ce ducea într-o parte la crematoriu, în cealaltă parte, la zidul unde aveau loc execuțiile prin împușcare. Cei ce urmau să fie împușcați erau legați de mâini și de gât câte doi deodată, cu niște lanțuri sudate de o placă groasă de metal fixată în zid. În fața ochilor noștri, puțin după moartea lui Karel Spaniel⁶⁹, vreo șaiszeci de iugoslavi aparținând trupelor de partizani ale mareșalului Tito au fost asasinați aci.

— Tocmai primisem supa, când un prim grup de șase iugoslavi, condus de doi subofițeri SS, trecu pe drum. Erau cu picioarele goale și îmbrăcați numai în cămașă și indispensabili. Aproape de zid îi aștepta un pluton de doisprezece soldați SS, comandat de un plutonier. Asistau și trei ofițeri SS și doi civili din Gestapo.

— Ajunși la locul execuției, iugoslavii au fost siliți să se dezbrace complet; doi dintre ei înaintară și au fost legați la placa de metal, în timp ce ceilalți patru priveau, așteptându-și

⁶⁹ Vezi capitolul „Masacrarea cehilor”.

rândul. Soldații se aliniau în fața oamenilor goi, legați fedeleș, câte șase pentru fiecare om. Plutonierul ridică brațul, salva răpăi. Cei doi executați se prăbușiră, spânzurați de gât și de mâini, în timp ce sângele le șiroia pe trup. Cu un glonte de revolver, plutonierul le dădu lovitura de grație.

— Doi dintre deținuții de drept comun, folosiți la crematoriu, se repeziră imediat, dezlegară cadavrele ale căror membre mai tresăreau încă, le traseră afară din locul supliciului și le întinseră pe un cărucior folosit de obicei pentru transportul cadavrelor. Între timp, alți doi iugoslavi au fost legați. Din nou, plutonierul a ridicat brațul. Soldații traseră. După lovitura de grație, ultimii doi asasinați erau îngrămădiți peste primii doi camarazi ai lor.

— Când căruciorul a fost încărcat cu cele șase cadavre, deținuții de drept comun se înhămară la el și-l traseră până la poarta crematoriului. Pe drum, se încrucișară cu un grup de alți șase iugoslavi care se îndreptau spre locul supliciului. Nici unul nu tresări în fața acestui lugubru spectacol: tovarășii lor morți, al căror sânge se prelingea pe cărucior și curgea într-un fir subțire pe drum. Între timp, plutonul își reîncărca armele.

— În această cadență, durează mult să împuști șaizeci de oameni, mai ales că trebuia să se curețe deseori locul din fața plăcii de metal.

Nisipul era îmbibat de sânge; oamenii de la crematoriu îl înlăturau cu lopata și aduceau altul uscat.

— Șeful blocului avusese timp să ne distribuie supa. O găsirăm bună. O supă destul de deasă din țărâțe și spanac. Spectacolul care se desfășura în fața ochilor noștri nu ne împiedica s-o savurăm.

— Împușcăturile au continuat mai mult de o oră. Șeful blocului ne lăsă în curte. Voia să salutăm plutonul de execuție. Eram în poziție de drepti cu capul descoperit; când soldații defilă pe drum, ei nu păreau prea mândri; trebuie să fie obositor să asasinezi atâția oameni, care nu se puteau apăra. Dar ofițerii care veniră după câteva minute și pe care trebuia să-i așteptăm tot în poziție de drepti și descoperiți, cu capetele noastre tunse chilug, în plin soare, păreau foarte bine dispuși. Pălăvrăgeau cu cei doi gestapoviști, care asistaseră la execuție și care fumau niște trabucuri mari.

— După terminarea ceremoniei, șeful blocului ne-a permis să plecăm. În principiu, aveam dreptul să dormim toată după amiaza. Ne-am lungit deci pe podea, cu capul pe gamelă în chip de pernă. Ne-am lungit pentru că înțelesesem repede că trebuia să folosim la maximum cel mai mic repaus, fie el chiar de un minut. Să stai jos însemna mai mult decât să stai în picioare și să

stai lungit pe podea însemna mai mult decât să stai jos.

— Ni se întâmpla ca să dormim sâmbăta după amiază; nu era însă un somn de lungă durată. Frizerul blocului ne trezea pentru a ne bărbieri și a ne tunde⁷⁰. Această operație era efectuată de vreo zece tovarăși francezi, iugoslavi sau cehi, în schimbul unei supe suplimentare, care li se dădea la sfârșitul zilei. Briciurile nu tăiau deloc. Bărbieritul se făcea la opt zile și era o adevărată tortură. Mașinile de tuns nu erau nici ele mai bune, smulgeau părul. Trebuia să fim tunși chilug la fiecare două luni. În acest interval, în fiecare săptămână ni se făcea pe la mijlocul capului, de la frunte până la ceafă, o cărare largă cât mașina de tuns pe care noi o botezasem „autostrada”.

— După ce toți deținuții blocului erau tunși și bărbieriți, începea căutarea păduchilor. Frizerul blocului ședea pe un scăunel. În fața lui se afla un alt scăunel, pe care trebuia să ne urcăm, unul după altul, după ce ne dezbrăcăm complet. Frizerul blocului ne examina cu atenție până în locurile cele mai intime. În timpul acestei inspecții, doi deținuți germani, așezați de o parte și de alta a frizerului, ne cercetau amănunțit – unul cămășile, celălalt indispensabilii. Descoperirea

⁷⁰ Frizerul blocului avea grijă ca deținuții să fie bărbieriți și tunși în mod regulamentar. Lui i se încredințase controlul păduchilor (Lausekontroll). În ierarhia personalului blocurilor, el se afla pe locul al treilea, după șeful blocului și secretar.

unui păduche pe un deținut putea să aibă urmări dezastruoase. Un afiș pus la intrarea blocului ne prevenea asupra pericolului. Pe el se aflau aceste cuvinte: „Un păduche... moartea ta”. Într-un colț era desenat un păduche uriaș; în colțul opus, un cap de mort. Un deținut pe care se găsea un păduche era supus unui tratament ce varia în funcție de anotimp. Vara, el trebuia să îndure la spălător un duș care dura mai mult de o oră, după pofta șefului de bloc. Apa folosită, captată din munți, era rece ca gheața; un duș prelungit putea să provoace moartea. Iarna, deținutul era scos afară, gol pușcă; un păduche nu rezistă la un frig de minus 25°; un om are șanse serioase să pățească la fel.

— Duminica dimineața, clopotul suna cu o oră mai târziu decât în celelalte zile. Eram cu toții treji, căci ne deprinsesem să ne sculăm înainte de ivirea zorilor. În bloc domnea o liniște deplină. Era ora evocărilor; amintirile din Franța ne sfâșiau inima.

— După supa de dimineață, trebuia să ne cârpim hainele. Cei care cereau, primeau doi sau trei metri de ață. Acele erau greu de obținut; exista unul pentru douăzeci de oameni. Trebuia să ne prezentăm fără cea mai mică ruptură la supa de amiază. De aceea, ne fabricam chiar noi acele din bucăți de sârmă, pe care le ascuțeam pe pietre. Lucrările noastre de croitorie erau

întrerupte de sosirea unui doctor, care ne cântărea în fiecare duminică dimineața. Greutatea ne era înscrisă într-un registru și comparată cu greutatea din săptămânile precedente. Medicii SS trăgeau concluzii științifice asupra valorii regimului nostru alimentar.

— Duminica după amiază ne bucuram de o liniște relativă. Dar nu aveam dreptul să ieșim pe poarta zăbrelită care închidea mica noastră curte, ca să ne plimbăm prin lagăr, cum făceau deținuții din blocurile libere. Pe terenul de apel aveau loc meciuri de fotbal. Existau echipe germane, poloneze și spaniole. Nu existau echipe de ruși, iugoslavi sau francezi. Noi nu eram „bine hrăniți”; nu aveam forțe de risipit. Făceam destule exerciții la carieră așa că eram frânți de oboseală.

— Noi, francezii, ne adunam într-un colț al blocului sau în curtea noastră mică, și duminica după amiază organizam solidaritatea pentru săptămâna următoare. Doctorul nu era singurul care ne nota greutatea. Urmăream și noi starea tovarășilor noștri francezi în decursul săptămânii precedente. Dacă unul dintre ei era demoralizat, dacă începuse „să se umfle”, dacă slăbise prea mult, el urma să fie în centrul atenției noastre spre a fi ajutat în săptămâna următoare. Iată în ce consta această solidaritate.

După ce primeam supă, fiecare dintre noi turnam în gamela camaradului care trebuia ajutat

una sau două linguri, după cum supa era mai groasă sau mai subțire. Cam treizeci de linguri făceau un litru. Acest camarad avea astfel porția dublată. În loc de trei litri pe zi, avea șase. Era un ajutor serios, care a permis multor camarazi să depășească momentele grele.

— Această solidaritate nu era pe placul deținuților de drept comun germani, care se aflau împreună cu noi. Au început să ne amenințe. Aceste brute nu concepeau întrajutorarea. Din fericire pentru noi, Max Fistera, credincios protestant, a fost de partea noastră. El și-a redus la tăcere compatrioții și chiar a participat la acțiunea noastră, dând și el cele două linguri de supă.

— Degeaba am făcut tot ce ne-a stat în putință. Aveam prea puține mijloace, eram prea nenorociți ca să-i putem salva pe camarazii noștri mai slabi și mai puțin rezistenți. Odată cu venirea iernii, cumplita iarnă care începe să se facă simțită încă de la sfârșitul lui septembrie, rândurile noastre s-au rărit mult.

— Iarna anului 1943-1944 a fost grea. A trebuit s-o îndurăm fără pulovere, fără ciorapi. Germanii, spaniolii și polonezii mai găseau, totuși, cu ce să se îmbrace. Cu greu am găsit niște cârpe vechi, ca să ne înfășurăm picioarele, dar era imposibil să-ți învelești mâinile, căci trebuia neconținut să manipulăm pietre acoperite cu

gheață. Frigul ne amorțea degetele⁷¹. Pentru a smulge pietrele pe care gerul le lipea de pământ, trebuia să facem eforturi imense.

— Noi am părăsit blocul 16 la 12 ianuarie 1944. Regimul alimentar nu se mai aplica de câteva săptămâni. Dar a trebuit să așteptăm până când s-a făcut loc în „blocurile libere”.

Această dată a fost de asemeni marcată de asasinarea bestială a unui tânăr polonez.

— Acest băiat suferea de dizenterie, boală foarte obișnuită în lagăr. Într-o dimineață, el sosi la apel cu două minute întârziere. Întâi a fost stâlcit în bătaie. Dar o crimă atât de gravă merita, în ochii SS-iștilor pedeapsa capitală. Din vina lui, apelul durase cu două minute mai mult, adică două minute de lucru mai puțin pe cap de om. Pentru șase mii de oameni asta însemna două sute de ore. Această întârziere a fost socotită un act de sabotaj, și nenorocitul tânăr a fost predat Kommandoführerului de la carieră, ca el să-i inculce principiile disciplinei ce trebuia respectată într-un lagăr.

— Noi lucram pe atunci în comandoul Berteld, având un kapo cu nenumărate tatuaje. Pârâul care străbătea cariera curgea la treizeci de metri în spatele nostru, dar era acoperit de peste o lună

⁷¹ Am văzut kapo care pe un frig năpraznic își obligau oamenii să manipuleze șine de cale ferată sau să împingă vagonetele cu mâna. Metalul era atât de rece încât pielea de pe mâini rămânea lipită pe el. Oamenii erau nevoiți să lucreze deși mâinile lor erau carne vie.

cu un strat gros de gheață. Tocmai într-acolo se îndreptă Kommandoführerul urmat de polonez, căruia chiar atunci îi dăduse o cazma. Ajunși pe mal, el îi comandă să spargă gheața, ceea ce tânărul izbuti după trei sau patru lovituri de târnăcop și pe o suprafață destul de mare. Atunci îi ordonă să intre în apă și-și însoți ordinul cu o lovitură de bătă pe care-o ținea în mână. Polonezul se supuse, dar râulețul nu era destul de adânc, toată partea de sus a corpului îi rămânea afară. SS-istul îl lovi din nou pentru a-l sili să stea pe vine în apă, până când dispăru în întregime sub gheață. Din când în când, nenorocitul scotea capul să respire. SS-istul îl lăsa astfel câteva secunde, ca să-și mai tragă răsuflarea și iarăși îl lovea pentru a-l obliga să se scufunde din nou. Supliciul dură câteva minute. Apoi SS-istul îl obligă să iasă din râu și să ia poziție de drepti.

— Pe frigul cumplit care era, mai mult de minus 25°, hainele îmbibate de apă ale tânărului se transformară într-un înveliș de gheață. Apa care îi șiroia pe față a înghețat de asemenea. Trebuia să stea absolut nemișcat, în timp ce SS-istul urla și bătea din picior.

— Scena se prelungi aproape un sfert de oră. Apoi SS-istul, care se grăbea să meargă la căldură într-o baracă, îi declară că avea de ales: să lucreze până seara în hainele lui de gheață, sau să meargă la turnul de pază pentru a fi împușcat.

— Polonezul avu doar o clipă de șovăire. Luă drumul turnului de pază. Hainele trosneau la fiecare mișcare. Urcă pe rambleu, căzând de mai multe ori. Îi pieriseră puterile, înghețat cum era până la oase. Un moment, îl auzirăm strigând. Ajuns pe culmea rambleului începu să alerge cu fața spre turnul de pază. Voia să termine cât mai repede. SS-istul de pază îi trase două gloanțe, unul după altul. Primul îi reteză degetul mic de la mâna dreaptă. Al doilea îl nimeri în inimă și-l omorî pe loc.

XII. Cele 186 de trepte

Practic toți deportații care au fost la Mauthausen – chiar cei „în tranzit”, așteptând să fie repartizați pe un șantier exterior sau la un comando constituit – au urcat cele 186 de trepte ale carierei. Această „mare scară” a devenit oarecum simbolul deportării. Bineînțeles, fiecare a văzut cariera cu alți ochi. Aceasta depindea de zile, câteodată de ore, de anotimpuri, mai ales de „anumite perioade” ale lagărului, de starea de spirit, de situația militară de pe fronturi, dar totodată și de categoria penitenciară a deportaților. Nu exista nici o comparație între săptămânile „de ofensivă” rezervate unei

naționalități și între simplele ședințe de dresură și de constrângere pentru zdrobirea rezistenței noilor sosiți, între munca impusă membrilor comandourilor fixe (mineri, manipulanți, pietrari) și aceea prestată de muncitorii întâmplători sau de „pedepsiții carierei”. Dar aceste viziuni diferite se întâlnesc întotdeauna pe o treaptă sau pe alta.

— La Mauthausen se spunea că fiecare piatră, fiecare molon din zidul închisorii reprezintă viața unui om⁷². Spaniolii au cărat pe spinările lor slăbite pietrele grele de 50, 60 și 70 și peste 70 de kilograme, pietre smulse din pământ, pe care le-au urcat pe cele 186 de trepte și pe un drum bolovănos de peste un kilometru.

— Vom cunoaște și noi cariera. În sâmbăta și duminica Tomii, am făcut în total șapte asemenea curse în niște condiții cumplite. Aproximativ o mie cinci sute de oameni suntem adunați pe terenul de apel, în rânduri de câte cinci și în grupe de câte o sută. Stăm acolo caraghioși în vechiturile noastre de carnaval (de câteva zile aveam niște: zdrențe jalnice, resturi din uniformele tuturor armatelor din Europa, din urmă cu cincizeci de ani, sau haine civile uzate). Se face în grabă, apelul, se urlă ordine și pornim tăcuți, drepti ca niște pari, bocănind pe pavaj cu saboții noștri de lemn, în pas cadențat. Masiva poartă „mongolă” se deschide larg și un SS-ist ne numără la ieșire.

⁷² Manuscris inedit al lui René Gille (citată anterior).

Afară o sumedenie de „Posten” (santinele) ne așteaptă. Ei ne vor escorta până la carieră. Drumul este pietruit rudimentar dar, din fericire pentru noi, în lipsa unui compresor, zeci și zeci de mii de oameni care au trecut zilnic ani de zile, l-a tocit de milioane de ori și l-a nivelat puțin. În fața noastră, cariera apare deodată, imagine halucinantă a acestei aproape nesfârșite coloane de ocași care se întinde de-a lungul terenului stâncos, în rânduri perfecte, între paznicii noștri amenințători și care iușesc mișcarea cu loviturile paturilor de armă, a cizmelor și a bastoanelor.

— Începem coborâtul scării cu trepte inegale și prost cioplite, înalte între 20 și 30 de centimetri. Abia la întoarcere voi număra 186, dar la urcat, mi s-a părut că sunt de zece ori mai multe. Mă aflu în primele rânduri; e un vechi obicei de-al meu. E preferabil să dai tu cadența decât să o iei după alții. Întorc capul și în clipa aceea am impresia că imaginile din filmul „Metropolis” au fost transpuse de pe ecran în viață. Toți camarazii care, prin anii '30, au văzut filmul, au aceeași impresie. Ajungem jos istoviți, epuizați, storși de vlagă, din cauza lipsei de hrană, de somn, din cauza oboselii, dar mai ales din cauza emoției care ne stăpânește. Ne alegem repede o piatră cam de 15 kilograme, o punem jos și ne așezăm pe ea în timp ce ultimii sosesc și își aleg și ei pietrele. Ne vom întoarce sus numai când toată lumea își va fi luat

încărcătura. Atenție! Cel care apucă o piatră prea mică va fi obligat la una foarte mare sau, și mai rău, la două pietre cam de aceeași greutate anevoie de mânuit pe care va trebui să le urce cum va putea. Când toate grupurile sunt reconstituite, începem urcușul. Cei ieșiți împreună din „lagăr” trebuie să intre tot împreună. Suim foarte greu pe nesfârșita scară, pulpele ni se îndoie, dar știm că orice s-ar întâmpla, trebuie să ajungem cu încărcătura, altfel vom fi pedepsiți cu moartea. Cei care nu vor putea urca, vor fi, fără milă, uciși de SS-iști sau azvârliți de la înălțimea falezei abrupte (în septembrie 1944, mi s-a spus, treisprezece francezi au fost împușcați la mijlocul urcușului căci, din cauza epuizării nu și-au mai putut continua drumul). Cei care, din mers pun piatra jos, pentru a smulge una mai mică din marginea prăpastiei, sunt bătuți și încărcăți cu o povară dublă. O viziune infernală și monstruos ireală oferă acești oameni cu capetele rase, slabi, palizi, îmbrăcați cu zdrențe, care urcă gemând de durere cele 186 de trepte ale acestui calvar colectiv, fără să se oprească, purtându-și piatra pe umăr, în brațe, pe burtă, toți în rânduri strânse, în timp ce kapo și SS-iștii urlă la ei și îi lovesc. Sus, în sfârșit, primele rânduri au posibilitatea să răsuflă nițel, căci coloana s-a cam întins și trebuie să fie „strânsă”, în schimb, cei din ultimele rânduri, pentru a câștiga timpul pierdut, trebuie să urce

alergând, cu fața șfichiuită de lovituri, bătuți cu pietre de SS-iștii mai cruzi. Nefericiții aceștia sosiți ultimii jos, își aleg la iuțeală o piatră, pleacă imediat și coloana se pune din nou în mișcare, fără ca ei, după ce au atins capul scării, să aibă o clipă de răgaz.

— Facem acum în sens invers drumul în pantă ușoară care duce în „lagăr”. Cadența este parcă mai greoaie, mai lentă. Poarta „mongolă” ne apare în față: pas cadențat, nici un alt zgomot decât bocănitul tălpilor de lemn și ritmul scandat cu voce tare de kapo. Ținându-și boneta în mână – noi n-avem nimic pe cap – are grijă ca oamenii lui să păstreze aliniere perfectă și anunță numărul cu voce tare. Trecem prin fața SS-istului din post care ne numără a doua oară, ca și cum vreunul dintre noi, în zdrențele cu care suntem îmbrăcați, cu burțile goale, cu atâția paznici care mișună în jurul nostru, ar fi putut să fugă. Poarta se închide după ultimul rând. Ne ducem pietrele până la marginea lagărului, unde se înalță noi construcții, deocamdată o infirmerie model (!), care va fi terminată abia la Eliberare. Căci până în ultima zi de captivitate – atunci când, de mai multe luni, Europa în întregime eliberată nu mai furniza deținuți, extinderea și amenajarea clădirilor vor continua. Trecem prin apropierea unui țarc unde vedem niște formidabili câini lupi, dogi, câini ciobănești germani mopși, care latră cu furie, cu

buzele rânjite peste dinții amenințători... Din fericire suntem separați printr-un grilaj, altminteri acești „funcționari” sălbatici s-ar năpusti asupra noastră și ne-ar sfâșia. Știm cu toții că sunt dresați „pe specialități”, unii pentru a sfâșia gâturi, alții pentru a sfâșia burțile, alții pentru a mușca de picioare etc. Aruncăm pietrele în șanțurile fundației, unde alți deținuți sunt folosiți ca zidari, și ne întoarcem la carieră, după același ceremonial. Cu picioarele grele și corpul tot mai împovărat, străbatem același drum sâmbătă de trei ori și duminica de patru ori. Ne vom întoarce istoviți și totuși ce putea fi acest scurt interval din viața noastră în comparație cu regimul la care fuseseră supuși spaniolii la început și care făceau drumul de cincisprezece ori pe zi cu niște pietroaie mari de 50 de kilograme cel puțin! Socoteam atunci - trebuie în definitiv să-ți ocupi mintea cu ceva - că în șapte drumuri am adus de șapte ori o mie cinci sute de pietre, adică între 150 și 200 tone. Cât ar fi transportat 30-40 de camioane! Și ce economie!

Toți aceia care au trecut prin lagărul de la Mauthausen și care în mod obligatoriu au lucrat la carieră, chiar și numai la căratul pietrelor, își amintesc de acest loc ca de unul dintre cele mai îngrozitoare din toată viața lor de deținuți. Chiar și unor oameni foarte tari amintirea scării cu 186 de trepte și a spectacolului sfâșietor al armatei de

ocnași care o urcă și o coboară în rânduri strânse, le provoacă o spaimă retroactivă căci re trăiesc nenumăratei? tragedii care s-au petrecut în acest loc sinistru timp de aproape șase ani.

— Cea dintâi victimă din grupul nostru a fost doctorul Emerico Mezei, medic militar⁷³. Îl înregistraseră printre evrei, pentru că avea o bunică evreică. El n-avea nici cea mai mică aptitudine pentru munca fizică și, de aceea, SS-iștii l-au luat repede la ochi și au început să-l lovească, mai ales în cap. A treia zi era de nerecunoscut; n-am mai putut să-l identificăm decât după numărul matricol; nu știam ce să-i facem pentru a-i alina durerile. A doua zi, după ce ne-am întors de la lucru și puțin înaintea apelului, SS-iștii i-au adus un fir de sârmă și l-au obligat să se spânzure în fața barăcii 19. Trupul încă îi mai era cald când a fost dus la crematoriu. Așa a sfârșit acel diplomat de la Sorbona, care își făcuse datoria pe câmpurile de luptă din Spania, ca și la Dunkerque unde, în bătaia gloanțelor, îngrijise răniți francezi și germani.

— Din grupul nostru, format din zece deportați opt erau înregistrați ca evrei. A doua zi după moartea doctorului, cei șapte care mai

⁷³ Mărturia lui Istvan Balogn (anterior citată) „Archives Amicale de Mauthausen” și „Triangle bleu”.

rămăseseră s-au întors de la carieră într-o stare groaznică, cu dinții spărți, urechile mulse, ochii umflați, fața tumefiată. Au refuzat să mănânce suplimentul oferit de tovarășii spanioli, deoarece erau convinși că vor muri. În aceeași seară, după apel, ne-au cerut să stăm de vorbă și când ne-am adunat, tovarășul Sonnereich Sigmund a luat cuvântul: „Este foarte clar ne-a spus el, și exemplul camaradului doctor Mezei confirmă ceea ce știam de mult: toți evreii sunt condamnați la moarte. În ceea ce ne privește, nu merită să rezistăm și să suferim zadarnic. Dar voi, ceilalți, cu toate că aveți triunghiul roșu, nu sunteți evrei și voi veți avea mai multe șanse decât noi. Dacă unul dintre voi scapă cu viața, să spună alor noștri unde și cum am murit. Ultima noastră dorință este să spuneți rudelor și prietenilor noștri că am murit așa cum ne-au cunoscut și să ne considere căzuți pe câmpul de onoare, în lupta împotriva fascismului, pentru libertate”. În aceeași seară, nici unul dintre noi n-a putut să înghită pic de mâncare. Acest scurt discurs a fost ținut la spălător. Nici măcar n-am putut strânge mâinile camarazilor noștri; erau numai răni. Alți camarazi spanioli ni s-au alăturat și au plâns în fața acestei crunte realități.

— A doua zi, când au sosit la carieră, ei s-au îmbrățișat și, cântând Internaționala, s-au îndreptat spre turnul de pază. Însăpăimântați, toți

deținuții au încetat lucrul. SS-iștii au început să urle „Halt”! dar camarazii noștri nu s-au oprit; au mers înainte cântând cu toată puterea până când gloanțele i-au secerat.

— Acești camarazi erau cetățeni români, de mai multe ori răniți în cursul luptelor din Spania, unde se înrolaseră ca luptători antifasciști. Seara, când s-au întors în baracă, spaniolii s-au adunat și au păstrat un moment de reculegere în amintirea celor căzuți. Personalul blocurilor era uimit, nu mai văzuse așa ceva. „Verzii” și „negrii” au înțeles că spaniolii nu erau prizonieri, așa se crezuse când au sosit. Realitatea este că, odată cu spaniolii, în lagăr pătrunsese spiritul de solidaritate și acest exemplu trebuia urmat.

— Trupurile camarazilor noștri au fost duse la crematoriu. În timpul apelului din fața barăcii 19, Herr Kommandoführer ne-a spus: „Toți porcii de comuniști, evrei sau nu, nu vor mai cânta niciodată imnul lor.” Seara, am jurat că, în eventualitatea că vom fi uciși, vom intona înaintea morții *Internaționala*, asemenea camarazilor noștri. Aceasta s-a întâmplat la 11 octombrie 1940.

— Din grupul de opt a rămas numai unul, doctorul José Gardonyi. A doua zi, SS-iștii și kapo l-au lovit fiecare cu o coadă de lopată; după ce a căzut, fără să-și mai poată mișca brațele și picioarele, l-au omorât cu pistolul-mitralieră.

— Camarazii spanioli au fost foarte afectați de moartea acestor tovarăși. Dar ei nu aveau curajul să ne spună că după evrei urmam noi la rând. Noi trebuia să spunem: „N-am căzut în Spania, vom cădea cu siguranță aici. E aceeași luptă împotriva aceluiași dușman”.

— Pentru spanioli anul '40 în care au stat în lagăr numai câteva luni, a fost fără îndoială cel mai groaznic; mulți au murit de foame și de frig; ei nu lucrau în alt comando decât în cel de la carieră, și în barăci nu aveau decât un pat de 65 de centimetri, unde trebuiau să doarmă câte patru.

— Cariera era acolo cu cele 186 de trepte inegale, bolovănoase, alunecoase⁷⁴. Vizitatorii de astăzi ai carierei de la Mathausen nu pot să-și dea seama, deoarece de atunci treptele au fost refăcute – acum sunt cimentate, netede și egale – în timp ce pe vremea aceea erau cioplite cu târnăcopul, în lut și stâncă, susținute cu țărui, diferite ca înălțime și lărgime, prin urmare foarte greu atât de urcat cât și de coborât, căci pietrele se rostogoleau sub picioarele noastre încălțate cu saboți. Munca noastră consta din a lua o piatră de o mărime și de o greutate apreciabilă și a o duce sus pe cele 186 de trepte, iar apoi trebuia să străbatem încă o distanță destul de mare. Vai de

⁷⁴ Manuscrisul inedit al locotenent-colonelului Monin (ianuarie 1974).

acela care luase o piatră socotită prea mică! Făceam opt până la zece drumuri pe zi într-un ritm infernal, fără o clipă de răgaz.

— De la primul drum, am observat de-a lungul scării o mulțime de pietre, de toate mărimile, abandonate acolo. Cam la fiecare 50 de metri, se afla un kapo care striga și lovea cu bastonul de cauciuc. Sarcina lui era să accelereze ritmul și să împiedice golurile din coloană. Din loc în loc, pe scară, erau SS-iști care supravegheau munca. Pentru acela care dădea drumul pietrei sau care cădea aceasta însemna moartea aproape sigură. Când plecam, jos la scară, o brută observa piatra pe care o duceai; ea trebuia să aibă o mărime apreciabilă, era dintr-un granit greu, compact, astfel încât greutatea ei era de circa cincizeci de kilograme. La al doilea drum și la următoarele, am luat pietrele de mărimea cerută. După ce am trecut de control, fără să fiu văzut, am lăsat-o jos și am urcat cu o piatră de o greutate mai mică. Dealtfel chiar și așa era foarte mult. Pe parcurs, kapo nu erau atenți la ce duci, important era să duci ceva; sarcina lor era doar să grăbească urcușul și să strângă rândurile. La capătul de sus al scării, unde se făcea un nou control, ridicam de jos o altă piatră mică pe care o adăugam la aceea pe care o aveam și totul mergea fără încurcături. Curând n-am fost singurul care proceda astfel.

— Dar aveam un mare necaz: saboții mă răneau. Bucata de piele scorjită îmi rodea picioarele. În pauza de amiază, în timpul mesei, am avut naivitatea să-l caut pe Blockälteste (șeful blocului) și să-i cer o unealtă cu care să-mi pot repara „încălțăminte”. Acesta era un german cu „triunghi verde”, cu mersul legănat, tatuat pe tot corpul, care fusese poreclit Popeye, o brută sinistră care se înconjurase de efebi.

— Am fost foarte prost primit și acuzat de sabotaj (acest cuvânt a fost urlat) pentru că am voit să modific un obiect al Reichului. N-am insistat, dar am hotărât în sinea mea să scap în viitor de „plimbările” la carieră. Mă dureau și arsurile ce-mi fuseseră făcute cu fierul roșu, în timpul interogatoriilor luate de Gestapo. Aceste răni necicatrizate care supurau îmi provocau mari suferințe și din cauza zdrențelor pe care le purtam.

— Dimineața, în momentul plecării la carieră, am văzut că Popeye scoate, la întâmplare, doi oameni din rânduri. Ei au rămas în bloc, dar nu păreau deloc încântați de acest lucru. Trebuiau să îngrămădească într-un colț al barăcii saltelele umplute cu paie și hârtii; slinoase, pline de purici și de praf, pe jumătate rupte, ca și păturile pe care le folosisem în prima noastră noapte. Acești doi camarazi nu erau încântați să facă această muncă, avându-l tot timpul în spate pe Popeye și

pe drăguții lui, mai ales că trebuiau să facă și numeroase alte treburi ingrate, cum era curățirea latrinei din curte. Totuși, am hotărât să fac orice pentru a rămâne în bloc a doua zi și să văd ce s-o mai întâmpla. Zis și făcut.

— Împreună cu prietenul meu, abatele Hervouet, care a rămas cu mine, am scos încet, foarte încet, cu o nemaipomenită grijă, păturile și saltelele; le-am scuturat și le-am bătut îndelung, apoi le-am aranjat frumos într-un colț, în două stive perfecte. Popeye și haremul lui se uitau la noi cum lucram, fără să intervină. Într-un colț am descoperit un bidon conținând un lichid gălbui închis, un fel de ulei; cu o cârpă am uns podeaua și am frecat un pic. Podeaua a căpătat luciul unei podele ceruite. L-am chemat pe Popeye, ca să-i arăt ce făcusem și, îngrijorat, așteptam reacția. A fost entuziasmat, mi-a apreciat munca, spunând „wunderbar”, „herlich” minunat, admirabil).

— Semnalul verde a fost dat, și tot timpul cât am stat în lagărul de la Mauthausen, abatele, doi oameni de ajutor, ținând seama de suprafața ce trebuia ceruită și de ritmul lent al muncii noastre, și eu însumi, am frecat podeaua cu acest lichid vâscos. Ne-am găsit prima noastră ascunzătoare în care ne bucuram de o adevărată liniște. Podeaua era cam grasă și lipicioasă, dar victimele erau puricii care se lipeau de ea. Această

ascunzătoare ar fi putut să dureze la nesfârșit. În fiecare dimineață, totul trebuia luat de la început căci, din cauza paielor ce cădeau din saltele și a urmelor lăsate de trecerea a sute de oameni, podeaua trebuia curățată zilnic.

— Pentru noi, biete ființe flămânde, această muncă de l-a carieră, care ar fi vlăguit și un om bine hrănit și în bună formă fizică, este un martiraj.⁷⁵ De la primul drum nu ne mai simțeam picioarele; ni se părea că niciodată n-o să mai ajungem sus. Și era abia începutul zilei. Implacabil, coloana de deținuți care cărau pietre își urma urcușul printre urlete și lovituri, în cadența impusă de kapo. Când un nenorocit se clătina, iar SS-iștii și kapo se repezeau să-l ucidă, se producea o oprire pe scară și – mi-e rușine s-o spun – o pauză nesperată pentru cei care erau în urmă. SS-iștii vegheau de altfel ca pauza să nu se prelungească. Dacă loviturile asupra victimei rămâneau fără efect, scara era repede degajată; un brânci violent și omul, aruncat în gol, se prăbușea peste pietrele din fundul carierei. Transportul pietrelor continua fără încetare. În fiecare clipă, aveau loc execuții. Îndeosebi ultimele cincizeci de trepte ale scării alcătuiau partea cea mai chinuitoare a calvarului nostru;

⁷⁵ Manuscris inedit al lui Pierre Weydorf (anterior citat).

aici te clătinau sub povară și picioarele deveneau ca de plumb. Aici SS-iștii îi pândeau pe cei slabi. La fiecare drum, se poate spune că pe aceste cincizeci de trepte fatidice, ne riscam viața.

— La amiază, ora mesei aducea un răgaz de cincizeci de minute. Aceste cincizeci de minute de odihnă ne erau îngăduite numai pentru că SS-iștilor le plăcea să mănânce pe îndelete. Kapo pândeau resturile de la masa SS-iștilor și ne lăsau în pace. Un moment binecuvântat al zilei, după hărmălaia distribuirii supei de napi. Această distribuire a supei era caracteristică gradului de înjosire animalică la care ne adusesese mizeria și foamea. La încetarea lucrului trebuia să te repezi pur și simplu la coadă, căci de locul pe care-l ocupai depindea ordinea în care erai servit. Era o înghesuială de nedescris, cei mai puternici îi dădeau la o parte pe cei mai slabi. Firește, ordinea era restabilită cu lovituri de bâtă. În frunte se aflau, natural, criminalii de rasă germană, care erau primii serviți. Urma plebea. Important era să-i urmezi pe cei inițiați, întrucât aceștia știau să meargă direct la kapo care servea, pe cât era cu putință, așa cum trebuia. „Vino după mine”, mi-a șoptit unul dintre cei vechi, și de fapt, rândul nostru a primit aproape tot ce i se cuvenea. „Ăsta îți dă de la fundul cazanului”, îmi atrase atenția îndatoritorul veteran, cam de patruzeci de ani, încărunțit, care trebuie să fi fost robust pe vremea

când era liber. Astfel toate forțele vii ale unor oameni, altădată rezonabili, nu urmăresc decât să obțină o rație, mare sau mică, de hrană dezgustătoare. Ce decădere! Și o decădere care îi încântă pe temnickerii noștri, plăcerea lor nefiind deplină decât atunci când au reușit să provoace o încăierare între câțiva deținuți pentru o gamelă ceva mai plină.

— Încercăm să profităm de pauza care urmează după prânz. Nici un urlet, nici o bătaie, nici o tortură, nici un omor; e de necrezut. Din nefericire aceste minute trec repede. Din nou adunarea, controlul celor prezenți și căratul pietrelor. Suntem frânți de oboseală, dar nu ne lăsăm doborâți; trebuie cu orice preț să rezistăm până seara, să trecem și de ziua asta. Către sfârșitul după amiezii, kapo intensifică ritmul; este ora aleasă pentru lichidarea celor mai puțini rezistenți. Se aleg pietrele cele mai grele și toți cei care încetinesc pasul pe scară sunt până la urmă îmbrânciți. Sau, cum se procedează de obicei cu evreii, sunt duși în fundul carierii și de pe înălțimea zidului, SS-iștii aruncă pietre enorme care îi zdrobesc. O altă variantă este adunarea în partea de sus și aruncarea victimelor în gol unele după altele. Se întâmplă uneori ca ambele operații să se facă în același timp și ca peste cei de jos să cadă alternativ pietrele și tovarășii zvârliți de sus. La sfârșitul zilei trebuia să strângem la un loc

corpurile mutilate ale morților, să le urcăm și să le transportăm la crematoriul lagărului.

— Ne întorceam în lagăr, frânți de oboseală. Ne așteptau alte urlete, alte lovituri. Pe drum întâlneam alte comandouri care se întorc de la lucru; și ele își cară morții. Pe terenul de apel am avut într-o zi spectacolul a trei deținuți, ținând fiecare o varză pe cap. Acești bieți nenorociți chinuți de foame, mușcaseră din varză în timp ce o descărcau. Aveau fețele umflate din cauza loviturilor primite. Au rămas toată noaptea în poziția în care îi văzuserăm; la apelul de dimineață au primit câte douăzeci și cinci de lovituri cu vâna de bou, apoi au fost spânzurați.

— La apelul de seară, kapo comandoului a dat citire unei liste de numere. Erau deținuții ale căror matricole fuseseră notate pentru că nu dovediseră prea mult zel în muncă. La carieră primiseră o porție zdravănă de ghionți, dar acum au fost condamnați să îndure, la alegere, douăzeci și cinci de lovituri cu vâna de bou sau un duș rece ca gheața, timp de o jumătate de oră. Era pedeapsa-tip pentru greșeli mai mici. Cel care primea douăzeci de lovituri cu vâna de bou nu mai putea să stea așezat cel puțin trei săptămâni, atât îi e de sfârtecătă carnea. Adesea, rănilor neîngrijite se infectau provocând moartea.

— Pentru intrarea în bloc, s-a făcut o inovație: deoarece acum suntem îmbrăcați în pantaloni și

haină, trebuie să ne dezbrăcăm afară înainte de a trece prin sanctuarul șefului de bloc. Personalul blocului era foarte satisfăcut când ne vedea părăsind camerele pentru a merge la carieră. În felul acesta domnii aveau sieste prelungite și, pe deasupra, tot timpul ca să-și ia partea leului din rațiile de cartofi și de margarină. Trecând prin camera șefului de bloc, vedeam pe sobă o gamelă în care se rumeneau cartofi, răspândind o aromă apetisantă. Nu era de mirare că șefii erau rotofei, căci toate posturile de bucătari, magazioneri etc., erau în mâinile acestor inși din lumea interlopă germană și, pe de altă parte, SS-iștii erau foarte îngăduitori față de toate furtișagurile comise în detrimentul deținuților. Trebuia să fie un scandal prea mare ca să se aplice o pedeapsă și, chiar și atunci, ea era neînsemnată. După o pedeapsă ușoară, vinovatul era repartizat la un comando oarecare, care lucra nu departe de Mauthausen, unde făcea tot ce-i stătea în putință ca să-și recapete gradul. Adeseori se întorcea la vechea lui unitate după două sau trei luni, în prima promoție de kapo.

— Prietenosul nostru șef de bloc se pregătea pentru un prânz substanțial în timp ce, zdrobiți de oboseală după munca în carieră, noi trebuia să îndurăm obișnuitul tărăboi nocturn. De fapt, în noaptea aceea au fost mai puține certuri. (Mai întâi pentru că în cameră erau locuri libere și apoi

pentru că eram frânți de oboseală). Doar câțiva camarazi care aveau temperatură erau ceva mai agitați, ceilalți picau de somn.

— Ah! Deșteptarea. O nouă zi. Frânți de oboseală, cocârjați, tremuram pe picioare ridicându-ne. Mulți dintre noi nu reușiseră să încheie ziua de ieri decât încordându-și până la limită toate resorturile energiei. Cu ochii măriți de febră, tremurând din tot trupul, ei aveau să fie cu siguranță victimele desemnate dinainte pentru reprezentația de seară. Din fericire, rețeaua noastră funcționa bine. Reușeam să ne ținem aproape unii de alții și să schimbăm câteva cuvinte, să nu ne pierdem din vedere în timpul lucrului.

— Chiar de la sosirea noastră la carieră, SS-istul și kapo îi descoperiseră pe cei bolnavi, arătându-și-i unul altuia, zâmbind. Cuvântul de ordine din această dimineață era ca plăcerea să dureze, să nu se dea victimei lovitura finală decât atunci când era adusă în stare de inconștiență. Deocamdată, nu făceau decât să bată. Un SS-ist a poruncit chiar să fie ajutat un nenorocit, gata-gata să cadă pe la mijlocul scării; nu suferise încă de ajuns pentru a-și dori moartea. Din acel minut SS-istul s-a ținut scai de bietul deținut bolnav, înnebunindu-l cu lovituri de bătă și obligându-l să alerge cu încărcătura. Într-o crispă disperată de energie, sărmanul om, simțind că-l pândește

moartea, înainta gâfâind, cu ochii ieșiți din orbite, clătinându-se, alunecând, dar mereu în picioare, până în clipa când, efortul său depășind limitele puterii omenești, s-a prăbușit. Pipăind cu piciorul corpul plin de răni și nesimțind din parte-i nici o reacție, SS-istul a socotit atunci că jocul s-a terminat și l-a achitat pe deținut cu o rafală de pistol-mitralieră. Seara, încărcătura noastră moartă a fost grea și crematoriul a avut ce să înghită.

După câteva clipe ajungem în fața unei scări abrupte. Departe, jos, zăresc o imensă carieră și în fundul ei un furnicar de oameni care se agită printre blocurile de granit. Se aude zgomotul ciocanelor pneumatice, amestecat cu fluierele supraveghetorilor și cu şuierăturile răgușite ale locomotivelor care trag după ele vagoane Trucks.

— Steinbruch înseamnă carieră de piatră, spune Șurka, în timp ce coboară scara alături de mine. Aici este locul unde trudește cea mai mare parte din deținuți. Și eu am fost aici ca pietrar. După o pauză, continuă:

— „Caută să stai întotdeauna unde-i îngrămădeală și să alegi pietre nu prea mari. Să nu iei nici prea mici, asta-i înfurie pe SS-iști”.

— Transmit consemnul lui Victor și lui Oleg. Coborâm în fundul carierei acoperită cu pietriș

mărunt, pe care e plăcut să mergi... Ajutorul kapo ne conduce la o grămadă mare de pietre și urlă la noi:

— „Încărcați!”

— Unele pietre cântăresc 25 de kilograme sau chiar mai mult; unele au marginile ascuțite încât abia poți să le apuci. Oamenii se îmbulzesc, caută pietre mai ușoare și mai comod de cărat. Mie îmi revine un bolovan care trebuie să aibă vreo 30 de kilograme. Îl ridic pe umăr și mă îndrept spre scara abruptă, cu treptele tăiate direct în stâncă. Șurka se ține după mine, urmat de Victor și Oleg. Alți zece oameni sunt înaintea noastră.

— „Ține marginea, sprijină-te de zidul exterior... mă sfătuiește Șurka. Nu, nu așa. Lasă-mă pe mine să trec înainte...”

— Mă dau la o parte și îl las să treacă. Își poartă cu ușurință piatra pe gât și pe ceafă, o susține cu o singură mână. O pun și eu la fel; într-adevăr, așa pare mai ușor de dus. La început urcăm fără prea multă greutate, apoi, cu fiecare pas, pietrele ne par tot mai grele. A mea mi se pare că nu mai are 30, ci cel puțin 50 sau 60 de kilograme. Sunt la mijlocul scării, când înjurăturile și strigătele sălbatice ale lui Lisner răsună de jos:

„Mai iute, scârnăviilor, turmă de puturoși!”

— Un geamăt dureros, zgomotul unei pietre prăvălindu-se pe scară, strigăte de groază. Alte

pietre care se rostogolesc, lovituri, ploaie de înjurături. Șurka nu întoarce capul.

— „Repede! repede!” repetă el cu o voce înăbușită.

— Îl urmez în tăcere. Departe, jos, se aud patru împușcături de revolver. Când ajungem aproape de capătul scării, adjunctul kapo ne-o ia înainte:

— „Coborâți! lute!”

— Cu mișcări furioase, smulge pietrele celor sosiți mai întâi și le rostogolește în jos. Ele se prăvălesc pe lângă noi, sărind pe trepte. Strigăte sfâșietoare le acoperă zgomotul. Oamenii din frunte coboară scara alergând, în timp ce noi urcăm ultimele din cele 186 de trepte. Încă trei împușcături de armă se aud de jos.

— Nu-mi mai simt brațele; picioarele îmi tremură. Mai mult mort decât viu mă târăsc până la castani. Trântim jos pietrele și așteptăm ca toți tovarășii noștri de pe scară să se adune.

— „Pentru astăzi s-a terminat”, ne anunță Șurka.

— „De unde știi?” îl întreabă Oleg.

— „Au ucis șapte oameni, asta-i numărul”.

— În sfârșit, încep să înțeleg ce s-a întâmplat și de ce Șurka tot insista să fim toți trei unde era îmbulzeala mai mare. Îi omorau pe primii, care luaseră pietrele cele mai ușoare și pe ultimii, care nu mai puteau urma convoiul sub povara prea

grea. Lisner se apropie și ne poruncește să punem mâna pe lopeți, după care, întovărășit de SS-iști și de ajutorul său negricios, dispare în cabana lui. Astăzi nu-l vom mai vedea.

— Imaginați-vă o depresiune circulară formidabilă, în adâncul pământului, un puț cu diametrul de 400 de metri și ziduri de 40 până la 60 de metri înălțime⁷⁶... În jurul acestei clădiri, un gard de sârmă ghimpată și, la fiecare 50 de metri, un turn de pază înălțat pe patru trunchiuri de brad. Ne aflăm acum pe treptele care duc spre fundul prăpastiei. În spatele nostru coloana urmează la nesfârșit. Oamenii coboară acest monument de piatră ca niște automate. E totodată grandios și înspăimântător... Am ajuns acum în fundul carierei. Oamenii se aliniază în tăcere. Kommandoführerul trece prin fața rândurilor, urmat de Oberkapo, care-și ține boneta în mână. Ne numără pentru - a patra oară de când ne-am deșteptat. O ultimă comandă... oamenii se împrăstie și aleargă să se încoloneze în grupele de lucru. Un nou apel. Suntem numărați încă o dată. Un kapo își notează numerele și pornim la lucru... Mașinile, care sunt acționate cu aer comprimat, au și intrat în funcțiune. Oamenii și-au ocupat

⁷⁶ Jean Lafitte. *Ceux qui vivent*. Les Editeurs Français Réunis, 1958 și 1970.

locurile pe panta abruptă a stâncilor, într-un nor de praf. Deasupra noastră, la 30 de metri, poduri rulante suspendate pe niște cabluri enorme traversează cariera și transportă blocuri de piatră de mai multe tone. François... îmi dă câteva sfaturi practice: „Kapo sunt cei pe care-i vezi cu un ciomag în mână. Întotdeauna trebuie să te miști când te privesc, dar mai ales să nu-l pierzi niciodată din ochi pe kapo al nostru. E cel care, acolo jos, intră acum în baracă. Îndată își va face rondul. Are cu el două ajutoare. Sunt spanioli care, în principiu, nu-i bat pe francezi. Trebuie totuși să fii cu ochii în patru. De asemenea, să te păzești de Oberkapo, pe care l-ai văzut azi dimineață. E peste tot. Kommandoführerul îi urmărește și el mereu pe cei care nu muncesc. A o scrânti în fața lui e foarte periculos. În sfârșit, fii atent la SS-iștii care circulă...”. Deocamdată, ne-am aplecat simulând că ridicăm niște pietre. Suntem ferm hotărâți să lucrăm cât mai puțin cu putință, și aceasta nu ni se pare prea greu. O piatră aruncată cu toată puterea îi atinge capul lui André și izbește vagonetul. Ridic ochii și, sus, pe înălțime, zăresc un SS-ist care stă cu ochii pe noi. Îi văd pe kapo venind drept la Simon. Acesta nu l-a observat... Bastonul de cauciuc s-a abătut pe spinarea lui. Simon trebuie să ia piatra care i-a fost arătată și s-o ducă alergând la vagonet. Apoi încă una și încă una... Kapo îl lovește mereu și-l

obligă la niște eforturi supraomenești. Din această clipă, prietenul nostru nu mai are putere să ridice pietrele la înălțimea vagonetului... Scena se repetă, mereu în pas alergător. Ea nu se termină decât la ultima limită, când Simon, istovit, șovăie și se prăbușește... Tortionarul său ne privește cu un zâmbet sardonice și ne strigă, în chip de avertisment: „Data viitoare... mort”.

— Și continuăm munca într-un vacarm infernal. Kapo este ocupat deocamdată cu hărțuirea unui grup de ruși. Profităm ca să încetinim ritmul... Toți oamenii disponibili se reped ca să încarce camionul. Noi facem același lucru. Peste cinci minute, demarează cu o încărcătură care face să i se îndoie osiile. Un tren cu vagonete îi urmează. E încărcat cu aceeași grabă... Iarăși lovituri. Iarăși vagonete. Doar în pauze putem încetini ritmul, dar și atunci nu trebuie să-l pierdem din ochi pe kapo care ne supraveghează continuu... Se aude încă un foc de pușcă. Ce se întâmplă? Ridicăm capul. Sus, aproape de turnul de pază, zăresc ceva agățat pe firele de sârmă ghimpată. E un om. Nenorocitul, fugind de loviturile unui kapo, o fi depășit zona limită. Îndată, un ofițer va face o fotografie care va fi depusă la dosarul acestui nenorocit, cu mențiunea „împușcat în timpul unei tentative de evadare”. În arhivele lagărului, se pare că există douăzeci și opt de mii de asemenea dosare.

Probabil că acest sistem era frecvent în arhivele lagărului, în carieră, căci lucrul se continuă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Într-una din diminețile următoare am numărat până la șaptesprezece împușcături. Fiecare fusese o țintă umană... Iată trei muncitori mineri... „Nu știți să țineți o unealtă”, ne-au spus. Ne-au arătat cum trebuie să apucăm o piatră pentru a o urni. Pentru acești oameni căliți, deprinși cu efortul, munca părea o distracție. Au fost trădați de propriile lor forțe. Toți trei au avut aceeași soartă: seara, febră, nu puteau să mănânce, iar a doua zi, erau țepeni... Un zgomot infernal se aude în spatele nostru. Se pare că vine în viteză un tren. Ne tragem repede spre taluz, îndepărtându-ne de calea ferată. Vagoanele goale circulă cu o viteză nebună pe șinele ușor înclinate. Fiecare din ele e împins de doi oameni în haine vărgate. Înarmați cu bastoane solide, tineri SS-iști, cu mânecile suflecate, cu părul în vânt, se năpustesc de-a lungul căii ferate lovind pe oamenii ce-i întâlnesc în cale și care aleargă îngroziți. Catastrofa este inevitabilă. Ajungând la curba care se află la o sută de metri în fața noastră, primul vagonet sare de pe șine și se înțepenește într-un morman de bolovani. Celelalte vagonete, care nu pot fi frânate și care urmează la mai puțin de cinci metri, se lovesc de el într-un zgomot de fierărie. Trei oameni au fost prinși între tampoane și scot

țipete sfâșietoare. Doi SS-iști, nebuni de furie, îi scot, trăgându-i de membrele zdrobite și îi calcă în picioare. În acest timp, ceilalți SS-iști au tăbărât cu aceeași înverșunare pe supraviețuitori pentru a grăbi punerea pe linie a vagonetelor. Munca fiind terminată, zece nenorociți, plini de sânge, reiau imediat această cursă a morții înainte ca echipa mea, care n-a încetat de a merge, să fi ajuns la locul accidentului... Din mers este imposibil să-mi dau seama de naționalitatea celor trei cadavre, dar ei au triunghiul roșu, ca și sângele care curge pe drum. Tovarășii lor au fost probabil și ei uciși înainte de căderea serii – SS Kommando (comandouri în care munca este efectuată sub supravegherea SS-iștilor. Menirea lor era exterminarea rapidă a celor pedepsiți. Noi le spuneam și comandourile morții). În fundul gropii, în baraca mică, unde se află pompa de apă, un om e urcat pe un soclu... Frânghia se termină printr-un laț. Omul îl lărgeste și îl trage în jurul corpului. Șovăie. Kapo se apropie amenințător. Pe neașteptate, ca și cum se repede spre o eliberare, omul se apleacă înainte... Frânghia s-a rupt... Kapo îi zvârle o altă frânghie după ce i-a încercat rezistentă. O nouă șovăială... Picioarele rămân pe soclu. Kapo îl împinge înainte cu un ciomag. Corpul se leagănă inert. Acest om este ultimul din comandoul lui. Acum o săptămână erau șaiszeci. Ei munciseră în condiții înspăimântătoare. Îi

văzusem coborând în goană până în fondul gropii și urcând cu pietre uriașe. Toți aveau pantaloni roșii... Uneori Kommandoführerul îi silea să apuce pe drumul cel mai scurt și-i împingea în groapă... Comando special...

— La 15 aprilie 1944, am fost încadrat într-un comando al carierei⁷⁷... Lucram într-o echipă de doisprezece oameni, toți francezi, sub comanda unui kapo german, bandit de drept comun, și a unui SS-ist. Trebuia să descărcăm mașini de pe vagoane-platformă destinate unui atelier mecanic în construcție. Întâi trebuia să scoatem tirfoanele și cuiele, dar pentru asta era nevoie de clește și ciocan. Deși extrem de slăbiți, ne străduiam să muncim cât mai repede ascultând de ordinele urlate de kapo. Dar nu era mulțumit, ne îmbrâncea și ne arăta cum să facem. Atunci s-a întâmplat prima dramă: i-a ordonat unuia dintre noi, tovarășului nostru Grégoire, în germană, să-i dea ciocanul, dar acesta n-a înțeles. Atunci dintr-o săritură, banditul a înhățat el unealta (foarte grea) și l-a lovit în cap, zdrobindu-i craniul. Peste câteva minute, prietenul nostru era mort, spre amuzamentul SS-istului care ne păzea.

— Eram consternați, dar după câteva clipe, drama s-a repetat cu un alt membru al echipei

⁷⁷ Manuscris inedit al lui Maurice Lampe.

noastre, un deținut foarte tânăr. Nu avea mai mult de 20 de ani. Numele său: Lefèvre. Scenariul a fost același, un ordin neînțeles și o lovitură de ciocan tot atât de violentă, care însă i-a zdrobit brațul stâng. Osul îi străpunsese carnea și nenorocitul urla de durere. Kapo-ul nici nu se sinchisea, dar peste vreo jumătate de oră, SS-istul, exasperat de țipetele lui, a scos pistolul și i-a tras un glonte în cap. După care și-a aprins o țigară și, râzând, i-a oferit una și kapo-ului, probabil spre a-l răsplăti pentru zelul său.

— Prima zi de muncă, primul ceas și deja doi morți. Cei zece care rămăseserăm eram convinși că înainte de sfârșitul zilei vom avea aceeași soartă. Călăii noștri, pare-se, își făcuseră suma căci, până seara am fost deseori molestați, dar nimeni n-a mai murit.

— După cele douăsprezece ore de muncă, ne întoarcem în lagăr, sleiți de oboseală. O nouă încercare ne aștepta. În fiecare seară, deținuții care lucrau la carieră trebuiau să ia o piatră și s-o ducă sus în lagăr. Greutatea varia după fantezia SS-iștilor sau a kapo, dar, în general, era între 15 și 30 de kilograme și vai de cel care lua una prea mică; după o serie de lovituri, doi kapo îi puneau pe umeri una de cel puțin patruzeci de kilograme și el trebuia s-o urce, altfel urma aproape sigur... moartea.

— În seara aceea, opt membrii ai echipei noastre au fost desemnați să-i ducă sus în lagăr pe cei doi tovarăși morți. Am făcut parte dintre cei opt, două grupe de câte patru. Fiecărei grupe i-a revenit câte un cadavru. Grupa din care făceam parte l-a cărat pe nefericitul Grégoire, care fusese un om solid și foarte robust. Nu voi uita toată viața acest calvar. Nu credeam că vom putea urca scara aceea blestemată. După acea zi de muncă istovitoare, toți patru eram zdrobiți de oboseală și lihniți de foame căci nu mâncasem decât trei sferturi de litru de „supă” chioară. Chiar și fără povară trebuia să faci un mare efort, dar să duci și un cadavru foarte greu pe care nu era ușor să-l ținem în echilibru, asta ținea de miracol.

— De mai multe ori, în timpul urcușului, unul sau altul dintre noi se încovoia, cădea în genunchi; cel care se dezechilibra risca să cadă. Loviturile cădeau cu nemiluita. Kapo și SS-iștii loveau cu frenezie. Rămăsesem în urma coloanei, dar am ajuns sus.

— Voința noastră de a trăi fusese mai puternică decât oboseala și loviturile. Depunând trupul tovarășului nostru la poarta lagărului, toți patru am fost convinși că, cel puțin în ziua aceea, învinsesem moartea.

— SS-iștii care râdeau în hohote văzându-ne distruși de oboseală și într-o stare jalnică, n-aveau

de unde să știe cât eram de mândri că am fost mai puternici decât ei.

— Ce s-a întâmplat cu oamenii din prima mea echipă de muncă? Poate se numără printre cei 10400 francezi morți la Mauthausen din cei 13000 înregistrați la intrarea în lagăr?

— Mutările permanente dintr-un comando de muncă în altul nu mi-au permis să-i cunosc mai bine. Și apoi, dacă dintre ei au mai rămas câțiva în viață, ei cred desigur, ca și mine, că aici este vorba de o primă crimă nazistă ai căror martori au fost, dar că ea nu poate fi izolată de crimele zilnice a căror grozăvie nu se va șterge niciodată din memoria noastră.

— La 4 sau 5 septembrie 1944 în lagărul de concentrare de la Mauthausen a sosit un transport de patruzeci și nouă de deținuți⁷⁸. Veneau de la închisoarea din Rawitsch, locul de detenție al celor condamnați la muncă silnică. Această închisoare întocmise, pentru fiecare dintre ei, un dosar cu date personale. Deținuții secției politice au primit ordin să scrie pe fiecare dosar, cu creionul roșu „împușcat când încerca să evadeze”. Data nu era indicată. Examinând dosarele, am constatat că toți acești deținuți erau parașutiști, care fuseseră arestați în urma unei acțiuni nementionate în

⁷⁸ Mărturia inedită a lui Hans Kanthak (anterior citată).

dosar și că ei stătuseră câteva luni în închisoarea din Rawitsch. Printre acești deținuți (după profesia menționată) erau militari americani, canadieni, olandezi, și de alte naționalități, majoritatea subofițeri. Existau și civili: studenți, agricultori, ingineri etc. Ca și ceilalți deportați cei patruzeci și nouă au fost duși mai întâi la baie și apoi la tuns. Numai în indispensabili și cămașă, au trebuit să se adune în fața clădirilor secției politice din curte. Au fost ținuți aici câteva ore până când comandantul lagărului și Obersturmführerul Schultz au sosit și au început să-i amenințe. Nici unul dintre ei nu a fost lovit de kapo. Cei patruzeci și nouă n-au fost duși într-un bloc, ci într-o clădire cu celule, probabil celule individuale. În dimineața de 6 septembrie, o parte din acești deținuți au fost scoși la lucru în comandoul de muncă „Wienergraben”. Între orele 8 și 9 dimineața s-au auzit rafale de împușcături. Se trăgea cu puști, pistoale-mitralieră și mitraliere. Gloanțele suierau în jur încât deținuții și SS-iștii s-au aruncat la pământ. Un glonte a străpuns peretele unei barăci și l-a rănit în abdomen pe deținutul german Gäbler. El a fost operat la timp și viața i-a fost salvată. A rămas totuși invalid și merge schiopătând. Această rafală îngrozitoare avea ca

țintă pe deținuții care se duseseră la muncă și trebuiau să care pietre. Toți au fost omorâți⁷⁹.

A doua zi, 7 septembrie, ce mai rămăsese din cei patruzeci și nouă de deținuți s-a dus la lucru cu același comando. Încă la începutul lucrului, SS-iștii secției politice și cei din alte comandouri au anunțat o plăcută partidă de vânătoare de „iepuri”. Nimeni nu lucra. Au ieșit toți și s-au dus pe niște înălțimi ca să asiste la „farsă”. Între orele 8 și 9 au început împușcăturile, mai puternice decât în ajun. După rezonanță, numeroase gloanțe cădeau în locuri unde, în mod normal, nu se puteau afla nici deținuții, nici comandoul de pază. Gloanțele proveneau în mod vădit de la SS-iștii care nu participau la acțiune dar care, de la

⁷⁹ Iată mărturia (manuscris inedit) a unui deportat francez care lucra la carieră: Maurice Lampe.

— Urletele asasinilor, strigătele de durere, horcăitul victimelor în agonie ajungeau uneori până la noi și ne rugam în gând ca acest masacru să înceteze cât mai repede. Știam că vor muri cu toții, că nimic nu-i putea salva așa cum, din nefericire, nu-i putuse salva pe alții înaintea lor. Știam de asemenea că moartea însemna eliberarea lor.

— Seara, la întoarcere de la carieră, am văzut pe scară și pe drumul care duce la lagăr, pete mari de sânge și rămășițe omenești. Am călcat pe o bucată de maxilar pe care mai erau câțiva dinți.

— Douăzeci și unu de cadavre groaznic mutilate, erau împrăștiate pe șosea. Alți douăzeci și șase de martiri, cu răni grave sau ușoare, lăsați fără îngrijire, au trăit încă o noapte în buncăr și au fost lichidați în aceleași condiții, dar mult mai operativ, a doua zi dimineața. SS-iștii și kapo erau probabil „obosiți” sau trebuiau să fie disponibili pentru alte masacre.

postul lor, făceau exerciții de tragere. Toți deținuții au fost deci omorâți.

— Ca și în alte cazuri, s-a deschis o anchetă. Hauptsturmführerul Bachmayer care, în calitatea sa de comandant al Schutzhaftlagerului, n-avea nici o legătură cu comandourile de muncă, trimise secției politice un raport, semnat de mâna lui, cu privire la execuția prin împușcare. În acest raport, se spunea că cei patruzeci și nouă de deținuți, uciși în zilele de 6 și 7 septembrie au aruncat, la un semnal dat de unul dintre ei, pietrele pe care le cărau și au strigat: „Nu vom lucra pentru Germania” și au luat-o la fugă. Această relatare nu corespundea câtuși de puțin realității, căci acești deținuți fuseseră ținuti la izolare, în „Zellenbau”, așa încât nu avuseseră cum să pună ceva la cale. Ancheta a fost făcută de Unterscharführerul Krüger iar tribunalul SS-iștilor n-a deschis la rândul lui o anchetă. De acest masacru sunt răspunzători: Bachmayer și Hauptscharführerul Spatzenecker, comandantul comandoului de muncă „Wienergraben”, care poartă răspunderea pentru multe alte masacre. Dintre alți răspunzători nu-l cunosc decât pe kapo Zarembo, un criminal de profesie.

— Când s-a procedat la distrugerea tuturor dosarelor secției politice, eu am ascuns dosarele celor „patruzeci și nouă”. Voiam să le transmit autorităților. Curând după aceea, tribunalul SS-

iștilor s-a evacuat din Viena și s-a instalat în localul secției politice din Mauthausen. În una din încăperi erau dosarele și statisticile provizorii pe care le întocmisem și care cuprindeau decesele zilnice, victimele, naționalitatea lor, natura deceselor, persoanele ucise prin gazare în lagărul de „vindecare”. Ascunsesem aceste documente sub niște lăzi vechi. Când încăperea a trebuit să fie golită, documentele au fost găsite și arse.

XIII. Administratorii crimei

Un lagăr de concentrare este un mecanism administrativ greoi, supraîncărcat de dosare, fișe, rapoarte, scheme de organizare. Brigadeführerul Glucks, responsabilul tuturor lagărelor, după ce fusese inspectorul lor general, va înființa comisie de anchetă peste comisie de anchetă pentru a încerca să curme această frenezie prăfuită, fără să obțină alt rezultat decât crearea unor noi verigi intermediare. Patru „secții” își împart puterea la Mauthausen: comandatura, administrația, lagărul de detenție și secția politică. Franz Zierys, Lagerkommandantul, este cea mai înaltă autoritate a lagărului. E secondat de adjutant, de

comandantul șef al garnizoanei⁸⁰ și de administratorul general - Hauptsturmführerul Xaver Strauss, însărcinat cu toate serviciile economice. Dar e neîndoielnic că Franz Zierys, numit în funcție spre a „transmite” și a „acoperi”, lăsa toată libertatea adevăratelor „citadele” ale Mauthausen-ului: secția politică și lagărul de detenție.

— Această secție politică poartă răspunderea tuturor atrocităților⁸¹. Ea era condusă de Obersturmführerul Karl Schulz, în viața civilă simplu funcționar la poliția din Köln⁸².

— Crematoriul era o anexă a secției politice⁸³.

⁸⁰ De la înființare, în vara anului 1942, Hauptsturmführerul Zoller, apoi Obersturmführerul Adolf Zutter.

⁸¹ Mărturie inedită a lui Hans Kanthak, comisar de poliție german, deportat la Mauthausen în 1939, a lucrat în Politische Abteilung (secția politică) - documentația I.T.I. Arolser grupa VIII.

⁸² Soția și fiul său locuiau la Mauthausen. În noaptea de 2 spre 3 mai, Schulz a fugit în Cehoslovacia cu amanta lui, stenotipista Neugebauer, și deținutul ceh Krutis. Subordonații lui Schulz erau: Oberscharführerul Werner Fassel, fost negustor la Siegen, în Westfalia; Unterscharführerul Klerner din Bamberg, în Bavaria; Unterscharführerul și sublocotenentul Grans; Unterscharführerul Karl Schulz, din Köln; Unterscharführerul Doppelreiter; Sturmmannul Schlunder, din Linz, fost negustor; Unterscharführerul Hans Prelberg, fost proprietar al unei spălătorii din Brunswick; Unterscharführerul Diel, fost comerciant din Wiesbaden; Sturmscharführerul Gericke, fost inspector financiar; Unterscharführerul Karl Leeb austriac; Unterscharführerul Muschik, din Viena; Unterscharführerul Wilhelm, din Bielefeld, fost dulgher.

— Oficiul de stare civilă (Standesamt) era de asemenea anexat secției politice, dar depindea de consilierul din Perg. SS Hauptscharführerul Burckmann era șeful oficiului de stare civilă și lucra acolo împreună cu soția sa, originară din Sudeți. Judecătorul (Gerichtsführer), SS Untersturmführerul Govers, funcționar superior al poștei din Hamburg, care avea o pregătire universitară, aparținea indirect de secția politică. În ultimele luni, secția politică a fost completată cu zece femei care lucrau în sectorul civil din imediata vecinătate a Mauthausen-ului. Aceste femei fuseseră aduse în locul SS-iștilor trimiși pe front în momentul când s-a considerat că femeile știau ce au de făcut, s-a ordonat înlocuirea deținuților folosiți în secție, căci nu se putea pretinde femeilor să lucreze împreună cu deținuții.

— În realitate, deținuții nu au fost înlocuiți, deoarece, așa cum spuneau membrii SS, cineva trebuia să lucreze. Din clipa când femeile au venit în secție, membrii SS nu mai lucrau aproape de loc și se întreceau în a le face curte. De notat că, după sosirea femeilor, bătăile crunte pe care le primeau deținuții de la „secția politică” au încetat aproape complet, sau cel puțin aveau loc fără știrea femeilor.

⁸³ Administrația crematoriului era încredințată Hauptscharführerului Krüger, fost negustor de timbre poștale din Constanța. Hauptscharführerul Roth răspundea de exploatarea tehnică a crematoriului.

— Se prea poate ca această schimbare să se fi datorat indirect uneia din noile sosite. Era o tânără fată, cu un fizic plăcut, bine îmbrăcată și atrăgătoare. Chiar din prima zi a început o adevărată întrecere în a-i câștiga favorurile. Obersturmführerul Schulz a încercat s-o îmbie cu vin, cafea, prăjituri, dar în zadar. Toți ceilalți SS-iști, cei de la secția politică și cei de la alte secții, care, după-amiază și mai ales seara, după terminarea serviciului, veneau la sediul secției politice spre a o vedea pe tânăra fată, au încercat același lucru.

— Imediat după sosirea femeilor, un deținut a fost bătut. Tipetele lui s-au auzit în încăperi. Unele femei au îngălbenit, altele au părăsit încăperea sau și-au manifestat indignarea. Tânăra fată despre care am vorbit mai sus, a făcut o criză puternică de plâns. Când un SS-ist a încercat s-o liniștească, ea l-a pălmuit. După ce și-au dat seama că-și pierd timpul, curtezanii au început să-i dea avertismente severe. A fost amenințată cu munca silnică, cu trimiterea într-un lagăr de concentrare, numai pentru că stătea de vorbă cu deținuții. Când frontul s-a apropiat, femeile au primit arme. Abia în ultima clipă, ele au fost îndepărtate din acest serviciu.

— Cercetarea tuturor problemelor privind personalul (deținuții) îi revenea „secției politice”. Dosarele deținuților erau păstrate și completate

aici. Un dosar consta, de regulă, din actele de trimitere în lagăr (Einweisungspapiere). Printre aceste documente, exista un mandat de arestare din motive de securitate (Schutzhaftbefehl), un raport al serviciului care trimitea deținutul, o sentință a tribunalului și alte documente. Uneori, din dosarul muncitorilor civili, ale prizonierilor de război ruși, ale evreilor și ale altor străini lipseau aceste acte.

— Adesea, prima piesă la dosar era fișa personală întocmită în lagăr. Uneori în dosar mai erau cererile, emanând de la alte autorități și de la rudele deținutului, precum și scrisorile adresate deținutului care nu-i fuseseră înmânate. Erau de asemenea scrisorile scrise de deținut și neexpediate. Autoritățile cereau mai ales rapoarte privind comportarea deținutului. Oficiul principal al securității Reichului din Berlin (Reichsicherheitshauptamt), oficiul criminal al Reichului și alte servicii trimiteau chestionare privind comportarea deținutului. Aceste chestionare erau trimise, împreună cu dosarele, direcției lagărului sau comandaturii, fără nici o luare de poziție din partea „secției politice”. La direcție se întocmea un raport cu privire la comportarea deținutului. Acest raport era vizat de comandant. O copie era anexată la dosar. Am văzut și citit aproape zece mii de asemenea rapoarte. Dintre acestea, cam opt până la zece

conțineau hotărâri relativ favorabile și erau concepute în acești termeni:

— „În ultimul timp comportarea deținutului X... s-a îndreptat întrucâtva, el muncește mai mult. Dacă Wehrmachtul își asumă răspunderea, nu văd nici un inconvenient de a-l pune în libertate”.

Circa cincizeci din aceste rapoarte erau concepute precum urmează:

— În ultimul timp, comportarea deținutului X..., atitudinea sa, randamentul său în muncă s-au îmbunătățit întrucâtva. Încă nu pot să-mi dau scama dacă această îmbunătățire va fi durabilă. De aceea vă sfătuiesc să reveniți cu cererea”.

— Toate celelalte rapoarte erau negative, ele prezentându-l pe deținutul în cauză drept leneș și nedisciplinat, enumerau pedepsele pe care acesta le primise în lagăr și se încheiau în felul următor: „Refuz eliberarea” sau „Refuz categoric eliberarea” sau „În orice caz refuz eliberarea”.

— În ceea ce privește deținuții politici, se arăta că deținutul nu-și schimbase între timp opiniile politice. Pentru întocmirea acestor rapoarte, nu se controlau niciodată efectiv munca și comportamentul real ale deținuților, ci erau întrebați doar șefii de comandouri. Deciziile erau luate la „întâmplare”. Se întâmpla ca unele rapoarte să fie întocmite și trimise iar deținuții în cauză să fie morți demult. Pedepsele aplicate constau, aproape fără excepție, din douăzeci și

cinci sau cincizeci de lovituri de bâtă. Motivele erau diverse. Iată unele dintre ele:

— „Pentru că nu a mers în pas alergător la latrină sau la alte locuri din lagăr”.

— „Pentru că n-a muncit cât trebuia”.

— „Pentru că a copt cartofi în timpul lucrului” și alte asemenea păcate.

— Ultima piesă la dosar, în cazul când deportatul murea, era certificatul de deces. În cazul când era pus în libertate, deținutul trebuia să semneze o declarație în care se angaja să nu spună nimic despre lagărul de concentrare și instituțiile lui. Eliberările erau însă atât de rare la Mauthausen încât provocau senzație.

— Cel însărcinat să întocmească rapoartele trebuia, între altele, să se ocupe de dosarele tuturor decedaților, executaților, împușcaților etc. și de ale celor eliberați. Aceste dosare umpleau o întreagă încăpere. Erau așezate pe rafturi care ajungeau până în tavan. Mulți dintre cei care decedaseră sau fuseseră executați n-aveau dosar personal. Existau dosare colective ale tuturor celor care muriseră în aceeași zi sau care aveau aceeași naționalitate, de pildă: rușii, evreii. În principiu, toți deținuții eliberați aveau un dosar personal cu coperte groase. Erau socotiți „eliberați” și deținuții cedați altor autorități ale justiției, pentru executarea altor pedepse, ei fiind radiați din efectivul lagărului. De la crearea

lagărului până în momentul când dosarele au fost distruse, în aprilie 1945, dosarele eliberaților nu ocupau decât trei rafturi într-un dulap de dimensiuni obișnuite. Toate celelalte dosare erau ale decedaților. Aceste date sunt suficiente pentru a se putea stabili clar raportul dintre numărul celor eliberați sau al celor care au supraviețuit lagărului și cel al decedaților. Toate cazurile de deces aveau un punct comun: nici un medic SS nu-l vedea pe bolnav sau pe decedat. Totuși, acești medici SS întocmeau și semnau certificatul oficial de autopsie. Astfel, de peste o sută de ori pe zi, medicii SS se făceau vinovați de fals, semnând certificate de autopsie. Documentele erau redactate de deținutul ceh Ellrich, fost director de bancă la Praga, și de deținutul austriac Martin, fost director al unei uzine de gaz din Innsbruck. Evident că acești doi oameni nu vedeau cadavrele, ei având doar sarcina de a întocmi scriptele la infirmeria condusă de Sturmscharführerul Metzler. În lagărul bolnavilor sau în alte locuri unde mureau deținuți, nu existau decât medici, ei înșiși deținuți, care vedeau cadavrele. Doar când aveau loc execuții era chemat un medic SS. Dar procesul verbal și certificatele de autopsie erau false.

— Cancelaria lagărului trimitea secției politice certificatul, semnat de Rapportführerul administrației. Pe baza acestui certificat, dosarul

personal al decedatului era scos, clasat și înscrierea se făcea în lista morților. Serviciului care îl trimisese pe deținut, Reichssicherheitsamt sau Reichskriminalamt, i se notifica telegrafic sau în scris (printr-o scrisoare recomandată), decesul respectiv. Cauzele decesului erau mereu aceleași: proastă circulație sau cianoză, insuficiență cardiacă etc.

— La sfârșitul fiecărei luni, Reichssicherheitsamt primea o listă a tuturor evreilor decedați în cursul lunii. Toate aceste servicii sunt, în consecință, pe de-a-ntregul, răspunzătoare de masacrele în masă. Ele nu pot pretetxa că n-au știut ce se întâmpla la Mauthausen. Ele au știut și nu pot nega că orice raport al direcției cu privire la un deținut, raport necesar în vederea unei eventuale eliberări, era, de regulă, negativ și în termeni severi pentru cel interesat.

— Serviciul care decisese trimiterea în lagăr, adică Staatspolizei sau Kriminalpolizeistelle, era rugat să înștiințeze familia, în afară de cazul când era vorba de un deținut al acțiunii „Nacht und Nebel”. Pentru toți germanii din Reich și pentru deținuții de alte naționalități, cu excepția rușilor (în cursul ultimelor săptămâni numai pentru germanii din Reich și pentru cehi), secția politică trimitea rudelor o scrisoare de condoleanțe, concepută în acești termeni:

„(Tatăl, fiul, soțul etc.) dv. a fost internat la infirmeria noastră în momentul când s-a declarat bolnav. Deși a beneficiat de cel mai bun tratament medical și de cele mai bune îngrijiri, el n-a putut rezista bolii. A murit la... fără să-și fi exprimat ultimele dorințe. Vă adresăm condoleanțele noastre.”

„Actul de deces poate fi obținut de la biroul stării civile de la Mauthausen II, contra sumei de 0,72 RM.”

„Prin delegație (ss) Schulz, SS Obersturmführer.”

— Un exemplar era trimis serviciului II al stării civile de la Mauthausen care întocmea actul de deces, adică îl trecea în registrul de stare civilă. Rușii și polonezii nu figurau în acest registru. Cu aceasta formalitățile erau îndeplinite și cadavrul era incinerat.

— Potrivit paragrafului 4 al legii cu privire la incinerare, era nevoie de un document prin care autoritatea însărcinată cu urmărirea judiciară atesta că nu există nici o urmă de moarte violentă. Acest document era întocmit, de fiecare dată, de biroul secției politice. El purta semnătura Obersturmführerului Schulz deși acesta nici nu-l văzuse. Semnătura consta de fapt din parafa care era pusă, fie de expert, fie de un deținut sau de un SS-ist.

— Până în 1943, și în cursul acestui an, un număr nedeterminat de deținuți ai lagărului sanitar (lagărul bolnavilor) au fost uciși prin injecții... Rudelor li s-au trimis scrisori de condoleanțe.

— În cursul anului 1944 uciderea prin violență a celor grav bolnavi și a deținuților inapți de muncă a fost perfecționată și extinsă. O echipă specială a „secției politice”, alcătuită din Unterscharführerii Lee, Klerner și Muschik, lucra la cazurile de deces. Deținuții bolnavi și inapți de muncă din Mauthausen, din lagărul auxiliar Gusen și din alte lagăre exterioare, au fost transferați într-un așa-zis lagăr de „vindecare”. Amplasarea acestui lagăr și munca efectuată acolo erau secrete⁸⁴. Nu erau folosiți deținuți. Eu nu primeam decât dosarele încheiate pentru clasare. Examinând dosarul, nici un profan n-ar fi putut observa că deținutul fusese asasinat. Doar o persoană inițiată putea să-și dea seama că certificatul de deces lipsea. Existau însă certificatul de autopsie, avizul adresat serviciului de stare civilă, certificatul de deces pentru crematoriu, ca în oricare alt dosar. Actele nu erau întocmite de deținuți, ci de SS-iști. Contrar obiceiului, medicul SS se ducea într-o încăpere a secției politice, complet izolată de celelalte încăperi, unde stabilea cauza decesului, fără să se

⁸⁴ Vezi capitolul consacrat camerelor de gazate.

bazeze pe nici un document. În general, menționa: insuficiență circulatorie sau cardiacă etc. Medicii SS erau: Obersturmführerul dr. Böhmicher, Obersturmführerul dr. Endres, Obersturmführerul dr. Kurz, Sturmbannführerul dr. Wolter și Hauptsturmführerul dr. Vetter.

— Din listele de morți se constată că în unele zile nu existau decese și că, dimpotrivă, în alte zile, existau douăzeci până la cincizeci de decese. Se constată totodată că lista zilnică a deceselor din lagărul de „vindecare” este în ordine alfabetică, adică într-o zi deținuții al căror nume începea cu B și F mureau. Evident că ei fuseseră exterminați în serie și înscrierea se făcea după aceea... Cum orice dosar sosea din secția specială în biroul meu, pentru clasare, se pot da indicații precise în ce privește numărul deținuților care au fost uciși. Circa cinci mii. Bineînțeles, rudele au primit scrisoarea de condoleanțe, iar serviciile care îi trimiseseră pe deținuți – avizul cu mențiunea „moarte naturală”. În această împrejurare, serviciul care îl trimisese pe deținut în lagăr era absolvit de responsabilitate, ea revenind SS Wirtschaftsverwaltungshauptamt-ului (serviciul administrativ și economic al SS) din Oranienburg, care dădea ordinele. Spre sfârșit, în perioada de derută premergătoare înfrângerii, s-a hotărât ca deținuții din lagărul bolnavilor, care erau peste o mie, să fie lăsați să moară de foame.

Timp de o zi sau chiar două bolnavii n-au primit nimic de mâncare. Nu se știe pentru ce această măsură a fost abrogată.

— În cursul primelor luni ale anului 1944, Staatspolizeileitstelle din Viena a trimis în lagărul de concentrare de la Mauthausen un cadavru și o telegramă prin care se ordona ca decedatul să fie inclus pe lista deceselor de la Mauthausen. Trebuia să fie socotit ca decedat la Mauthausen și să se trimită o copie a actului de deces și certificatul de autopsie. Așa s-a și procedat. S-a menționat drept cauză a decesului: insuficiență circulatorie.

— În unele cazuri, de pildă în accidente de muncă, moartea nu se producea imediat, ci la câteva ore sau la câteva zile, în lagărul bolnavilor.

— Insuficiența cardiacă era menționată și pentru cei care fuseseră grav răniți în timpul atacurilor aeriene și, în sfârșit, pentru cei care fuseseră spânzurați sau împușcați. De exemplu, într-o zi s-a primit un aviz telefonic de la un lagăr exterior: un deținut fusese împușcat fiindcă opusese „rezistență”. S-a trecut „moarte naturală”, provocată de o insuficiență circulatorie. Același lucru se întâmpla cu deținuții accidentați care mureau puțin după aceea.

De la înființarea lagărului și până la înfrângere, cel mult o mie de deținuți fuseseră împușcați fiindcă într-adevăr încercaseră să fugă.

Ceilalți, care au fost omorâți în aceleași împrejurări, au fost „de fapt” asasinați. Dintre cei cincizeci și patru de mii care figurau pe lista morților, cel puțin cinci mii au fost asasinați în felul acesta. În general, acțiunea se desfășura după un procedeu invariabil. Pentru ca deținuții să facă parte în mod direct din lagărul de la Mauthausen și nu dintr-unul din lagărele exterioare, el era repartizat pentru munci în „comandoul de construcție”, care, în limbajul lagărului, se numea „compania disciplinară” (Strafkompanie). El trebuia să care, de la cariera „Wienergraben” la locurile unde era nevoie, pietre mari necesare construcției. Kapo ai acestor „comando”, la fel cu șefii comandourilor SS, erau înarmați cu ciomege. Ei îi loveau pe deținuți după bunul lor plac, când nenorociții aproape nu mai puteau să meargă și se încovoiau sub povară. Ei le pretindeau să meargă în pas alert. Spre a evita loviturile, îngroziți, cum e de închipuit, vreunul își părăsea rândul și ajungea la barajul care înconjură șantierul de muncă. Atunci, era doborât de un paznic, deoarece, chipurile, încercase să fugă. Dacă prima împușcătură nu-l omora, deținutul rănit era lăsat pe loc. Numai câteodată, mai târziu, era lichidat printr-un al doilea sau al treilea glonț. Se proceda după o altă metodă cu deținuții care lucrau la terasament. Li se ordona să aducă nisip sau pietre dintr-un loc

anumit, situat dincolo de posturile de gardă. Ei alergau într-acolo, de teama loviturilor, dar santinelele îi omorau pentru tentativă de evadare.

— În ceea ce-i privește pe unii deținuți care, dimineața, erau incluși în comandoul de muncă pentru Wienergraben, șefului comandoului și kapo-ului li se indicau exact deținuții care nu trebuiau să se întoarcă seara, cu alte cuvinte trebuiau „omorâți pe când fugeau”. Nu se făcea un secret din asta, așa încât deținuții știau ce-i așteaptă și își luau rămas bun de la tovarășii lor. Când deținutul era „omorât pe când fugea”, se făcea totuși o anchetă. Se făceau fotografii. Medicul SS trebuia să constate decesul.

— Medicul SS întocmea un raport. În realitate, însă, acest raport era scris de deținutul Ullrich. Deseori, raportul indica necesitatea unei autopsii. Aceasta era făcută de doi medici SS cu care prilej se întocmea un proces verbal de autopsie. Într-un astfel de caz, gardianul care-l împușcase era interogat și trebuia să raporteze. Sarcina interogatoriului o avea Unterscharführerul Krüger. Toate documentele erau apoi trimise tribunalului SS din Viena.

— De obicei, se cerea să nu se deschidă o anchetă împotriva gardianului SS, căci acesta acționase conform regulamentului, în timpul serviciului, și nu avea alt mijloc de a împiedica evadarea. De la Viena parvenea, mai târziu,

ordinul de neurmărire emis de judecător, doctorul Kaltenbrunner. Dosarul era atunci clasat. Niciodată nu s-a făcut o anchetă propriu-zisă și n-au fost interogați alți martori, de pildă: șefii comandourilor, kapo sau alți deținuți.

— Rudelor li se trimitea o scrisoare de condoleanțe concepută în acești termeni: „(Tatăl, soțul, fiul etc.) dv. a fost împușcat în ziua de... pe când încerca să evadeze. N-aș putea spune de ce a acționat într-un mod atât de nechibzuit, căci nu avea șansă să reușească. Presupun că a acționat într-un acces subit de nebunie. Toți deținuții știu că încercarea de evadare este sever pedepsită. Vă transmit condoleanțele mele. (ss) Schulz SS Obersturmführer”.

— În toamna anului 1944, un judecător a fost trimis la Mauthausen. Acesta era Unterscharführerul Govers, jurist în viața civilă și funcționar superior al poștei, originar din Hamburg. El a fost trimis de tribunalul SS, la secția politică, spre a face anchete. A fost detașat la Mauthausen, deoarece unele rapoarte adresate tribunalului SS erau cu totul deosebite de atestările medicale și procesele verbale anexate la dosar. Astfel, s-a întâmplat ca, în aceeași cauză, într-un act să se vorbească de împușcare în timpul evadării, iar în altul de sinucidere prin spânzurare. Untersturmführerul Govers și-a luat sarcina în serios. A mers până acolo încât, în diverse cazuri,

a ordonat exhumarea deținuților care, chipurile, muriseră într-un lagăr din afara Mauthausen-ului în urma unor tulburări circulatorii, dar care, în realitate, fuseseră împușcați. Secția politică s-a opus lui Govers și, în cele din urmă, comandantul lagărului, Zierys, a obținut ca Govers să fie destituit. Până în 1943, în principiu, toți evreii care sosiseră la Mauthausen accidental și separat au fost omorâți „pe când fugeau”. Unii dintre ei erau oameni care, ținând seama de starea lor fizică, n-ar fi putut fugi. Toate documentele și dosarele privind aceste cazuri au fost arse, ca toate celelalte de altfel. Totuși, eu am reușit să sustrag o parte din aceste acte și să le pun la adăpost în vederea anchetelor ulterioare. Am încredințat aceste acte deținutului spaniol Juan, de la biroul lagărului de concentrare din Mauthausen. Acest deținut a primit anumite piese din dosarele relative la asasinarea deținuților spanioli⁸⁵.

— În cursul primilor ani ai înțemnițării mele la Mauthausen, după conținutul dosarelor, sinuciderile prin „sărituri în gol” erau foarte frecvente. Astfel, în aceeași zi, cincizeci și cinci de evrei s-ar fi aruncat unul după altul în carieră. În realitate, au fost zvârliți în carieră, căci psihologia

⁸⁵ Toate aceste documente „salvate” de deportatul Hans Kanthak au fost din plin utilizate în toate procesele împotriva tortionarilor de la Mauthausen.

criminală nu cunoaște astfel de sinucideri în masă⁸⁶.

— Un caz particular: într-un comando de muncă al unui lagăr exterior, unui deținut italian i-au fost zdrobite ambele picioare de un tren. Deținutul striga: „Fecioară Maria, salvează-mă!” Șeful comandoului SS s-a apropiat de rănit și l-a

⁸⁶ La procesul de la Nürnberg, Alois Höllrigl, SS Unterscharführer în compania de gardă a carierei de la Mauthausen, a depus mărturie despre aceste „sinucideri”.

Martorul Alois Höllrigl: Da, mi-amintesc, era în 1941. Pe vremea aceea eram în compania de gardă și de serviciu în turnul de pază din marea carieră Wienergraben. Am putut vedea dimineața șase sau opt deținuți aduși de doi SS-iști, pe care îi cunoșteam, unul era Hauptscharführerul Spatznöcker și celălalt Unterscharführerul Edemhofer. Ei s-au apropiat făcând gesturi cam ciudate...

Președintele: Stați. O luați prea repede. Vorbiți mai rar.

Martorul Alois Höllrigl: Am văzut că ei se apropiau de prăpastia de lângă cariera Wienergraben. Din turnul de pază am văzut doi SS-iști care îi băteau pe deținuți și am putut să observ că ei voiau să-i silească să se arunce de pe faleză, mai exact îi îmbrânceau într-acolo. Am văzut că un deținut era călcat în picioare. Gesturile dovedeau că i se ordona să se arunce de pe faleză. Deținutul o făcu în curând, probabil din disperare, în urma loviturilor pe care le primise.

Colonelul Amen: Care era înălțimea carierei?

Martorul Alois Höllrigl: 30, aproape 40 de metri.

Colonelul Amen: Exista un termen folosit printre paznicii din lagăr spre a desemna pe deținuții destinați prăpastiei?

Martorul Alois Höllrigl: Da, în lagăr li se spunea parașutiști.

Dr. Gustav Stenbaurer (avocatul acuzatului Seyss-Inquart): Martor, d-ta ai descris o întâmplare care, după concepția popoarelor civilizate, nu poate fi calificată decât ca asasinat. Vreau să spun faptul de a-i zvârli pe deținuți de la înălțimea unei cariere. Ai raportat acest lucru superiorilor d-tale?

Martorul Alois Höllrigl: Aceste întâmplări erau frecvente, și se poate afirma cu o certitudine de sută la sută că superiorii noștri cunoșteau aceste fapte.

omorât. Un raport a fost întocmit în legătura cu acest caz și a fost trimis tribunalului SS din Viena. Acesta ordonă un nou interogatoriu, deoarece doi delegați al căii ferate se aflau în apropierea rănitului, după cum indica raportul. Rezultă deci că rănitul fusese omorât în prezența acestor delegați. Vinovatul a declarat, cu ocazia noului interogatoriu, că el îi alungase pe cei doi delegați înainte de a trece la acțiune. Afacerea s-a încheiat prin emiterea unui ordin de neurmărire.

— Am spus că în lagărul de concentrare de la Mauthausen deținuții erau executați la intervale neregulate. Erau cei care fugiseră și fuseseră prinși.

— Lagărul cerea executarea acestora serviciilor de la Berlin. Dacă executarea era aprobată, ea se făcea cel mai adesea în timpul apelului, în prezența tuturor celorlalți deținuți. În cazul când Reichssicherheitshauptamt nu autoriza execuția sau dacă nici o altă hotărâre nu intervenea la scurt timp după cerere, deținutul murea - „sinucidere prin spânzurare”. Dar majoritatea execuțiilor erau solicitate „Reichssicherheitshauptamt”-ului de către serviciile Stapo-ului. Înainte de a se fi primit

Dr. Gustav Stenbauer: Cu alte cuvinte, d-ta n-ai raportat. Este exact că, sub pedeapsa cu moartea, nu numai deținuților, dar și oamenilor din gardă li se interzicea să vorbească despre aceste întâmplări unei a treia persoane?

Martorul: Alois Höllrigl: Da.

Dr. Steinbauer: Nu mai am de pus altă întrebare.

decizia acestei ultime instanțe, deținutul era deja transferat în lagărul de concentrare de la Mauthausen. În lagăr, se aștepta până în clipa când se adunau cincizeci până la șaiszeci de cazuri identice, pentru care se și ordonase execuția. Execuția se făcea prin împușcare sau prin spânzurare.

— De pildă, patruzeci de iugoslavi, printre care femei și fete de șaisprezece ani, au fost împușcați în exterior, în fața lagărului; ultimii au trebuit să asiste la executarea primilor. Cu ocazia acestor execuții, secția politică era reprezentată prin mai mulți Unterscharführeri care dădeau ordinele. Arbeitsdienstführerul Trum precum și Bachmayer erau ahtiați de asemenea execuții. Mai târziu, execuțiile prin împușcare n-au mai avut loc în aer liber, ci la crematoriu, în fața unui perete care oprea gloanțele, construit în acest scop. De asemenea, exista la crematoriu o spânzurătoare pentru execuțiile de acest fel. Începând de pe la mijlocul anului 1944, deținuții care urmau să fie executați erau uciși în colectiv prin gazare, într-o cameră de gazare.

— Procesele verbale de execuție erau falsificate, în sensul că se menționa fie împușcarea, fie spânzurarea. Se menționa și ora. Execuțiile aveau loc din cincisprezece în cincisprezece minute. Comandantul și Bachmayer se ocupau de aceste procese verbale. În cazul

execuțiilor prin spânzurare, în procesul verbal se menționa că ele fuseseră aduse la îndeplinire de commandoul condus de Lagerälteste Schöp. Din momentul trimerii sale în lagăr și până la execuție, deținutul care urma să fie executat se deosebea de alții prin faptul că purta pe costumul lui un punct roșu. Deținutul nu putea lucra dincolo de rețelele de sârmă ghimpată. Execuțiile prin spânzurare aveau loc de două ori până la patru ori pe lună. Ele suprimau cam două până la trei sute de deținuți pe lună. În ultima perioadă, au fost executate și persoane care nu făceau parte din efectivul deținuților, dar care fuseseră trimise în lagăr anume pentru a fi executate. Ele au fost ucise imediat. Erau, probabil, soldați care fugiseră de pe front și care fuseseră arestați de SS-iști.

E cât se poate de evident că majoritatea deportaților, înaintea execuției, urmau un „tratament special” administrat de dulgherul SS Wilhelm Müller.

— Cred că Müller era un sadic homosexual⁸⁷. Înainte de a-i bate pe deținuți, el avea ochii bulbucăți, strălucind puternic, neobișnuit. Într-o zi spunea deținutului: „Mă scoți din sărite”. Într-altă zi, se mulțumea să-l lovească peste față și să-i spună zâmbind: „Azi sunt bine dispus”. Sadismul lui Müller se manifesta și în felul următor: cu puțin înainte de înfrângere, când se aștepta să plece pe

⁸⁷ Hans Kanthak (anterior citat).

front, mi-a spus: „Dorința mea cea mai mare e să-ți văd numele pe lista morților”. Odată, un deținut fugar fusese prins. Müller l-a bătut mai întâi crunt și apoi i-a spus că va fi spânzurat a doua zi. Dar, când a aflat că acest deținut era un cântăreț vienez, el l-a pus să cante timp de o oră, sub amenințare, cântece vieneze și cuplete la modă. Deseori Müller se distra amenințând cu ciomăgeala din senin și fără nici un motiv, pe deținuții care lucrau la „secția politică”. De fiecare dată când cei amenințați tresăreau de frică, Müller jubila. Chema la el pe deținuții trimiși la „secția politică”, spre a îndeplini acolo unele sarcini. Le puneă întrebări, iar apoi se ducea să se uite în dosarele lor. Pretindea că răspunsurile date erau în contradicție cu ceea ce exista la dosar, și atunci îi lua la bătaie. Müller era, în același timp, expert în toate problemele privind pe prizonierii de război ruși. El se ocupa de acțiunea K⁸⁸.

— Sturmmannul Schlünder din Linz îl ajuta pe Müller în aceste treburi. Ca toți ceilalți SS-iști din secția politică, Müller pretindea deținuților care lucrau în această secție să „organizeze”⁸⁹ pentru el cutare sau cutare lucru. Zilnic, unul sau doi deținuți se ocupau de „afacerile personale” ale lui Müller. Nu voi semnală decât un caz în care am fost amestecat. Îmi căzuse o coroană de aur. În

⁸⁸ Vezi capitolul consacrat evadării deportaților sovietici din blocul 20.

⁸⁹ În argoul internațional al lagărelor – să fure.

timp ce vorbeam un SS-ist a observat acest lucru. M-a întrebat (de față mai erau cinci sau șase SS-iști) dacă am dat dintele de aur în schimbul pâinii. Se întâmpla deseori ca deținuții să schimbe un dinte, pe care și-l smulgeau, pentru pâine. „Nu, mi-a căzut”... și am scos coroana din buzunar. În următoarele două ore, patru SS-iști din secția politică au venit la mine: „Dă-ne nouă dintele, o să ai pâine”. Ultimii trei au fost dezamăgiți, căci dădusem dintele Unterscharführerului Grams, care îmi făgăduise o bucată de pâine. După aceea, Grams îmi ceru să-i procur o verighetă de aur în schimbul pâinii, căci spunea el își pierduse verigheta. Pentru deținuții găsiți că făceau comerț fraudulos cu aur, era prevăzută pedeapsa cu moartea „indirectă”. Fie că erau omorâți în bătaie și se trecea în dosarul lor „insuficiență cardiacă”, fie, mai simplu, erau spânzurați și... „sinucidere”.

— Deținuții care se aflau în lagăr și pentru care sosise o cerere (de pildă o scrisoare a rudelor întrebând pentru ce nu scriau, o cerere de a fi reprezentați prin procură care trebuia semnată etc.) trebuiau să se prezinte la interogatoriu. Această convocare la interogatoriu a secției politice i-a dus pe numeroși deținuți la sinucidere în noaptea premergătoare interogatoriului. Convocarea era făcută seara, după apel. Numeroase sinucideri care s-au produs noaptea, prin electrocutare (deținuții atingeau firele

îngrăditurii electrificate), trebuie atribuite convocării la interogatoriul secției politice.

— Șeful de birou, Oberscharführerul Fassl sau delegatul său Unterscharführerul Klesner, sau Unterscharführerul Hans Prellberg procedau la interogatoriu. În unele cazuri speciale, Obersturmführerul Schulz proceda la interogatoriu sau numai asista la el și participa la bătaie. În 50% din cazuri, cel puțin, interogatoriul consta doar din lovituri. Când urletele de durere ale deținuților răsunau în încăperi, toți membrii SS își întrerupeau munca și alergau într-acolo spre a participa la acțiune sau pur și simplu ca să asiste la ea. Între altele, trebuie spus că ciomăgeala noilor sosiți era de fiecare dată un fel de petrecere populară la care asistau membrii SS care nu lucrau în secția politică. Acești SS-iști veneau aici spre a participa la acțiune sau a fi simpli spectatori, îndată ce vedeau sosind un transport.

— Mi-amintesc de prezența, la unele din aceste „ședințe”, a Obersturmführerului Eisenhofer, șeful administrației bunurilor deținuților și a Unterscharführerului Weigl de la bucătăria SS-iștilor. Asista de asemenea Unterscharführerul Floszka, administratorul magaziei de alimente. Acesta din urmă îi bătea zilnic pe deținuții aflați sub ordinele lui.

Georg Bachmayer SS Hauptsturmführer, conducea „lagărul de deținuți, pentru motive de securitate”. SS-iștii de care răspundea erau în contact direct cu ei... în timp ce, de pildă, „garnizoana” nu avea dreptul să pătrundă în lagăr⁹⁰.

Bachmayer era un sadic. Specialitatea lui consta în asmuțirea a doi dogi asupra deținuților până când aceștia erau sfâșiați în bucăți. În limbajul lagărului, se spunea: „Deținutul X a murit în urma unui «sărut al câinelui»”. Dintre miile de cazuri deosebite în care Bachmayer s-a ilustrat voi cita doar două:

— Într-o zi, apelul de seară al blocului 20 se dovedi inexact. Lipsea un deținut. În blocul 20 erau repartizați nenorociții condamnați în baza acțiunii „Kugel”, deținuți pentru motive de securitate, care trebuiau să moară de foame. Când s-a observat absența deținutului, toți ceilalți deportați din întregul lagăr au trebuit să rămână

⁹⁰ Personajele principale ale acestei secții sunt: Untersturmführerul Streitwieser, Obersturmführer-ul Afuhlich, Hauptscharführer-ul Heider, Unterscharführer-ul Kirsch, Unterscharführer-ul Malischütz, Unterscharführer-ul Kofler, Unterscharführerul Riedler, Oberscharführerul Trum. Mai trebuie adăugat (în Michel de Bouard „Mauthausen”) un șef al poștei și doisprezece cenzori, toți subofițeri; 79 șefi de blocuri sau de comandouri de muncă, toți subofițeri, aflați sub controlul direct al Rapportführerului; patru subofițeri având sarcini în buncăr, dintre care sinistrul Unterscharführer Josef Niedermayer. Secția avea în sfârșit la dispoziția sa mai multe zeci de câini dresați pentru vânătoarea de oameni.

aliniați pe locurile lor. În același timp s-a întreprins o acțiune de căutare, care în cele din urmă reuși. Dispărutul a fost găsit într-un bloc al deținuților obișnuiți unde se ascunsese, crezând că astfel va scăpa de moartea prin înfometare. Când a aflat, Bachmayer se găsea întâmplător aproape de mine. A început să tropăie de bucurie și s-a îndreptat într-acolo spunând: „Îl voi omorî eu însumi”. Ceea ce a și făcut.

— În al doilea caz e vorba de un deținut german, un oarecare Bruno Jakobs, originar din Berlin. Jakobs era folosit la cantina Unterführerilor. Femeile telegrafiste (Biltzmädel) mâncau tot la această cantină. Una dintre ele se adresase de mai multe ori deținuților în afara orelor de masă și-i ceruse apă caldă și alte lucruri. Astfel, se născuse o anumită apropiere între aceste două persoane, dar fără nici un fel de „senzualitate”. Într-o zi am făcut o aluzie lui Jakobs cu privire la aceste legături cu telegrafista. Jakobs răspunse că această tânără fată nu-l făcea să simtă, ca toți ceilalți, că slugărea, că era deținut. Într-o zi, Jakobs i-a spus tinerei fete că va veghea asupra ei și va face tot ce-i va sta în putință spre a o scoate din lagăr fără necazuri în caz de prăbușire sau de haos. Din motive care nu sunt ușor de înțeles, tânăra fată repetă aceste cuvinte altei fete și chestiunea ajunsese la urechile tuturor. Jakobs a fost scos imediat de la cantină și bătut crunt. Abia i se

mai vedeau ochii; abia l-am recunoscut când l-am văzut în fața carcerii.

— Jakobs a stat două zile și două nopți în carceră, fără hrană. Alți deținuți îi aduseră de mâncare noaptea, primejduindu-și viața. Zilele acelea precedau o duminică.

— În duminica aceea, am văzut întâmplător cum Bachmayer, însoțit de Hauptscharführerul Heider, se apropie de Jakobs. A înșfăcat o cazma de vreo 30 de centimetri lungime și l-a lovit în față pe Jakobs de zece, cincisprezece ori. Apoi, Bachmayer l-a legat fedeleș. L-a legat de mâini și de picioare, și l-a spânzurat într-o cameră. A pus să se tragă perdelele de camuflaj ale încăperii și a închis-o. Bachmayer a fost ajutat de Lagerälteste Schops, deținut german, chipurile, pentru motive de securitate. Hauptscharführerul era de față și privea cu interes, asemeni unui curios care asistă la tăierea unei vite. Luni, pe la ora 7 dimineața, Jakobs se mai afla încă în carceră. Bachmayer ordonă unui SS Unterscharführer să ia haina lui Jakobs, ceea ce acesta făcu. Apoi îl omorî.

— La ora 9,30, cadavrul lui Jakobs se și afla la crematoriu. Ceva mai târziu, secția politică primi certificatul de deces potrivit căruia Jakobs își luase viața spânzurându-se. Certificatul de deces era însoțit de fotografii și de un raport.

— Fotografiile îl arătau pe Jakobs spânzurat de țevăria instalației de baie a deținuților. În

apropiere se aflau un taburet răsturnat. În raport, un Unterscharführer menționa că l-a găsit pe Jakobs spânzurat astfel. Bachmayer mai adăuga că mobilul sinuciderii era probabil teama unei pedepse de lagăr. Ca întotdeauna în asemenea cazuri, s-a deschis o anchetă iar dosarele au fost trimise tribunalului SS și poliției din Viena. După câțva timp tribunalul a trimis o ordonanță de neurmărire, nu se dădea curs anchetei, deoarece sinuciderea fusese stabilită în mod cert. Pentru o mai bună înțelegere, trebuie spus că baia deținuților era întotdeauna supravegheată. Deținuții, controlorii băilor și cei care le curățau, trebuiau să fie permanent acolo, în afară de cazul că erau alungați. Un deținut care e închis în carceră, nu e trimis la baia deținuților și chiar dacă este dus, nu este lăsat singur.

Profesorul Henri Desoille, deportat francez, a examinat în Revierul din Mauthausen, o victimă care suferise o tortură specială: estrapada.

— La Revier venea, strecurându-se, cât mai discret posibil, câte un biet nenorocit a cărui stare permitea cu ușurință un diagnostic⁹¹.

— Cu o mișcare a capului, el își arăta mâinile căzute în jos, pe care nu le putea ridica. Se vedea la încheieturile mâinilor, sub forma unor dâre, urmele frânghiei folosite spre a-l spânzura și

⁹¹ Manuscris inedit al doctorului Henri Desoille, profesor la Facultatea de medicină din Paris, președintele F.N.D.I.R.P. (august 1973)

adesea o tumefiere violetă a feței atesta că, în afară de asta, fusese bătut. Paralizia ceda încet, în câteva săptămâni.

— Interesant din punct de vedere neurologic este faptul că nu era vorba de o paralizie a mâinii prin comprimarea nervilor strânși cu frânghia la nivelul încheieturii mâinii, ci de o paralizie a membrilor superioare, cu predominanță distală datorată elongației. Într-adevăr, mușchii extensori din loja posterioară avanbrațului se află deasupra locului unde se exercită presiunea; mușchii brațului și ai umărului erau de asemenea atinși, deși într-un grad mai mic; exista o durere la apăsarea punctului lui Erb de-a lungul sternocleidomastoidianului. Nu pot da date mai precise, căci circumstanțele nu permiteau un examen neurologic amănunțit. Ca și prietenul meu, doctorul Müller, un distins neurolog din Cluj, care a examinat aceiași bolnavi ca și mine, n-am putut cerceta tulburările sensibilității, căci bineînțeles, n-aveam nici ciocan de reflexe, nici oscilometrele lui Pachon și cu atât mai puțin un tabel de cronaxie. Cât privește faptul de a lua note scrise, asta ar fi pricinuit, în cazul când s-ar fi aflat, punerea în imposibilitate absolută de a mai putea relata întâmplarea, în afară doar de mijlocul, cu totul aleatoriu, al meselor de spiritism. Mecanismul elongației era de altfel ușor de înțeles.

Estrapada clasică consta în a lega mâinile și uneori picioarele pacientului la spate, cu o frânghie, și a-l lăsa să cadă cu brutalitate din vârful unei spânzurători până aproape de pământ, astfel încât să producă o oprire bruscă, care le disloca. O gravură a lui Callot⁹² înfățișează acest procedeu.

— La Mauthausen, tehnica era puțin deosebită. Victima era așezată în picioare pe un scaun fără spetează, cu mâinile la spate. Se legau încheieturile mâinii cu o frânghie agățată de tavan, apoi se înlătura scaunul și omul rămânea astfel suspendat, dar fără cădere brutală. Am spus că la început mâinile erau aduse la spate la înălțimea mijlocului. Sub greutatea omului, corpul, încetul cu încetul, cobora datorită unei mișcări forțate a articulației scapulo-humerale, punctul de legare a mâinilor rămânând fix. Se știe că, în mod normal, mișcarea de extensie a brațului (denumită de proiectare înapoi) este foarte limitată; ea atinge abia 30-35°, în timp ce aceea a flexiunii (sau a proiecției înainte) atinge 110 până la 120°, brațul putând în realitate atinge sau depăși verticala datorită unei deplasări complementare a omoplatului.

— În timpul torturii, brațul făcea spre spate o mișcare de amplitudine, absolut anormală, care se

⁹² Jacques Callot, gravor și pictor francez (1592-1625), un mare maestru al acvafortei, a avut o influență considerabilă asupra gravurii secolului al XVII-lea - *Nota trad.*

termina prin a-l aduce la verticală, mâinile aflându-se la sfârșitul acțiunii întotdeauna la același punct din spațiu, dar mult deasupra capului, umărul cobora de sus în jos, corpul se înclina sub influența propriei sale greutate, picioarele erau aproape de sol. Această coborâre lentă, datorată unei dislocări a umărului și însoțită de o elongație a nervilor, dura mai multe minute. Omul rămânea suspendat astfel, în general, o jumătate de oră, uneori o oră.

— Mecanismul pe care l-am descris ne face să înțelegem de ce în lagăr se spunea că cele mai mari suferințe erau în prima parte a suspendării și că era preferabil să te agiți pentru a înlesni dislocarea. Biete sfaturi pe care le șopteau niște ființe nenorocite, aduse de regimul impus de naziști la starea de animale.

Bachmayer a fost descris așa cum a fost între anii 1942-1945, dar nu s-a spus nimic despre Bachmayer din anii '40-'41⁹³.

Firește, crudul Bachmayer a fost întotdeauna răspunzător pentru mii de crime. Totuși, în 1940-1941, el nu avea încă asupra SS-iștilor ascendentul și autoritatea pe care a reușit să și le impună pe măsură ce domnia lui se prelungea.

— În 1940-1941, majoritatea deportaților politici o constituiau spaniolii, dușmani periculoși

⁹³ Manuscrisul inedit al lui Mariano Constanțe (anterior citat).

ai celui de-al III-lea Reich, care trebuiau exterminați prin muncă forțată și tortură.

— Bachmayer avea metodele lui de exterminare, studiate, gândite, calculate: mintea lui căuta rafinamentul în tortură. Spaniolii erau cuprinși de groază numai când îi auzeau glasul sau îl vedeau sosind încet la locul de muncă, deoarece știau că prezența lui avea să fie însoțită de moarte... Când privea cu ochii lui albaștri, aspri și nemiloși, te făcea să te gândești la o fiară sălbatică sau la o pasăre de pradă. Avea gesturi încete, ca și cum ar vrea să se gândească mai bine la mijloacele de aplicare a torturilor; nimic nu-i scăpa. Uneori reușeam să înșelăm supravegherea unui „Kommandoführer” rămânând câteva minute inactivi, cu lopata în mână. Bachmayer nu se lăsa niciodată înșelat... Ochii lui de vultur observau totul și nu era rar să vezi sosind un kapo spre a administra o corecție unui deținut; nenorocitul fusese văzut de Bachmayer de la postul lui de observație, situat la două sute de metri distanță. Era neîndurător, nimic nu-l impresiona. Când niște spanioli au fost răniți de vagonete, el a ordonat să fie transportați la infirmeria lagărului spre a fi pansați și apoi să se înapoieze la lucru. Cel care era trimis la „Revier” își relua munca; după câteva ore, avea să fie omorât de către kapo din ordinul lui Bachmayer... Seara, când eram aliniați pe locul de

apel spre a fi numărați, el apărea pe neașteptate, tiptil, dindărătul unei barăci, supraveghind birurile de deținuți, așteptând ca unul din oameni să se miște sau să-și schimbe poziția, spre a-i impune o pedeapsă care consta din a face exerciții timp de trei sau patru ore...

— Desigur, datorită originii sale (era măcelar în viața civilă) ura și disprețuia într-un mod deosebit pe orice intelectual sau om de cultură. Un deținut care purta ochelari devenea imediat ținta lui. Vai de cel care îi purta la sosirea în lagăr!... De aceea, unii din tovarășii noștri miopi au trebuit să renunțe la ochelari, dacă voiau să aibă o mică șansă de a supraviețui, fie și numai câteva zile.

— Se temeau de el, nu numai deținuții, ci și SS-iștii. Ordinele lui trebuiau executate fără cea mai mică obiecție, altfel aplica sancțiuni severei oricărui SS-ist care-i nesocotea dorințele. Unii SS-iști, care îl considerau parvenit, îl disprețuiau. Informat fără îndoială de acest „dispreț”, el nu scăpa nici o ocazie pentru a-și etala „curajul”, a-și exercita puterea. În 1941, făcea deseori deplasările cu motocicletă. Îl vedeai adesea revenind în lagăr cu motocicletă lansată în plină viteză și făcând derapaje demonice; vizita de asemenea cu motocicletă detașamentele de muncă, escaladând talazurile și sărind peste șanțuri și gropi. Iar când ajungea pe vârful unei

mobile de pământ, oprea motocicletă ca să-și arate; cu mândrie, iscusița lui celorlalți SS-iști. Puțin îi păsa dacă în drumul lui trecea peste trupurile a patru sau șase spanioli...

— Într-o bună zi, pretinsa lui temeritate a primit o pedeapsă binemeritată. În primăvara anului 1941, urca în mare viteză pe șoseaua cea mare care venea din satul Mauthausen, când, la unul din numeroasele viraje, motocicletă a derapat. A fost azvârlit la câțiva metri, pe șosea. S-a ales cu mai multe răni și cu brațul fracturat, pe care l-a purtat în eșarfă câțva timp. Astfel poate fi văzut, într-una din fotografiile făcute de SS-iști, vizitând un grup de spanioli care lucrau la Baukommando în timpul verii aceluiași an.

— Acesta era călăul Bachmayer, care și-a otrăvit nevasta și copiii, înainte de a se sinucide în mai 1945...

— Exista pentru SS-iști o bucătărie specială, la care erau folosiți țigani și deținuți de drept comun de diverse naționalități⁹⁴. Această bucătărie era pentru toți SS-iști, cu excepția comandanților. Toți SS-iștii din statul major al comandamentului, care n-aveau gradul de „Unterführer” și paznicii care nu aparțineau statului major al comandamentului, primeau mâncare de la această bucătărie, de

⁹⁴ Mărturia lui Hans Kanthak (anterior citată).

unde ei trebuiau să se ducă să o ia. Unterführerii statului major al comandamentului care, în lagăr reprezentau „clasa conducătoare”, aveau alt regim. Comandanții mâncau la „căminul Unterführerilor”. Mâncarea era aceeași, se pregătea la aceeași bucătărie. Prepararea și porțiile se deosebeau însă în mod simțitor. De obicei, o dată pe săptămână se servea o tocană de carne cu mazăre sau alte legume. În celelalte zile, se servea carne, cartofi, legume, supă, compot sau budincă cu stafide. Seara, se servea fie supă, fie cafea sau ceai cu unt, cârnați sau brânză. Se servea unt și nu margarină. Porția de unt nu era prea mare, în schimb porția de cârnați și de brânză era apreciabilă și varia de la o optime la un sfert de kilogram. Dimineața, comandanții primeau fie o supă sau cafea îndulcită, ceai, marmeladă și miere, într-o cantitate atât de mare încât n-o mâncau toată. Rațiile zilnice de pâine erau substanțiale. Firește, se gătea separat pentru popota Unterführerilor.

— Ofițerii primeau alcool după masă. Unterführerii primeau „bonuri de cantina” sau alte lucruri speciale ca daruri de Crăciun. Ei puteau primi alcool. Livrările de alcool nu erau nici permanente, nici regulate. Același lucru se întâmpla cu tutunul. La popota comandanților existau provizii de alcool și de țigări. Obersturmführerul Schulz, șeful secției politice, îl

punea pe deținutul Bagadur, criminal de profesie, austriac, folosit la cantina deținuților, să-i facă rost de țigări din stocurile destinate deținuților. El îl amenința că-l scoate din muncă dacă refuză. Unterführerii de la „secția politică” procedau așa în mod frecvent. Trimiteau un deținut la Bagadur după țigări. De obicei, plăteau aceste țigări cu 4 RM suta, dacă țigara costa 4 Pf.

— Deținuții trebuiau să plătească 10 până la 20 Pf. o țigară la cantina lor specială, dar nu puteau obține țigări decât cumpărând și alte articole în același timp, de pildă: pudră de lux, cerneală etc., articole de care ei nu aveau nevoie. Deținuții plăteau cu chitanțe de primă (Prämienscheine). Aceste chitanțe reprezentau salariul lor, care putea ajunge de la 50 Pf. până la 4RM pe săptămână în caz de randament suficient. Ținând seama de modicitatea acestor salarii, deținuții nu puteau cumpăra decât puțin de la cantină, în timp ce SS-iștii ignorau propria lor cantină - și cumpărau ce voiau de la cantina deținuților.

— De la secția politică, un deținut trebuia să se ducă zilnic la bucătăria deținuților ca să ardă, în singura sobă cu cărbuni existentă în lagăr, conținutul coșurilor de hârtii din toată secția politică. Acest deținut era păzit de un SS Unterscharführer al secției politice, care era de serviciu. Astfel, într-o zi, sub paza

Unterscharführerului Leeb, am dus coșurile pline cu hârtii în bucătăria deținuților. Am ars acolo conținutul acestor coșuri. Leeb mi-a ordonat să rămân într-o încăpere de lângă bucătărie atâta timp cât el discută cu șeful bucătar, un Oberscharführer. Leeb a primit un sac de cinci până la șapte kilograme de zahăr, sac pe care l-am pus într-un coș de hârtii.

— Însoțit de Leeb, am fost obligat să trec pe la serviciul de control înainte de a mă duce la secția politică. A trebuit să duc sacul chiar în afara lagărului, de unde în sfârșit l-a luat Leeb. Dacă vreunui Unterscharführer i-ar fi trecut prin cap să controleze coșul de hârtii, ar fi trebuit să spun că am furat zahărul, pentru mine, de la bucătăria deținuților. Aș fi primit atunci probabil douăzeci și cinci de lovituri de baston și poate chiar unele pedepse suplimentare. Dacă aș fi spus adevărul, acesta ar fi însemnat pentru mine moartea, deoarece îndrăznisem să acuz „pe nedrept” un SS-ist.

— Realitatea este că lagărul de concentrare de la Mauthausen era organizat ca un „stat criminal”. Toți SS-iștii, aproape fără excepție, erau criminali și, printre deținuți, se aflau criminali de profesie în adevăratul sens al cuvântului.

— Depozitul de îmbrăcăminte era cheia problemei. De la acest depozit proveneau toate efectele pe care SS-iștii le scoteau din lagăr și în

schimbul cărora obțineau lucrurile cele mai fine. În principiu, orice nou sosit era dezbrăcat. În încăperea de baie era o ladă sau un coș. Noii sosiți trebuiau să-și arunce aici, fără să le marcheze cu un semn distinctiv, ceasul, bijuteriile, banii etc. Așa se proceda cel puțin cu toți evreii. Valizele cu îmbrăcăminte și alimente, care aveau mare valoare – îndeosebi cele ale evreilor unguri – nu erau deschise, ci trecute așa cum se aflau, în mod fraudulos, în afara lagărului. Hainele erau puse grămadă și oricine avea acces în această încăpere lua ce dorea. Dar nu se proceda la fel cu germanii, nici la sosirea anumitor transporturi. În ce-i privește pe aceștia din urmă, hainele erau puse într-un coș de hârtii după ce fuseseră înregistrate într-un tabel. Cu toate astea, hainele de preț dispăreau, numeroși deținuți fiind despuiați de tot ce aveau pe ei. Ca un caz deosebit, să-mi fie îngăduit să menționez un exemplu. Mi s-au luat, la sosire, cele mai bune haine: trusa de voiaj, două pijamale, trei cămăși. Am revăzut trusa mea de voiaj în mâinile Untersturmführerului Streitwieser și una din pijamalele mele servea drept costum de plajă uneia dintre prostituate.

— Responsabili în primul rând pentru această stare de lucruri erau șeful depozitului de îmbrăcăminte, SS Obersturmführerul Eisenhofer și Unterführerii aflați sub ordinele lui. Dar, printre deținuți, un kapo cu numele de Ballisch, criminal

de profesie, austriac, era și el răspunzător. De la înființarea lagărului, s-au furat obiecte valorând nu mii, ci milioane de mărci. Spre ilustrare dau două exemple. Printre noii sosiți era președintele unui stat baltic. Toți dinții lui din față erau de aur sau aveau coroane de aur. Numai pentru acest fapt a fost lovit peste gură, dinții i-au căzut sau i-a scuiat. Totuși această împrejurare i-a salvat viața deoarece, din acel moment, nu mai merita osteneala de a-l bate, cum se întâmpla deseori imediat după sosire. Se numea Simons și a fost transferat, mai târziu, în lagărul de concentrare de la Buchenwald.

— Celălalt exemplu. Direct la secția politică a sosit un transport de unguri. „Invidia” era așa de mare când soseau, convoaiele din Ungaria, încât Unterführerii din această secție nu mai aveau liniște. S-a ordonat imediat jefuirea, în văzul tuturor, a bagajelor, fără a se mai „organiza” ca înainte. S-a procedat simplu. Deținuții au fost trimiși în baraca secției politice, unde au trebuit să depună bagajele, apoi au fost chemați, pe rând, în încăperile secției, spre a da informații în legătură cu persoana lor. Dată fiind agitația generală care domnea acolo, ei n-au fost bătuți. După ce li s-au luat informațiile, deținuții au fost obligați să se alinieze în rânduri, în curte, în fața barăcii unde au trebuit să aștepte până la terminarea formalităților de înmatriculare. Pe urmă au fost

duși cu toții în lagăr, iar bagajele lor au rămas în baracă. SS-iștii au însărcinat pe alți deținuți, dintre cei vechi, să ducă bagajele în încăperile de serviciu. Acolo, în prezența deținuților care le transportaseră, bagajele au fost deschise și prădate fără rușine. S-au furat sticle de coniac (trei sticle), țigări, țigarete, jambonuri, cârnați, brânză, zahăr și mai ales haine foarte frumoase. Deținuții de la secția politică au primit o mică parte din această pradă: carne, cârnați etc. Coniacul și hainele au rămas, firește, în mâinile SS-iștilor. Mai târziu, Unterführerii de la secția politică au făcut bilanțul jafului și s-au amuzat pe seama camarazilor lor de la depozitul de îmbrăcăminte. Regretau că uitaseră să ia ceasurile și portofelele.

— Moneda lagărului era țigara. Tot așa era șlibovița pentru lucrurile de valoare. Șlibovița era un fel de alcool care valora 300 până la 500 țigări litrul. Câteodată se putea obține cu bani. Se plătea uneori cu 1000 RM litrul. Majoritatea obiectelor luate noilor sosiți treceau din mâinile SS-iștilor în cele ale populației din afara lagărului. Existau două căi de trecere:

— Prima cale, cea directă, dacă se poate spune așa, era următoarea: un SS-ist de la magazia de îmbrăcăminte, care își însușise diverse lucruri cu prilejul sosirii transporturilor, le

transmitea direct unui SS-ist de la bucătărie, pentru a obține unt, zahăr sau cârnați.

— A doua cale, mai obișnuită, era următoarea: deținuții de la magazia de îmbrăcăminte păstrau obiectele furate. Alți deținuți îi abordau spunându-le: Am nevoie de un ceas-brățară, sau de săpun, de un mantou de damă, de un costum etc. Dacă se înțelegeau asupra prețului, cel interesat primea ce dorea. Obiectele treceau apoi în alte mâini. Un deținut care lucra în comandoul de muncă al secției politice, primea ordin de la un SS-ist să-i procure un ceas de argint sau de aur. SS-istul primea ce dorea. Dorințele îi erau repede satisfăcute. El schimba obiectul pe alimente: slănină, unt, ouă sau alcool.

— A treia cale de scoatere a mărfurilor era următoarea: obiectele ajungeau în mâinile unor kapo ale căror comandouri lucrau în afara lagărului și care, datorită acestui fapt, erau în contact direct cu populația civilă. Evident că nu se putea face nici un schimb, fără asentimentul SS Kommandoführerului însărcinat cu paza.

— Printre cei doisprezece deținuți folosiți la secția politică, existau zilnic, sau mai exact la orice oră, trei deținuți care, în timpul orelor de lucru „organizau” ceva pentru SS-iști. Nu-i deloc exagerat să spunem că, în toate zilele, SS-iștii dădeau zece până la douăzeci de ordine

deținuților pentru ca aceștia să „organizeze” ceva și aceasta numai la secția politică.

— Situația era asemănătoare la bucătăria SS-iștilor, la bucătăria deținuților, la cantină, la spălător, la magazia de îmbrăcăminte, la serviciul poștal care distribuia pachetele. În toate aceste servicii, kapo erau criminali de profesie. Așadar, deținuți de un anumit rang. Același lucru se întâmpla cu toți „Blockälteste” (șefi de bloc). Aceștia îi abordau rareori pe noii veniți înainte ca ei să fi fost jefuiți. Sarcina șefilor de bloc era alta. Ei trebuiau să decimeze efectivul blocului pe care-l conduceau.

— Până în 1942, în fiecare noapte și în fiecare bloc mureau deținuți. Aceștia se spânzurau sau atingeau gardul electrificat. Mureau electrocuțați; dar în cea mai mare parte a cazurilor, deținuții erau bătuți, spânzurați, azvârliți sau fugăriți spre gardul electrificat. Cel care avea dinți de aur sau exercitase o funcție înaltă în viața civilă, dacă fusese, de exemplu, magistrat, era iremediabil pierdut.

— În lagărul bolnavilor, existau mai puțini criminali de profesie germani. Existau îndeosebi polonezi. Șeful blocului, infirmierul, cel însărcinat cu scriptele, personalul de la bucătărie și ceilalți erau aproape toți polonezi. Doar „Lagerälteste” al lagărului de bolnavi era un neamț, ori mai adesea austriac, firește criminal de profesie.

— Deodată, acest om „a căzut”. Se numea Schmidt. Cu ocazia unei percheziții, efectuată printre lucrurile lui personale, s-au descoperit douăzeci de mii de țigări, zece kilograme de margarină, zahăr. Alimentele fuseseră furate din stocurile pentru bolnavi. Schmidt făcuse schimburi spre a obține țigări. Cum acest Lagerälteste știa multe, adică procurase ani de zile alimente furate SS-iștilor, trebuia să dispară. Nu s-a recurs la „sinuciderea prin spânzurare”, ci Schmidt a fost omorât „pe când evada”. E suficient să spun că acest deținut se îngrășase într-atât încât în orice caz nu mai putea „să alerge”.

— Deținuții care ocupau un anumit rang în ierarhia lagărului nu mâncau hrana din lagăr. Deseori nici nu știau din ce consta prânzul celorlalți deținuți. Nici nu se duceau să-și ia mâncarea de prânz. Își pregăteau singuri masa. Frigeau carne, care fusese furată din bucătăria deținuților sau din bucătăria SS-iștilor. Rar foloseau margarina, cel mai adesea untul. De foarte multe ori mâncau friptură de căprioară, de pui, de gâscă sau de iepure cu legume furate din conserve sau din livrările de legume proaspete. La desert, mâncau fructe. Erau primii care mâncau fragii din pădure și fragii din grădină, ca și primele salate etc. La micul dejun mâncau ouă și slănină, seara pâine albă, chifle cu cârnați. Beau ceai și vin. Trebuie remarcat aici că nu numai lucrurile

furate noilor sosiți formau obiectul speculei, ci și lucrurile care aparținuseră deținuților morți precum și cele din pachetele venite pe numele acestora.

— Deținuții care ocupau un anumit rang în lagăr aveau patima jocului de cărți. Jucau toate jocurile de noroc care se pot imagina; mizele variau. Unii deținuți pierdeau câteodată 8 până la 10000 RM. Trebuie menționat, încă o dată, că era interzis de a poseda bani.

— Într-o zi, s-a aflat că la cantina deținuților se puteau obține țigări cu bani peșin. Vestea s-a răspândit din gură în gură. În câteva ore s-au cumpărat țigări în valoare de 41000 RM. Schutzhaftlagerführerul a confiscat suma și nimeni n-a aflat ce-a făcut cu ea.

— Într-un alt caz deosebit, secția dentară a „sărit în aer”. Deținuții de la secția dentară, care nu lucrau duminică, se duseseră în lagăr, la locul de muncă, pentru a-și face mâncare. Ei nu-și pregăteau mâncarea, ca celelalte comandouri de muncă, la foc de lemne, ci aveau mai multe reșouri electrice și chiar o plită electrică. Pentru motive care nu se cunosc, SS Stabscheführerul Struller a venit duminică dimineața la secția dentară spre a face un control. A găsit o friptură de vițel pe plita de gătit și trei feluri de budinci ca desert. În plus acolo erau cincizeci de cămăși de mătase, pijamale etc. precum și bancnote străine,

monede străine, dolari americani, un lingou de aur cântărind mai mult de un kilogram. Cadavrele tuturor deținuților erau controlate la crematoriu spre a se găsi dinți de aur. Aurul era, chipurile, „recepționat” oficial. Dar nu se făcea nici un control în această privință, astfel că, de fapt, o mare parte din acest aur trecea în alte mâini. Într-o lună „se recepționau” cam două kilograme de aur.

— Toți deținuții care aveau un anumit rang în lagăr se îmbrăcau luxos. Din acest punct de vedere, exista o situație absolut caracteristică. Haina alb-albastră, vărgată, nu era folosită decât în lagărele exterioare sau de către noii sosiți aflați în carantină. Toți ceilalți deținuți purtau haine civile care aparținuseră decedaților. Aveau de asemenea ciorapi, cămăși, pantofi etc. Doar numărul matricol, scris cu vopsea pe o bucată de pânză albă, era cusut pe haină. Abia în ultimul timp s-a tăiat o bucată de stofă din hainele civile, fie din veston, fie din pantaloni. În această „fereastră” s-a fixat o altă bucată de stofă de culoare albastră și albă. Aceasta s-a făcut deoarece mai mulți deținuți încercaseră să fugă înlăturându-și numerele matricole de pe hainele civile, așa încât nu mai puteau fi deosebiți de civili. Cămășile și costumele erau ajustate pe măsură. Deținuții de la secția politică trebuiau să poarte un costum civil, pantofi, cămașă curată. Nu

li se dădea nimic. Deci, trebuiau să le fure. Deseori am fost admonestat de SS-iști pentru că pantalonii nu erau călcați, pentru că nu aveau dungă. De asemenea, aveai voie să porți încălțăminte cu talpă de lemn. Într-o zi am căpătat o pereche de pantofi de lac.

— Fiecare SS-ist din statul major al comandaturii se lăsa servit de către deținuți. Deținuții lucrau încălțăminte pentru soțiile și copiii SS-iștilor, reparau ceasuri, confecționau costume și îmbrăcăminte de damă.

— Spre a încheia, să-mi fie îngăduit să abordez un capitol monstruos: acela al ultimelor zile dinaintea înfrângerii. Crucea Roșie din Geneva pregătise un mare număr de daruri – cam vreo zece mii de pachete – și le expediase lagărului din Mauthausen, lagărului din Buchenwald și poate și altor lagăre. Pentru motive pe care nu le cunosc, toate aceste pachete au fost transportate direct cu camioanele Crucii Roșii la Mauthausen. Ele erau destinate deținuților făcând parte din națiunile care aderaseră la Crucea Roșie Internațională, adică, de fapt, tuturor deținuților, afară de germani și de ruși. Aceste pachete conțineau alimente și dulciuri, cacao, ciocolată, lapte praf, ceai indian, cafea, biscuiți, zahăr cubic, smochine, conserve de carne, țigări, vin, paste făinoase și chiar azimă și alte obiecte de cult. Toate astea valorau mai multe milioane.

— Trebuie spus că cel puțin trei cincimi din pachete au fost deturnate și conținutul lor consumat sau distrus înainte de a ajunge la destinatari. În primul rând, deținuții însărcinați cu descărcarea pachetelor, au furat ce-au putut. Mai întâi, pachete întregi au fost rupte, sustrăgându-se tot ce era mai de preț. Îndeosebi ciocolată și vin. Restul a fost împrăștiat și călcat în picioare de alți deținuți care dăduseră năvală. Mii de pachete au sosit pe o ploaie torențială. Ele au fost depozitate, în aer liber, astfel că toate ambalajele de carton s-au înmuiat și conținutul lor s-a degradat. Unii au pătruns noaptea în pivnițe și au furat ce au putut.

— Duzini de SS-iști, începând cu Hauptsturmführerul Bachmayer, au criticat aspru faptul că deținuții și-au însușit conținutul pachetelor, dar, pe de altă parte, au procedat în așa fel încât să nu rămână în pagubă. Astfel, Trum a cerut să i se dea o sută de tablete de ciocolată a câte un sfert de kilogram.

— În afară de SS-iști, de toate aceste furturi au profitat și deținuții care aveau un anumit rang, chiar și cei care aveau un rang mijlociu. Până și rușii, care alcătuiau proletariatul din rândurile deținuților, care adunau cojile de cartofi din lăzile de gunoi și le mâncau, până și ei au putut de astă dată să ia câte ceva din ceea ce se împrăștiase prin curtea lagărului. Singurii deținuți cărora le

erau într-adevăr destinate aceste daruri, de exemplu deținuții francezi pentru motive de securitate, n-au primit aproape nimic. Nu li s-a dat decât ceva din ceea ce căzuse pe jos și, cum ei n-aveau altă soluție, au pus bruma de alimente în bonete sau în haine.

— Considerat de către SS-iștii secției politice ca total inapt să „organizez” – de altfel nu mă deranja că eram considerat imbecil – am primit puține ordine din partea SS-iștilor în acest sens... Înțeleg prin „puține ordine”, treizeci până la cincizeci pe lună.

— SS Rottenführerul Schlünder care, în viața civilă era negustor la Linz, mi-a cerut de pildă, un ceas-brățară pentru fiică-sa, făgăduindu-mi în schimb un litru de șliboviță. A fost foarte nemulțumit că târgul nu s-a făcut, mi-a dat să înțeleg că îndrăznisem să-i pun la îndoială credința. Într-un alt caz, a trebuit să procur de la bucătăria deținuților o tartă pentru Obersturmführerul Schulz, tartă care fusese coaptă de un kapo. În calitate de șef al secției politice, Schulz promisese acestui kapo, criminal de profesie, punerea lui în libertate, urmând apoi să fie angajat în Wehrmacht. El pregătise tarta, pentru o sărbătorire la care invitase o femeie. Această sărbătorire trebuia să aibă loc undeva în afara lagărului. Schulz mi-a ordonat să spun acelui kapo că am aflat, întrucât lucram la secția politică,

despre apropiata lui eliberare. Acest kapo, pe nume Türk, copsese într-adevăr tarta și o ambalase într-o cutie de lemn. Voiam să evit de a trece prin controlul „Jourhauss”-ului deoarece exista un „pericol de moarte”. Am decis să las cutia acolo și l-am informat pe Obersturmführerul Schulz că afacerea era încheiată, dar că Türk nu voia să-mi dea tarta, temându-se ca nu cumva s-o „organizez” pentru mine. De aceea trebuie trimis un SS-ist să ia tarta. Așa s-a și făcut. Unterscharführerul Hans Prellberg și un deținut numit Uschler au fost însărcinați să se ducă s-o ia de la bucătărie. Pentru a camufla toată această poveste, ei au luat coșurile în care se aruncau hârtiile și s-au dus să le ardă conținutul la bucătărie, ceea ce nu se făcea niciodată duminica. Kapo de la bucătărie a dat tarta ambalată SS-istului Prellberg. Acesta a înmânat-o deținutului Uschler. Treaba a mers prost căci, în momentul când cei doi oameni au ieșit în curte, Hauptscharführerul Burke, care conducea bucătăria, a observat că deținutul luase ceva. Burke a venit în grabă și l-a chestionat pe Unterscharführerul Prellberg. Acesta i-a răspuns că el primise ordin de la Obersturmführerul Schulz să-i încredințeze cutia lui Uschler. Prellberg a adăugat că el nu știa nimic. Atunci Burke s-a dus acasă la Obersturmführerul Schulz. Au discutat cam un ceas. După aceea, Schulz a venit la sediul

secției politice, a luat de acolo o pușcă de vânătoare și s-a întors la locuința lui. Puțin mai târziu, Hauptscharführerul Burke a ieșit cu pușca. Burke spusese că s-ar duce cu plăcere la vânătoare împreună cu Bachmayer și Trum, dar că n-avea armă. Bachmayer închiriasse un teren de vânătoare în vecinătatea Mauthausenului și trăgea în tot ce vedea, potârniche tinere, cerbi, cucuvele etc. pe care deținuții le împăiau.

— Se știa a cui este pușca de vânătoare. Cu prilejul acțiunii de cercetare întreprinsă pentru a-i găsi pe deținuții din acțiunea „Kugel”, care fugiseră din blocul 20, un membru al „tineretului hitlerist” fusese omorât. Puțin după aceea, un commando de SS-iști ai secției politice a sosit la fața locului și a confiscat arma, care, pare-se, aparținea unui tânăr. Mai mult, cu prilejul unei partide de vânătoare care a avut loc la începutul anului 1944, un copil de zece ani, pus să ducă geanta de vânătoare, fusese ucis de SS Unterscharführerul Hans Schartinger. Această afacere a fost mușamalizată cu deosebită grijă.

XIV. Plecarea spre Gross-Raming

La sfârșitul lunii februarie sau poate începutul lunii martie 1944, din convoiul de cinci sute de

deținuți în haine vărgate sosiți la Mauthausen, venind de la Buchenwald, trei sute cincizeci erau bolnavi (după trei zile și trei nopți petrecute în vagoane frigorifice la minus 10°-15°) și au fost duși la Revier⁹⁵.

Iată-mă cu mai mulți tovarăși, Léon Rouvrais, Jules Péreux, de Maupou, Perrin și alții, într-un bloc al faimosului lagăr rusesc. Trei într-un pat, cei mai puțin obosiți la etajele superioare. Acesta era cazul lui Léon Rouvrais din Montabard, regiunea Orne.

Într-o dimineață când părea că domnește o animație neobișnuită în bloc, aud „urlând” (nu exagerez): „Rouvrais, Rouvrais!” Acesta era în patul de deasupra mea și i-am spus: te cheamă. Nici un răspuns (el era breton). Trec câteva minute și din nou același strigăt: „Rouvrais!” Insist: „E ceva serios, du-te”. El bombăne zicându-mi că nu se mișcă (fusesse întotdeauna prudent: nici în frunte, nici în coadă) și că, oricum, nu i se cunoaște decât matricola.

Urletele se repetară de mai multe ori: „Rouvrais, Rouvrais!” Îi atrag din nou atenția. Se enervează și, exasperat, mai că nu m-a înjurat. Asta nu mă convinge și, după ce apelez la vecinii francezi din dreapta și din stânga, care nu se sinchiesc, sar din patul meu și mă duc la un

⁹⁵ Manuscrisul lui Maurice Lambert (25 decembrie 1967). Archives Amicale de Mauthausen.

alsacian și-l întreb ce au acești kapo de se înverșunează împotriva lui Rouvrais la fiecare cinci minute.

Și atunci totul se lămurește! Ori de câte ori se auzea vreun zgomot în baraca unde eram șase sute de oameni, se producea aceeași litanie „Ruhe! Ruhe!” (pronunțat Rouais, rouais), ortografia nu e poate exactă (nu sunt dotat pentru limbi și mai puțin încă pentru germană), dar traducerea este exactă: Silence! Silence! În franceză. Și cu cât ei „răcneau” mai des: Silence cu atât eu insistam, încercând să-l conving pe prietenul meu Rouvrais, să răspundă „prezent”.

Îl revăd mereu pe Polak cel înalt, șeful blocului, cu mutra lui bună de pus în ștreang, trecând peste morți și peste cei care agonizau, delirau; ca vameșul din Fumoy, de pildă, care sta pe salteaua mea de paie și care, două zile la rând, a delirat chemându-și soția și fiica (Maria, dacă-mi aduc bine aminte⁹⁶). Ei bine, ticălosul ăsta văzând că mai mișcă, i-a tras o lovitură zdravănă de cizmă în cap. Mi-amintesc de asemenea că am fost duși din nou în lagăr. La apelul pe comando unsprezece francezi au fost desemnați spre a

⁹⁶ Manuscrisul” lui Léon Rouvrais (1968). Archives Amicale de Mauthausen.

pleca la Gross-Raming. Printre noi se afla și un tovarăș de treabă. Era optimist. Iată ce a spus:

— „Băieți, cred că mergem într-un comando bun, cred chiar că mergem să lucrăm la o fermă!”
Unii l-au întrebat:

— „Care, unde, ce te face să spui asta?”
Răspuns: „Dar vedeți, gândiți-vă. Ne-au dat saci de hârtie care seamănă cu sacii de dormit, pe care va trebui să-i umplem cu fân sau cu paie”. Reflexele erau limitate pe vremea aceea. Am plecat deci la 16 martie 1944 din Mauthausen spre Gross-Raming, și, pe la ora 11 seara, în toiul unei nopți de iarnă, la 1000 metri altitudine, am descoperit un peisaj apocaliptic. „Ferma” era un imens șantier de construcție a unui baraj pe Enns, afluentul Dunării. Proiectoare, ciocane pneumatice, betoniere. Într-un zgomot asurzitor, deportații se străduiau să ridice șoseaua cu 30 de metri și astfel s-o înlocuiască pe aceea care urma să dispară. (Astăzi barajul e terminat). Cât privește sacii, am avut repede explicația. SS-iștii ne-au dus într-o baracă unde ne așteptau unsprezece biete cadavre de 35 kilograme fiecare. Socoteala era făcută: unsprezece saci, unsprezece cadavre, unsprezece înlocuitori. Cei vii încărcau morții în camionul care ne adusese de la gară. Ei bine! acest tovarăș optimist și de treabă, fratele meu, care ne-a făcut să sperăm într-o viață mai

bună ca prizonieri de război, erai tu, Maurice Lambert.

XV. Camerele de gazare

Așadar, în anii ce vor veni – până la publicarea primei istorii complete și reale a sistemului concentraționar, care urmează a fi scrisă – orice student francez sau străin, dornic de a încerca să studieze deportarea sau să aprofundeze un aspect particular al acestui fenomen, va „cerceta” în mod obligatoriu paginile „acestei cărți”... Nu mi-a venit să-mi cred ochilor citind și recitind pasajele consacrate camerelor de gazare din lagărul principal Mauthausen!

„Aceste afirmații (referitoare la existența camerei de gazare) par de domeniul mitului”.

Cât privește concluzia:

„Am încercat să demonstrăm că n-a existat cameră de gazare la Mauthausen”, m-a făcut să mă îndoiesc (și știu că nu eram singurul) de competența și seriozitatea autorului – totuși blindat cu diplome – care n-a știut să vadă, în incinta însăși a lagărului, dovezile materiale ale acestei realități istorice, să citească în documentele de arhivă, textele totuși doveditoare, să găsească în declarațiile și relatările

supraviețuitorilor sau anchetatorilor, informațiile care, apropiate sau opuse, ar conduce obligatoriu la o concluzie contrară.

„Această carte” este o teză de doctorat. Prima de acest fel. Și tocmai de aceea problema devine gravă. Susținută peremptoriu. Publicată apoi într-o foarte elegantă ediție, *Le système concentrationnaire nazi*⁹⁷ de Olga Wormser-Migot, cu toată audiența ei confidențială, exploda totuși ca o bombă în cercurile foștilor deportați, pentru că deportații știau că mâine acest studiu va servi ca lucrare de referință altor istorici, altor scriitori, și că tovarășii lor, prietenii lor, care au fost asasinați în camerele de gazare de la Mauthausen, nu se mai aflau aici pentru a se apăra. Proteste, comunicate, articole polemice, publicarea „dovezilor”, a studiilor complete⁹⁸ n-au impresionat-o prea mult pe autoare, aceasta așteptând anul 1973 (deci cinci ani) pentru a publica nu o „rectificare” – minimum ce se putea spera –, ci un simplu adaus, un adevărat sofism.

— În urma apariției, în 1968, a acestei teze despre sistemul concentraționar nazist, a apărut o

⁹⁷ Publicațiile Facultății de litere și științe umanistice din Paris, Sorbonne. Seria Recherches, volumul 39, P.U.F., 1968.

⁹⁸ În special „Les chambres à gaz de Mauthausen”. Adevărul istoric restabilit de Pierre-Serge Choumoff, la cererea organizației Amicale de Mauthausen. Studiu magistral, care furnizează principalele argumente și mărturii ale acestui capitol. Publicat la 15 decembrie 1972 de către Amicale, 31, boulevardul Saint-Germain, Paris, 5.

singură contestație, relativă la problema camerelor de gazare.

— Într-adevăr, la pagina 12 a introducerii și de la pagina 541 până la pagina 544, eu afirm că n-a existat nici o singură cameră de gazare în lagărele din Vest (afară de camera de gazare „experimentală” de la Struthof), camerele de gazare, potrivit tezei mele, fiind rezervate exterminării masive în lagărele din Est.

— Această afirmație a provocat dezmințiri categorice din partea supraviețuitorilor de la Ravensbrück și Mauthausen, pentru care existența camerelor de gazare în aceste lagăre nu poate și nu trebuie să fie pusă la îndoială.

„Mă simt deci dator de a aduce acest, fapt la cunoștința cititorilor acestei teze”.

— Acest „adaus” este revelator pentru mentalitatea sau, pur și simplu, pentru atitudinea unor universitari care tratează cu dispreț, mărturiile. Acum câțiva ani, scriam într-o prefață a unei cărți consacrată Ravensbrück-ului:

— ...Mii de martori uitați. O singură mărturie constituie o posibilitate de cunoaștere mult mai profundă a sistemului concentraționar decât o teză de o mie de pagini⁹⁹, decât kilograme de

⁹⁹ Nu vorbesc desigur de tezele prezentate la întoarcerea lor de către deportați, fiindcă aceste documente sunt teze-mărturii, întemeiate pe observație „directă”... Lucrările lui André Lettich, Paulette Don Zimmer-Gazel, Suzanne Wenstein-Lambollez etc., vor rămâne documentele fundamentale pentru studiul sistemului concentraționar.

hârtii, de note, de sigle, de scheme de organizare, de liste, de statistici... În ziua aceea, ea a murit încredințându-mi o agrafa, în ziua aceea ea a născut în timpul apelului, în ziua aceea, ei îi era foame și a furat o bucată de pâine de la cea mai bună prietenă, în ziua aceea, ea a știut să râdă, în ziua aceea ea a compus un poem, a schițat portretul supraveghetoarei pe o margine de ziar. În ziua aceea, ca în toate celelalte zile, ca în toate celelalte ceasuri, ei i-a fost frică.

În ziua aceea...

Dar ziua aceea nu-i un fapt istoric. Poate că mâine, din aceste „ziua aceea”, vom putea reconstitui faptele istorice. Acest „adaus”, a fost perceput de mulți dintre foștii deportați de la Mauthausen ca o palmă mai usturătoare decât eroarea tezei și ar fi multe de spus sau de scris despre fraza: „N-a apărut decât o singură contestație...”

De ce, îmi veți spune dv., stăruie atât de mult asupra acestei teze... Toți autorii comit în mod obligatoriu erori? Chiar dv.?... Bineînțeles! Dacă Olga Wormser-Migot ar fi publicat o „rectificare” și nu un „adaus”, dacă Olga Wormser-Migot ar fi recunoscut obiectivitatea muncii de istoric a lui Pierre-Serge Choumoff, n-aș fi atacat deloc această problemă. Dar Olga Wormser-Migot n-a binevoit să admită că a comis o eroare. Și apoi...

Și apoi... există R... omul acela înalt și cumsecade, mereu cu zâmbetul pe buze.

Într-o zi, R... a intrat în biroul meu de la O.R.T.F. Îl cunoșteam de zece ani. Conducea un serviciu de pe Strada Cognacq-Jay. S-a așezat, a ezitat:

— Am fost deportat la Mauthausen și...

Lui R..., ca multor altor deportați, nu-i plăcea să abordeze această perioadă a vieții sale.

— Știi, de zece ani voiam să-ți spun... Mi s-a spus că pregătești o carte despre Mauthausen. Dacă îți pot fi de folos...

Ne-am întâlnit de mai multe ori și am stat îndelung de vorbă.

— Nu, nu-ți voi relata nimic în plus față de ceilalți, despre muncă..., despre viața de fiecare zi, în schimb pot să-ți furnizez o mărturie incontestabilă despre camera de gazare... pentru că nu trebuie lăsat să se răspândească asemenea îndoieli, asemenea minciuni. Eu știu că ea a existat, am văzut două sau trei grupuri de femei coborând treptele, dar mai ales am cunoscut un tip... un tânăr ungur, care a lucrat câțeva vreme la crematoriu. De mai multe ori a fost pus să golească încăperea în care se făcea gazarea¹⁰⁰. El

¹⁰⁰ Doctorul François Wetterwald, medic la Revierul din Ebensee, l-a întâlnit de mai multe ori pe Franz Susok, deținutul care s-a ocupat timp de patru ani de cuptoarele crematoriilor de la Mauthausen. Susok, venit la Ebensee să pună în funcțiune „cuptorul” și să formeze o echipă, va fi omorât cu câteva zile înainte de Eliberare. El i-a spus lui

mi-a relatat. Nu știu prin ce minune a putut părăsi Mauthausen-ul, unde nu era decât un condamnat a cărui execuție se amâna, și a fost trimis la Gussen. Pe el trebuie să-l gădesc. Am și scris unor prieteni unguri. Am să-l gădesc.

Au trecut câteva luni, apoi, într-o zi, a sunat telefonul:

— R... s-a sinucis.

— Sinucis?

— Da. S-a închis în garaj. A astupat ușile. A dat drumul motorului. Gazul de la eșapament...

În fiecare an, mii de vizitatori, palizi, reculeși, uluiți, străbat acest labirint al morții care se ascunde în subsolul buncărului și al „noii” infirmerii. M-am dus de șase ori la Mauthausen și, la fiecare călătorie, m-a uimit demnitatea celor pe care suntem totuși obligați să-i numim turiști. Aici, în beciurile de la Mauthausen, deseori vizitatorii uită să-și scoată aparatele de fotografiat... pe când în celelalte lagăre! Și nimeni nu se înșeală: acolo, în josul scărilor, în ungherul dintre ziduri, încăperea aceea de patru metri pe patru, înconjurată de trei „cămăruțe”, e într-adevăr camera de gazare. Două uși blindate, al căror puternic sistem de zăvorâre (leviere duble pentru

François Wetterwald că a fost de mai multe ori intoxicat intrând în camera de gazare de la Mauthausen spre a scoate cadavrele.

a-i asigura etanșeitatea) se află încă acolo. Ușa blindată cu o vizetă de observație. Acesta-i modelul tipic, cu celula sa de gazare exterioară, comparabilă din toate punctele de vedere cu camera de gazare de la Natzweiler-Struthof. E de ajuns să fii acolo, lipit de ușă, să închizi ochii câteva clipe ca să simți, ca să înțelegi. Cine ar îndrăzni să se îndoiască¹⁰¹? Cine ar îndrăzni să se arate bănuitor mai ales după ce ar examina, rând cu rând, mărturiile adunate cu răbdare sau culese de acest fost deportat la Mauthausen și la Gusen, Pierre-Serge Choumoff, care, de la primul capitol al monografiei lui, dă cuvântul „celor mai în temă”! SS-iștii (declarații făcute sub jurământ în cursul diferitelor procese pentru crime de război)¹⁰².

¹⁰¹ Deportatul Hanthak, folosit la secția politică, semnalează în importanta sa mărturie (capitolul 13) că existența camerei de gazare de la Mauthausen era cunoscută de către deportații de la secția politică.

¹⁰² Pierre-Serge Choumoff, născut în 1921, la Paris, a fost arestat la 11 martie 1942 pentru acțiuni de Rezistență. Închis în beciurile Prefecturii poliției din Paris, apoi la închisoarea Cherche-Midi, a fost transferat în august 1942, ca ostatec, în fortul Romainville, unde a scăpat printr-o minune de la desemnarea de către Gestapo a 116 ostatici care au fost împușcați la 21 septembrie 1942 la Mont-Valérjen, lângă Paris. La 1 aprilie 1943 a fost trimis cu mențiunea N.N. (Nacht und Nebel), în lagărul de la Mauthausen (matricola nr. 25669). Transferat la 28 aprilie la comandoul din Gusen, unde a stat doi ani (matricola nr. 15014 a numărătorii existente la Gusen, apoi după ce lagărul din Gusen a fost alipit lagărului Mauthausen, la sfârșitul lunii ianuarie

Doctorul Krebsbach, care a fost medic șef la Mauthausen până în iunie 1943, aduce primele precizări.

— Din ordinul lui Zierys, comandantul Mauthausen-ului, farmacistul SS doctorul Wasicky,

1944, matricula nr. 47836). În cursul acestor ani, el a fost Hilfsblockschreiber (ajutor de secretar al barăcii), mai întâi la blocul 12 apoi la blocul B, la acest din urmă bloc fiind folosit și ca interpret. În aceeași perioadă a lucrat și la uzina de armament (se fabricau puști) Rüstung Steyer, Daimler și Puch, construită în imediata apropiere a lagărului, apoi, începând din luna iunie 1944, în Lagerkommandoul electricienilor, ca radioelectrician. El a putut, riscându-și viața, să asculte sistematic posturile de radio aliate, ale căror informații le transmitea tovarășilor săi francezi și străini, însuflindu-le organizația clandestină internațională a Rezistenței. Împreună cu cvasitotalitatea francezilor de la Gusen I îndeosebi, el a fost readus, la 28 aprilie 1945, în lagărul principal de la Mauthausen. El a participat la acțiunile de eliberare a lagărului, ca secretar, alături de A. Gaudin și de pastorul B. Buchsenschutz, din Comitetul național francez, pe atunci prezidat de Emile Valley. (Acesta din urmă a fost de asemenea delegatul francez la Comitetul internațional, în afară de scurta perioadă când părintele Jacques, luând în considerare starea sănătății celuilalt, a acceptat să îndeplinească această misiune). Evacuat cu un convoi de camioane ale Crucii Roșii Internaționale la 19 mai 1945, a sosit în cele din urmă la Paris, la 30 mai 1945, de unde, peste trei zile, a plecat din nou, însoțindu-l pe E. Valley, pentru o misiune de câteva zile, în căutarea documentelor, la Mauthausen și Gusen. Licențiat în științe matematice, inginer, autor a numeroase articole Științifice, P.S. Choumoff, în fața îndoielilor manifestate într-o teză de istorie consacrată „sistemului concentraționar nazist”, îndoieli privind realitatea unor fapte, în special a existenței camerelor de gazare de la Mauthausen, s-a hotărât, în cele din urmă, să scrie, cu încurajarea organizației Amicale des déportés de Mauthausen, acest studiu.

a amenajat o cameră de gazare¹⁰³. Chiar el procura gazul necesar. Prima gazare la care am asistat în calitate de medic a avut loc la începutul anului 1942. Au fost gazați cam două sute până la trei sute de deținuți. Mi-amintesc, în special, de gazarea, în prezența lui Zierys, a vreo sută douăzeci și trei de cehi care au participat la asasinarea lui Heydrich.

Kommandoführerul buncărului, responsabil al renumitului bloc 20, SS Oberscharführerul Josef Niedermayer:

— „Există în lagăr o cameră de gazare. Acolo au fost gazați aproximativ 4000 de deținuți. Când sosea un transport destinat gazării, îi informam pe SS Bachmayer, Zutter, Schulz, Altfuldisch. Cei care urmau să fie gazați erau duși la buncăr unde eu și ajutoarele mele, SS-iștii Rommel și Proksch, verificam lista numelor și rețineam obiectele de valoare și documentele. Acestea erau încredințate SS-istului Eisenhofer, după care SS-iștii Roth și Gerber îi duceau pe condamnați la camera de gazare. După execuție, dentiștii SS Henkel și Franz Jutmann le extrăgeau dinții de aur. În martie-aprilie 1945, au fost gazați 1400 de bolnavi

¹⁰³ Majoritatea acestor declarații, care pot fi găsite în „Minutes des procès”, au fost publicate la Roma în 1970. Vincenzo și Luigi Pappalettera. *La parole agli aguzzini*, ed. Arnold Mandadori. (Vincenzo și Luigi Pappalettera. *Zbirii au cuvântul*, București, Editura politică, 1974. – *Nota trad.*)

selecționați de doctorul Wolter, medicul șef (din august 1944)”.

Mărturia SS-istului Hans Michael Altfuldisch (al doilea Schutzhaftlagerführer):

„Pentru exterminarea rapidă a deținuților exista o cameră de gaze. Îmi amintesc că am dirijat executarea prin gaze a 250 de bărbați și femei de naționalitate rusă, cehă și ungară. Execuțiile prin gaze erau ordonate de Zierys, Zoller sau Zutter și, în cazul anumitor bolnavi, de medicul șef Wolter. Deținuții erau mai întâi examinați de Niedermayer care le lua efectele personale; pe urmă atât bărbații cât și femeile erau obligați să se dezbrace în prezența SS-iștilor și să intre în camera de gaze. Pentru a se accelera operația, celor care aveau dinți din aur li se făcea o cruce pe piept”.

Mărturia SS-istului Andréas Trum (Oberscharführer):

— „Între 1943 și 1945 am condus de mai multe ori ruși, polonezi și cetățeni de alte naționalități la camera de gaze, în locul lui Niedermayer. În momentul în care deținuții erau închiși cu cheia în camera de gaze, farmacistul E. Wasicky îi dădea plutonierului borcanul cu gaz. Pe la sfârșitul primăverii 1944, l-am văzut făcând aceeași operație pe farmacistul Gerber...”

— Aceste numeroase declarații privind ordinele și inițiativele mărturisite ale creării și

utilizării camerei de gazare, în pofida unor contradicții, alcătuiesc un tot care nu mai are nevoie de completări¹⁰⁴.

— Să dăm acum cuvântul deținuților și mai întâi celor care prin munca efectuată la Mauthausen cunoșteau îndeaproape exterminările prin gazare. Este vorba de Johann Kandath și Wilhelm Ornstein care au făcut parte din comandoul „Krematorium”.

— Johann Kandath, într-o depozitie făcută în fața departamentului 18 al ministerului de interne austriac, precizează că el a fost unul din cei doi kapo ai acestui comando înființat la 9 mai 1940, care avea și un al doilea kapo (Suzak) și, în prima perioadă, doi deținuți care cărau cadavrele. La început exista un crematoriu cu cocs (situat sub buncăr), apoi, din 1942, un crematoriu cu păcură, ulterior dezafectat, ale cărui urme sunt încă vizibile în pivnița unde aveau loc execuțiile prin împușcare în ceafă; începând din vara anului 1944, au funcționat alte două crematorii cu cocs, unde lucrau alți șase deținuți care aduceau cadavrele la crematorii.

— Kandath precizează că în toamna anului 1941, camera de gazare a fost instalată în mod provizoriu; ea a fost terminată în primăvara anului 1942. S-au făcut experiențe pe șobolani, în

¹⁰⁴ Pierre-Serge Choumoff: Les chambres à gaz de Mauthausen (anterior citat).

prezența directorului unei întreprinderi de dezinsecție din Linz, Anton Slupetzki, apoi pe deținuți slăbiți. În mai 1942, cel puțin o sută cincizeci de prizonieri de război sovietici, „SU-KG”, au fost gazați. După o altă mărturie a lui Kandath¹⁰⁵, au fost gazate și 135 de femei cehe în grupuri de aproximativ 30. Bărbații trebuiau să se dezbrace în curtea buncărului, femeile - în încăperea de lângă camera de gazare. Fiecare era examinat de un medic SS care desena o cruce pe piept celor care aveau dinți de aur. Gazarea provoca asfixia mortală în zece minute; apoi sistemul de ventilație pentru evacuarea gazelor funcționa timp de trei până la patru ore. În cazurile de gazare în masă, aerisirea camerei se făcea timp de șase până la șapte ore. Gazul era introdus de farmacistul SS doctorul Wasicky, într-un recipient din peretele camerei învecinate cu camera de gazare, denumită „celula de gaz”. De la acest recipient, o țeava găurită, vopsită în alb, pătrundea în camera de gazare.

— În fața consulatului general din New-York al Republicii Federale Germania depunea, la 6 martie 1969, Wilhelm Ornstein, polonez, cetățean al Statelor Unite ale Americii¹⁰⁶. Sosit la Mauthausen la 10 august 1944, nr. 85224, el a fost repartizat la 19 august 1944 în comandoul

¹⁰⁵ Procesul de la Nürnberg, documentul 3846 P.S.

¹⁰⁶ Arhivele ministerului de interne austriac (Hans Marsalek)

crematoriului, unde kapo era Kandath, și a rămas acolo până la 2 mai 1945, dată la care a reușit să se ascundă în Revier în timpul execuțiilor prin împușcare în ceafă, el trebuia să aștepte în morgă, ușa fiind închisă; victimele erau introduse una câte una într-o cameră, unde exista un fel de aparat de fotografiat. Trebuia să șteargă repede toate urmele, înainte de a fi introdusă victima următoare.

— Despre gazări, Ornstein a spus că trebuia să aducă o cărămidă care era încălzită în crematoriu și s-o pună în recipientul „celulei de gaze”, în prezența SS Kommandoführerului Roth; apoi el a descris amănunțit această celulă: o masă, țevi, măști de gaze etc., și a relatat cum decurgea o gazare. Când nu era folosită, camera era întotdeauna închisă¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Ornstein a fost Schreiber (secretar) și a putut să noteze câteva execuții care concordă cu decesele înscrise în unele registre la 13 septembrie 1944: 39 executați prin împușcare în ceafă, GS (Genicksschuss); 25 septembrie 1944: 138 gazați, dintre care 6 femei cehe; 27 septembrie 1944: 32 executați prin GS; 7 octombrie 1944: 38 executați prin GS, printre care generalul sovietic Boris Dvorkin; 15 octombrie 1944: 44 gazați; 21 noiembrie 1944: 60 gazați; 29 decembrie 1944: 46 gazați; 26 ianuarie 1945: 14 execuții prin GS (aviatori americani); 19 februarie 1945: 66 gazați; 23 martie 1945: 76 gazați, dintre care 8 femei cehe. W. Ornstein a arătat că în aprilie 1945, el n-a mai putut să noteze gazările și execuțiile dat fiind că numărul lor era foarte mare. Erau uciși nu numai deținuți de la Mauthausen, ci și deținuți trimiși direct de Gestapo, în afară de 37 femei cehe gazate la 8 aprilie.

— W. Ornstein este unul din puținii supraviețuitori, unul dintre martorii acestui procedeu de exterminare a oamenilor în secolul al XX-lea. Amintirea victimelor îl urmărește mereu și planează chiar asupra întâlnirii noastre de la 22 octombrie 1971, la New-York. El a confirmat textul de mai sus, cuprinzând relatările lui. În plus mi-a spus că femeile și bărbații erau gazați separat, în camera de gazare putând fi înghesuite 65-70 de persoane. Spre a fi disponibili zi și noapte, el și tovarășii lui din comando, excepție făcea kapo Kandath, care locuia în lagăr, dormeau într-una din cămăruțele de lângă crematoriul situat sub buncăr; ei n-aveau dreptul să intre în lagăr; Kommandoführerul M. Roth dormea și el într-o cămăruță învecinată.

— Iată acum mărturia unui deportat german¹⁰⁸, Werner Reinsdorf, sosit la Mauthausen în 1941, unde a fost înregistrat cu matricola nr. 535, care fusese a unui deținut care decedase. El a participat la construirea camerei de gazare și tot el a fost însărcinat să facă la ușă un dispozitiv de etanșeitate și să fixeze mica vizetă de sticlă.

— „ ...La 80 cm de podea exista o țeavă al cărei orificiu era îndreptat spre perete, astfel încât să nu poată fi observat. Prin această țeavă

¹⁰⁸ Vincenzo Pappalettera, „Tu passerai per il camino”, ed. Mursia, Milano.

pătrundea gazul... Am văzut eu însumi evrei aduși în camera de gazare...”

— În ceea ce privește gazările masive dinainte de Eliberare, mărturia profesorului ceh V. Busek, *Krankenlagerschreiber*, este deosebit de semnificativă¹⁰⁹.

— „În a doua jumătate a lunii aprilie 1945, medicul-șef (SS dr. Wolter) a ordonat selecționarea a trei mii de bolnavi care să fie duși la lagărul nr. 3. Noi n-am înțeles imediat sensul acestui ordin; credeam că era vorba de evacuarea Revierului... În aceste zile, se vorbea și de un al doilea ordin, un ordin privind lichidarea noastră, a tuturor, inclusiv a medicilor și a personalului auxiliar. În prima zi, noi am selecționat un grup de opt sute de bolnavi pe care i-am condus în lagărul 3. Când am ajuns în lagăr, un SS-ist, al cărui nume nu-l cunosc, ne-a spus că are nevoie de douăzeci de oameni robuști pentru transportul supei, dar era numai un pretext, pentru că, de fapt, el i-a ales pe ultimii douăzeci din coloană, care erau cei mai bolnavi și nu i-a dus la bucătărie, ci, prin curtea crematoriului, spre camera de gazare... În acea primă zi, din o mie două sute de selecționați, o sută douăzeci au fost gazați în cursul nopții. În ziua următoare am selecționat o serie de grav bolnavi. I-am condus eu. A fost o procesiune

¹⁰⁹ Vincenzo și Luigi Pappalettera, „Zbirii au cuvântul”, București, Editura politică, 1974, p. 96-97. – *Nota trad.*

teribilă. La intrare mi-a ieșit înaintea SS Trum, care mi-a ordonat să masez întregul grup lângă zidul din fața spălătoriei. Trum mi-a spus: «Ăștia-s primii care o să facă baie...», arătând spre cei care nu se puteau ține pe picioare. L-am urmat pe Trum și pe oamenii aceia până la intrarea în curtea crematoriului (a buncărului)... Am spus atunci celorlalți bolnavi care stăteau în picioare să mă urmeze la lagărul nr. 3. Dar între timp Trum ieșise de la crematoriu. Mi-a ordonat să mă opresc și m-a întrebat de ce n-am lăsat grupul lângă zid în așteptarea dușului, așa cum îmi ordonase, după care m-a lovit provocându-mi o hemoragie la ureche și mi-a spus să selecționez alți 96 de bolnavi și să-i duc la crematoriu, în timp ce-i selecționez, Trum a adăugat: «Fii atent! dacă lipsește unul singur, te includ pe tine în grup»”.

„Nici un alt grup de bolnavi n-a mai ieșit din Revier. Noi, medicii deportați, am refuzat să mai facem alte selecționări. Refuzul nostru a blocat operația, astfel că ultima mie de bolnavi a fost salvată. Între timp gazările continuau. Din cei 1819 deportați transferați în lagărul nr. 3 în primele zile, 1441¹¹⁰ au fost gazați. Între timp a venit o delegație a Crucii Roșii, autorizată să-i scoată pe francezi¹¹¹, belgieni și olandezi. Am profitat de această ocazie și am trecut drept

¹¹⁰ A se compara cu numărul de 1400 declarat mai sus de SS Niedermayer și cu acela de 1300, menționat anterior.

francezi cincizeci de deportați de alte naționalități... După plecarea delegației Crucii Roșii, exterminarea a fost suspendată... Starea fizică a supraviețuitorilor lagărului nr. 3 era deplorabilă. Timp de o săptămână, ei nu primiseră de fapt nici un fel de hrană”.

— Aș vrea să citez acum mărturia unui francez, Maurice Georges Savourey, demnă de toată atenția, întrucât a fost redactată la 4 mai 1945 la La Plaine, lângă Geneva, imediat după eliberarea sa anticipată datorită Crucii Roșii Internaționale, deci înainte de întoarcerea sa în Franța, de eliberarea Mauthausen-ului și de sfârșitul ostilităților.

— ...În ziua plecării primului convoi al Crucii Roșii, sâmbătă, 21 aprilie 1945, (din) 2000 de oameni... o sută, epuizați de drumul parcurs, deși foarte scurt, au fost îndreptați spre camera de gazare și executați... Duminică, 22, o sută cincizeci de oameni au fost trimiși la camera de gazare, luni, 23, optzeci de oameni au avut aceeași soartă... marți, 24, o sută optzeci, în două grupuri, toți slavi, au fost gazați. Unul scăpase, și a străbătut lagărul, în cămașă, clătinându-se, amețit; s-a înapoiat în lagărul nr. 3, unde a fost prins de SS-iști și de poliția lagărului și dus înapoi în camera de gazare unde a fost executat. Se

¹¹¹ Printre care Yves Deredec, nr. 59839, de la care dețin mărturia inedită cu data de 25 ianuarie 1970.

crede că vreo patruzeci (de francezi) au fost gazați”.

— Din această perioadă dramatică a exterminării finale, numeroși sunt martorii încă în viață, ca L. Pechot-Baque. Dar nu e deloc inutil să alătur aici propria mea mărturie, deși eu am fost la Gusen I. Aflasem, dar nu ne venea să credem, de plecarea de la Mauthausen a acestor convoaie ale Crucii Roșii Internaționale, care transportau tovarăși de-ai noștri, majoritatea belgieni și francezi, femei și bărbați. În ceea ce ne privea, trebuia ca întâi să fim transferați de la Gusen la Mauthausen, pentru ca, eventual, să fim și noi luați sub protecția Crucii Roșii. În noi a încolțit speranța că poate vom „scăpa”, ceea ce ne-a ajutat să rezistăm moralmente în această perioadă de la sfârșitul războiului când eram chinuiți de foame. Eu munceam atunci la comandoul electricienilor. În ultimele zile ale lunii aprilie 1945, un tovarăș german din acest comando, fost membru al Legiunii străine franceze, mi-a spus că, în timp ce unii din camarazii noștri francezi erau transportați, probabil, spre a-și recăpăta libertatea, alții, dimpotrivă, făcând parte din cohortele de „invalizi”, care abia se mai țineau pe picioare doar cu o cămașă pe ei, erau duși de la Russenlager (Krankenlager, principala infirmerie din Mauthausen) în lagărul central spre a fi gazați.

Faptul mi-a fost confirmat și de alte surse. Știrea era alarmantă căci, fiind cu toții foarte slăbiți, riscam să ajungem curând invalizi. Am informat pe responsabilii organizației noastre franceze de Rezistență, organizație clandestină, evident, respectiv pe M. Passard, A. Gaudin, părintele Jacques și, de comun acord, am hotărât să nu răspândim această veste printre compatrioții noștri spre a nu-i speria, căci tocmai atunci aveau loc gazările de la Gusen I și masacrele de la Gusen II. L-am prevenit, de asemenea, pe unul din belgienii activi, Lucien Vanherle, care, la rândul său, avea să primească puțin după aceea, pe o altă cale, o informație asemănătoare, hotărându-se și el să adopte aceeași atitudine față de tovarășii săi belgieni. În cele din urmă, în ajunul transferării noastre la Mauthausen, care a avut loc sâmbătă, 23 aprilie, l-am informat, de asemenea, pe unul din tovarășii noștri iugoslavi, G. Milikić. Pot deci să certific gazările de la Mauthausen în această perioadă finală.

— Până în ultima clipă Organizația internațională de Rezistență a deținuților de la Mauthausen a făcut tot ce a putut spre a-i salva pe cei aflați în lagărul nr. 3. În urma informațiilor transmise de V. Busek, s-a făcut chiar un demers foarte primejdios, relatat de S. Krukowski în cartea

sa Mauthausen¹¹², și anume, deținutul nr. 279, doctorul polonez W. Czaplinski, care era medicul șef al Krankenlagerului, a intervenit pe lângă comandantul lagărului central de la Mauthausen, Schutzhaftlagerführerul Bachmayer. Era singurul care putea face acest lucru, întrucât avusese prilejul să trateze familia comandantului. Acest demers pare să fi contribuit la oprirea gazării deținuților aflați în lagărul nr. 3. Supraviețuitorii au fost aduși în Krankenlager. S-au făcut și alte încercări de a-i salva pe cei a căror executare, pentru alte motive, părea iminentă, îndeosebi pe cei treizeci și patru foști membri ai Rezistenței austriece, al căror sfârșit tragic a fost relatat de Marsalek¹¹³. Cu excepția unuia singur, ei toți au fost între cei patruzeci și trei de oameni gazați în ziua de 28 aprilie. Se pare că unele instalații ale camerei de gazare au fost distruse după 29 aprilie; s-au mai făcut desigur gazări și în noaptea de 28 spre 29 aprilie. Îmi amintesc de un convoi de vreo zece „civili”, sosiți după transferarea noastră de la Gusen, în după amiaza zilei de 28, format din bărbați și femei, – mi-a rămas în minte mai ales imaginea unui cuplu în vârstă. Ei au fost

¹¹² Stefan Krukowski. *Mauthausen. Nad, pieknym modrym Dunajem*. Ksiazka I Wiedza, Varșovia, 1966.

¹¹³ Hans Marsalek. *Die letzten Tage in KZ Mauthausen*. Der Neue Mahnruf (aprilie 1970). Verlagspostamt 1020, Viena.

ținuți multă vreme în fața zidului, în dreapta intrării, iar apoi au dispărut în beznă...

— În noaptea de 2 spre 3 mai, așa cum arată Kandath, au avut loc ultimele execuții în buncărul de la Mauthausen, când au fost împușcați cei care făceau parte din comandoul crematoriului de la Gusen (cinci deținuți, printre care kapo Schwendemann), în timp ce la Gusen au fost împușcați șapte oameni de la crematoriul din Mauthausen.

— Cităm o mărturie inedită, datată 19 septembrie 1969, a unui om care întâmplător a fost de față la una din gazările care se efectuau noaptea – Manuel Falo, nr. 4639. El precizează că, stând în blocul 11, situat în fața buncărului, a văzut pe la mijlocul anului 1944, în jurul orei 10 seara, sosirea unui camion cu deținuți ruși, pe care SS-iștii, în prezența lui Ziereis și Bachmayer, i-au pus să se dezbrace pe Appelplatz, apoi să coboare scara. Mai târziu, SS-iștii i-au scos pe deținuții din blocul 11 și Ziereis le-a spus: „Ați văzut tot, dacă nu păstrați disciplina, veți merge la crematoriu”. Un kapo de la comandoul crematoriului, pe care M. Falo îl cunoștea oarecum, i-a relatat ulterior că, pentru a grăbi execuția, s-a făcut un adevărat masacru cu toporul, ca să se poată îngrămădi victimele în camera de gazare.

Pierre-Serge Choumoff încheie prima parte a studiului său cu o analiză a documentelor germane (în special corespondența) privind livrările de Zyklon B¹¹⁴ la Mauthausen.

Această instalație din subsolurile de la Mauthausen nu era singura cameră de gazare de care se temeau deportații din lagăr sau din comandouri. În cursul primului trimestru al anului 1941, un tânăr locotenent, Becker, din statul major al lui Himmler, a inventat „camionul-cameră de gazare”, destinat să înlesnească „munca” grupelor de exterminare formate din Waffen-SS și din funcționari ai Gestapoului care se ilustraseră, în special, în teritoriile din estul Europei. Ajutat de un mecanic, Becker a transformat un camion Saurer. Există mai multe variante ale sistemului de adaptare, dar principiul este același: un tub e branșat pe țeava de eșapament, o manetă, instalată lângă levierul de viteză, permite să comande direcția pe care trebuie s-o ia oxidul de carbon emanat de motor. Tubul derivat din țeava de eșapament ajunge bineînțeles în interiorul camionului care, în prealabil, era perfect etanșat.

¹¹⁴ Zyklon B este un preparat pe bază de acid cianhidric (CNH) concentrat, denumit de obicei acid prusic; în contact cu aerul este foarte toxic. Era livrat sub formă de cristale de culoare albastră în cutii metalice etanșe. (P.S. Choumoff).

O singură mișcare și pasagerii pier după câțiva kilometri. Mauthausen a fost dotat cu unul din aceste camioane Saurer, probabil în cursul primului trimestru al anului 1941. El a funcționat încă de la început, cu oxid de carbon, dar responsabilii acestei „instalații mobile” au preferat, în cele din urmă, să pună un dispozitiv special între corpul camionului și cabina șoferului, dispozitiv în care era ușor – și probabil mai eficient – să se introducă o cutie de Zyklon B. În mărturia sa, Zierys recunoaște că a condus de mai multe ori acest „autocar” ce fusese cerut de farmacistul SS, doctorul Wasicky. Medicul ceh deportat, J. Podlaha, a depus mărturie în mai multe procese.

— „Mi-amintesc foarte bine de camion (folosit pentru gazarea deținuților)... (precum și) de episodul următor: în blocul 19 (de la Mauthausen) erau peste două sute de deportați bolnavi de tuberculoză. Într-o zi, înainte de apelul de seară, camionul a fost parcat lângă blocul 16. Zierys, doctorul Krebsbach și farmacistul Wasicky au ales treizeci de bolnavi și i-a obligat să se urce înăuntru... pe la sfârșitul anului 1942”.

— Deosebit de importantă este mărturia pe care Marsalek¹¹⁵ a obținut-o, la 27 mai 1965¹¹⁶, de la Franz Porawka, fost Zentralschreiber al Revierului din Mauthausen.

¹¹⁵ P.S. Choumoff (anterior citat).

¹¹⁶ Arhivele Ministerului de interne austriac (anterior citat).

— „Exista un camion care a fost deseori condus de Zierys personal. Am primit ordinul să aduc la mașină treizeci de deținuți grav bolnavi. I-am dus pe Appelplatz unde între blocurile 11 și 16, aștepta camionul în care au fost urcați bolnavii; ușile au fost închise și camionul a pornit, condus de comandant (Zierys). Chiar în ziua următoare, după prima călătorie, am aflat că acest camion ajunsese la Gusen, unde, și anume la crematoriu, au fost descărcați deținuții luați de la Mauthausen. Apoi, treizeci de bolnavi au fost încărcați la Gusen, iar crematoriul din Mauthausen a incinerat treizeci de cadavre. Asta ne-a făcut să presupunem că deținuții erau asfixiați cu gazele de eșapament și că, în acest scop, țeava de eșapament ajungea înăuntrul camionului. După al treilea și al patrulea drum, când i-am dus din nou pe bolnavi la camion, am intrat înăuntru și am cercetat interiorul. Exista un loc prin care putea fi aruncată o cutie cu gaz Zyklon din cabina conductorului și, în felul acesta, bolnavii erau gazați. Nu exista țeavă de eșapament. Camionul a fost condus cam de douăzeci de ori, poate chiar mai mult. Când această activitate a devenit cunoscută a fost repede oprită”.

Camera de gazare fixă de la Mauthausen, instalația mobilă (camionul Saurer) nu erau, de

fapt, decât adausuri. Castelul din Harteim, la cincisprezece kilometri de Linz, loc important al eutanasiei bolnavilor mintali din Reich, trebuia să absoarbă „balasturile” sau „cazurile speciale” de la Mauthausen. Se știe că această dorință a lui Hitler de a se debarasa de bolnavii mintali germani, care erau greu de hrănit într-o economie de război și care mobilizau pe lângă ei personalul medical „mult mai util” pe câmpul de luptă, s-a lovit de opoziția și declarațiile publice ale bisericilor germane. Dar până la 24 august 1941, când Hitler a ordonat suspendarea programului de eutanasiе, 72424 de cetățeni germani (așa-ziși incurabili) fuseseră asasinați în azile. Această „suspendare” nu se aplica „unor cazuri particulare”, așa încât eutanasia a continuat¹¹⁷.

În realitate, azilul din Harteim depindea direct de administrația lagărului de la Mauthausen și Ziweis a mărturisit că a primit de la SS Gruppenführerul Glucks ordinul...

— „De a-i considera pe deținuții slăbiți ca bolnavi mintali și de a-i gaza într-o încăpere din castelul Harteim, lângă Linz”.

— Asemenea „abatere de la lege” era ceva normal în statele majore ale direcției și administrației lagărelor de concentrare.

¹¹⁷ Vezi *Les médecins maudits* (același autor; același editor). (Versiunea românească: *Medicii blestemați*, Editura politică, București, 1970. – *Nota trad.*)

Mărturii despre Harteim sunt relativ rare, dar ele ne dau posibilitatea de a înțelege funcționarea acestei uzine „care nu trebuia să lase urme”.

— Mai întâi aceea a pompierului SS de la Harteim; Vincenz Nohel¹¹⁸;

— „În 1940, fratele meu, Brigadeführerul Gustav Nohel mi-a obținut, cu ajutorul Gauleiterului Eigruber (din zona Oberdonau), un post la castelul Harteim, care era un lagăr de concentrare. Am lucrat acolo din 1942 până în 1945. Harteim avea drept obiectiv, între altele, de a gaza și omorî deținuții care nu puteau fi exterminați la Mauthausen. Din 1942 până în 1945, am văzut murind gazați cam opt mii de deținuți de la Mauthausen și douăzeci de mii de bolnavi mintal. Când sosea un grup pentru a fi gazat, noi îl puneam să coboare din camion și să se dezbrace. Rolul meu era să supraveghez ca nimeni să nu scape. Condamnații erau fotografiați, apoi duși la camera de gazare în care erau închiși. Doctorul Lohnauer introducea gazul în cameră. Apoi noi căram cadavrele la cuptorul crematoriului. Înainte de incinerare, diverși dentiști recuperau dinții de aur. Din 1942 până în 1945, castelul și instalațiile sale de exterminare au fost inspectate cu regularitate de autoritățile lagărului de la Mauthausen”.

¹¹⁸ P. S. Choumoff (anterior citat).

— H. Entress, medic șef la Mauthausen, din 21 octombrie 1943 până la 26 iulie 1944, confirmă că a selecționat bolnavii pentru Harteim, în primăvara anului 1944. La procesul său, Gauleiterul zonei Oberdonau, A. Eigruber, a declarat că, din 1940 până în 1944, Harteimul a „produs” treizeci de mii de cadavre.

— „Materia primă pentru producția de cadavre erau oamenii vii... furnizați de spitalele psihiatrice din Austria și din Bavaria și, cu o generozitate deosebită, de lagărul de la Mauthausen...”.

— Fotograful Harteimului, în 1940 și 1941, SS Obersturmführerul B. Bruckner, a menționat laându-i că numărul gazaților era de treizeci până la treizeci și cinci pe zi. La procesul său care a avut loc la Frankfurt, în februarie 1970, doctorul Renno, medic-șef la Harteim, a recunoscut gazarea la Harteim nu numai a debilizilor mintali, ci și a invalizilor provenind de la Mauthausen.

— SS-iștii știau de aceste gazări, așa cum reiese din declarațiile făcute la 10 octombrie 1945, de SS-istul austriac, Unterscharführerul Anton Kaufmann, născut în 1907 chiar în satul Mauthausen, care a condus, până la 4 mai 1945, magazia carierelor din Gusen, care depindea de întreprinderea civilă SS „Deutsche Erde und Steinwerke” (DEST). După câteva fapte din istoria Gusenului, el a evocat practica, asemănătoare cu aceea de la Mauthausen, de a-i azvârli pe

deportați în carieră, de la o înălțime de 20 metri. El a văzut între altele, plecarea unor transporturi de aproximativ o mie de deținuți extenuați, „invalidizii”, de la Gusen spre Mauthausen, în vagonete, și a adăugat:

— „...ni se spunea că erau duși acolo spre a fi gazați...”

— „Mi-amintesc de aceste îmbarcări în vagonetele șantierului, așa cum îmi amintesc și de unii dintre nefericiții noștri tovarăși din vara anului 1944 (printre care Joseph Sorbet, tovarăș din convoiul cu care sosisem la Mauthausen și din blocul de la Gusen, mort la Harteim, la 14 septembrie 1944) ca și de alți nefericiți din primăvara anului 1945. Alții plecau în camioane sau pur și simplu pe jos.”

Dintre mărturiile deținuților, să relevăm mai întâi pe aceea a profesorului Busek indicând existența...

— „A trei camioane poștale cu ferestre false vopsite în albastru. Ele transportau grupuri de bolnavi ai Revieru-lui, selecționați de medici, la un sanatoriu din apropiere... apoi au început să circule niște zvonuri. S-a descoperit că, la întoarcerea lor în lagăr, camioanele transportau efecte și tot felul de proteze... În cele din urmă s-a aflat adevărul: camioanele se duceau la castelul din Harteim unde exista o cameră de gazare”.

— Harteim încetează să funcționeze la 12 decembrie 1944, în urma unui ordin al cancelariei Führerului retransmis de Ziereis, dispunând transformarea castelului în locuință. Într-un document din 30 decembrie 1944 sunt consemnate demolările făcute de un comando, alcătuit din douăzeci de deținuți, trimis de la Mauthausen în acest scop. Iată, în extenso, mărturia¹¹⁹ lui Adam Golembski, nr. 41755, membru al acestei echipe, despre instalațiile pe care le-a putut vedea la Harteim:

— „La 13 decembrie 1944, împreună cu douăzeci de deținuți, am fost duși cu un camion la castelul din Harteim, la 27 kilometri vest de Linz. Am intrat într-un hangar făcut din scânduri acoperite pe dinafară cu carton gudronat și care se închidea ermetic. Nu avea nici o fereastră. Din acest hangar, intrai direct într-un gang al castelului și de acolo în curte. Primul lucru care îți sărea în ochi era un coș de uzină de 26 metri înălțime. De afară nu se putea zări acest coș, căci era ascuns de cele trei etaje ale castelului. La subsol, în dreapta, se aflau bucătăria și cămara. La stânga, erau cuptoarele încălzirii centrale, iar de cealaltă parte, un atelier de tâmplărie, un depozit de băuturi alcoolice, o cameră frigorifică și o cameră în care am stat noi. Din această cameră, o ușă ducea în turnul castelului, unde era instalat

¹¹⁹ Muzeul din Mauthausen, în fostul lagăr de concentrare.

un atelier fotografic. În această cămăruță, o ușă da în altă încăpere făcând impresia unei mici săli de baie. Intrarea era foarte îngustă, ușa de fier era izolată cu cauciuc, închiderea ei se făcea prin niște zăvoare-leviere masive, iar în ușă exista un mic hublou rotund. Pereții acestei camere erau acoperiți până la jumătate cu faianță. Existau acolo șase dușuri. Din această cameră, o ușă similară ducea într-altă odaie mică, unde se afla aparatura pentru gazare, butelii de gaz și diferite contoare. Din acest depozit de gaz o ușă ducea într-o încăpere mai mare, ai cărei pereți erau acoperiți pe jumătate cu faianță. Aici se afla o masă și am găsit procesul verbal al unei experiențe făcute pe un cadavru. Din această cameră, o ușă ducea la crematoriu. Acesta avea două cuptoare. La stânga intrării, am găsit un morman de cenușă și de oseminte, cam șaizeci de găleți. Acolo se mai afla o moară electrică pentru măcinat oasele care mai rămâneau după incinerare. În garajul castelului am găsit haine de copii, femei și bărbați, cam cât să umple patru mașini. În grădină, într-o groapă cu zgură, am găsit o mare cantitate de numere din tinichea provenind de la deținuții din lagărul de la Mauthausen și oseminte. La primul etaj se aflau locuințele SS-iștilor. Comandant era un medic SS cu gradul de Obersturmführer, șeful crematoriului era un SS Unterscharführer. Din păcate, nu-i

cunosc numele. Toți erau îmbrăcați civil. Într-o sală erau reflectoare mari și multe păaturi; pe câteva dintre ele mai erau urme de sânge. Această sală servise probabil la experiențe medicale secrete. Când am dus o trusă cu instrumente chirurgicale la un țăran care locuia în apropiere, am văzut pe această trusă o etichetă cu numele doctorului Renno. Am demontat cuptorul, am transportat o parte din zgură sub copacii din curte. Din sala dușurilor, am scos faianța de pe pereți și tot ceea ce servise la asasinate. Am lucrat opt zile. Zidarii au refăcut camerele așa cum au fost inițial și au tencuit din nou zidurile. După mărturia Unterscharführerului, acest serviciu a funcționat timp de patru ani. O parte din mobilier a fost transportată la Mauthausen, altă parte la un castel de vânătoare, proprietatea prințului Stahrenberg, la Wiesenbach, pe lacul Ata, cam la 130 kilometri de Harteim.”

— „Am fost duși acolo a doua oară la 2 ianuarie 1945, pentru zece zile, și am continuat să lucrăm spre a reda castelului vechea sa înfățișare. Am zidit o ușă și am făcut o altă ușă în zid etc. Acum se instala acolo o casă de vacanță pentru copii. Cu puțin înainte de plecarea noastră, au fost aduși treizeci și cinci de copii, șase infirmiere și o institutoare, deși în clădire era loc pentru patru sute de copii.”

— „Ne era teamă că SS-iștii ne vor lichida, ne vor asasina spre a se păstra secretul, cu atât mai mult cu cât ne interziseseră să spunem ce am văzut acolo”¹²⁰.

— Alți membri ai acestui comando se află chiar în Franța, ca Mauricio Pacheco, nr. 4186, care mi-a declarat printre altele că a zidit ușa camerei de gazare ce dădea spre curtea cu arcade. Baraca de lemn de la intrarea castelului servea drept sas pentru victime. Pacheco a participat de asemenea la încărcarea unui camion cu haine și încălțăminte de copii, plecând apoi imediat cu acest camion în care SS-iștii au încărcat și documente. Conținutul camionului a fost descărcat într-o casă izolată, undeva în munți. Adăugăm că mai înainte Pacheco lucrase la construcția ultimilor două cuptoare ale crematoriului de la Mauthausen.

În sfârșit, în încheierea acestui capitol despre camerele de gazare de la Mauthausen, semnalăm că adesea, la Gusen, gazările se făceau în blocurile de locuit etanșate în acest scop. Cel

¹²⁰ În afară de mine menționez numele următorilor martori: Ogorzelski Br. (nr. 104859), Smulewicz Wladyslaw (nr. 40976), Smiglewski Br. (nr. 2793). Toți foști deținuți în lagărul de concentrare de la Mauthausen, care au lucrat împreună cu mine.

puțin opt sute de deportați din acest comando au fost exterminați în acest mod.

Cu inteligență, precizie, P. S. Choumoff demontează, în ultima parte a monografiei sale, mecanismul „camuflărilor” din registrele de morți, din listele de prezență sau de transferuri. Evident că noi nu deținem numărul exact al „gazaților” de la Mauthausen, dar după diferite documente de arhivă consultate, după verificarea mărturiilor, după mărturiile înseși, P. S. Choumoff întocmește bilanțul „cel mai apropiat posibil de realitate”.

Pentru camera de gazare fixă a lagărului de la Mauthausen: 4000; camera de gazare mobilă (camionul Saurer): 1560; Harteim: 28000 până la 30000 dintre care 4608 până la 8000 înmatriculați la Gusen sau la Mauthausen; în sfârșit, gazări ocazionale la Gusen: 800. Total: 34000. 34000 dintre care, minimum, 11000 înmatriculați la Mauthausen sau Gusen.

Treizeci și patru de mii de gazați.

Cine a spus că la Mauthausen camera de gazare era un mit?

XVI. Legea tăcerii

Un Stubendienst a comis o greșeală stabilind o listă de bolnavi, de unde a rezultat o cifră falsă cu

prilejul unui apel¹²¹. Alt Stubendienst, un polonez; l-a bătut crâncen, mai întâi cu pumnul, apoi cu un scaun de bucătărie. Scena a durat destul de mult. Pe gâtul omului prăbușit la pământ, a fixat atunci un baston și, cu un alt Stubendienst, s-au distrat, fiecare la câte un capăt, executând niște mișcări cam la fel cu ale scrânciobului, până ce deținutul a murit. Asta sub privirile amuzate ale șefului de bloc și îngrozite ale circa o sută cincizeci de bolnavi. Dar victima era un german. Un german omorât de un polonez! Emoție vie printre „proeminențele” germane ale lagărului, care au deschis o anchetă. Mă aflu în sală când au fost interogați bolnavii. Nimeni n-a văzut nimic. Eu însumi am fost interogat separat. Am răspuns, bineînțeles, că nu eram acolo în momentul crimei... altfel n-aș mai fi fost în viață. Am înțeles cât de utilă poate fi tăcerea.

Era într-o duminică seara, un țigan cânta la chitară. SS-istul s-a așezat lângă el, i-a cerut să-l acompanieze și a început să cânte în mijlocul deținuților dintre care unii, vai! au aplaudat. Acest SS-ist tocmai omorâse niște bieți nenorociți și avea să mai execute și pe alții. Citisem înainte de război că Nero cânta la circ, dar nu dădusem acestui fapt o semnificație specială. În seara aceea, am înțeles grozăvia din această afirmație a autorilor latini.

¹²¹ Manuscris inedit al profesorului Henri Desoille (anterior citat).

XVII. Viermele în fruct sau „cealaltă soluție”

— Când e vorba de Walter Schellenberg, nu se știe niciodată...

Minciună? Adevăr? Și totuși acest tânăr frumos, cultivat, melancolic, e sincer atunci când semnează angajamentul în SS spre a obține o bursă:

— Puțin mă interesează SS-iștii. Ceea ce contează e ca ei să-mi finanțeze ultimul meu an de studii.

Walter Schellenberg a renunțat la medicină, la jumătatea drumului, alegând dreptul. Ciudat destin, pe care l-am putea asemăna cu acela al lui Albert Speer, existând o singură deosebire fundamentală: inteligența „perfectă” a lui Speer nu-i decâta matematică, un mecanism netulburat de vis, devorat de o muncă zilnică excesivă ce respinge orice analiză „după terminarea lucrului”, pe când inteligența lui Schellenberg nu cedează obișnuinței și rutinei, ci este permanent vie, călăuzită de rațiune și reflecție, fiind, înainte de toate, literară și politică; la hotarul psihanalizei, ea știe să recunoască amănuntul esențial care condiționează întregul, să influențeze actele și atitudinile, mizând de asemenea, cu anticipație,

pe cele două părți. Poate că Schellenberg era și poet? În orice caz nu are prea mare considerație pentru oameni ca Speer. Dar ei nu au totuși un cod care să le permită să observe acest lucru. Dacă Hitler l-ar fi ales pe Schellenberg și nu pe Speer ca proiectare a personalității sale refulate, desfășurarea celui de-al doilea război mondial, cel puțin în ultimele lui capitole, ar fi fost profund schimbată. Dar Hitler nu-l cunoștea, la drept vorbind, decât foarte puțin pe Schellenberg și când și-a dat seama de excepționala raritate a personajului, era prea târziu, tânărul student își vânduse sufletul lui Heydrich și Himmler. Amuzament? prietenie? conveniență? oportunism? Se pare că nimeni nu poate să răspundă, iar Memoriile lui Schellenberg, care țin o trainică rețea de protecție și de labirinturi, ne derutează înainte de a ne lămuri.

Schellenberg e deci SS-ist și, în schimbul înlesnirilor la trecerea examenelor și probabil al protecției, ține conferințe despre supremația rasei, preistoria germanilor și „opiumul” religiilor consacrate. Ciudat, deși aceste teme, scumpe lui Himmler, ar fi trebuit să-l propulseze în statul-major al SS Reichsführerului, totuși cei care îl captează sunt oamenii lui Reinhard Heydrich. Verificări, compromisuri – Heydrich nu-și va lansa protejatul în afaceri decât atunci când va fi fost în posesia unor argumente incontestabile pentru un

șantaj¹²² și va fi studiat primele rapoarte secrete –, tânărul Schellenberg își ține făgăduielile. Ascensiunea sa va fi fulgerătoare, cu toate împotrivirile „durilor” regimului. Mai mult decât sarcinile lui oficiale de responsabil al contraspionajului nazist, „intuițiile” sale de șef al informației politice germane îi vor da „puterea”... dar nu „toată puterea”, căci Hitler, socotindu-l totuși prea tânăr și prea amabil, va refuza să facă din el succesorul lui Heydrich, după atentatul de la Praga, și aceasta în pofida discursului rostit de Himmler în fața catafalcului:

— Schellenberg se află în fruntea celui mai complicat serviciu și el este cel mai tânăr dintre noi. Totuși, omul care zace aici îl considera demn de funcția în care îl plasase. Eu de asemenea îl consider capabil să-și asume sarcinile care-i sunt impuse. În plus el este incoruptibil. Dumneavoastră știți, domnilor, mai bine decât mine, câte piedici i-ați pus în cale. Dumneavoastră îl invidiați pentru că este tânăr și nu este un vechi membru al Partidului național-socialist. Consider că obiecțiile dumneavoastră nu sunt justificate și vreau să fie clar, odată pentru totdeauna, că decizia în această privință îmi aparține. El e, deci, dacă se poate spune așa, mezinul echipei noastre și de aceea are dreptul la un sprijin special din partea mea. V-o spun deschis aici, în prezența lui,

¹²² Soacra lui Schellenberg este poloneză și evreică.

deoarece aceasta corespunde dorinței șefului dumneavoastră, care a fost asasinat și-l consider pe Schellenberg prea inteligent spre a se lăsa amețit de ceea ce am spus. Dimpotrivă...

Schellenberg n-are decât treizeci și doi de ani și prietenia lui Himmler nu-l face să-și piardă capul. În august 1942, era integrat în familie - Himmler îi împrumuta chiar pe maseurul său magnetizator și oarecum tămăduitor, Kersten, ceea ce constituia o dovadă supremă de încredere - Schellenberg, influențat poate de cel pe care Himmler îl numește „doctorul neurolog finlandez”, se hotărăște să abordeze direct probleme pe care nimeni încă, în Germania victorioasă, nu și le pune sau nu îndrăznește să și le pună.

Spre deosebire de majoritatea, ca să nu spunem totalitatea conducătorilor germani, Schellenberg nu crede că albul e absolut alb și negrul absolut negru. Din această axiomă sau această evidență foarte diplomatică, uitată încă din timpul lui Bismarck. Schellenberg își făcuse o regulă elementară de viață. În concluziile rapoartelor sau analizelor sale, el lăsa întotdeauna o portiță „pentru cealaltă soluție”.

— Ceea ce mă neliniștea îndeosebi era potențialul de război al Statelor Unite, care nu fusese încă folosit în luptă, și forța Armatei Roșii, întotdeauna subestimată de marii noștri șefi ai Wehrmachtului, atât de încrezători în puterea lor

de ofensivă și în strategia lor¹²³. Nu s-a ținut îndeajuns seama de imensitatea câmpiei ruse și nici de rigorile climei. Cu toate că s-au adus reale îmbunătățiri în unitățile motorizate ale Wehrmachtului, mai existau încă multe imperfecțiuni. Tancurile și carele de luptă se împotmoleau adesea. Motoarele funcționau prost când era prea frig; adesea turelele nu pivotau și multe alte complicații apăreau la diverse tipuri de arme.

— Industria noastră grea, neprejudiciată încă de efectele războiului total, lucra cu randament maxim. Noi încă mai pluteam în înălțimile încețoșate ale succesului și marii noștri șefi naziști credeau într-o victorie apropiată. În ceea ce mă privește, intuiam o cotitură a istoriei. Îmi dădeam seama că „victoria totală” sau, noua versiune, „victoria finală”, nu mai era posibilă. A început să mă preocupe găsirea unei formule adecvate pentru a-i avertiza pe conducătorii noștri de acest lucru grav, într-o vreme când ei respingeau categoric orice altă idee.

— Munca mea mi-a dezvăluit realitatea: marii noștri șefi erau departe de a înțelege ceea ce se petrecea în exterior. Micile lor vederi politice personale și înguste le determinau toate acțiunile. Ministerul afacerilor externe nu făcea nimic spre a

¹²³ Walter Schellenberg. „Le chef du contre-espionnage nazi parle”, Julliard, 1957.

remedia această situație. Existau, poate, în acest minister oameni care îmi împărtășeau opinia, dar ei n-aveau nici o influență din punct de vedere politic. Nici unul dintre ei nu dorea să treacă de la simpla recunoaștere a faptelor la concluzia ce devenea evidentă: imposibilitatea victoriei finale! Și cu atât mai puțin să susțină această opinie în fața superiorilor.

— Am început să meditez serios la această problemă și am ajuns la următoarea concluzie: atâta timp cât Reichul va fi capabil să lupte, el va fi de asemenea în măsură să negocieze. La drept vorbind, mai era încă timp de a se ajunge la un compromis cu inamicii noștri, dar lucrurile trebuiau tratate la rece, calculate ca la bursă: mai degrabă să pierzi 50% decât să dai faliment și să pierzi totul!

Walter Schellenberg „nu-l putea aborda decât pe Himmler”. Hitler și Ribbentrop, partizanii războiului total, spre a obține victoria totală, nu acceptă nici o discuție, întrevederea Himmler-Schellenberg, care a avut loc în ziua de 16 august 1942, la Jitomir, în Ucraina a durat paisprezece ore. La început, Himmler s-a înfuriat, chiar a amenințat:

— Ai înnebunit? Muncești prea mult. Vrei cinci săptămâni de concediu? Ți-ai pierdut mințile! Cum îndrăznești să-mi vorbești așa?

E adevărat că Schellenberg, după obișnuitele ocolișuri, a mers drept la țintă.

— Domnule Reichsführer, în ce sertar al biroului dumneavoastră ați pus „cealaltă soluție” pentru sfârșitul acestui război?

Viermele e în fruct. Himmler, imperativ printre imperativi, dar pragmatic, îl va lăsa pe Schellenberg să acționeze, „fără să-l acopere”, dacă „tatonările de pace sunt cunoscute”. Schellenberg contactează un funcționar britanic rezident la Zürich. Discuțiile preliminare sunt autorizate de Churchill... și Himmler, ținut la curent, deodată înspăimântat de îndrăzneala sa, transmite dosarul lui Ribbentrop, care se duce imediat la Hitler. A doua zi, Schellenberg găsește pe biroul lui o notă a ministrului de externe:

— Interzic secției politice a serviciilor secrete să intre în contact cu cetățeni inamici. Consider aceasta ca defetism, care, începând de acum, va fi aspru pedepsit. Pe de altă parte, dacă vreun englez dorește să discute cu noi, să ne aducă mai întâi declarația de predare a țării sale.

În această epocă, spaniolii de la Mauthausen au început să organizeze primele comitete de rezistență. Solidaritatea grupului, adaptarea lui curajoasă la situația existentă, dorința lui de „supraviețuire” constituie o lume aparte, a cărei

realitate și eficiență era recunoscută de deportați și de SS-iștii. Bazele „administrative și politice” ale acestei unități au fost puse la 21 iunie 1941. În ziua aceea, toată lumea din lagăr fusese adunată în marea curte a garajelor. Mii de oameni goi au așteptat toată ziua ca specialiștii în dezinfecție să stârpească păduchii și lindenii din blocuri și din haine.

— Această adunare din 21 iunie 1941 a fost un eveniment fericit prin însăși durata lui¹²⁴. Trebuia într-adevăr să ne sfătuim îndelung pentru a aprecia exact situația și pentru a lua hotărârile necesare. Am decis să numim o conducere politică, însărcinată să centralizeze și să dirijeze toate activitățile noastre.

— Ea era formată din Razola, Perlado, Bonaque, Constante și Bonet. La rândul lor, tovarășii Pagès, Tarrago, Juan și Juncosa aveau contacte cu un mare număr de membri ai Partidului socialist unificat din Catalonia. S-a hotărât formarea unei organizații unice a Partidului Comunist și Partidului socialist unificat, în a cărei conducere a intrat tovarășul Pagès. Din această primă organizație au făcut parte, între alții, Sanchez Plans și Vasquez, morți la Mauthausen, Fernandez, Jimenez, Garviz, Esparbe, Bilbao el Asturiano, Gascon, morți la Gusen,

¹²⁴ Mărturia lui Manuel Razola și Mariano Constante, *Triangle bleu* (anterior citat).

Montes, Suner, Marcelo Rodriguez, De la Fuente, Fernandez, Felipe Martinez.

— Trei tovarăși pentru fiecare baracă aveau sarcina să-i controleze și să-i organizeze pe comuniști în mici grupuri și totodată să stabilească contacte cu celelalte formațiuni politice sau sindicale.

— Sarcinile principale ale conducerii erau: **1.** Să mențină moralul și să apere principiile după care ne-am călăuzit atât în Spania, cât și după trecerea noastră în Franța. **2.** Să explice tuturor mecanismul lagărului de exterminare nazist, să ridice moralul tovarășilor și să le insuflă încrederea în victorie, pornind de la ideea că numai astfel vom avea forța de a rezista și de a supraviețui. **3.** Să întrețină încrederea în forțele populare și democratice și în victoria lor. **4.** Să acționeze în vederea evitării depravării și a corupției, în special să evite tot ceea ce ar fi putut face jocul SS-iștilor în detrimentul deportaților spanioli sau de alte naționalități. **5.** Să întărească prin toate mijloacele solidaritatea. **6.** Să ia măsuri de natură să preîntâmpine pe cât e posibil furtul hranei de către deținuții de drept comun. **7.** Să determine repartizarea spaniolilor în locuri de muncă unde ar putea culege informații politice și militare și ar putea urmări moralul și intențiile SS-iștilor. **8.** Să stabilească legătura cu deportați politici de alte naționalități. Să îndemne la sabotaj

și la pasivitate grupele de muncă arătându-le că în felul acesta se luptă împotriva naziștilor și totodată se economisesc forțe. Treptat și în funcție de condiții, ne-am atins aceste obiective.

Odată cu sosirea marilor convoaie din 1943, a luat ființă Comitetul francez al rezistenței.

— Am sosit¹²⁵ la Mauthausen la 3 aprilie 1943. SS-iștii mi-au zdrobit maxilarul și am fost internat la Revier, blocul 20. Toți francezii din două transporturi erau în carantină la blocul 5. Matricula noastră era 25000. Pe vremea aceea, erau puțini francezi în lagăr, doar cei arestați în nord, în special mineri, după greva din 1941, majoritatea dintre ei de altfel polonezi sau iugoslavi, care aveau matricolele 10000 sau 12000. Am stabilit o legătură precară între mine și tovarășii din blocul 5 prin intermediul tovarășului Jacquot (nu-i cunosc numele de familie), care era măturătorul lagărului, așa încât putea intra în Revier. Jean Lafitte și Robert Dubois și-au asumat răspunderea tovarășilor. Curând după aceea, Revierul, blocurile 19 și 20, au fost închise și am fost transferați la noul Revier: Russenlager. Am fost operat de medicul polonez, șeful Revierului. În această perioadă a sosit primul convoi de francezi, de la Compiègne: cam două mii, cred. Am stabilit legătura, în special cu germanii, prin

¹²⁵ Manuscris inedit al lui Octave Rabaté (Amicale française de Mauthausen).

intermediul lui Franz Dahlem și Heinrich Rau, sosiți la Mauthausen aproape în același timp cu noi. Francezii stabilesc contacte între ei și încearcă să formeze, sub impulsul lui Robert Dubois, un embrion de organizație al cărei prim scop este solidaritatea.

— La sfârșitul lunii mai 1943, colectivul francez este scindat; grupul din Romainville, cei mai mulți sunt trimiși la blocul 18 - cobai alimentari și muncă la carieră. După selecția pentru Rüstung, grupul din Compiègne, matricolele 26000 și 27000, este trimis o parte la Gusen, avându-l ca responsabil provizoriu pe Henri Gauthier, militant cunoscut în sectorul metalurgiei, altă parte în comandoul din Loibl-Pass, avându-l drept conducător pe Maurice Colin. În momentul acesta, mai 1943, am plecat de la Revier la blocul 5, apoi la blocul 9: muncă provizorie la Baukommando, terasament pentru noul Revier. Cei care au rămas în lagărul central, au constituit primul comitet francez, în care au intrat: eu, confirmat de C.C. ca îndrumător politic, Albay pentru Rüstung și Lafitte pentru blocul 16. Cum scopul nostru era de a asigura maximum de unitate între francezii de toate opiniile, noi am cooptat fără știrea lui, dar consultându-l regulat, pe tovarășul nostru Corbin.

— Prima sarcină: organizarea solidarității. Forma: se cerea fiecărui deportat francez să dea,

cel puțin săptămânal, o felie de pâine pentru bolnavi și pentru cei mai slabi. Această formă va dura până în 1945. Distribuirea este asigurată de Willy Zupanzic, un iugoslav arestat în Franța, împreună cu Tony Nupnik.

— Legătura internațională: cunoscând de ani de zile pe Franz Dahlem, am discutat cu el despre organizație. Am stabilit contacte și cu tovarăși belgieni (le-am uitat numele). Doi dintre ei lucrau în Baukommando, la pregătirea varului, celălalt, senator comunist, lucra la Rüstung. La blocul 9 am stabilit contacte cu tovarășii spanioli. Legătura o realizam prin Pepé Perlado, Razolo și Pages, membri din conducerea grupului spaniol.

— Discuția despre Comitetul internațional: cele mai multe din discuții le-am purtat cu tovarășul Dahlem. În prima discuție am abordat organizarea pe colective naționale. Noi preconizăm refacerea grupelor de trei subordonate grupului de conducere. Franz Dahlem opunea acestui sistem, pe acela al oamenilor de încredere, fiindcă, spunea el, într-un lagăr de exterminare, o organizație structurată ar putea avea repercusiuni groaznice. Colectivul nostru a hotărât ca pentru francezi să mențină sistemul triumphiurilor. În a doua discuție am vorbit despre președinția Comitetului internațional. Am stabilit că președintele va avea oameni de legătură între diversele naționalități. Eu aveam sarcina de a ține

legătura cu belgienii și spaniolii. Dar de acord cu tovarășii mei francezi, am cerut ca președinția Comitetului să fie încredințată unui tovarăș austriac, Mauthausen fiind în Austria, tot așa cum un francez ar prezida comitetele în Franța și un german în Germania. După mai multe discuții, propunerea mea a fost acceptată: tovarășul Leo Gabler, austriac, propus de Köhl, a fost însărcinat cu conducerea și funcționarea Comitetului.

— Informații și relații asupra moralului: aceasta era de asemenea una din sarcinile mele deosebit de importante, deoarece aproape pretutindeni în lagăr, în legătură cu evenimentele militare de pe frontul de răsărit, se răspândeau ceea ce noi numeam „*bouteillons*”, adică zvonuri când de un optimism delirant, când de un pesimism sumbru, dezmințite apoi de o realitate nicidecum atât de frumoasă sau atât de alarmantă. Tovarășul Heinrich Rau era acela care, în fiecare seară, la întoarcerea mea de la comando, îmi comunica știrile exacte pe care le afla de la tovarășii din comandoul electricienilor, care puteau asculta posturile de radio. Grație grupurilor noastre de trei, știrile exacte ajungeau în scurt timp la cunoștința întregului colectiv, a deportaților de toate opiniile, și astfel am reușit să evităm demoralizarea. Informațiile fiind controlate, toți francezii au început să ne acorde încredere.

— Inactivitate temporară. La începutul anului 1944 sau la sfârșitul anului 1943 (nu-mi amintesc exact), am izbutit, datorită organizației internaționale, să fiu repartizat la Rüstung; în acel moment grupul francez era dezmembrat căci se formase comandoul Ebensee în care fuseseră incluși în special supraviețuitorii blocului 16 printre care și Jean Lafitte. Alby a fost trimis în alt comando iar Robert Dubois, transferat la Paris. La întoarcere el a fost trimis la Wiener-Neudorf, unde a murit în timpul unui bombardament. Rămăsesem deci singurul din conducere împreună cu un mic număr de francezi. Evident că, în aceste condiții, grupul francez nu putea avea o pondere prea mare în Comitetul internațional. Această situație a durat până la sosirea convoiului din Blois și din Compiègne, la începutul anului 1944.

— Consemne precise, în ce privește organizația, ne-au fost transmise de tovarășii Ulmann, poreclit Pichon, și London, confirmând de altfel și precizând organizarea grupelor de trei și necesitatea de a impulsiona activitatea Comitetului internațional.

— Uniunea colectivului francez. Prima sarcină a fost de a reconstitui triumviratul conducerii. În afară de mine, pentru a face parte din conducere au fost desemnați tovarășii Ricol și Lampe. Întrucât lucram în comandoul Pumpenstation, l-am luat pe tovarășul Daix ca secretar, însărcinat să

țină legătura cu Schreiberstube Pany pentru rezolvarea problemelor urgente. În același timp s-a constituit un triumvirat al tinerilor: Tonny Rupnik, Legaleux și Séguy. Tovarășii din Blois fiind oarecum divizați, prima sarcină a „triunghiului” a constituit-o rezolvarea acestei probleme și realizarea omogenității comuniștilor, preluu la formarea frontului național care-i va grupa pe toți francezii. Solidaritatea a crescut, informarea s-a îmbunătățit, îndeosebi prin repartizarea, de către tovarășii de la Schreiberstube, în urma hotărârii Comitetului internațional, a francezilor în unele comandouri importante pentru solidaritate (pâine, magazia de îmbrăcăminte etc.).

— Front național și familii. După contactul cu diferiți deportați, s-a constituit o conducere denumită Frontul național, alcătuită după cât îmi amintesc din Guillon (Salado), de Bouard, Savourey, Ricol și doctorul Fichez. Solidaritatea acționa pe familii, adică pe blocuri, activiștii îndemnând pe tovarăși să-și împartă tainurile procurate de spanioli și colectate de colonelul de Saint-Gast: pâine, margarină, salam (fie sustrase, fie cumpărate cu țigările procurate de tovarăși). Deși imperfectă, această formă de organizare a contribuit la strângerea legăturilor.

— La câteva zile după ieșirea mea din carantină, Rabaté a venit să mă caute la blocul 10¹²⁶. „- Trebuie să-ți vorbesc...” Am înțeles ce însemna asta: trebuia să discutăm fără a fi observați. Pare paradoxal, dar în acel du-te-vino care este în lagăr spre seară este destul de ușor să te izolezi. Printre grupurile, mai mari sau mai mici, care circulă pe Appelplatz sau pe alei, mulți pot discuta fără să fie auziți nici de SS-iști, nici de „turnătorii” pe care ei îi au printre noi... Înveți foarte repede să-ți supraveghezi discret vecinii, să eviți ca vorba compromițătoare (în orice limbă ar fi rostită) să fie spusă în clipa când te încrucișezi cu cineva. Când îi vedeau pe Rabaté, Frédo Ricol și Maurice Lampe, preumblându-se unul lângă altul, inițiații bănuiau obiectul discuției lor; se știa sau se intuia că „triunghiul” lor constituia conducerea grupului comunist francez. Dar, preumblându-se pe Appelplatz, ei atrăgeau mult mai puțin atenția decât dacă s-ar fi ascuns în vreun cotlon sau îndărătul unui bloc.

— Umblând printre grupurile care trec unele pe lângă altele, Rabaté îmi spune: „Partidul consideră că a sosit momentul de a organiza colectivul francezilor (în argoul lagărului, se numește «colectiv» ansamblul internaților aparținând aceleași naționalități). Noi vom aduce

¹²⁶ Mărturia lui Michel de Bouard (Archives Amicale française de Mauthausen).

În această muncă experiența noastră în acțiuni clandestine și vom sprijini grupurile comuniste de alte naționalități. E vorba, în fond, de punerea în aplicare a ceea ce se hotărâse la Compiègne. Frédo Ricol dorește să te vadă ca să discute despre asta”.

— A doua zi m-am dus să-l văd pe Frédo, bolnav în blocul 5. Baraca asta era împărțită în două: într-o parte erau izraeliții, supuși unui regim deosebit de dur, în cealaltă era infirmeria: aici condițiile și îngrijirea erau mai bune decât în lagărul bolnavilor (Krankenlager); dar numărul locurilor fiind foarte limitat, nu erau admiși decât „proeminențele”, personajele sus-puse ale lagărului. Cum medicul șef era un ceh, profesorul Podlaha, comuniștii cehi au obținut de la el ca să-l primească pe tovarășul lor francez, care făcuse cangrenă la un picior. Acum, Frédo era în afară de pericol; fusese salvat prin acest act de solidaritate internațională. Puteam vorbi fără teamă, deoarece vecinul cel mai apropiat nu înțelegea franceza. Ricol mi-a amintit hotărârile luate de Rezistență la Compiègne; aceste hotărâri, mi-a spus el, stau la baza reorganizării Partidului comunist francez în lagăr; această reorganizare se încheiase. Acum erau pe cale de a se constitui multe alte grupuri naționale. S-au stabilit chiar contacte pentru crearea unei conduceri internaționale. Între timp, la Melk, situat la 80 de kilometri de Mauthausen,

În direcția Vienei, plecase un comando. Spre a se evita ca „verzii” să ia conducerea, așa cum făcuseră în trecut, Ulmann (alias Pichon), a reușit să fie transferat acolo împreună cu un grup de tovarăși siguri; la Melk ei vor încerca să acționeze și să organizeze Rezistența.

— „Așa cum partidul a constituit, în mai 1941, Frontul național al luptei pentru eliberare, tot așa, a continuat Ricol, noi îi vom chema acum pe toți francezii din lagăr să se unească spre a supraviețui și a lupta din nou. Partidul crede că ești cel mai indicat pentru a lansa acest apel...”

— După această discuție am înțeles uriașele dificultăți pe care va trebui să le învingem. „Să lansezi un apel...” în Rezistența franceză existau manifeste, afișe, ziare clandestine, arme, ascunzători. Puteai într-adevăr să te adresezi maselor. Dar aici? Bineînțeles că SS-iștii nu trebuiau să știe că există organizații de luptă. Așadar, nici un manifest, nimic scris... Propagandă orală? Dar poți să le împărtășești un secret tuturor compatrioților sau măcar celor mai mulți dintre ei? Ricol m-a sfătuit să aleg doi sau trei francezi cât se poate de siguri și să le destăinui proiectul; noi vom constitui grupul de conducere. Partidul, care își păstra organizația sa proprie, dar integrată în „colectivul” păstra organizația sa proprie, dar integrată în „colectivul” francez, va avea un om de legătură în acest grup. „Te vom pune, mi-a

spus Frédo, foarte curând în contact cu acest tovarăș, care n-a fost încă desemnat”.

— Din momentul în care am ieșit din carantină, am început să-i studiez pe francezii din lagărul liber, căutând printre ei pe acei care, eventual ar putea să participe la o acțiune de Rezistență. Ieșind din blocul 5, m-am hotărât să vorbesc cu Georges Savourey și cu doctorul Fichez. Georges Savourey lucra la uzina Messerschmitt a carierei, căreia i se spunea în mod curent Rüstung. Muncitorii de la acest comando sunt grupați în blocul 15, în două echipe, care lucrează alternativ douăsprezece ore ziua și douăsprezece ore noaptea. Savourey are asupra lor un foarte vizibil ascendent. Privirea lui directă și cam dură, ținuta sa foarte demnă m-au frapat înainte de a ști ceva despre el. Am aflat curând că era inginer; și unul dintre fondatorii mișcării „Ceux de la Libération”; făcea parte din categoria N.N.¹²⁷: Gestapoul adunase deci probe grave împotriva lui. La 14 iulie 1943 - mi-au relatat tovarășii lui - în clipa când echipa ieșea de la Rüstung și se aduna înainte de a pomi spre lagăr, el a grupat în jurul lui pe francezi și le-a vorbit de sărbătoarea națională, de Rezistență, de victoria sigură a aliaților. O asemenea inițiativă comporta riscuri imense, mai ales că nu era improvizată; fuseseră atrași deoparte oameni socotiți periculoși. Dar

¹²⁷ Nacht und Nebel. - *Nota trad.*

Savourey și-a atins din plin scopul: a ridicat moralul, a dat curaj acestor francezi pierduți într-o masă de oameni străini și deseori ostili. După ce m-am gândit două zile, l-am abordat pe Savourey care n-a fost prea surprins. „Eram informat, mi-a spus el, despre activitatea clandestină a comuniștilor francezi. În înțelegere cu Rabaté am vorbit, la 14 iulie, tovarășilor noștri. Organizația pe care vrei s-o întemeiezi va continua deci acțiunea noastră de până acum”.

— Doctorul Fichez a acceptat și el propunerea mea. Ca și Savourey, el se afla în lagăr de un an; în Rezistență, aparținea rețelei „Centurie”. SS-iștii, știind că era radiolog, l-au repartizat la infirmeria situată între prima incintă și a doua, unde erau îngrijiți soldații din garnizoană. Asigurat cu acest loc, unde erau multe avantaje, Fichez i-a ajutat, cu prețul unor serioase riscuri, pe toți francezii; pentru ei, el sustrăgea aproape în fiecare zi, medicamente de la infirmeria SS. Faptul că el era zilnic în contact cu paznicii noștri putea fi foarte util Rezistenței din lagăr. Câteva zile mai târziu, Ricol mi-a prezentat pe cel care, în grupul nostru de conducere, va reprezenta organizația comunistă. Îl chema Salado și spunea că lucrase într-o librărie. Aceasta era identitatea lui în momentul arestării; a fost prins în Nièvre, unde era unul din responsabilii F.T.P.F. Până la eliberarea noastră, n-am știut că, în realitate, el

era profesor și se numea Jean Guilon. Astfel s-a constituit, pe la mijlocul lui iunie 1944, echipa noastră de conducere a Rezistenței franceze din lagăr. Mai rămânea de făcut ce era cel mai greu, cel mai periculos: să constituim organizația. Pe vremea aceea, seri de-a rândul adormeam cu multă greutate, chinuit cum eram de această idee: dacă avusesem o șansă să scap viu de aici, acum se pare că o pierdusem.

— De la Ricol am înțeles că francezii nu erau singurii care se organizau. Iminența înfrângerii naziste, evidentă pentru toți, nu era deloc străină de această mișcare. Dar eu cred că acțiunea tovarășilor noștri sosiți de la Compiègne în două convoaie, la sfârșitul lui martie și începutul lui aprilie, a contribuit în bună parte la acest lucru. André Ullmann vorbea perfect germana; cât privește pe Arthur London (pe care noi nu-l numeam decât cu pseudonimul Gérard), ceh de origine, el stăpânea tot atât de bine rusa ca și engleza, spaniola, franceza sau germana. Și unul și altul au intrat în contact, puțin după sosirea lor în lagăr, cu grupurile comuniste străine.

— Desigur că, datorită lui Gérard, „colectivul” ceh s-a constituit cam pe atunci, în organizație clandestină. În primăvara anului 1944, rămăseseră cam trei sute cincizeci. Îi simțeai,

uniți, fraterni, afară de câteva rare excepții¹²⁸. Printre ei nu erau nici turnători, nici homosexuali. Nu întrețineau relații cu verzii de care erau prost văzuți. În comandouri, aveau totuși poziții bune: muncitori de înaltă calificare, medici, chimiști. Unul dintre ei, Pani, era secretar al lagărului (Lagerschreiber) și în această calitate putea face foarte mult. Cum admiseseră SS-iștii asta? M-am întrebat deseori. Se purta față de ei, foarte demn; activist sindical în țara lui, el avea să intre printre primii în organizația de Rezistență cehă și să aducă întregii Rezistențe din lagăr servicii imense. Astfel, grupul ceh avea să constituie foarte repede armătura, ca să zicem așa, rezistenței internaționale din lagăr. Organizarea acesteia întâmpina totuși serioase dificultăți. Proiectele noastre din 1944, îi deconcertau pe internații mai vechi, care cunoscuseră anii sângeroși ai Mauthausen-ului și știau mai bine decât noi pericolele pe care le prezintă lagărul. Gérard, fost combatant al Brigăzilor internaționale din Spania, „contactase” doi responsabili ai grupului spaniol: Montero și Razola. Aceștia au subscris la cele șapte puncte ale programului Rezistenței. Cu

¹²⁸ Printre aceste excepții era secretarul (Schreiber) comandoului Wäscherei, numit Otto Geissler, care stătea în blocul 10 cu regim privilegiat. Egoist, mare și gras, slugă plecată a SS-iștilor, nu avea deloc legături cu compatrioții săi. El este acela care, în octombrie 1944, a făcut să fiu repartizat într-un comando al „morții”, de unde spera că nu voi mai ieși viu.

comuniștii germani a fost mai complicat; eforturile unite ale lui Gérard, Ullmann, Rabaté, Ricol n-au putut să învingă împotrivirea lui Franz Dahlem; acesta se bucura, printre internații comuniști, de o incontestabilă autoritate; se cunoștea clarviziunea politică de care dăduse dovadă după 1918 și de asemenea lupta sa eroică împotriva nazismului; în deportare, comportamentul său n-a încetat de a fi exemplar. Așadar nu teama sau șovăiala îl determinase să se împotrivească; el socotea nebunească ideea unei conduceri internaționale și credea că era mai prudent să se mențină delimitarea grupurilor naționale: aceasta era, în cazul unei lovituri grele, singurul mijloc de a limita pierderile. Cu toate că Dahlem era unul din cei mai vechi internați din lagăr, opinia lui nu a fost împărtășită; de altfel, mulți dintre comuniștii germani – în frunte cu cel pe care noi în numeam „micul Otto” – nu o împărtășeau.

— Cehii au avut, la început, unele ezitări. Unul dintre ei, Luft, foarte stimat de mulți dintre compatrioții săi era de acord cu Dahlem. Majoritatea responsabililor cehi, în frunte cu Hoffmann, au acceptat însă proiectul prezentat de Gérard și curând Luft li s-a alăturat. Grupul ceh, repet, a avut o contribuție majoră în crearea organizației internaționale. Dispunând de câteva poziții-cheie, el a ajutat celelalte „colective”; fără el, solidaritatea n-ar fi putut deloc să se

organizeze la nivel internațional. Îndeosebi, colectivul ceh a fost acela care, în toamna anului 1944, a făcut totul pentru salvarea a treizeci și cinci de ofițeri ruși și polonezi, trimiși din lagărul de la Struthof în compania disciplinară de la Mauthausen (Strafkompanie) pentru a fi exterminați; treizeci și patru dintre ei au fost literalmente smulși din ghearele morții¹²⁹.

— Comuniștii austrieci, dintre care unul din responsabili, Mayer, va fi decapitat trei luni mai târziu, au adoptat fără obiecție proiectul conducerii internaționale; primul comitet de conducere a fost alcătuit de altfel din trei austrieci: Kohl, Marsalek și Mayer până în clipa când (sfârșitul lunii august), la sugestia diverselor „colective”, acest comitet a fost lărgit, incluzându-i pe Rabaté, Razolo, Hoffmann (acesta l-a înlocuit pe Gérard care se îmbolnăvise) și Kohl. Dahlem a acceptat să colaboreze, dar nu și să facă parte. Abia în februarie 1945 va intra în acest comitet. Cât privește organizația colectivului „francez”, cel mai greu era să-l constitui fără știrea chiar a celor ce urmau să fie încorporați în rândurile lui. Într-adevăr, nici nu putea fi vorba să dezvălui tuturor

¹²⁹ Gérard, care era atunci secretar adjunct al blocului 13, ce adăpostea compania disciplinară, a putut face să treacă prin fraudă acestor treizeci și cinci de oameni, suplimentele alimentare colectate în lagăr – în cea mai mare parte printre cehi. În felul acesta condamnații au putut suporta îngrozitoarele suplicii care, fără ajutorul tovarășilor, i-ar fi ucis în mai puțin de cincisprezece zile.

caracterul militar pe care trebuia, până la urmă, să-l aibă această organizație. Ne-am înțeles deci să nu vorbim decât despre solidaritate, căci pe SS-iști nu-i impresiona deloc asta, în caz că am fi fost denunțați. În definitiv, solidaritatea era pe primul plan: pentru a lupta și a învinge trebuia să rezistăm, să trăim, adică să scăpăm de foame, de frig, de maltratări. La bază, francezii fură deci repartizați în „familii”; li se dădu acest nume – cât mai puțin războinic posibil și anume ales în acest scop – grupurilor de patru sau cinci oameni. Adeseori erau singurii francezi care se numărau într-o cameră; ei s-au apropiat deci în mod spontan unii de alții și se adunau seara ca să-și ia „masa”. În alte părți, când un bloc număra mulți francezi – așa cum erau blocurile 8 și 15 – a trebuit să intervenim în mod discret pentru a provoca formarea unor astfel de „familii”. Pentru a motiva o asemenea intervenție, noi am invocat că trebuie făcut un efort spre a procura compatrioților noștri câteva suplimente de hrană, a căror repartizare necesita să fie prevăzută. Dar în fiecare „familie”, un om știa mai mult decât altul; îl numeam „capul familiei”; el trebuia să fie inițiat treptat în majoritatea sarcinilor ce reveneau organizației. Destul de repede, am reușit să alegem, în fiecare bloc, un cap de familie, demn de toată încrederea, care să fie în contact direct cu unul din membrii grupului nostru de conducere,

adică cu Savourey, cu Fichez sau cu mine. Datorită acestei structuri, riscurile erau reduse și comitetul nostru de patru putea fi la curent cu tot ce se petrecea în „colectivul” francez.

— Noi ne întruneam cel puțin o dată pe săptămână, duminica, zi în care majoritatea comandourilor nu lucrau. Adeseori, probleme urgente impuneau discuții neprevăzute și în aceste cazuri alegeam locuri nici prea pustii, nici prea umblate. Lungile și frecventele noastre discuții în patru au trezit ele vreodată bănuieli? Nu cred. Francezii care au jucat un rol activ în organizație ne-au mărturisit, după Eliberare, că ei nu știau deloc, nici măcar nu bănuiau că noi constituim grupul de conducere. Luam toate precauțiile posibile. Puteam fi arestați, apoi interogați aparte despre obiectul discuției noastre; la începutul fiecărei reuniuni stabileam răspunsul pe care să-l dăm într-un astfel de caz. Același alibi putea să ne servească timp îndelungat, atâta vreme cât nu era descoperit. Mi-amintesc că în august 1944, când în timpul insurecției pe străzile Parisului se ridicaseră baricade, am ales, ca subiect fictiv al discuției, satira lui Boileau „Les embarras de Paris”.

— „Să organizăm solidaritatea”, am propus noi tovarășilor noștri; „să se distribuie suplimente alimentare”, am anunțat noi fiecărei „familii”. Dar cu ce să începem organizarea solidarității? De

unde să luăm aceste suplimente? „Colectivul” francez era unul din cele mai năpăstuite din lagăr. Tovarășii noștri – cu excepția N.N.-iștilor – obținuseră de trei ori, din decembrie 1943 până în iulie 1944, autorizația să trimită familiilor o carte poștală. Astfel, unii dintre ei au primit pachete din Franța; dar era puțin față de ceea ce primeau, de pildă, germanii, austriecii, polonezii, cehii. Pe deasupra, SS-iștii și kapo de la poșta lagărului – o pușlama pe care-l chema Georg, iar noi îi spuneam „Marele George” – lua, la sosire, o parte însemnată din aceste pachete.

— Deportații veniți de la Buchenwald (februarie 1944) apoi de la Sachsenhausen (februarie 1945) au putut constata, intrând la Mauthausen, cât de mult li se înrăutățise situația. La Buchenwald, pachetele soseau în număr mare, iar lagărul fiind administrat în interior de către deținuții politici (roșii) și nu de către cei de drept comun (verzi), regimul alimentar era mult mai bun decât aici. Cât privește pe cei sosiți de la Sachsenhausen, fiecare dintre ei primise, în ultimele două luni, mai multe pachete de la Crucea Roșie. Nu ne venea să credem! Le-am propus francezilor care primeau pachete să dea a douăzecea parte pentru solidaritate; de pildă, cinci bucăți de zahăr dintr-un kilogram. În total, cantitatea de împărțit era minimă. De altfel, după debarcarea din iunie 1944, pachetele din Franța

veneau tot mai rar, iar spre sfârșitul verii n-au mai venit deloc. A trebuit deci să căutăm pentru „colectivul” francez o altă sursă de aprovizionare.

— După două luni lungi de lagăr am înțeles ceea ce ne spusese, în termeni cam brutali, spaniolul întâlnit în dimineața sosirii noastre la Mauthausen: „Aici, dacă nu furi, crăpi”. Mai precis, el n-a spus: „Dacă tu nu furi”, ci „dacă tu nu organizezi”. De fapt, în lagăr nu se rostea deloc cuvântul furt. Prudență? Sau un fel de pudoare într-un mediu unde mișunau hoții de profesie? Se spunea: organizare și a organiza (în germană: Organisation și organisieren). Această „organizare” era suverană la Mauthausen. Ea era practică nu de cei mai nenorociți, ci de „verzii” germani, din care majoritatea primeau numeroase pachete de la familiile lor. Nimeni nu se poate lăuda, cred, de a-i fi pătruns toate secretele. Într-o oarecare măsură, chiar și SS-iștii erau amestecați. Iată un exemplu.

— Când un Häftling intra în lagăr, se indica pe fișa lui numărul coroanelor de aur pe care le avea în gură. Dacă murea, aurul era recuperat. Un „verde” era însărcinat cu această treabă: își proptea un picior pe capul mortului și-i smulgea coroana cu ajutorul unui clește. Aurul era dat SS-iștilor, care își însușeau o parte și predau restul Marelui Reich. Dar „verzii” profitau și ei de această operație: cel însărcinat cu extracția „mai

uita” câteva coroane iar kapo-ul de la crematoriu, când cadavrele ajungeau acolo, culegea și el ce mai rămăsese. La sfârșitul lui 1944, am aflat că acest kapo a fost arestat și spânzurat; ascunsese vreo sută de kilograme de aur. Asemenea răfuieli erau frecvente între SS-iști și „verzi”; aceștia recurgeau la ceilalți pentru a scoate afară din lagăr ceea ce ei putuseră „organiza”, dar SS-iștii nu erau întotdeauna „corecți”. Pe când lucram la Häftlings Bekleidungs Kammer, am văzut ce trafic de haine făcea cu cei de afară însuși kapo-ul acestui comando; era vorba de cele mai frumoase costume, paltoane, lenjerie de corp... Și aici, SS Kommandoführerul era complicele nelipsit.

— Într-o zi, pe când împingeam cu câțiva tovarăși o mașină încărcată cu rufe ude, dintr-o încăpere a apărut un individ care știa, cu siguranță, itinerarul vehiculului nostru; într-o clipă, el a aruncat în mașină un sac mare și apoi a dispărut îndărătul unei barăci. Kapo care ne însoțea - un țigan din Königsberg, pe care îl chema Bernhard Klein, o brută sinistră - a ascuns imediat sacul sub rufe; nu atât de repede ca noi să nu fi văzut conținutul: cârnați. Când mașina a trecut prin fața intrării de la pivniță, unde se afla crematoriul, Bernhard Klein a luat sacul și a coborât cele patru sau cinci trepte; ușa s-a deschis imediat: două mâini au înhățat pachetul care putea cântări între 30-40 kilograme; din

câțiva pași, Klein a fost din nou lângă noi, care nici măcar n-am mers mai încet și, bineînțeles, ne-am prefăcut că n-am văzut nimic. De unde erau acești cârnați? Cine avea să-i mănânce? Misterul „organizării”, pe care o simțeam pretutindeni prezentă și la care participa, în mai multe bande rivale, majoritatea proeminențelor din lagăr. Magaziile din Mauthausen trebuiau să aprovizioneze, în afară de internați, vreo zece mii de oameni ai garnizoanei. Ele aveau mari stocuri de alimente... Pentru „verzi”, pentru anumiți kapo, pentru șefii de blocuri, „organizarea” era un mijloc de a strânge bani pentru o eventuală eliberare. Unii dintre ei, mi s-a confirmat, au putut aduna în afara lagărului, cu complicitatea interesată a unor SS-iști, o adevărată avere. Deținuții politici, „roșii”, nu participau la aceste traficuri. De fapt, ei nici n-aveau acces la sursele de aprovizionare.

— Dată fiind foametea de care suferea „colectivul” francez, am hotărât să practicăm și noi un fel de „organizare”. Am stabilit că orice furt, dacă nu prejudiciază aprovizionarea internaților, ci îi lezează doar pe SS-iști, este legal; în plus, era făcut în folosul „colectivului”. Altă ieșire nu aveam. Trebuia să „organizăm” sau să pierim. Și, mai întâi, să ajungem în comandourile „productive”.

— Prietenii noștri cehi, siguri pe poziția lor preponderentă la secretariatul general, ne-au

ajutat din plin. Doi francezi, Olivier și Salado au fost repartizați în echipa care asigura transportul gunoiului din lagăr (Müllabfuhr Kdo) și pe acela al pâinii – același vehicul servea de altfel și pentru una și pentru alta. Garnier, Herry și cu mine am fost repartizați, după cum am mai spus, la magazia de îmbrăcăminte. Pierre Daix, datorită faptului că știa bine germana, lucra ca secretar adjunct (Hilfschreiber) al blocului 10. Ceva mai târziu Guivantes, după ce a revenit din lagărul bolnavilor, a fost repartizat la biroul de muncă (Arbeitseinsatz). Emile Valley, ars grav la față în timpul unui bombardament aliat asupra orașului și readus în lagăr, a fost repartizat, după vindecare, la bucătărie. Câțiva dintre noi au fost repartizați la spălătoria lagărului (Wäscherei), o adevărată mică uzină – am lucrat și eu acolo de la 1 iulie până la jumătatea lui octombrie – și la dezinfecție; acest din urmă comando avea sarcina de a trece printr-o etuvă hainele noilor sosiți, pe care le primea apoi magazia. Tuturor li s-a spus să „organizeze” fără limită. Cel care efectua operația cu riscul vieții păstra pentru „familia” sa și pentru el însuși o parte din produse; restul trebuia să fie împărțit între alte familii, pe rând. Cel propus și ales pentru a face această împărțire a fost Georges Rondot, cazat în blocul 8 și care, apoi, a luat legătura cu toți responsabilii blocurilor. Astfel, la sfârșitul lunii iunie 1944, am putut să aplicăm, în ceea ce

privește solidaritatea, directivele Rezistenței, elaborate la Compiègne.

— Într-un lagăr de concentrare, solidaritatea trebuia, spre a fi eficientă, să se exercite în diverse domenii. Trebuia să ne apărăm compatrioții împotriva foamei, frigului, bolii, deprimării; să le întreținem curajul, dându-le o hrană corespunzătoare nevoilor fiecăruia; credincioșilor, îmbărbătarea pe care-o așteptau de la religia respectivă; tuturor, încrederea în victoria finală a cauzei noastre. Ar fi nevoie de o carte întreagă pentru a expune ce a însemnat aprovizionarea clandestină a „colectivului” francez din Mauthausen, șiretlicurile, combinațiile, uneori foarte ingenioase, pe care a trebuit să le facem.

— Hrana pe care o primeam consta în primul rând din supă (un litru la prânz) și din pâine (cam 300 grame seara). Supa lagărului, întotdeauna proastă și uneori de nemâncat, era disprețuită de internații, destul de numeroși, care aveau posibilitatea să mănânce altceva. Cehi, germani, polonezi, austrieci, care primeau de acasă pachete cu alimente; „proeminenții”, cărora în virtutea „organizării” nu le lipsea nimic; muncitori din unele comandouri – bucătăria SS-iștilor, de pildă – care primeau la locul lor de muncă o supă mai bună. Datorită acestui fapt, rămânea zilnic în lagăr o cantitate destul de mare de supă, căci

fiecare bloc primea, de la bucătărie, atâtea rații câți ocupanți avea. În principiu, fiecare om trebuia să primească aproape un litru, și surplusul trebuia înapoiat la bucătărie. De fapt, noi reușeam să împărțim rapid o parte din acest excedent. Acesta era deosebit de important în blocurile unde stăteau numeroși „proeminenți”, blocul 2 deținând în această privință, primul loc. Nu ne-a fost prea greu să găsim niște mijloace ingenioase datorită cărora aveam zilnic câteva zeci de litri de supă în plus. Tot așa, la infirmerie (instalată mai întâi în blocul 5 apoi, mai târziu, într-o clădire solidă, unde nu erau admiși, în afară de excepții, decât „notabili”), primeam, în fiecare zi, o găleată de supă pentru toți. Această operație comporta riscuri; nu trebuia ca purtătorul găleții să întâlnească vreun SS-ist sau vreun șef de bloc prea curios sau prost dispus... În fiecare zi, totuși, această „organizare” a funcționat; datorită ei, fiecare francez, care, după ce-și sorbea rația sa reglementară, nu era nici sătul nici dezgustat, putea să primească un apreciabil supliment. La sfârșitul lui 1944 au fost înființate încă două carantine (lagărul II și lagărul III). Aprovizionarea francezilor care se aflau acolo ridica foarte dificile probleme. Aceste lagăre, într-adevăr, erau în principiu închise; acolo sosirea noilor convoaie, plecările în comandouri exterioare se succedau neîncetat. De aceea, ne era foarte greu să

reperăm prezența compatrioților și să luăm legătura cu ei; și mai greu încă era să-i aprovizionăm. Când în ianuarie-februarie 1945, am fost detașat la Schneekommando (comandoul pentru curățirea zăpezii), unde se lucra rareori după-amiază, mi-am asumat sarcina de a lua excedentul de supă al infirmeriei și de a-l introduce în fiecare zi în lagărul II. Pentru a reuși trebuia să recurg zilnic la noi șiretlicuri; nu o dată, am crezut că m-au prins. Dar văzând bucuria tovarășilor mei, când soseam în sordidele lor blocuri ale carantinei, prindeam curaj pentru expediția de a doua zi.

— A „organiza” supa nu era prea greu; „a organiza” pâinea era mai greu. Această pâine foarte proastă începând din 1944, dar din ce în ce mai proastă pe măsură ce se apropia înfrângerea nazistă, era fabricată special pentru noi: avea forma alungită a pâinii englezești, dar n-am știut niciodată din ce era făcută. Camioane militare o aduceau la magazia situată între prima și a doua incintă, de acolo era dusă la prima incintă, într-o căruță cu patru roți, un soi de vehicul ca un coș mare; manipularea era efectuată de Müllabfuhrkommando, care servea și ca atelaj al căruței. Noi aveam doi tovarăși în această echipă, Olivier și Salado. Numai ei puteau să „organizeze” pâinea pentru aprovizionarea „colectivului” francez, înainte ca ea să fie distribuită blocurilor,

adică fără a prejudicia aprovizionarea normală a internaților. Ei au îndeplinit zece luni această periculoasă și importantă sarcină. Când erau chemați să descarce un camion sau să încarce o căruță, își scoteau hainele, apoi, în timpul operației, strecurau în fiecare din mâneci o pâine; munca, odată terminată, ei se înapoiau la blocul lor, cu haina sub braț; iarna, mantalele serveau de ascunzătoare.

— Georges Rondot, responsabilul solidarității, repartiza produsul acestei „organizări” între „familii”. Fiecăreia îi venea rândul mai des sau mai rar; în unele perioade – când era dicke Luft, de pildă – era aproape imposibil să „organizezi”, disciplina și paza erau foarte severe; dimpotrivă, când efectivele din lagăr creșteau, se aducea mai multă pâine; în unele zile, mânecile hainelor lui Olivier și Salado erau folosite de trei sau patru ori.

— Am aplicat și noi o formă de într-ajutorare pe care o practicați de multă vreme comuniștii. Fiecare francez a fost îndemnat să dea, o dată pe săptămână, o felie de pâine pentru compatrioții noștri bolnavi care, la Krankenlager, o duceau mult mai rău decât noi. Această pâine era colectată de către responsabilii blocurilor și dată doctorului Fichez care o transporta, în fiecare săptămână, într-un săculeț. O singură dată, subofițerul care comanda postul de gardă al Krankenlager-ului l-a întrebat ce are în săculeț.

Când Fichez i-a spus: „E pâinea pe care am strâns-o pentru tovarășii noștri bolnavi”, el a fost surprins, a stat o clipă pe gânduri și apoi a mormăit: „E, firește, foarte bine”. Trebuie să spun că acestui SS-ist, noi îi spuneam Fernandel, căci semăna cu acesta și era și relativ cumsecade.

— Când Emile Valley a fost repartizat la bucătărie, el a putut să „organizeze” seu, un foarte util adaos pentru alimentația noastră, lipsită aproape total de grăsimi. Cu ajutorul tovarășilor spanioli și cehi, am putut chiar, de două sau trei ori, să avem zahăr cristalizat; fiecare francez a primit, în intervalul de zece luni, trei sau patru linguri. Alți compatrioți, care curățau cartofi pentru bucătăria SS-iștilor, au reușit deseori să sustragă unele cantități pentru „colectivul” nostru; ei le ascundeau în pantaloni, prinzându-le manșeta cu un bold, ceea ce făcea ca ei să aibă un mers cu totul special.

— Pe lângă aceste sustrageri efectuate direct din magazine, existau posibilități de schimb. Un rol important în acest troc îl jucau țiğările pe care le primeau, în chip de salariu - ce bătaie de joc! - muncitorii din unele comandouri: uneori cinci sau zece țiğări pe săptămână. Acestora li se cerea să cedeze din ele o mică parte (o țiigară din zece, dacă memoria nu mă înșală) „colectivului”, spre a îngădui schimburi cu unii internați care, datorită

faptului că primeau pachete, aveau alimente excedentare.

— La începutul lui 1945, când am fost repartizat la comandoul Unterkunftsverwaltung-ului, am putut să „organizez” de acolo obiectele cele mai diverse. Există acolo, într-adevăr, tot materialul destinat atât lagărului cât și cantonamentelor SS-iștilor și, pe deasupra, mii de brice, de cuțite, de piepteni și oglinzi de buzunar, provenind din bagajele noilor sosiți. Am văzut acolo de asemenea, adunate și aranjate, obiectele furate de trupele naziste din țările ocupate: printre altele, de exemplu, o colecție de prosoape purtând numele unor hoteluri din Ungaria și Polonia, din Franța și Belgia...

— În acest comando, în care am lucrat șapte săptămâni, am „organizat” brice, săpun de toaletă și săpun de ras, curele pentru ascuțitul bricelor, bucăți mari de piele etc.; totul destinat fie tovarășilor francezi, fie unor frizeri ai blocurilor pe care îi cunoșteam (spanioli îndeosebi) și care, în schimb, ne dădeau alimente. Am procurat tovarășilor noștri gamele portative, de tipul folosit în armata franceză. În aceste gamele, care aveau capac și toartă, puteai să ascunzi bine câte ceva atunci când te înapoiai, seara, în incinta centrală. De aceea erau foarte căutate. Acelea pe care le aveam în stoc la Unterkunftsverwaltung, pentru trupele din garnizoană, erau vopsite în verde

cafeniu și, de aceea, lesne de recunoscut. Le țineam câteva clipe în soba încinsă iar apoi le frecam cu o cârpă udă și astfel înlăturam vopseaua; aluminiul rămânea curat și gamela înceta să mai fie compromițătoare.

— Cei care n-au cunoscut regimul de la Mauthausen vor socoti poate neglijabil un ajutor care nu consta decât într-un litru de zeamă chioară, o felie de pâine din când în când sau câțiva cartofi. Dar foștii deportați cunosc prețul celui mai mic supliment alimentar la rațiile obișnuite. Astăzi, chiar nouă, care am trăit această experiență, ne vine greu să înțelegem că puteau să trăiască, cu atât de puțină hrană, chiar oameni care nu trebuiau să facă o muncă istovitoare, nu erau bolnavi și aveau un moral ridicat.

— În condițiile în care trăiau Häftling-ii la Mauthausen, solidaritatea vestimentară nu era mai puțin importantă decât cea alimentară. Când ieșeai din carantină și intrai într-un comando de muncă ți se atribuia o haină și pantaloni, o pereche de ciorapi și o pereche de saboti făcuți din pânză și lemn; totul era zdrențuit, taliile și măsurile nu erau aproape niciodată acelea care ar fi trebuit. Cât privește lenjeria, cămașa și indispensabilii se schimbau la două, trei sau chiar la patru săptămâni. În unele comandouri exterioare, deținuții purtau cămășile și

indispensabilii până la distrugerea lor completă. Am văzut, când lucram la Wäscherei, rufărie care era pur și simplu putredă; inutil să mai adaug că era plină de păduchi. Această murdărie, la fel ca foamea, frigul și bătaile, submina moralul și ucidea oamenii. Iarna, la Mauthausen, era foarte aspră. Din decembrie 1944 până la jumătatea lui februarie 1945, minimele zilnice au fost sub 10°, atingând de mai multe ori -20°. În unele comandouri care lucrau sub cerul liber, oamenii primiseră veste de lână sau mantale, chiar și apărătoare pentru urechi. Dar și în acest caz, distribuirea era defectuoasă, atât în privința cantității cât și a calității.

— Relativa curățenie a lenjeriei și apărarea împotriva frigului n-au fost singurele obiective pe care trebuia să le atingem ca să-i protejăm pe tovarășii noștri. Am înțeles curând că, spre a supraviețui în această lume stranie, francezii trebuiau să fie îmbrăcați și încălțați oarecum adecvat. Observasem chiar din timpul șederii mele în carantină că paznicii noștri manifestau față de muncitorii lagărului liber o considerație direct proporțională cu eleganța acestora. Pentru a obține o îmbrăcămintă acceptabilă, trebuia să ai acces la magazia de îmbrăcămintă sau să fii protejat de un kapo de la magazie, un personaj marcant; paznicii ezitau să maltrateze un internat care izbutise să-și facă rost de îmbrăcămintă mai

bună. Dimpotrivă, zdrențăroșii lagărului – unii erau așa din neglijență – care mergeau cu hainele rupte, cu gamela agățată la brâu și cu un aer famelic, erau veșnic în căutarea unui fund de marmită din care să „ciupească” ceva, aceștia, paria lagărului, erau și țăpii ispășitori. Incontestabil că situația „colectivului francez” s-a îmbunătățit, începând din iunie 1944, datorită grijii noastre de a-i îmbrăca într-un mod cât mai corect pe tovarășii noștri; Garnier și Herry au îndeplinit această sarcină din mai 1944 până la Eliberare. Eu i-am ajutat timp de cinci săptămâni cât am lucrat cu ei la Häftlingsbekleidungskammer. De câte ori n-au trecut ei poarta cea mare, seara, la întoarcerea de la lucru, purtând două haine sau două perechi de pantaloni îmbrăcate una peste alta. Francezii care lucrau la spălătorie (Wäscherei) trebuiau să scoată din acest comando, de fiecare dată când aveau posibilitatea, cămăși și indispensabili; repartizarea era făcută între compatrioții noștri care puteau, astfel, să evite murdăria demoralizantă la care erau expuși.

— Lupta împotriva bolii... Bronșitele, pneumoniile, erau frecvente, ca și difteria; dar bolile specifice deportatului erau: flegmonul, cu toate complicațiile; erizipelul feței, foarte contagios; o pătură cu care se învelise o noapte un bolnav și-i atinsese obrazul – în carantină nu

existau cearșafuri, numai în lagărul liber existau cearșafuri de pat, – putea contamina alte zeci; unii dintre noi am făcut de opt până la zece ori această înspăimântătoare boală care nu era însă întotdeauna mortală, cu toate că singurul tratament aplicat era extern: se badijona cu ihtiol fața bolnavă și se înfășură complet cu bandaje de hârtie. Adevărul e că totul în acest infern era paradoxal: maladiile socotite grave aici rareori erau mortale în timp ce boala cea mai periculoasă era Durchfall – o diaree banală, care putea să ucidă un om în patru sau cinci zile, sau, dacă rezista, să facă din el în două sau trei săptămâni un schelet viu, în decembrie 1944, când mă aflu în lagărul bolnavilor am dus într-o dimineață la spălător – un fel de jgheab în care apa curgea dintr-o țeavă cu mai multe găuri, țeava de pe care trebuia, pe un frig de -15° , să înlături mereu gheața – pe un camarad foarte drag, Augustin Barthélemy. Era în a douăzeci și una zi de Durchfall și reușise s-o ascundă autorităților din blocul 2, evitând astfel trimiterea în blocul 8, unde erau adunați „căcăcioșii”. Până la urmă, n-a mai avut putere să se scoale. În dimineața aceea a trebuit să-l duc în brațe și să-l spăl ca pe un copil, deoarece se murdărise în timpul nopții. Nu pot uita acel trup complet descărn timer, în care nu mai simțeai într-adevăr nimic între pielea, acoperită cu

escare, și oase. În general, acești bolnavi își păstrau până în ultima clipă o perfectă luciditate.

— În lagărul bolnavilor n-am stat decât în blocul 2, care grupa în principiu bolnavii de stomac, de plămâni și de inimă. Am văzut, desigur, scene groaznice; de exemplu, două sute de muribunzi, veniți de la comandoul din Gusen, sumar îmbrăcați, în benele unui decovil, pe un frig de -10-15°, s-au prăbușit, gemând încetitor, horcăind sau urlând, în zăpada în care au trebuit să zacă, așteptând să fie primiți în bloc: mai puțin de unul la zece a intrat viu.

— Dar nimic nu putea să egaleze în oroare blocul 8. Acesta era împărțit în trei săli; în prima, râioșii; într-a doua, „căcăcioșii”; într-a treia, cei cu erizipel pe față, cu difterie, cu scarlatină etc. Latrinele erau comune pentru tot blocul; un șir de hârdaie peste care era o scândură ce servea drept scaun. Cred că n-am văzut niciodată ceva mai îngrozitor. Muribunzii reușeau cu greu să se așeze pe scândură; unii dintre ei lăsau urme de excremente pe unde treceau, alții cădeau lângă hârdaie și nu se mai ridicau. Mulți au murit în acel loc!... Era ceva infernal. Bolnavii de erizipel, având capul înfășurat în bandaje de hârtie, mergeau pe bâjbâite, se împiedicau de corpurile căzute, urinau peste camarazii lor, care, cu ochii pierduți în fundul orbitelor, nu mai aveau nici măcar puterea

să protesteze... Indescriptibil amestec de duhoare, de murdărie, de suferințe cumplite!...

— Organizația Rezistenței franceze a început să se ocupe de lagărul bolnavilor. Și acolo, primele jaloane au fost puse de Gérard, cu ajutorul secretarului blocului 2, un comunist ceh numit Henryck Jirca. Organizație pur comunistă la început, în ea au intrat ulterior toți francezii. Responsabilii, ei erau, împreună cu Marteau, organizatorul solidarității în rândurile comuniștilor, Edmond Malle și locotenentul Coulon. Aceștia din urmă erau și infirmieri și deci aveau acces în toate blocurile. Nu era ușor să stabilești legătura între lagărul central și cel al bolnavilor, accesul în Krankenlager fiind strict interzis celor sănătoși. Datorită doctorului Fichez, noi am putut încălca această interdicție. El mi-a dat o radiografie făcută unui SS-ist. Mi-amintesc foarte bine că era radiografia unui deget de la picior. Înarmat cu acest document, m-am prezentat la intrarea Krakenlagerului și am spus: „Häftling 63584 meldet sich im Krankenlager für Röntgenaufnahme” („Deținutul 63584 se prezintă la lagărul bolnavilor pentru un examen radiografic”). Dacă mi s-ar fi cerut alte explicații, aș fi precizat că veneam să-mi iau diagnosticul clinic privind această radiografie. Dar subofițerul șef al postului (adeseori era Fernandel) s-a mulțumit, de fiecare dată, cu sumara mea

Meldung. Odată ajuns în lagăr, m-am dus la Malle și Coulon care mă informau despre starea francezilor, iar eu le transmiteam toate informațiile și consemnele necesare. Atunci am vizitat de mai multe ori blocul 8 la care era repartizat Malle ca infirmier; i-am admirat deseori sângele rece și bunătatea pe care le manifesta în acest loc de groază.

— Corpul medical era alcătuit, la Krankenlager, din deportați medici, sau care se pretindeau ca atare, sub conducerea unui polonez, profesorul Șaplinski și sub controlul virtual al unui medic SS. Majoritatea acestor camarazi au făcut tot ce le-a stat în putință pentru îngrijirea bolnavilor, deși mijloacele de care dispuneau erau dintre cele mai rudimentare. Totuși, era mai prudent ca, pe cât posibil, camarazii noștri să nu ajungă în lagărul bolnavilor. Acolo există permanent riscul de a fi îmbarcat în „autobuzul fantomă”, acel autobuz cu geamuri albastre care venea, din când în când, să ridice excedentul lagărului de bolnavi. Nimeni nu-i mai revedea pe cei care plecau cu el. După eliberare am aflat că ei erau duși la castelul din Harteim, amenajat ca un centru de experiențe medicale...

— Era preferabil deci, ca atunci când nu te simțeai bine, să nu te prezinți la vizita medicală, care, seară de seară, desemna, dintre cei care se prezentau, pe cei care a doua zi dimineață

trebuiau să meargă în Krankenlager. Am instituit, în lagărul liber, un fel de serviciu medical clandestin. Doctorul Fichez, chemat de fiecare dată când era nevoie, vedea, la întoarcerea comandourilor, pe tovarășii bolnavi, îi asculta, îi sfătuia. Aproape în fiecare zi el scotea, în mod fraudulos, din infirmeria SS, medicamentele cele mai necesare: tablete de cărbune și de tanin împotriva Durchfall-ului, aspirină și sulfamide. Herry, infirmier din Paris, îl asista; el alcătuisese, într-un colț al magaziei de îmbrăcăminte, o mică farmacie de unde putea, în fiecare zi, să aducă sus în lagăr ceea ce i se cerea. În unele cazuri grave, Fichez își asuma chiar riscul de a folosi, pentru un tovarăș bolnav, aparatele de raze X sau raze ultraviolete rezervate SS-iștilor: ședința avea loc în timpul prânzului, când aceștia erau la masă.

Walter Schellenberg nu-i va ierta lui Ribbentrop acea notă cominatorie prin care i se interziceau tatonările de pace, dar el nu va ține seama de ea: un responsabil al serviciilor secrete nu trebuie oare să aibă agenți pretutindeni și să întrețină contacte cu toți partenerii aceleiași partide, să facă chiar jocul unora dintre ei în eventualitatea „unei alte soluții”? Istoria serviciilor secrete germane rămâne să fie scrisă și nu va fi ușor, căci fiecare conducător important a știut să-

și constituie propria sa rețea de informatori paraleli... care lucrau, adeseori, pentru mai multe clanuri. Schellenberg, profitând de încurcăturile amiralului Canaris, marele maestru al spionajului militar, înlocuiește pe onorabili corespondenți ai Wehrmachtului, compromiși sau arestați, cu propriii săi pioni..., în special la Budapesta, unde „ceva ciudat” se pregătește în primele luni din 1944. Afacerea este încâlcită, enormă, explozivă, abjectă: Himmler, prin intermediul unor trimiși speciali, negociază cu reprezentanții organizațiilor evreiești naționale, și internaționale, schimbul unui milion de evrei cu zece mii de camioane (care ar putea fi furnizate de britanici și, în nici un caz, nu vor fi folosite pe frontul din vest). Schellenberg, aparent, este străin de contacte și de negocieri (Eichmann este acela care își va asuma răspunderea primei întreprinderi care va avea loc la 25 aprilie 1944) și, în *Memoriile* sale, el trece repede și cu abilitate peste acest episod. Dar cine și-l poate imagina pe Schellenberg absent de la o asemenea „tentativă de pace”, fie doar pentru motivul că Budapesta e orașul unde are cei mai mulți „agenți noi”? Schellenberg a voit să ne lase o anumită imagine a sa: „un om cu mâinile curate”, și a șters, din toate relatările și amintirile sale, „actele îndoielnice” care i-ar fi putut umbri cinstea și omenia. Dar Himmler nu s-ar fi lansat într-o astfel de aventură fără să-i ceară

sfatul. Poate că, pur și simplu, întrucât acest „dureros târg”, dezvăluit de mai multe cotidiene britanice și americane atunci când era în curs, va precipita dizgrația lui Himmler pe care Schellenberg vrea s-o treacă sub tăcere. El se va mărgini să spună că avea informatori la fața locului care îl țineau la curent. Dar aceste tratative de la Budapesta vor juca un rol primordial în istoria deportării: mai întâi un convoi important de evrei, în semn de bunăvoință, în loc să fie trimis în camerele de gazare de la Auschwitz, a fost trimis în lagărul de la Bergen-Belsen, iar apoi deportările evreilor din Europa au fost reduse și, în unele sectoare, abandonate. În sfârșit, în luna noiembrie 1944, Himmler a trimis șefului serviciului central al intendenței, SS Obergruppenführerului Pohl, și șefului serviciului central al securității Reichului SS Obergruppenführerului Kaltenbrunner, telegrama următoare:

— Interzic imediat orice exterminare a evreilor și ordon ca cei slabi sau bolnavi să primească îngrijirile necesare. Vă consider personal responsabil de aceasta, chiar în cazul când acest ordin nu va fi aplicat cu strictețe de către instanțele subalterne.

Această mizericordie târzie explică schimbarea bruscă a situației deportaților evrei, în

special la Mauthausen, spre uimirea celorlalte categorii de deținuți.

„Deschiderea negocierilor” de la Budapesta avea să ducă la alte „tratative” în care, de astă dată, Schellenberg, în mod deschis, va juca rolul principal alături de trei neutri: Jean-Marie Musy, fost președinte al Confederației Helvetice, Karl Burckhardt, președintele Comitetului Internațional al Crucii Roșii, și contele Folk-Bernadotte. În acel ultim trimestru din 1944, Himmler, incitat de Schellenberg, începe să creadă în triumful militar al aliaților; „cealaltă soluție” devine prima soluție. Himmler, în naivitatea lui, speră că el îi va succeda lui Hitler și că, pentru a salva ceea ce se mai putea salva, negocierile numai cu americanii – un adevărat tratat de pace îi vor lăsa „mâinile libere spre a-i respinge pe bolșevici”... Ceea ce le-ar „conveni” anglo-americanilor. Deportații vor constitui o admirabilă monedă de schimb și influența politică a Elveției și a Suediei o garanție suplimentară. E de ajuns să se dovedească un negociator subtil și să-și demonstreze bunăvoința. Kaltenbrunner și Müller, șeful Gestapoului, se opun cu îndârjire lui Himmler în toată această perioadă. Schellenberg e nevoit, zilnic, să recurgă la cele mai ingenioase mijloace spre a-l convinge pe Himmler să nu renunțe. Dar ceea ce face Himmler este inimaginabil:

— Domnul Musy era un om complet dezinteresat, extrem de inteligent și cultivat, care n-avea decât un singur scop: să salveze cât mai multe vieți omenești cu puțință dintre sutele de mii de deportați din lagărele de concentrare¹³⁰. Pe la sfârșitul lui 1944, după săptămâni de insistențe, am reușit să organizez o întrevedere secretă între el și Himmler. La început, Himmler s-a mărginit la considerații generale, dar, încetul cu încetul, puternica personalitate și argumentele judicioase ale lui Musy, adăugate presiunii pe care o exercitam eu, l-au determinat pe Himmler să ia o hotărâre. El, totuși, a lăsat să se înțeleagă bine că nu va accepta o evacuare masivă a evreilor internați în lagărele de concentrare decât în schimbul tractoarelor, camioanelor, medicamentelor și altor mărfuri de care noi aveam cea mai mare nevoie. Musy, atunci, făcu o contrapropunere. Himmler va trebui să se mulțumească cu plăți în devize străine, depuse în contul Crucii Roșii Internaționale. Himmler nu reușea să înțeleagă importanța pe care o avea, pentru Germania, eliberarea miilor de evrei. El părea exclusiv preocupat de efectul pe care îl va produce acest act asupra lui Hitler și a clicii lui din partid. Eu am înțeles în cursul acestei întrevederi că el nu avea curajul să facă pasul decisiv. În concluzie, s-a emis ideea că Elveția ar putea fi

¹³⁰ Walter Schellenberg (citat anterior).

recunoscută de către Statele Unite ca loc de tranzit pentru evreii dornici să emigreze, și Musy a făgăduit să examineze chestiunea cu unele organizații evreiești refugiate în Elveția.

— Înainte de înapoierea lui Musy în Elveția, l-am convins pe Himmler să îndeplinească una din cererile lui Musy: eliberarea unui număr oarecare de personalități evreiești și franceze. Himmler a cedat, în silă, și m-a însărcinat să veghez la buna executare a măsurii. Mi-a cerut de asemenea să mențin contactul cu Musy și să organizez o nouă întâlnire între ei.

— Am luat imediat legătura cu Müller, spre a obține autorizația de a mă ocupa de respectivii deținuți, dar el nu mi-a dat-o, pretextând că nu făceam parte din Gestapo și nu putea să-mi dezvăluie problemele lui interne. Totuși, m-a autorizat să discut cu funcționarii care aveau misiuni în diverse instituții ale Gestapoului. Am izbutit astfel să descopăr unde se aflau deținuții și să le procur o hrană mai bună, o cazare mai confortabilă și permisiunea de a primi pachete. În unele cazuri, chiar, am obținut ca ei să poarte haine civile și să locuiască la hotel până la emigrarea lor. Toate acestea cereau o constantă legătură cu serviciile Gestapoului.

— A doua conferință între Himmler și Musy s-a ținut la Wiesbaden, în Pădurea Neagră, la 12

ianuarie 1945. Datorită activei mele intervenții, s-a realizat următorul acord:

1. La fiecare două săptămâni, un tren cu vagoane de clasa întâi va transporta aproximativ o mie două sute de evrei în Elveția.

2. Organizațiile evreiești cu care colabora domnul Musy vor susține în mod activ o soluționare a problemei evreiești, conform sugestiilor făcute. Concomitent, se vor întreprinde primii pași pentru o schimbare fundamentală a propagandei mondiale împotriva Germaniei.

3. La propunerea mea, s-a convenit ca fondurile să nu fie vărsate, cum se prevăzuse anterior, direct Crucii Roșii Internaționale, ci încredințate lui Musy, cu titlu de fideicomis.

— Primul transport s-a efectuat la începutul lui februarie și totul s-a desfășurat foarte bine. Musy a confirmat primirea celor cinci milioane de franci elvețieni care i-au fost vărsați în calitate de fideicomis, la sfârșitul lui februarie 1945, și, așa cum convenisem, a informat presa, în timp ce președintele von Steiger, la Berna, publica un articol, iar altul apărea în *New York Times*.

— Din nefericire, un mesaj descifrat, provenind de la un centru gaullist din Spania și în care era vorba de aceste acorduri, a fost comunicat lui Hitler. Acest mesaj pretindea că Himmler a negociat, prin intermediul reprezentantului său Schellenberg, cu Musy, ca să

se acorde azil în Elveția unui număr de „două sute cincizeci de șefi naziști”. Această evidentă stupiditate, propagată în mod perfid de către Kaltenbrunner, a avut cele mai proaste urmări pentru mine. Hitler a dat imediat două ordine categorice: orice german care va ajuta un deținut evreu, englez sau american să evadeze, va fi executat imediat și orice tentativă de acest fel va trebui să-i fie adusă la cunoștință.

— Musy a fost foarte decepționat. În cursul ultimei sale vizite la Berlin, ne-am hotărât amândoi să facem o ultimă tentativă spre a ajunge la un rezultat. I-am sugerat lui Himmler să ceară aliaților un armistițiu de patru zile, pe pământ și în aer, pe frontul de Vest, pentru ca, în acest interval, toți evreii și internații străini să poată trece liniile în convoaie organizate – dovadă evidentă a bunăvoinței Germaniei. L-am câștigat pentru acest proiect pe șeful administrației prizonierilor de război, Obergruppenführerul Berger. El mi-a urmat sfatul de a încălca unele ordine ale lui Hitler, salvând astfel viața a sute de oameni.

— Musy și cu mine eram convinși că, dacă această propunere de armistițiu ar parveni aliaților pe căi oficiale și autorizate, ea ar fi acceptată. Negocieri ulterioare puteau să ducă apoi la o pace de compromis, în folosul nu numai al țărilor interesate, ci și al întregii omeniri. Dar

Himmler n-a avut curajul să vorbească despre asta lui Hitler. Deși era de acord cu proiectul, el s-a adresat lui Kaltenbrunner, șeful grupului care-l înconjura pe Hitler, și acesta mi-a dat el însuși răspunsul: „Ai înnebunit?” Aceasta se întâmpla la 3 aprilie 1945.

— În aceste condiții, Musy și cu mine am ajuns la concluzia că, ținând seama de situația militară care se agrava din zi în zi, trebuia obținut de la Himmler un ordin conform căruia urma să se evite evacuarea tuturor lagărelor de concentrare susceptibile de a fi atinse de înaintarea aliată. După o lungă discuție, Himmler, până la urmă, a consimțit. (Doctorul Kersten, aflat în acel moment la Stockholm, a făcut mari presiuni asupra lui Himmler și m-a ajutat cordial). La 7 aprilie 1945, am putut să-l anunț pe Musy că Himmler a acceptat să nu fie evacuat nici un lagăr de concentrare și că a cerut ca generalul Eisenhower să fie informat cât mai repede posibil despre hotărârea sa.

În aceste ultime săptămâni ale războiului, Himmler era complet discreditat în ochii lui Hitler și ai anturajului său. Kaltenbrunner trimitea „contraordine” și unii comandanți de lagăr se supuneau lui Kaltenbrunner. Atitudine de neînțeles din partea succesorului lui Heydrich care, la 12 martie, a acceptat să-l întâlnească pe doctorul Burckhart – poate el însuși se gândea în

sfârșit la „cealaltă soluție” – și a dat un ordin prin care delegații Crucii Roșii puteau să meargă în lagărele de concentrare „cu condiția de a nu mai pleca până la Eliberare”.

La 19 februarie 1945, contele Folk-Bernadotte l-a întâlnit pe Himmler la Hohenlychen și i-a smuls autorizația de transferare a tuturor deportaților scandinavi într-un singur lagăr, unde Crucea Roșie îi va lua sub protecția ei (Neuengamme).

— Când l-am văzut prima oară, cu ochelarii lui cu rame de corn, în uniformă verde a Waffen-SS, fără nici o decorație, mi-a făcut impresia unui funcționar oarecare¹³¹. Dacă l-aș fi văzut pe stradă, nici nu l-aș fi observat. Avea mâini mici, fine, nervoase și foarte îngrijite. Totuși manichiura era interzisă la SS-iști. A fost extrem de afabil, a dovedit chiar umor, deși cam macabru – îi plăcea să spună câte o glumă spre a destinde atmosfera. Într-adevăr, înfățișarea lui n-avea nimic diabolic și n-am observat răceala aspră a privirii lui, atât de renumită totuși.

— În cursul discuțiilor noastre, Heinrich Himmler mi-a apărut ca un om foarte vioi, atașat fűhrerului său și care se entuziasma ușor. Mi se părea întra-adevăr extraordinar să-l aud pe acest om (același care, folosind cele mai infame mijloace, trimisese milioane de oameni la moarte)

¹³¹ Mărturia contelui F. Bernadotte. *La fin*, editura Marguerat, Lausanne, 1945.

vorbind despre comportarea curtenitoare în războiul dintre englezi și germani purtat pe teritoriul Franței, în vara anului 1944: ostilitățile au fost atunci oprite, pentru ca fiecare adversar să-și poată îngriji răniții, spunea el cu exaltare. M-a uimit și reacția lui atunci când, la sfârșitul întrevederii noastre, i-am înmănat o lucrare despre inscripțiile runice suedeze din 1600. Un norvegian, prizonier de război în Germania, mi-a spus că șeful Gestapoului se interesa în mod special de scrierile runice din Nord. Darul meu l-a mișcat. Mi-a spus chiar că o asemenea amabilitate îl emoționa profund, mulțumindu-mi că i-am dăruit această bucurie în împrejurările date.

La 16 martie 1945, doctorul suedez Hans Arnoldson și o infirmieră, sora Birgit, s-au prezentat la poarta Mauthausen-ului. Ei veniseră să „elibereze” cincizeci și patru deportați scandinavi. Sunt primii „străini” care văd citadela.

— M-am prezentat și mi s-a spus că voi fi primit imediat de comandant¹³². Trebuia să aștept în fața intrării principale. Era tocmai ora când deținuții care lucrau în afara lagărului reveneau după terminarea lucrului. Soseau în grupuri mici, fiecare sub comanda unui kapo. Înfometați, frânți de oboseală, se înapoiau „acasă”; o seară sumbră de martie și acești oameni deznădăjduiți care abia

¹³² Mărturia lui Hans Anderson *Aux portes des enfers*, Editura, „Je sers”, Paris 1947.

se mai țineau pe picioare. Am văzut și o căruță cu gullii putrede, oribile, dar care erau cu siguranță destul de bune pentru deținuți. Această căruță, care totuși nu cred să fi fost prea grea, era trasă de vreo cincizeci de deținuți, care cu greu au reușit s-o ducă până în lagăr. Unii erau înhămați cu frânghii de diferite lungimi, alții împingeau de o parte și de alta, sau din spate. Acești nenorociți abia mai puteau să se târască ei înșiși. Încălțați cu bocanci prea grei, ei nu păseau, își târau picioarele. Păreau indiferenți și semănau cu niște automate; țineau neîndemânatic frânghiile sau căutau un sprijin cu mâinile lor neputincioase.

— Am fost primiți, sora Birgit și cu mine, de comandantul Zierys, un om cam de patruzeci și cinci de ani. Ne-a primit cu afabilitate în biroul său care, în comparație cu cele din alte lagăre, era de o eleganță sobră, cu panouri de lemn scump și covoare orientale autentice. Pe pereți erau agățate portretele obligatorii ale lui Hitler, Himmler și Glücks. În afară de cei doi aghiotanți ai comandantului și de medicul șef, la întrevvedere noastră asistau trei agenți ai Gestapoului, care supravegheau delegația noastră. Comandantul fusese informat cu o săptămână înainte de vizita noastră și de scopul ei. Trebuie arătat că, de îndată ce a fost înștiințat, scandinavii din lagăr au primit o hrană mai bună. Li s-a dat de asemenea o

muncă mai puțin grea, astfel ca să se poată prezenta suedezilor în condiții mai bune.

— În momentul predării celor cincizeci și patru de prizonieri ai noștri, comandantul ne-a declarat că trebuia să ne mulțumim cu numai cincizeci și unu, ceilalți trei nefiind transportabili din motive de boală. După medicul șef, unul dintre ei era bolnav de tifos exantematic, al doilea de tuberculoză. În ce-l privește pe al treilea, n-a putut fi precizat nici un diagnostic.

— Am cerut să-i văd pe bolnavi, deși eram convins că cererea mea nu va fi luată în considerație. Mi s-a răspuns, într-adevăr, că nimeni nu era autorizat să intre în lagăr. Am cerut atunci să consult registrul infirmeriei, prevalându-mă de calitatea mea de medic și de responsabil al delegației. După o discuție lungă, medicul șef a cerut un răgaz de o oră pentru a putea să facă cercetări; el s-a întors în sfârșit și ne-a spus că putem să-i luăm cu noi pe cei bolnavi. A motivat că fusese prost informat. Se vorbise de tifos numai dintr-o eroare. Pe ceilalți doi, puteam să-i iau, dacă îmi asumam răspunderea transportării lor.

— Atmosfera s-a destins după această tranzacție și comandantul m-a invitat la cină, la popota lui, împreună cu șoferii noștri. Această popotă era cel puțin tot atât de luxoasă ca și biroul său. Nu aveai într-adevăr nimic de criticat:

mâncărurile erau rafinate; ni s-au servit două feluri de vin și, la cafea, un coniac excepțional. Cu toată mâncarea bună, ne simțeam prost, nu eram câtuși de puțin încântați că cinam în această tovărășie și am fi preferat să consumăm în aer liber ceea ce adusesem cu noi. Dar misiunea noastră ne cerea să înfruntăm soarta în mod curajos. Dacă vreun străin ne-ar fi văzut ar fi fost desigur mirat: suedezi, purtând pe uniformele lor insignele pacifice și umanitare ale Crucii Roșii, ridicând paharul, care conținea probabil un coniac furat, în tovărășia unui comandant neomenos și a complicilor săi, la fel de neomenoși. Dar ce puteam face? Scandinavii noștri încă nu erau îmbarcați în mașinile cu care venisem să-i luăm. Ei erau încă la dispoziția comandantului și un capriciu al lui putea face ca totul să eșueze.

— Căutam, sora Birgit și cu mine, să dirijăm conversația asupra condițiilor de viață din lagăr, dar comandantul evita abil întrebările noastre. Am încercat de asemenea să aflăm amănunte despre starea sanitară a deținuților, dar n-am obținut decât răspunsuri evazive. Singura informație pozitivă pe care ne-a dat-o a fost că avea șapte medici și alți câțiva medici dintre deținuți. Ca procent de bolnavi a dat cifra de 6% dar, cum am aflat mai târziu, 60% ar fi fost mult mai aproape de adevăr. Am înțeles imediat că era inutil să încercăm să aflăm ceva de la el și am trecut la

banalități. Sfârșitul războiului și subiectele de actualitate, firește, nu puteau fi abordate.

— A trebuit să-mi petrec noaptea în aceeași clădire și am împărțit camera cu unul dintre aghiotanți, un om tăcut și închis care se afla aici numai de cincisprezece zile și care la toate întrebările mele răspundea că nu știe nimic.

— N-am dormit deloc în noaptea aceea. Pe de o parte, atmosfera nu era prielnică somnului, și, pe de altă parte, santinela care își făcea rondul prin fața ferestrei mele. Chiar numai lătratul neîntrerupt al câinilor ar fi fost suficient să mă țină treaz. La ora 5, în lagăr s-a dat deșteptarea. Nimic altceva decât strigăte și ordine. Deținuții erau goniți din „culcușul” lor și trimiși la muncă în carieră.

— Se convenise ca să efectuăm îmbarcarea prizonierilor noștri la ora 6 dimineața, dar s-a întârziat cu o oră. La ora 7, porțile fortăreței s-au deschis lăsând să iasă un grup de oameni a căror înfățișare n-o vom uita ușor. Oamenii se târau palizi și extenuați, unii susținuți de camarazii lor, alții erau duși pe brancarde. Am fost adânc impresionați văzându-i cum se descoperă și păstrează un moment de reculegere în memoria camarazilor.

— După ce am constatat că cei cincizeci și patru de prizonieri ai noștri erau într-adevăr aici, am putut în sfârșit să pornim din nou la drum în

lunga noastră călătorie până la Neuengamme. Pentru mai multă siguranță, l-am întrebat pe comandant dacă nu mai existau și alți scandinavi în lagăr; el mi-a răspuns că mi i-a predat pe toți.

— Totuși, profitând mai târziu de o clipă de neatenție a unuia dintre oamenii Gestapoului, unul dintre deținuții noștri ne-a informat că mai erau unsprezece norvegieni de care germanii nu ne-au spus și șaisprezece femei norvegiene, sosite de curând de la Ravensbrück. El mi-a dat cu exactitate datele și numele.

— Trebuie să arăt aici că scandinavii din lagăre aveau un serviciu de informații perfect organizat. Puține lucruri scăpau atenției lor și ei aveau întotdeauna un mijloc spre a face să parvină în afară informațiile culese. Prezența acestor scandinavi nu fusese totuși semnalată serviciului nostru central de informații deoarece, așa cum am mai spus, Mauthausen-ul era unul din lagărele mai puțin cunoscute.

— Din păcate, în momentul acela nu puteam face nimic, pentru acești „uitați”, dar ne-am propus să revenim cu prima ocazie.

— Ne-am continuat drumul până la Dachau, trecând prin Salzburg.

Câteva zile mai târziu, Hans Arnoldson s-a întors la Mauthausen. Ziareis, „în ciuda tuturor eforturilor”, n-a putut găsi pe cei unsprezece norvegieni „uitați”; în schimb:

— Bucuria celor șaisprezece femei când ne-au văzut a fost indescriptibilă. Ele își pierduseră orice speranță și înainte de a ne fi predate, nu știu încă ce le mai aștepta. Spre marea indignare a acestor domni, le-am salutat în suedeză. Ei mi-au ordonat să vorbesc în germană. Nu admiteau să le spun „doamne”, căci, după ei, era insultător pentru Germania. Au avut chiar cinismul să adauge că, dacă pe vremuri au fost doamne, era imposibil să redevină vreodată, după câteva luni trăite într-un lagăr de concentrare. Am continuat totuși să le spun deținutelor noastre „doamne” și ne-am amuzat de mutrele indignate ale domnilor de la Gestapo.

— În amurg, când eram pe punctul de a pleca, o coloană de evacuare a sosit de la un comando exterior și m-am înapoiat la comandant spre a mă informa dacă nu erau norvegieni de-ai noștri dați lipsă. Din păcate, nu erau.

— Această coloană de evacuare era ceva îngrozitor. Aproape o mie de nenorociți, clătînându-se de oboseală, se târau cu greutate de-a lungul coastei care ducea la fort, desculți, zdrențăroși, murdari, înfometați, extenuați de săptămâni de marș forțat. Cei care mai aveau încă puțină putere susțineau sau purtau pe tovarășii lor mai slabi. De-a lungul drumului, zăceau unul lângă altul cei care căzuseră. Majoritatea depășiseră limitele suferinței omenești. Unii dintre ei

urmăreau cu priviri arzătoare autocarul nostru, în timp ce noi coboram încet coasta, tăcuți și mârșniți până în adâncul sufletului că nu-i puteam ajuta. Paznicii mergeau pe ambele părți ale coloanei, căutând, cu lovituri și amenințări, să-i facă să înainteze pe cei care puteau încă să se miște. Prezența noastră nu părea să-i jeneze deloc. Am văzut cum unul din paznici bătea un om ale cărui mâini erau legate la spate.

— Aceasta a fost ultima imagine pe care am luat-o cu mine despre Mauthausen și despre grozăvia lui obsedantă, ca o parafă crudă așternută în josul istoriei acestui lagăr al teroarei de pe malurile vesele ale Dunării.

XVIII. Marea evadare din blocul 20

E desigur ușor! E de ajuns să umbli câteva clipe prin preajma noii infirmerii și apoi, fără să te grăbești – ca un deținut care tocmai și-a terminat corvoada în sectorul crematoriului – să traversezi ultima esplanadă largă a lagărului, îndreptându-te spre fostele blocuri ale carantinei.

— Să nu te grăbești! Nu trebuie mai ales să te grăbești și nici să schimbi direcția în ultimul moment. Să mergi încet, drept înainte. Detașat. Să nu te uiți înapoi. Pentru acest prim drum n-ai

decât să mergi pe aleea care desparte blocul 11 de blocul 16.

E desigur ușor, dar periculos.

— Principalul e să nu se vadă că ți-e frică. Toată lumea trebuie să creadă că ai o misiune. E bine să duci sub braț o grindă sau o scândură. Așa vei trece mai ușor drept un zidar sau un „Stuck” oarecare din comandoul de întreținere.

Vanea Serjuk își trage poalele bluzonului său prea lung, își aranjează pantalonii, își scoate pieptul în afară și, zâmbind, se îndreaptă spre schelăria de lemn a Revierului în construcție. Vanea Serjuk n-are decât cincisprezece ani. Vioi, sprinten, slab, el e curios, vorbăreț, încăpățânat deoarece nimeni nu știe ce se întâmplă în blocul 20, iar cei care, datorită funcției lor, datorită legăturilor sau prietenilor, cunosc oarecum tainele blocului interzis, se feresc să vorbească, el, Vanea Serjuk se va duce să vadă și va povesti prietenilor săi. Totuși, cu cine să înceapă? Vanea are atâtea prieteni, sovietici cei mai mulți, el fiind ucrainean, dar și spanioli, iugoslavi, italieni, francezi. Va povesti mai ales ofițerilor sovietici din glorioasa Armată Roșie, dacă, așa cum crede și cum se spune, condamnații la moarte din blocul 20 sunt toți ofițeri sovietici,

— Așadar, „Vulpoiașule”, iar îți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala?

Vanea ridică din umeri:

— Lasă-mă-n pace!

Lui Vanea nu-i place deloc această poreclă pe care i-a dat-o cândva decanul deținuților sovietici. Zidarul se apropie de el.

— Vrei o țigară?

— Nu te cunosc.

Vanea e într-o oarecare măsură mascota, favoritul lagărului de la Mauthausen. Toți deportații sau aproape toți îi recunosc silueta slăbuță, nasul cârn și se întreabă, cu admirație, prin ce miracol acest copil a putut supraviețui celor doi ani de internare în șase sau șapte lagăre diferite.

— Dar, țigara asta, o vrei?

— Îți mulțumesc, tovarășe.

„Vulpoiașul” începe cea mai periculoasă parte a expediției lui: traversarea imensei curți. Încă vreo zece metri... Catastrofă: aleea din spatele blocului 10 este închisă cu o rețea de sârmă ghimpată. Trebuie să se întoarcă la terenul de apel și să cotească la dreapta înainte de-a ajunge la blocul 5, rezervat norocoșilor de la bucătării.

— N-am văzut! N-am auzit!

„Vulpoiașul” ocolește blocul 15 și se culcă la pământ lângă blocul 20. O barieră de granit de 3 metri înălțime, acoperită de izolatoare de porțelan și fire electrificate. Turnul de pază încalecă meterezul exterior al fortăreței și zidul construit în ianuarie 1944, spre a încercui blocul 20. Două

mitraliere sunt îndreptate spre curtea interioară. Din al doilea turn de pază care acoperă de asemenea, în foc încrucișat, cel mai mic ungher al curții, Vanea nu zărește decât vârful pălăriei chinezești. Așadar, blocul „20” este o închisoare într-o închisoare și-și merită pe bună dreptate numele de „Isolierblock”, blocul de izolare.

— Era într-adevăr izolat de lumea exterioară și chiar de lagărul care îl înconjura¹³³. Un bloc al morții într-un lagăr al morții! Te-ai putea gândi la un joc de cuvinte sau la un paradox, întrucât ce poate fi mai definitiv în lume, decât moartea? Moartea poate fi rapidă sau lentă, ușoară sau chinuitoare, ineluctabilă sau probabilă... Toți deținuții lagărului de la Mauthausen știau că moartea le dă târcoale, dar cei din blocul 20 o știau inevitabilă și plină de suferințe îngrozitoare, de torturi rafinate, doborând trupurile și sufletele.

— Din ziua când „20” a fost pus în funcțiune, în vara anului 1944, oamenii care treceau poarta lui dublă de fier nu mai reapăreau niciodată. Deținuții din lagărul general vedeau adeseori, de departe, SS-iștii mânând cu lovituri de băte convoaie de o sută de oameni sau mai mult,

¹³³ Mărturia lui S. Smirnov, Moscova, 1963. O altă versiune a acestei mărturii a fost publicată în decembrie 1962 în numărul 177 al revistei *Etudes Soviétiques*.

grupuri mai mici și uneori chiar persoane singure, spre cartierul „interzis”. În fiecare dimineață, oamenii de corvoadă încărcau pe un vehicul-platformă mai multe zeci de cadavre și le aruncau în fața crematoriului. Aceste trupuri arătau într-un asemenea hal încât până și servanții de la cuptoare, obișnuiți cu atrocitățile, erau revoltați și îngroziți. Schelete cu pielea brăzdată de răni adânci, de plăgi oribile, provocate de gloanțe trase de la mică distanță, cărnuri sfâșiate, smulse, rupte în bucăți. Te puteai gândi că cei care mai rămăseseră în bloc nu se deosebeau de aceste cadavre decât prin faptul că se mai mișcau, sufereau, trăiau și, cum aveam să aflăm mai târziu, luptau.

— Cine era închis în blocul morții și ce se întâmpla acolo? Nu se știa nimic... Nici unul din deportații de la Mauthausen nu avea acces în această parte a temniței. Marmitele cu supă trebuiau lăsate la porțile blocului, până unde le aduceau deținuții repartizați la bucătăriile lagărului.

— După „rațiile” de supă puteai aprecia, în august 1944, la două sau trei mii numărul deținuților de la secret. Dar efectivul scădea în fiecare lună și, cu toate că soseau mereu alte convoaie, nu mai erau decât opt sau nouă sute în ziua de anul nou 1945. Circulau zvonuri că în acel bloc al morții erau închiși ofițeri sovietici și

deținuți politici. Se mai spunea că regimul detenției era de așa natură încât obișnuitele grozăvii de la Mauthausen apăreau derizorii! Era limpede că în acest „Isolierblock” se petreceau lucruri ce depășeau orice imaginație. Deținuții din barăcile învecinate auzeau în fiecare zi țipetele neomenești ale oamenilor torturați îndărătul aceluși zid; țipete care înghețau sângele deținuților, totuși căliți. Uneori, se vedeau sosind la Mauthausen grupuri de SS-iști în vizită. „Führer-ii locali îi conduceau prin lagăr și le arătau crematoriul, camerele de tortură, tot echipamentul satanic al Mauthausen-ului. Ei își terminau vizita urcând într-un turn de pază al blocului 20, de unde observau ce se petrecea înăuntru. Inspecții în timpul cărora țipetele deveneau și mai terifiante. Deținuții lagărului general se fereau să privească spre acest bloc blestemat, să asculte urletele sfâșietoare ce veneau de-acolo. Ei știau că această curiozitate putea să-i coste scump: toată lumea își amintea de ceea ce i se întâmplase «Vulpoiașului»”.

„Vulpoiașul”, Vanea Serjuk, se reazemă de temelie și verifică pentru ultima oară că mesajul înfășurat pe bucata de zgură nu poate să se desprindă. Cu puțin noroc, omul din turnul de pază, diferiții kapo și turnătorii din „20” nu vor

vedea decât o sclipire. Un pas înainte, o răsuciră a bustului, ridicarea brațului drept și, cu o zvâcnitură a pumnului... hop! Cocoloșul trece peste zid. „Vulpoiașul” a și dispărut în aleea blocurilor 14 și 15. Va veni să caute „răspunsul” în ziua următoare, la ora întâlnirii stabilită în mesajul său.

A doua zi, lui Vanea nu-i vine să-și creadă ochilor. Ei au înțeles. Ei acceptă. N-au fost surprinși. Răspunsul e acolo, într-adevăr acolo, la picioarele lui, răsucit în jurul unei pietre... primul „contact” cu proscrisii... primul răspuns: la prima întrebare... prima adevărată mare bucurie a „Vulpoiașului” la Mauthausen.

Astfel, de cinci ori, se va realiza schimbul cu blocul 20, de cinci ori „dus și întors” peste rețeaua de sârmă ghimpată; dar nimeni la Mauthausen nu va ști de aceste comunicări ale exilaților, de informațiile culese, de întrebările puse. Vania, curios, dar bănuitor, nu va destăinui nimic nimănui, nici măcar celor „mari”, decât atunci când va avea suficiente elemente. Poate în seara asta, după noul schimb... în seara asta... În seara asta, e prea târziu... „Vulpoiașul” a fost denunțat. Un subofițer și doi kapo apar din blocul 15 și îl înhață pe tânărul deportat. Câteva minute mai târziu, SS Unterscharführern Niederwieder și Riegeler, care au răspunderea blocului 20, închid în buncăr pe cei doi „corespondenți” ai lui Vanea

Serjuk. Toate mesajele descoperite sunt depuse pe biroul comandantului Zihereis care, „ținând seama de importanța afacerii” preferă să-l interogheze el însuși pe tânărul ucrainean.

— La întrebarea acestuia din urmă asupra motivelor crimei sale, „Vulpoiașul” răspunde că el voia să știe ce se petrecea îndărătul aceluia zid¹³⁴. Comandantul zâmbi: „A, tu vrei să știi ce se petrece acolo? spune el, ei bine, ai s-o afli, te vei duce în blocul 20”. Și „Vulpoiașul” a dispărut îndărătul grelei porți a Isolierblockului.

În aceeași seară, trupurile celor doi corespondenți ai lui Vanea ardeau în crematoriu, iar fișa lui Vanea Serjuk de la arhivele biroului politic se îmbogățea cu două cuvinte scrise cu roșu, în dreptul numărului său matricol: „Aktion Kugel”.

Această „Aktion Kugel”, a cărei consecință logică era blocul 20, va fi dezbătută ore în șir de Tribunalul Internațional de la Nürnberg. Astfel, la 2 ianuarie 1946, colonelul Storey (procurorul american) declara:

— Prizonierii de război evadați și apoi prinși erau trimiși de Gestapo și S.D. în lagărele de concentrare și executați¹³⁵. Tribunalul își va aminti

¹³⁴ Mărturia lui S. Smirnov, Moscova, 1963 (citată anterior).

de documentul P.S. 1650¹³⁶ care conținea un ordin al șefului S.I.P.O.-ului și al S.D.-ului adresat birourilor regionale ale Gestapoului, conform căruia ofițerii evadați din lagăr trebuiau, odată prinși, să fie trimiși în lagărul de concentrare de la Mauthausen. E vorba de acțiunea cunoscută sub numele de „Kugel” ceea ce, așa cum Tribunalul își va aminti, înseamnă „glonte”. În timpul transferului, prizonierii trebuiau să fie puși în lanțuri. Ofițerii Gestapoului nu erau obligați decât să facă de două ori pe an un raport în care să indice doar numărul prizonierilor trimiși la Mauthausen. La 27 iulie 1944, un ordin emis de

¹³⁵ *Tribunal International* de Nürnberg. Tome IV, p. 267 și urm.

¹³⁶ „De transmis secret. Chestiune guvernamentală secretă”. «Obiectul: măsuri de luat împotriva prizonierilor de război evadați și prinși, ofițeri sau subofițeri care nu lucrează, cu excepția prizonierilor de război britanici și americani. Comandantul suprem al armatei a ordonat cele ce urmează:

1. Orice prizonier de război evadat și prins, ofițer sau subofițer care nu lucrează, cu excepția prizonierilor de război britanici și americani, trebuie să fie predat șefului poliției și serviciului de securitate cu mențiunea „Măsura III”, indiferent dacă evadarea s-a produs în cursul unui transport, indiferent dacă era vorba de o evadare colectivă sau de una individuală.

2. Deoarece predarea prizonierilor de război poliției secrete și serviciului de securitate este absolut secretă, ceilalți prizonieri de război nu trebuie să știe că prizonierii respectivi au fost prinși. Serviciului de informații al armatei i se va comunica evadarea lor, dar nu și faptul că au fost prinși. Se va proceda în consecință în ce privește corespondența acestora. Același răspuns se va da anchetatorilor și reprezentanților puterilor protectoare, Crucii Roșii Internaționale și altor societăți de ajutor.»

comandamentul Wehrkreis-ului VI va reglementa tratamentul prizonierilor de război. El prevedea că unii prizonieri de război nu mai trebuie considerați ca atare și că trebuie să fie predați Gestapoului.

— Este vorba de „Kugelerlass”. Prizonierii de război trimiși în lagărul de concentrare de la Mauthausen, ca urmare a aplicării acestui decret, erau executați.

— Prezint în sprijinul acestei afirmații documentul P.S. 2285. Este declarația făcută sub prestare de jurământ de către locotenent-colonelul Guivante de Saint-Gast și locotenentul Jean Veith, amândoi din armata franceză. Ea a fost făcută la 13 mai 1945 în cursul anchetei oficiale a armatei americane. Aflăm din acest document că locotenent-colonelul de Saint-Gast a fost internat la Mauthausen de la 18 martie 1944 până la 22 aprilie 1945, iar locotenentul Veith de la 22 aprilie 1943 până la 22 aprilie 1945. Voi cita al treilea paragraf din prima pagină a acestei depoziții:

— „Existau diferite moduri de a-i trata pe prizonieri la Mauthausen, printre care acela descris în decretul «Kugel»”. Când soseau transporturile, prizonierii aparținând categoriei „K” nu erau înregistrați, nu primeau nici o matriculă și numele lor rămâneau necunoscute, le cunoșteau doar funcționarii de la „Politische Abteilung”. Locotenentul Veith a avut ocazia să audă, la sosirea unui transport, următoarea

discuție între Untersturmführerul Streitwieser și șeful convoiului: „Câți prizonieri?” — Cincisprezece, dintre care doi „K”. „Bine, asta înseamnă treisprezece”.

— „Acești prizonieri «K» erau imediat dirijați spre închisoare. Li se luau hainele și erau duși la «sala de dușuri». Sala de dușuri situată în pivnițele închisorii, în apropierea crematoriului, era special concepută pentru executarea prizonierilor, fie prin glonte, fie prin asfixie. Se folosea în acest scop un aparat de măsurătoare cu totul special. Prizonierul era așezat sub acest aparat care, în mod automat, îi descărca un glonte în ceafă de îndată ce aparatul atingea creștetul capului. Când un transport de prizonieri «K» era prea mare, nu se mai pierdea timpul cu măsurarea lor; ei erau exterminați prin asfixie cu ajutorul gazului trimis în sălile de dușuri prin țevile de apă”.

Trebuie așadar să considerăm blocul „20” de la Mauthausen ca o anexă a închisorii, iar deținuții lui - „în așteptarea execuției”. SS Niedermayer, care a deținut din toamna anului 1942 până în mai 1945 comandamentul celulelor de la Mauthausen, a fost citat la Nürnberg.

— La începutul lui decembrie 1944, decretul denumite „Kugel” mi-au fost arătate la secția politică a lagărului de concentrare de la

Mauthausen¹³⁷. Existau două decrete, fiecare din ele purtând semnătura lui Kaltenbrunner. Am văzut eu însumi aceste semnături. Unul din aceste decrete ordona ca muncitorii civili străini care evadaseră, de mai multe ori din lagărele de muncă să fie trimiși, în cazul că vor fi prinși, în lagărul de concentrare de la Mauthausen, unde trebuia să li se aplice decretul „Kugel”.

— Al doilea decret prevedea că în același mod trebuie să se procedeze cu ofițerii și subofițerii prizonieri de război, cu excepția britanicilor și americanilor, în cazul când au făcut multe încercări de evadare din lagărele de prizonieri de război. Acești prizonieri de război trebuiau să fie duși tot în lagărul de concentrare de la Mauthausen.

— „În urma acestor decrete «Kugel» și a instrucțiunilor verbale date de către Kaltenbrunner, în completarea acestui ordin, o mie trei sute de muncitori civili străini, precum și ofițeri și subofițeri au fost aduși în lagărul de concentrare de la Mauthausen. Ei au fost cazați în blocul 20 și, potrivit ordinelor, atât de prost hrăniți, încât pur și simplu mureau de foame. Opt sute dintre ei au murit de foame și de boli. Hrana proastă și lipsa de îngrijiri medicale aveau la

¹³⁷ Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg (12 aprilie 1946) vol. XI, paginile 352-353.

origine ordinele verbale date personal de Kaltenbrunner”.

Kaltenbrunner, evident, nu putea decât să respingă depoziția lui Niedermayer, omul care cunoștea cel mai bine „Aktion Kugel” de la Mauthausen.

— Eu nu cunoșteam acest decret... În 1944-1945, am aflat de acest decret „Kugel”, de a cărui existență nu știam nimic, de la Fegelein, agentul care făcea legătura între Himmler și Hitler, când mi-am prezentat raportul la cartierul general care era, cred, deja la Berlin. L-am întrebat despre ce era vorba. El mi-a răspuns că era un ordin al fűhrerului și că nu știa mai mult. Auzise doar că se referea la o categorie specială de prizonieri de război. Acest răspuns nu m-a satisfăcut și, în aceeași zi, am trimis un mesaj teletipat lui Himmler, rugându-l să examineze un ordin al fűhrerului denumit „Kugel”. Pe vremea aceea, nu știam că chiar poliția de stat se ocupa de acest decret. Peste câteva zile, Müller a venit să mă vadă din partea lui Himmler și mi-a dat să citesc un decret care, totuși, nu provenea de la Hitler, ci de la Himmler, și în care acesta declara că transmitea un ordin verbal al lui Hitler.

— În legătură cu aceasta, eu i-am răspuns lui Himmler că acest decret al fűhrerului îmi dovedea încă o dată, că principiile cele mai elementare ale convenției de la Geneva erau încălcate, cu toate

că aceasta se întâmpla într-o perioadă mult anterioară intrării mele în funcție și alte încălcări au urmat acesteia. I-am cerut să intervină pe lângă fűhrer și am anexat acestei scrisori o ciornă a unei scrisori a lui Himmler către Hitler, în care Himmler cerea fűhrerului: **a)** să anuleze acest decret; **b)** să înlătore cu orice preț această povară ce apăsă conștiința membrilor serviciilor subalterna... Cu toate că acest decret „Kugel” n-a fost abrogat, ca și multe alte ordine la fel de draconice, rezultatul a fost pozitiv în sensul că, în februarie 1945, Hitler mi-a permis, pentru prima oară, să iau contact cu Crucea Roșie Internațională, lucru care înainte fusese categoric interzis.

„Vulpoiașul” nu era primul „deportat obișnuit” transformat în „Kugel”. Mauthausen-ul nu scăpa regulii generale a tuturor lagărelor, care cerea ca fiecare naționalitate să-și aibă contingentul ei de turnători. Sovieticii „denunțați” erau singurii, în schimb, care nu făceau obiectul nici unei anchete a poliției... Ei completeau golurile din blocul 20.

Căpitanul aviator Morducev, doborât de un avion de vânătoare german la o sută de kilometri de front, a fost înregistrat la Mauthausen ca agricultor, sub un nume fals.

— Se aflau o mie de prizonieri în blocul lui Morducev¹³⁸. Era o mulțime pestriță, alcătuită din soldați italieni dezarmați, din polonezi, unguri, olandezi, ruși însă puțini. Morducev s-a atașat de un tânăr, Sașa, care părea să știe tot ce se întâmpla în lagăr. Într-o duminică, Sașa, îl atrase pe aviator într-un colț.

— „Ce-i?”

— „Un rus vrea să te duci să-l vezi. Îți trimite bucata asta de pâine.”

— „Cine-i? De unde are pâinea?”

Sașa izbucni în râs.

— „E un om de treabă. E ofițer”.

— Tânărul scoase pâinea și începu s-o împartă folosindu-se de o balanță ingenioasă, meșterită dintr-un creion, un capăt de sfoară și bucăți de lemn tăiate ca chibriturile. Acest „instrument” avea o precizie remarcabilă.

— „Haide, Sașa, ia mai mult pentru tine.”

— „Nu! Trebuie să fim drepti.”

— Morducev plecă fără entuziasm să-l întâlnească pe ofițer. Intrând în bloc, Sașa îi arătă un om încă tânăr, într-o uniformă concentraționară foarte îngrijită.

— „Mă prezint, spuse el, întinzând mâna, mă cheamă Aleks Tatarnikov.”

— „E mult de când te-au prins nemții?”

— „O lună”.

¹³⁸ Mărturia lui L. Semin, revista Koctep Moscova, 5 mai 1983.

— „Oh! Eu, eu sunt de multă vreme aici... Vrei să știi cum găsesc pâine? Pâinea e aur. Am pur și simplu un prieten care lucrează la grajdul de vite. El îngrașă porcii SS-iștilor și are grijă de mânzul lui Bachmayer”.

— Morducev observă atunci un om cocârjat care se învârtea în jurul lor și care, încă din ajun, părea că-i urmărește toate mișcările.

— „Omul ăsta ne spionează!”

Omul dispăruse.

— „Ce facem? Așteptăm să ne asasineze? Ai văzut coșul? Fumegă bine, nu-i așa? Vino să mă vezi mâine. Trebuie să întreprindem ceva.”

— A doua zi, Morducev își caută în zadar noul său prieten. Aleks dispăruse. Peste câteva zile, aviatorul află că Tatarnikov fusese transferat în blocul morții.

— Morducev, tot sub numele de Ghenadie, a fost detașat într-un comando de „monteuri”. Trebuia să-l însoțească în inspecțiile sale pe SS-istul Gauss, responsabil cu ansamblul gardurilor de sârmă ghimpată de la Mauthausen. Într-o zi, Morducev, cu sacul lui de unelte și Willy, kapo „de drept comun” al comandoului, mergeau pe lângă o barieră electrificată. Gauss, pe jumătate beat, se clătina în urma lor. El atinse de mai multe ori firele electrificate. Morducev își ținea răsuflarea. Deodată Gauss se trezi din toropeala lui. „Willy, mi se pare că acolo ceva nu-i în regulă”... Willy

verifică: „Totu-i în ordine”. SS-istul începu să urle, să bată din picior. „Ticălos bătrân! De mult voiam să-ți găuresc pielea îmuștită!” Apoi, adresându-se lui Morducev: „Ia spune-mi rusnacule, să-i găuresc pielea?” Morducev își lăsă capul în jos. „Ei, îmi răspunzi?” Gauss își scoase revolverul. „Îi găuresc pielea?” Willy (încet, se strecură în afara câmpului vizual al SS-istului). „Ticălosul ăsta nu va răspunde... Îți ordon să răspunzi, dacă nu...” Gauss își propti țeava revolverului în pieptul aviatorului. „Porc de rus!” Morducev tăcea. Se gândea ce trebuia să facă, ce ar putea să facă în clipa aceea, probabil ultima din viața lui: să se repeadă asupra SS-istului, să-l îmbrâncească în rețeaua electrică, să pună mâna pe arma lui, să-l ucidă pe bruta aia de Willy și să se sinucidă. Gauss își agită arma: „Va să zică tremuri!” Morducev își înălță capul: „Poți să mă omori. Nu tremur. Eu sunt un ostaș rus”. Gauss își lăsă arma în jos, ezită o clipă, se întoarse spre Willy care, prudent, urmărea scena din spatele SS-istului, apoi își aținti privirea spre Morducev: „Știi că-mi placi, rusnacule? Da, îmi placi!” O să vezi! Și brusc, făcu un pas înspre Willy. „Poltronule, lașule. Credeai că te-am uitat. Haide, dă-te înapoi. Încă”... Willy, galben la față, se trăgea îndărăt. Nu mai era decât la câțiva centimetri de fir. Gauss își îndreptă arma. Willy strigă: „Nu...” Gauss izbucni în râs. Capul lui Willy se lipise de firul electric.

— A doua zi, Morducev era arestat și interogat la secția politică.

— „De ce l-ai omorât pe kapo?”

— „Dar nu l-am omorât eu, responsabilul comandoului l-a împins în...”

— Părăsind secția politică, Morducev a privit pentru ultima oară terenul de apel, poarta fortificată de la intrare, straturile de flori din fața blocurilor.

— Haide, mai repede!

Căpitanul aviator Morducev fusese condamnat la „blocul 20” și în seara aceea secția politică de la Mauthausen săvârșise o gravă eroare. Morducev, într-adevăr, fost „monteur”, cunoștea perfect tot sistemul de apărare electrică a lagărului și, în special, al blocului 20. El lucrase de mai multe ori împreună cu Willy și Gauss în afara fortăreței, aproape de zid.

Blocul 20, vopsit în verde închis, ca toate celelalte construcții de lemn din Mauthausen, era divizat în trei părți egale. Stube A, Stube B și între ele: „closetele” și „serviciile”.

— Una din aceste încăperi era destinată bolnavilor care nu mai aveau decât câteva zile de trăit, incapabili să meargă, putând doar să se târască¹³⁹. Dar și aceștia erau obligați să

¹³⁹ Mărturia lui S. Smirnov (citată anterior)

părăsească baraca ziua și să se târască afară, indiferent de vreme. Cealaltă încăpere servea de dormitor pentru toți ceilalți deținuți: cinci până la șase sute de oameni. Încăpere complet goală. Nici cea mai mică urmă de mobile, nici paturi, nici priciuri, nici paie pe podeaua de ciment. Nici un așternut de pat nu fusese distribuit, nici o pătură, într-un local neîncălzit iarna. Oamenii dormeau pe jos, vârați unii în alții. Foarte puțini găseau un loc pe ciment; ceilalți nu puteau să se culce decât peste tovarășii lor sau să doarmă în picioare. Vara, SS-iștii astupau ferestrele. În această încăpere îngustă, în care se îngrămădeau atâția oameni, aerul devenea irespirabil. Adeseori, deținuții mureau asfixiați. Iarna era și mai rău. Seara, înainte de a-i vâra pe deținuți în baracă, podeaua era stropită cu un furtun. Întotdeauna erau câțiva centimetri de apă pe jos. Oamenii erau nevoiți să se culce în această băltoacă. În toiul nopții, paznicii năvăleau în încăpere și deschideau ferestrele. În fiecare dimineață se ridicau cadavrele înghețate care zăceau pe podeaua acoperită cu un strat de gheață...

— În camera din mijloc, rezervată serviciilor, se afla o așa-zisă sală de dușuri. Erau acolo chiuvete de ciment, dușuri cu apă rece și o baie acoperită cu un capac. Pe pereții acestei săli erau fixate cârlige de măcelărie. Era și camera de tortură. Deținuții erau ținuti ore întregi sub un duș

rece ca gheața. Alții erau aruncați în baia plină cu apă, deasupra se puneă capacul și cel care „făcea baie” era înecat.

— Alții erau spânzurați de cârligele de măcelărie. Nenorociții erau îndemnați să se sinucidă, oferindu-li-se în acest scop niște centuri de piele, iar deținuții preferau să pună capăt torturilor și abuzurilor zilnice, spânzurându-se de cârligele care li se ofereau.

— Într-o cămăruță alăturată sălii dușurilor locuia șeful blocului, „Gorila”. Acesta era un neamț înalt, cu o expresie bestială pe chip. Condamnat de drept comun pentru asasinate, i se făgăduise grațierea, cu condiția de a o merita prin „comportarea” sa în blocul morții. Acest călău înota literalmente în sângele victimelor sale: sute de oameni au murit sub loviturile bâtei lui sau au fost sugrumați de propriile sale mâini.

— Camera acestui șef de bloc era singura încăpere încălzită. Exista acolo o ladă plină cu surogat de săpun pe care el trebuia să-l distribuie deținuților dar pe care și-l însușea, iar păturile, destinate, chipurile, bolnavilor, erau stocate în camera lui. Șeful blocului avea o gardă personală: doi olandezi puternici și tăcuți, care îl urmau pretutindeni. Ei nu se înțelegeau cu nimeni și nimeni nu-i înțelegea. Nu omorau dar executau în tăcere toate ordinele șefului lor. Nemții înființaseră și un comando de serviciu alcătuit din

deținuți. Ei executau diverse munci în bloc: lucrări de întreținere, strângerea cadavrelor, distribuirea hranei etc. Recompensa lor o constituia o rație suplimentară de supă sau o bucată de surogat de pâine. Printre acești oameni se aflau zeloși care căutau să câștige bunăvoința șefului de bloc și a SS-iștilor. Trei dintre ei au devenit curând ucigași auxiliari ai șefului de bloc: doi erau polonezi, Adam și Volodea, al treilea, Mișa Tătarul, era originar din Crimeea. Numele lui adevărat era Mihail Ikhanov. Era ofițer într-o unitate de cavalerie a Armatei Roșii și fusese luat prizonier; el a trecut de partea inamicului și și-a oferit serviciile. Dar a comis un furt și a fost trimis în lagărul de la Mauthausen. Aici, a devenit kapo și, remarcându-se, comandantul lagărului l-a mutat la blocul morții, unde Mișa Tătarul a devenit mâna dreaptă a „Gorilei”. El îi tortura pe foștii lui compatrioți cu o plăcere sadică...

— Semnalul anunțând deșteptarea răsună în baracă de la primele licăriri ale zorilor și oamenii, culcați unii peste alții, începeau imediat să se miște. Își părăseau locurile, lăsând pe dușumea cadavrele celor care decedaseră peste noapte. „Toaleta” era un simulacru. Fiecare deținut avea exact atâta timp cât să se apropie de chiuvetă, să-și stropască fața cu câteva picături de apă și să se șteargă cu mâneca sau cu poala cămășii. Cel care nu reușea s-o facă era bătut, cel care

Întârzia în fața chiuvetei era bătut și mai rău. După această „toaletă”, deținuții se repezeau în curte și se așezau în rânduri, sub mitralierele îndreptate spre ei. Iarna, înghețați de frig în hainele lor zdrențuite, cu picioarele goale învinețite de ger, nenorociții țopăiau pe zăpadă sau pe pietrele înghețate. Acești oameni, cadavre vii, cu trupurile acoperite de escare, vânătăi, răni, știau că ziua care începea era pentru mulți dintre ei ultima. Bătând din picioare și mișcându-se spre a-și păstra câteva urme de căldură ei nu încetau să se tot uite în jurul lor spre a nu le scăpa sosirea SS-iștilor. În acest timp, oamenii de serviciu, „Stubendienst”, scoteau cadavrele, le târau spre celălalt capăt al barăcii și le stivuiau, pentru „ușurința controlului”. Deținuții înșiși numărau îngrijorați. Ei știau bine că mai puțin de zece cadavre însemna că „procentul de producție” nu era îndeplinit și că SS-iștii își vor dubla bestialitățile spre a recupera numărul lipsă. Dar, în mod obișnuit, „procentul” era depășit.

— Trecea un ceas și așteptarea continua. În sfârșit, apărea „Blockführerul”, un SS-ist de douăzeci și cinci de ani, un sadic notoriu, însoțit de o suită de călăi auxiliari. Deținuții încremeneau în rânduri, cu capetele plecate: ei n-aveau voie să ridice ochii asupra șefilor. Atunci răsună comanda „culcat” și o pompă de incendiu, fixată pe un turn de pază, zvârlea un șuvoi de apă rece ca gheața

asupra rândurilor de prizonieri. Oamenii cădeau unii peste alții, iar SS-iști treceau încet prin fața acestor rânduri de oameni lungiți la pământ, împărțind în dreapta și-n stânga lovituri de băta, trăgând câteodată asupra unora. Apoi răsuna comanda „drepti” și oamenii săreau în picioare. Cei care nu mai puteau să se ridice erau târâți spre mormanul de cadavre¹⁴⁰.

— Atunci începea „sfertul de oră de gimnastică”, așa cum îi spuneau SS-iștii. Prizonierii trebuiau să se târască prin noroi sau zăpadă, să alerge, să meargă pe vine, sau în pas de gâscă, făcând kilometri în jurul barăcii. Cei care cădeau erau bătuți până își dădeau sufletul sau împușcați cu un glonte în cap. Mormanul de cadavre creștea... În sfârșit, SS-iștii, obosiți,

¹⁴⁰ În primele zile ale acelei „Aktion Kugel”, apelul se făcea în curtea blocului 20, în același fel ca pe Appelplatz pentru „deținuții obișnuiți”. Un sovietic, aflat în ultimul rând, a izbutit să se strecoare pe poarta de fier a blocului 20 pe care SS-iștii uitaseră s-o închidă.

Când i s-a observat lipsa, toți ceilalți deținuți au trebuit să rămână pe locurile lor. În același timp s-au făcut investigații în cele din urmă încununate de succes: dispărutul se ascunsese într-un bloc obișnuit, crezând astfel că va scăpa de la moartea prin înfometare. Când Bachmayer află că omul a fost găsit, el se afla întâmplător lângă mine. Exulta de bucurie și, plecând, a spus: „Am să-l omor chiar eu”. Ceea ce a și făcut.

„A doua zi s-a introdus «apelul culcat» la blocul 20 și un SS-ist a fost însărcinat să verifice permanent dacă poarta de fier, prin care blocul 20 comunica cu restul lagărului, era închisă bine”. (Mărturia inedită a comisarului de poliție german Kanthak, deținut la Mauthausen și repartizat la Politische Abteilung).

plecau și prizonierii puteau să se îndeletnicească cu jocul lor preferat: „jocul sobei”.

— Unul din prizonieri se repezea deoparte și striga: „La mine!” Atunci, din toate părțile, oamenii dădeau buzna spre el și se strângeau unii într-alții, spre a-și încălzi tovarășul cu puțină căldură ce-o mai aveau în trupurile lor vlăguite. Peste câteva minute, un om se desprindea din această gloată și striga la rândul lui: „La mine!” „Soba” se desfăcea și se refăcea în jurul acestui nou candidat la căldură. Aceasta era lupta pentru viață¹⁴¹...

— Ziua se scurgea în această succesiune „de exerciții” groaznice însoțite de omoruri, acte de violență și de „jocul sobei”. Abia târziu, seara, prizonierii se puteau înapoia în baraca lor.

— Hrana era distribuită într-un mod foarte neregulat. În unele zile, blocul 20 era pur și simplu uitat la distribuire. „Fiertura” era făcută, cel mai adesea, din gulii stricate¹⁴². În 1944, în timpul

¹⁴¹ La 10 octombrie 1962 *Pravda* consacră un articol „blocului 20”. Iată descrierea „sobei”: soba era singura lor preocupare. Oamenii se apropiau unii de alții într-o masă compactă, se strângeau din ce în ce mai mult și reușeau astfel să găsească puțină căldură. Cei care se aflau pe margine îi băteau ușor cu palma pe tovarășii lor. Apoi, această «sobă» se desfăcea, oamenii își schimbau locurile și apoi refăceau «soba».

¹⁴² După o mărturie anonimă, culeasă probabil a doua zi după Eliberare (aprilie-mai 1945) și păstrată la Amicale de Mauthausen: „La blocul 20, hrana era distribuită după bunul plac al SS-istului de gardă. Dacă voia

zilelor toride din toiuul verii, SS-iștii au născocit o nouă tortură: supa atât de sărată, încât sarea nu se mai dizolva în lichidul infect. Nenorociții, chinuiți de foame, o înghițeau totuși; temnicherii închideau apa în bloc. Sub soarele arzător, ei îndurau o suferință de nedescris, mulți își pierdeau, mințile și mureau chinuiți de sete. Distribuirea acestei mâncări mizerabile era însoțită de lovituri și umilințe de tot felul. După ce primeau în cutia veche de conserve, care le servea drept farfurie, puțin din această supă, oamenii o mâncau repede și așteptau un „supliment” cu speranță și nerăbdare. Kapo-ul făcea o mișcare spre o parte din rând și câțiva înfometați se repezeau spre el, întinzându-și cutia. Șeful blocului nu aștepta decât asta. Pocnea cu polonicul în capul unuia, lovea cu bâta pe altul, izbea cu piciorul în pântecul unui al treilea și zvârlea puțină supă unui al patrulea. În tot acest timp, „Blockführerul” și suita sa, instalați în turnul de pază, se amuzau privind spectacolul.

— Din când în când se lichidau serii întregi de prizonieri. Erau scoși din rânduri specialiști din diverse profesii: croitori, zidari, lăcătuși sub

el, deținuții posteau o zi, două, sau mai mult. Rațiile erau cu mult mai mici decât cele din restul lagărului. Jocul SS-istului consta din răsturnarea gamelelor cu supă, înveselindu-se apoi de spectacolul acestor oameni așezați pe vine, mâncând cu mâinile ceea ce mai puteau aduna din noroi sau praf. Sau și mai rău le vărsa supa în chiuvetă”.

pretextul de a-i pune la lucru. Deportații începeau să spere. Erau conduși direct în „anticamera” crematoriului și treceau sub „aparatură specială de măsurat”. Oamenii de serviciu de la crematoriu nu aveau decât să tragă cadavrele pe o distanță de câțiva metri și să le azvârle în cuptor. Deseori SS-iștii năvăleau în baracă în toiul nopții și improvizau o ședință de gimnastică. Molâii sau „proștii sportivi” erau duși la crematoriu. Kapo, șeful blocului, omora oamenii după bunul său plac. El nota pe deținuții care, cine știe din ce motive, nu-i plăceau și, cu o lovitură de măciucă, îi omora pe loc sau îi zvârlea în groapa de gunoi, de unde oamenii de serviciu scoteau cadavrele a doua zi. Alte victime cădeau sub loviturile lui Adam, Volodea sau Mișa Tătarul.

— La sfârșitul lunii ianuarie 1945, blocul 20 nu mai număra decât opt sute de deportați. În afară de câțiva iugoslavi și polonezi, care participaseră la insurecția de la Varșovia și tocmai sosiseră în bloc, toți deținuții erau ofițeri sovietici. Ei nu mai aveau înfățișare omenească, dar rămâneau ruși și suportau cu eroism toate suferințele. Ei sperau că va veni ziua când își vor pedepsi călăii.

Morducev, închis de peste o oră în blocul 20, nu putuse stabili nici o legătură cu condamnații. Atâtea trădări, denunțuri se abătuseră asupra

„colectivului”, încât oamenii erau foarte rezervați față de noii veniți. Deodată, un om cu pomeții proeminenți a ieșit dintr-un grup:

— Bună ziua! Mă recunoști?

Morducev căzu în brațele lui Aleksandr Tatarnikov. Un Aleksandr Tatarnikov care, după o detenție de numai zece zile în blocul 20, slăbise enorm, dar mai ales părea că se micșorase cu vreo cincisprezece centimetri, atât era de încovoiat. Pielea galben-cenușie atârna pe el, atât era de slab.

— „Să ne despărțim. Nu-i prudent să stăm așa. La noapte încearcă să te strecuri în colțul meu, vom putea vorbi. Am format un mic grup. Trebuie! Altfel vom crăpa cu toții”¹⁴³.

La miezul nopții, „sardelele” s-au regrupat în fundul odăii. Tatarnikov l-a prezentat pe Morducev prietenilor săi. Primul, în vârstă, cu o barbă albă, ochi albaștri încă vioi, a stat îndelung de vorbă cu Morducev.

— Eu sunt colonelul Isupov, aviator ca și d-ta. Așadar, ai fost doborât...

Koblikov, Ciubtcenko și Vlasov (care adăugase, prezentându-se: „Vlasov, dar nu din familia aceluia care a pătat acest nume rusesc prin ticăloșia lui”) au asistat la convorbire. Colonelul Isupov, vizibil satisfăcut de răspunsurile lui Morducev, a conchis:

¹⁴³ Mărturia lui L. Semin (anterior citată).

— „Acum trebuie să dormim. Să ne cruțăm forțele e prima noastră datorie. Căpitane aviator Morducev, trebuie să știi că noi pregătim o evadare. Noi toți suntem aici condamnați la moarte. Așa că trebuie să fugim, nu numai pentru a scăpa de la moarte, dar și pentru a relua armele în armata noastră. Nu-mi pune întrebări... dormi acum”

Datorăm scriitorului sovietic Serghei Smirnov, fost deportat, primele revelații despre blocul 20. Procesul de la Nürnberg s-a interesat de texte, de răspunsuri, iar magistrații convinși că nu mai existau supraviețuitori ai acțiunii Kugel, au omis să caute martori. În 1958, foști deportați la Mauthausen scriau prietenului lor Smirnov, întrebându-l dacă nu putea să lanseze apeluri la radio și la televiziune: „Există cu siguranță un supraviețuitor al blocului 20”. Smirnov nu credea. El a lansat totuși apelul.

— Foarte curând am primit o scrisoare din Novocerkask, scrisă de un contramaistru la o uzină din acest oraș, Viktor Nikolaevici Ukraințev¹⁴⁴. Fusesse prizonier în blocul morții și participase la revoltă. El a avut norocul să supraviețuiască tragediei și să se înapoieze în patrie. Fost locotenent de blindate, el trecuse prin

¹⁴⁴ Mărturia lui S. Smirnov (anterior citată).

numeroase încercări. Luat prizonier la Harkov, el a trecut prin mai multe lagăre de prizonieri, a întreprins mai multe tentative de evadare și acte de sabotaj în întreprinderile germane; în cele din urmă a fost condamnat la moarte ca irecuperabil și trimis în blocul 20 de la Mauthausen. În timpul evadării, a fugit împreună cu un camarad care, și el, a răspuns, la apelul meu radiofonic. Acesta era un inginer constructor, Ivan Vasilievici Bitjukov. Aviator pe un bombardier, Bitjukov, în timpul forțării Kubanului, fusese silit să aterizeze pe teritoriul ocupat de inamic. El a încercat să ajungă în liniile rusești, dar a fost rănit și făcut prizonier. A trecut și el prin multe lagăre de prizonieri, a evadat, a ajuns la partizani în Cehoslovacia, dar a fost prins din nou de hitleriști. Condamnat la moarte, a fost trimis în faimosul „Isolierblock” de la Mauthausen.

— Cunoaștem acum șapte supraviețuitori ai acestei epopei. Datorită lor știm numele unor șefi și organizatori ai acestei revolte extraordinare. Căpitanul aviator Vladimir Șepetia a trăit șase luni în blocul morții, unde a văzut murind mai mulți din prietenii lui. Actualmente, lucrează într-o întreprindere de construcții din Poltava. Locotenentul Aleksandr Milheenko, care a trecut prin același bloc, e acum colhoznic în raionul Smolensk. Locotenenții Ivan Baklanov și Vladimir Sosedko au putut de asemenea să-și salveze viața

și, în sfârșit, tânărul Ivan Serjuk, „Vulpoiașul”, aruncat în blocul morții din pricina curiozității lui, este și el un fericit supraviețuitor. E muncitor electrician într-o mină din Donbass. Datorită acestor oameni, noi știm astăzi ce s-a întâmplat în acest bloc misterios de la Mauthausen. Și ce s-a întâmplat acolo a fost atât de tragic și în același timp atât de eroic, încât, pentru sovietici, constituie o minunată faptă vitejească în lupta împotriva fasciștilor.

— Ce se petrecea îndărătul aceluia zid misterios, cine erau acești oameni, cum și-au conceput planul lor temerar, cum l-au îndeplinit? Hitleriștii trimiteau în blocul 20 pe toți aceia pe care îi considerau „incorijibili”: prizonieri recidiviști ai evadării, oameni hotărâți să întreprindă acte de sabotaj în munca lor sau să facă propagandă antihitleristă. Aproape toți erau sovietici. Printre ei se aflau mulți aviatori, ofițeri superiori, deveniți inspiratorii și organizatorii revoltei. Cunoaștem pe câțiva dintre ei: locotenent-colonelul Nikolai Ivanovici-Vlasov, om tânăr, dinamic, cu înfățișarea unui erou dintr-o legendă rusească, înalt, spătos, cu păr castaniu și ochi albaștri. Când a căzut prizonier, a fost închis în lagărul de la Würzburg împreună cu câțiva generali și gardienii lui îl tratau cu o bunăvoință care-l uimea: i s-a dat voie să-și păstreze decorațiile. Foarte curând el înțelese motivele acestor atenții: Gestapoul dorea

să-l atragă în acea renumită „armată a eliberării ruse” a generalului trădător Vlasov. Nikolai refuză să-și trădeze patria și hitleriștii hotărâra să-l extermine. Fu condamnat la moarte și trimis în blocul 20.

— Un alt ofițer, colonelul Aleksandr Filipovici Isupov, tot aviator, doborât în bătălia de la Odessa din martie 1944, rezistă încercărilor făcute de hitleriști. Într-o zi, ofițerii prizonieri din lagărul de la Lanzmanstadt, în care se afla Isupov, au fost adunați într-un miting, la care un trădător din armata lui Vlasov îi încredință că victoria Germaniei era iminentă. După terminarea discursului său, nemții cerură ofițerilor noștri să se pronunțe asupra acestei probleme și se adresară mai întâi lui Aleksandr Isupov. Spre marea lor surprindere, colonelul acceptă. „Nu sunt de acord cu domnul asta”, spuse el cu dispreț și dezgust față de trădător. Și contestând toate argumentele oratorului, el afirmă că victoria era aproape și că Germania va fi înfrântă. „Hitleriștii ne făgăduiesc libertatea, spuse el. Care este așadar această libertate? N-avem decât să vedem ce au făcut în Polonia, cum s-au purtat cu populația din regiunile noastre aflate sub ocupația lor, ce au jefuit lângă Leningrad și în alte părți... Jafuri și sclavie, iată libertatea noastră!” El își afirmă deschis ura sa față de hitleriști și față de omul lui Vlasov și-și chemă tovarășii la luptă chiar în lagăr. Mitingul fu

întrerupt. Omul lui Vlasov se retrase și nemții nu-i iertară lui Isupov fapta sa temerară. Soarta lui era pecetluită: peste câteva zile îl puseră în cătușe, ducându-l cu mașina spre o destinație necunoscută. Tovarășii lui erau convinși că va fi executat... dar în curând se află că fusese închis în blocul morții de la Mauthausen.

Supraviețuitorii descoperiți de Serghei Smirnov, dacă ignorau amănuntele „pregătirii” evadării, o cunoșteau în linii mari. Statul major era alcătuit din Nikolai Vlasov, Aleksandr Isupov și Kiril Ciubtcenkov. Ghennadi Morducev, datorită cunoașterii topografiei exterioare a lagărului din Mauthausen, se va impune foarte repede ca persoană indispensabilă realizării planului. Dar Morducev, însărcinat să întocmească „planul evadării”, nu deținea totuși informații despre ce se află dincolo de trecerea primului baraj electrificat; el nu lucrase decât pe meterezul principal al zidului împrejmuitoare și nu cercetase cu atenție celelalte lucrări de fortificații construite în fața fortăreței. Folosind metoda „Vulpoiașului” statul major al „conjurațiilor” izbuti să lanseze apeluri. După Nádas József, scriitor ungur, deportat la Mauthausen, alte mesaje erau ascunse sub cadavrele care erau scoase din blocul 20 și

comandoul crematoriului le transmitea diferiților destinatari.

— Aviatorul Ivan Bitjukov sosi la Mauthausen în primele zile ale lunii ianuarie 1945¹⁴⁵. Torturat la secția politică înaintea „încorporării” sale, el era pe jumătate inconștient când frizerul ceh a început să-i radă tot părul de pe corp. Frizerul îi spuse în șoaptă: „Ai să fii închis în blocul 20. Să le spui celor din bloc că vor fi foarte curând masacrați. Toți... Și tu împreună cu ei. Ei cer planul exterior al lagărului. Le va fi trimis. Căutați în cazanele de supă. Ai înțeles?” Ivan Bitjukov închise ochii.

— Într-adevăr, trebuia să ne grăbim. Frontul se apropia de Austria și era sigur că SS-iștii îi vor masaca pe toți deținuții la prima alertă, iar pe cei din blocul 20 înaintea tuturor celorlalți. Vlasov, Isupov și tovarășii lor înțelegeau că dacă revolta era hotărâtă, ea trebuia înfăptuită cât mai repede cu putință. Când Bitjukov intră în blocul 20, zări mai mulți aviatori cunoscuți în captivitate. Îl recunoscuseră chiar pe unul din prietenii lui, Ghennadi Morducev, căruia îi repetă ce-i spusese frizerul. Conducătorii comitetului clandestin fură informați și se organizează „căutarea planului”. În timpul distribuirii supei, Morducev provocă o învălmășeală generală în jurul marmitelor pe care le răsturnă... La a treia distribuție, el reuși să pună

¹⁴⁵ Mărturia lui S. Smirnov (citată anterior).

mâna pe un cocoloș de hârtie lipit pe fundul marmitei. Îl desfăcu și îl vârî în gură. Kapo-ul nu văzuse manevra, dar observase prizonierul care pândea un supliment. Camarazii l-au văzut pe kapo notând numărul matricol al lui Morducev, ceea ce însemna că aviatorul va fi lichidat în curând.

— Seara, în baracă, Morducev transmise cocoloșul lui Vlasov și Isupov. Pe o foiță de țigară era desenat planul împrejurimilor lagărului. În aceeași seară, Morducev fu îmbrâncit în hazna de kapo. Și aviatorul curajos care, cu prețul vieții sale, procură tovarășilor săi posibilitatea de a-și realiza planul, muri astfel.

— Pare curios că acești oameni înfomețați, pe jumătate morți, dezarmați, au putut să se gândească la această revoltă, să ia cu asalt această fortăreață fără fisuri, prevăzută cu rețele de sârmă ghimpată, străbătute de un curent de înaltă tensiune. Cum se puteau ei împotrivi mitralierelor cuplate, ațintite permanent asupra lor, SS-iștilor, înarmați până în dinți? Acțiunea părea sortită eșecului. Dar trei factori puteau contribui la succesul acestei tentative nebunești: curajul, organizarea și ingeniozitatea. Or acești oameni aveau un curaj nemărginit, un admirabil spirit inventiv și o extraordinară organizare.

Vlasov, Isupov și Ciubtcenko hotărâra să nu dezvăluie planul de atac tuturor celor din grupul lor decât cu câteva ceasuri înainte de realizare. Ei se înconjură de zece ofițeri însărcinați cu misiuni speciale. Cea mai grea situație fu desigur a tânărului locotenent de blindate, al cărui nume n-a fost reținut, acesta trebuind să procure fiecărui deportat o armă. Locotenentul recrută voluntari și vânătoria după „proiectile” fu deschisă rezervele de cărbune și de săpun pe care le deținea kapo-ul, le-ar fi convenit perfect, ele putând echipa cam cincizeci de oameni; alt grup, tot atât de important, va fi dotat cu plăci de granit smulse din curte. Pentru a putea ascunde „furtul”, era de ajuns să se scoată pietrele în timpul corvezilor pentru deszăpezire, de sub mormanele de zăpadă... Nimeni n-o să se ducă să vadă ce-i dedesubt... de altfel bulgări de zăpadă, bine presați, dacă sunt zvârliți de două sute de oameni deodată, constituie un perfect tir de baraj împotriva turnurilor de pază. Săpun, pietre de pavaj, bulgări de zăpadă vor dota cele trei valuri de asalt care vor urma grupului de atac alcătuit din luptătorii cei mai solizi, echipați cu „arme nobile”, furnizate de intendanța de la Mauthausen: două extincitoare și opt lopeți pentru zăpadă. Jetul de spumă va neutraliza, orbind santinelele din cele două turnuri de pază. Cât privește lopețile, zvârlite pe izolatoare, ar fi fost

de necrezut ca ele să nu provoace un scurt circuit în rețelele de sârmă ghimpată. Stocul de pături deținut de kapo, așternuturile de pat și mobilele din dormitorul protejaților lui vor fi aruncate în rețelele de sârmă ghimpată. Zece oameni, încărcăți cu pături, vor trebui să sară zidul pentru a pregăti trecerea celorlalte fortificații.

— Chiar și kapo trebuia suprimat¹⁴⁶. S-a hotărât să nu fie omorâți olandezii din garda lui, ci să fie legați și să li se pună călușe în gură. Deținuții iugoslavi și polonezi, aflând despre pregătiri, au fost unanimi: „Suntem alături de voi, fraților ruși!” Trebuia hotărâtă soarta oamenilor de serviciu (Stubendiener): printre ei erau destui suspecti și ne puteam teme de orice din partea lor, întrucât pregătirile trebuiau făcute în văzul lumii. Dar acești „Stubendiener” erau condamnați la moarte ca și ceilalți și ei știau că hitleriștii îi vor lichida odată cu ceilalți. Revolta le putea oferi o șansă, minimă, e adevărat, de a-și salva viața. S-a hotărât să-i punem la curent și să le propunem să participe la acțiune. Maiorul aviator trebuia să le facă această propunere. Mișa Tătarul, Adam și ceilalți acceptară să se alăture grupului nostru. Ei își luară chiar sarcina să lichideze „Gorila”.

— Acțiunea era fixată pentru noaptea de 28 ianuarie.

¹⁴⁶ Mărturia lui S. Smirnov (citată anterior).

— Se putuse stabili că santinelele din turnurile de pază erau schimbate la miezul nopții. Declanșarea acțiunii a fost atunci hotărâtă pentru ora unu; garda schimbată avea timp să adoarmă, iar santinelele din post, deja obosite, vor fi mai puțin vigilente.

— Pregătirile revoltei comportau și o latură „morală”. Printre deținuți se afla un ziarist rus, cunoscut sub numele de Volodea. Acesta era un om cultivat și fin, originar din Leningrad, unde își terminase studiile universitare la facultatea de litere; lucra ca ziarist la o publicație a marinei comerciale. Înaintea ostilităților, se îmbarcase pe un vas care ajunsese într-un port german. A fost internat într-un lagăr, de unde a evadat, dar a fost prins, condamnat la moarte și trimis în blocul 20. El deveni „comisarul” revoltei. Puțin înainte de sfârșitul anului, Volodea, „comisarul”, ceru permisiunea, și kapo i-o acordă, ca să-și distreze tovarășii, povestindu-le cărțile pe care le cunoștea pe dinafară. După ce a obținut autorizația, seratele literare se țineau în fața unui auditoriu numeros. El alegea întotdeauna teme eroice, povestiri de fapte vitejești, în care oamenii biruiau toate dificultățile. Povestea aventurile eroilor lui Dumas, ai lui Jack London și întâmplări adevărate. Într-o seară, înaintea evadării, prefăcându-se că mimează o poveste literară, el întocmi tabloul

viitoare tentative de evadare, precizând rolul și contribuția fiecăruia.

— Totul era gata când s-a produs un eveniment neprevăzut. Nu s-a aflat niciodată dacă a fost vorba de o trădare sau pur și simplu de o coincidență tragică. În noaptea de 25 ianuarie, trei zile înainte de data fixată, SS-iștii au năvălit în baracă. Au fost strigate douăzeci și cinci de numere matricole. Douăzeci și cinci de prizonieri au ieșit din înfiorătoarea baracă. Printre ei se aflau conducătorii acțiunii: Vlasov, Isupov, Ciubtcenkov și alții. Ei au fost duși, iar a doua zi am aflat că au fost executați... O lovitură grea pentru toată lumea. Se părea că totul a eșuat. Dar alți oameni luară locul dispăruților și deveniră capii revoltei. Numai că acțiunea a trebuit amânată, fixându-se data de 2 februarie.

— Noaptea atât de mult așteptată sosi. Seara, îndată după întoarcerea în baracă, după plecarea SS-iștilor, kapo-ul fu lichidat. Sub un pretext oarecare, oamenii de serviciu îl atraseră pe coridor, unul dintre ei îi aruncă pe cap o pătură și Mișa Tătarul îl omorî cu o lovitură de cuțit. Cei doi olandezi, legați și cu călușuri în gură, zăceau pe podea, indiferenți și flegmatici, așa cum au fost întotdeauna. Se formară patru grupe de asalt: trei, pentru a pune stăpânire pe turnurile de pază și unul, pentru a respinge atacul SS-iștilor care puteau veni din lagărul general. Oamenii erau

înarmați cu pietre, bucăți de ciment provenind de la chiuvetele sparte, bulgări de cărbune. Ei au început să sape o ieșire subterană spre turnul de pază, dar treaba asta fu imediat părăsită: pământul era prea tare. S-a hotărât să se dea asaltul în mod deschis, sărind pe ferestrele barăcii.

— Cam vreo sută de prizonieri nu puteau participa la luptă. Ei nu se mai țineau pe picioare și nu mai aveau decât câteva ore de trăit. Cu lacrimi în ochi, îi priveau pe tovarășii lor plecând și îi rugau să aducă ultimul lor salut pământului natal. Dădură prietenilor tot ce aveau: haine, saboți și rămaseră goi, știind că sfârșitul lor era aproape.

— Sună miezul nopții. Garda fu schimbată în turnurile de pază. Nervii erau încordați la maximum. La unu fără zece, grupele de asalt luară loc în fața ferestrelor. Se scoase masa din camera în care locuia kapo-ul și un om în vârstă, cu un smoc de păr cărunt, colonel sau general de intendență, se adresă prizonierilor, rostind aceste cuvinte de rămas bun:

— „N-am fost împuternicit de comandamentul nostru sau de guvern, dar îmi permit să vă mulțumesc tuturor în numele lor că ați rezistat aici, în acest infern fascist și că n-ați abdicat de la demnitatea voastră de militari și de cetățeni ai U.R.S.S. Ne-a mai rămas să pornim pentru ultima

oară la luptă și să pierim, cum stă bine unor soldați. Dar câțiva dintre noi vor avea poate norocul să scape de la moarte și să se înapoieze în patrie. Ei o să povestească așadar ce s-a întâmplat aici, să vorbească despre noi și să ducă pământului natal ultimul nostru salut și dragostea noastră. Să jurăm pe memoria camarazilor căzuți”.

Deportații jurară, apoi răsună un ordin:

— „Înainte, pentru patrie!”

— Toate ferestrele se deschiseră cu zgomot și deținuții se avântară în lumina orbitoare a proiectoarelor. O mitralieră începu să tragă; un „Ura” izbucni în curte ca un tunet; prizonierii nu mai aveau ce pierde. Ultima lor bătălie începea. Două mitraliere îi împrășcau cu gloanțe. Pietrele, sabotii, bulgării de zăpadă, calupurile de săpun, bucățile de cărbune zburară înspre turnurile de pază. Proiectoarele sparte, lupta devenea mai echitabilă. Deja echipa extincțiilor escalada unul dintre turnurile de pază. Spuma neutraliză repede pe servantul mitralierei din stânga, dar cel din dreapta continua să măture „orbește”. Întreg lagărul se luminează. Alte arme automate deschiseră focul.

Toți deportații „obișnuiți” din Mauthausen se ridicară pe saltelele lor de paie.

— Împușcături izbucnesc mai întâi neregulate apoi, după un lung moment și după câteva ordine

urlate în germană, se aude zgomotul sinistru al mitralierei care trebuia să măture terenul din afara lagărului¹⁴⁷. Am rămas tăcuți, reținându-ne răsuflarea, atenți la cel mai mic zgomot. Să fie vorba de executarea tovarășilor noștri? Nu, aceste ordine scurte, această nebunie a SS-iștilor pare să însemne un eveniment neașteptat. Să fie vorba de o evadare? În această fortăreață, așa ceva părea imposibil și totuși... În cameră se aud șușoteli, tovarășii își dau cu părerea... și dacă e un atac al partizanilor asupra lagărului!

— Nu îndrăzneam să ne întrebăm¹⁴⁸. Începea oare exterminarea atât de des anunțată? Situația naziștilor era proastă pe toate fronturile și noi îi știam pe toți nervoși... Tirului întezit îi succedară împușcături izolate și apoi o harababură care ținu toată noaptea. Nici unul dintre noi nu și-a mai regăsit somnul.

— Mitraliera trage foarte repede¹⁴⁹. Mă îmbrac în grabă, fără să cobor din pat. Îl zoresc pe Savostin: se îmbracă și el. Și Victor. Și Byrovsky, membru al grupului nostru clandestin de rezistență. Îi zgâlțâim pe tovarăși, se îmbracă și

¹⁴⁷ Manuscris inedit al lui Maurice Olivier (5 februarie 1962) Arhivele organizației Amicale de la Mauthausen.

¹⁴⁸ Manuscris inedit al lui Maurice Lampe, Arhivele organizației Amicale de la Mauthausen.

¹⁴⁹ Mărturia lui Iuri Pilar, *L'honneur d'être un homme*, Editura Progress, Moscova, 1960.

ei, rămânând totuși culcați... Se declanșează poate revolta? (revolta generală a tuturor deportaților).

Rafalele mitralierei se înmulțesc. Focuri de pușcă se aud în răstimpuri. Întunericul din afara ferestrei e deodată întrerupt de un val de lumină orbitoare: e un proiector... Suntem gata, Ivan Miheievici trebuie să ne trimită ordinele printr-un agent de legătură. Îl aștept, simt cum îmi bate inima.

— Țăcănitul mitralierei a încetat, subit ajunge până la noi zgomotul unei căderi de apă. Un zgomot ciudat, neliniștitor. Mi se pare că aud sute de voci, dar desigur nu-i decât o iluzie. Căderea de apă are mereu același zgomot ciudat, neliniștitor... De ce nu vine nimeni din partea lui Ivan Miheievici? Ce se întâmplă?

— Tirul reîncepe. Mitraliera are un țăcănit clar, imperios. Rafala a încetat, zgomotul de apă, asemeni freamătului a sute de glasuri confuze, continuă la dreapta noastră, lângă blocul 15. Ce se întâmplă?

— Ce o fi oare? Să ne fi uitat Ivan Miheievici. Dacă am acționa după capul nostru? Lagărul pare totuși calm în interior...

— Tirul s-a oprit, ca și zgomotul apei, SS-iștii urlă în jurul barăcii. Împușcături de revolver răsună izolat. Acolo, la dreapta, sub strălucirea albastră a proiectorului, câteva motociclete

huruie, gardieni cu căști și înarmați cu puști aleargă de-a lungul rețelelor de sârmă ghimpată.

În curtea blocului 20, câțiva oameni sunt cuprinși de panică. Se împiedică de trupurile camarazilor secerați de a doua mitralieră.

— Ei încep să fugă pentru a se înapoia la baracă¹⁵⁰. „Stați”, strigă Tkatchenko, barându-le drumul și silindu-i să reia lupta.

Prima mitralieră reîncepe să tragă, dar de astă dată deportații sunt aceia care dirijează focul.

— Ei au reușit foarte repede să neutralizeze mitraliera din al doilea turn de pază¹⁵¹. În acest timp, un șir lung de deportați se așază în fața zidului exterior. Cei care au fost desemnați se apleacă, alții se cațără pe umerii lor. Păturile sunt aruncate peste rețelele de sârmă electrificată. Oamenii din față se agață de aceste funii improvizate. Zăvoarele de oțel nu cedează. Câțiva oameni se culcă peste rețelele de sârmă ghimpată formând o pasarelă, peste care trec camarazii lor. Dar suportii cedează, o descărcătură electrică uriașă țâșnește și lumina se stinge în tot lagărul. Sirenele urlară în beznă, se auziră strigătele SS-iștilor și focurile puștilor mitralieră: mitralierele din lagărul cel mare din Mauthausen trăgeau intens având drept țintă blocul morții...

¹⁵⁰ Mărturia lui L. Semin (anterior citată).

¹⁵¹ Mărturia lui S. Smirnov (anterior citată).

— Curtea blocului era presărată cu cadavre, alți morți spânzurau pe sârmele ghimpate, dar mulțimea atacatorilor trecuse zidul. Noi obstacole îi așteptau acolo: un șanț plin cu apă înghețată și o barieră de sârme ghimpate și electrificate. Aceleași pături serviră spre a sări această îngrăditură alcătuită din țăruiși dispuși triunghiular, din doi în doi metri, și prizonierii se aflară în afara lagărului, pe un câmp înzăpezit. Ei se împrăștiară pe grupuri. Dar paznicii lagărului, însoțiți de câini polițiști, s-au și repezit în urmărirea evadaților.

— Grupul cel mai important al fugarilor se îndreaptă spre pădure. Dar urmăritorii lor îi descoperiră și reușiră să-i ajungă. Câțiva oameni din grup făcură atunci cale-ntoarsă. Ei intonară *Internaționala* și porniră spre SS-iști în ultima lor bătălie, căzând în luptă și, cu prețul vieții lor, ajutându-i pe ceilalți tovarăși să câștige câteva clipe prețioase și să ajungă în pădure.

— Un alt grup comandat de colonelul Grigori Zabolotneak, din Siberia, se îndreaptă spre Dunăre. Pe drum, ei se ciocniră cu o baterie antiaeriană germană. Ei reușiră să omoare santinela, fără să facă zgomot și să irumpă într-o tranșee unde dormeau servanții, pe care îi sugrumară. Puseră mâna pe armele lor și pe un camion, care se afla acolo. În camion fură așezați răniții și cei care ajunseseră la capătul puterilor, după care

Zabolotneak își duse oamenii mai departe, spre est. Dar coloane de infanterie motorizată ale dușmanului sosiră din Linz și toți membrii grupului pieriră în această luptă inegală. Toți, afară de tânărul Ivan Serjuk, „Vulpoiașul”. Zabolotneak muri în brațele acestui tânăr. El mai avu timp să-i spună că familia lui trăia în orașul Kansk, din Siberia.

— La Mauthausen, la ora apelului, ușile blocurilor rămaseră închise. Corpul de pază al lagărului e prea ocupat să-i urmărească pe evadați în loc să organizeze ziua de muncă. Doar câțiva oameni de corvoadă își părăsiră baraca în ziua aceea.

— Dimineața, am fost repartizat împreună cu alți camarazi la corvoadă, să curățăm zăpada din interiorul lagărului¹⁵²... Bineînțeles... Munca asta consta să încarci zăpadă într-o căruță la care erau înhămați deținuți, spre a o descărca pe un maidan de la capătul lagărului. Semnalez acest fapt, pentru că această corvoadă mi-a dat posibilitatea să văd trecând pe lângă mine diferite grupuri de evadați prinși. Ce spectacol! Mergeau drept, cu capul sus, deși n-am putut să văd pe unul singur care să nu fie plin de sânge... Unul, mai ales, m-a impresionat în mod deosebit... Era înalt și slab și,

¹⁵² Mărturie inedită a lui Maurice Lampe (anterior citată).

printre toate rănile cu care era acoperit, i-am văzut pe obrazul drept atârându-i ochiul pe care câteva fire sângerânde îl mai țineau încă. Unul din camarazii lui îl sprijinea pentru ca el să se poată ține de grup, pe buzele lui plutea un fel de zâmbet. În spatele grupului SS-iștii râdeau în hohote, ținându-și câinii în lese. Peste câteva clipe, împușcături distanțate, lângă crematoriu, m-au făcut să înțeleg că acești viteji încetaseră să mai sufere.

— Repartizat într-un comando care ieșea din lagăr pentru a transporta gunoaiile și cenușa de la crematoriu, am trecut a doua zi dimineața pe sub zidul blocului 20¹⁵³. SS-iștii dispăruseră din turnurile de pază, urma bulgărilor de zăpadă se vedea pe scânduri, pături mai fluturau pe rețelele de sârmă ghimpată. La picioarele zidului, o gaură, ceea ce m-a făcut să-mi închipui că tovarășii noștri străpunseseră zidul împrejmuitoare.

— Zile și zile întregi, câte întrebări nu ne-am pus? Câți dintre ei, ținând seama de starea lor fizică, au putut supraviețui, admitând că gloanțele hitleriste nu i-au răpus pe pământul german?

— Timp de două zile, văzurăm aducându-se cadavre desfigurate; adeseori ele erau târâte de capătul unei sfori legate de picioare¹⁵⁴. Am

¹⁵³ Manuscrit inedit al lui Maurice Olivier (anterior citat).

¹⁵⁴ Michel de Bouard, *Revue de d'Histoire de la Deuxième Guerre Mondiale*, vol. IV, nr. 15-16, iulie-sept. 1954.

numărat peste trei sute. Dar se pare că unii dintre evadați au putut ajunge în munți. Oamenii rămași în blocul 20 au fost exterminați a doua zi dimineața, iar blocului i s-a dat o altă destinație. Această extraordinară faptă vitejească ne-a umplut de speranță și a întărit în membrii organizației clandestine de rezistență, hotărârea de a lupta dacă era nevoie.

— Se luminează: o zi senină și rece: 3 februarie 1945¹⁵⁵. O tăcere neobișnuită domnește în lagăr, comandourile nu părăsesc blocurile. Al nostru este singurul care iese la lucru, deoarece tocmai atunci am primit materii prime la ateliere. Ajunși în rânduri la poartă, observăm un morman de cadavre în uniforme vărgate. Hainele și pantalonii sunt sfâșiați, răni negricioase acoperă picioarele goale, înțepenite de frig. Ne oprim spre a lăsa să treacă în sens invers un camion încărcat cu corpuri sfârtecate.

— Totu-i limpede: o evadare în masă, o tentativă eroică de a se elibera, cu prețul vieții. Ne scoatem ca de obicei bonetele când kapo-ul dă comanda, defilăm cu capul descoperit prin fața morților, aducând un omagiu curajului celor care au fost adevărați ostași, adevărați oameni.

— Oamenii din escorta noastră sunt vizibil derutați, kapo-ul e prost dispus. Coloane de fum alb se înalță din valea Dunării. Se face focul în

¹⁵⁵ Mărturia lui Iuri Pilar. *L'honneur d'être un homme* (anterior citată).

case. Zăpada compactă scânteiază, soarele strălucește, frigul e pătrunzător, poate că evadații merg prin păduri, înspre frontiera cehoslovacă... Cruță-i, frig hibernal, ascunde-te soare! Fie că nori întunecoși să acopere cerul, să se pornească un dezgheț ca toți camarazii noștri să fie primiți cât mai repede de partizani, ca austriecii cumsecade să-i adăpostească, să-i încălzească!

— Muncitorii civili sunt și ei tulburați. Contramaistrul îmi spune în șoaptă că radio Viena a transmis o informație specială: mai multe sute de criminali periculoși ar fi evadat din lagărul de la Mauthausen, autoritățile cheamă populația să contribuie la prinderea lor.

— Așadar, nu toți au fost prinși... Cu atât mai bine! Se pot lua deci cu asalt rețelele de sârmă electrificată și turnurile de pază, e realizabil. Foarte bine! Experiența lor ne va servi. Vom ataca și noi, știm acum că asta-i cu puțință. Vom ataca cu încredere, când va fi momentul!...

— Atmosfera lagărului e încordată. SS-iștilor le e desigur teamă că noi vom urma exemplul blocului 20. Pentru garda internă a lagărului, Blockführerii sunt secondăți de „pompieri”, deținuți de drept comun și politici renegați, îmbrăcați în uniforme albastru deschis. În fruntea lor se află Proske, fostul secretar al blocului 18. Îl văd pe peronul blocului 16: e „Brandmajor”, definitiv vândut SS-iștilor... Gerul pișcă urechile,

taie respirația; ne scoatem bonetele și trecem portalul lagărului într-un clic-clac al saboților.

— Un rus „capturat” a fost vârat în carcera din fața dușurilor¹⁵⁶. În clădirea prin care se ajunge la „băi”, lucrau în toate serile, începând de la ora 20, cei care se numesc „croitorii nopții”. Acesta e un comando de deținuți care în timpul nopții cârlesc hainele celorlalți deținuți, care au fost ocupați în timpul zilei. Kapo al acestui comando era un neamț pe care-l chema Barozinski.

— În cursul serii, veni Rapportführerul Reigeler. El se apropie de rus, care era legat în lanțuri. Reigeler îl bătuse până ce el căzu jos. Reigeler luă un baston și scoase ochii deținutului. Deținutul țipa cât îl ținea gura și Barozinski putu urmări toată scena. Reigeler îi împungea coastele; apoi el înfipse bastonul în gura deținutului până ce vârful ieși prin gât. Țipetele deținutului slăbiră, sângele umplându-i gura. Omul mai trăia încă, Reigeler îl lichidă cu revolverul. Îi ordonă lui Barozinski să scoată cadavrul afară. Barozinski fu extrem de impresionat și mai era încă și a doua zi dimineață, când îmi povestii întâmplarea.

— Cei câțiva supraviețuitori se strecurară totuși prin ochiurile plasei.

¹⁵⁶ Mărturia comisarului de poliție german Kanthak, deținut.

— Victor Ukraințev și Ivan Bitjukov, după ce au rătăcit prin pădure, se strecurară noaptea pe proprietatea primarului din Holzleiten¹⁵⁷. Într-un hambar dădură peste trei zilieri agricoli, repartizați de către administrația unui lagăr de deținuți cultivatorului. Doi erau sovietici, Vasili Logovatovski și Leonid Șașero, al treilea, Metyk, polonez. Ei înțeleseră imediat situația. După ce le-a potolit foamea cu cartofi fierți, pregătiți pentru animale, ei hotărâra să-i ascundă în podul casei primarului. Existau puține probabilități că vor fi căutați acolo sus. Zilierii știau că-și riscau viața dacă prizonierii ar fi fost descoperiți. Dar ei au acceptat acest risc. Și onorabilul primar din Holzleiten, care lua parte activă la căutarea evadaților, nu bănuia că acei pe care îi căuta cu atâta înverșunare se aflau atât de aproape de el: în podul situat exact deasupra patului său și că ei dormeau acolo acoperiți de trifoi. Timp de cincisprezece zile, cei trei zilieri îi adăpostiră pe evadați. Ei îi hrăneau, furând alimente de la primar și reducându-și propria lor rație și așa mică. Când liniștea se restabili în regiune, ei le procurară haine civile. În sfârșit, într-o noapte, Ukraințev și Bitjukov porniră la drum, după ce le mulțumiră salvatorilor.

— Soarta îi despărți puțin după aceea. Ei căzură într-o ambuscadă. Ukraințev fu prins dar,

¹⁵⁷ Mărturia lui S. Smirnov (anterior citată).

cunoscând germana, se dădu drept polonez. El suportă în mod curajos toate torturile și violențele în timpul interogatoriilor și fu în cele din urmă trimis înapoi la Mauthausen, în blocul deținuților polonezi. El trăi acolo până la eliberarea lagărului, 5 mai 1945. Doar atunci dezvălui tovarășilor săi numele lui adevărat și faptul că era un supraviețuitor al evadaților din blocul morții. Cât privește pe Ivan Bitjukov, el își urmă singur drumul spre răsărit și întâlni armatele sovietice pe pământul cehoslovac.

— Locotenenții Baklanov și Sosedko au evadat împreună. Norocul le-a surâs, ei au putut să ajungă în pădure și să se ascundă acolo mai multe luni, procurându-și hrană prin raiduri nocturne în satele vecine. Le era atât de frică să-și părăsească refugiul din copaci, încât n-au știut de sfârșitul războiului și n-au aflat-o decât în ziua de 10 mai.

— Vladimir Șepeta a fost prins foarte repede de SS-iști, dar și el s-a dat drept un altul și a fost trimis într-un lagăr. Miheenkov a fost singurul supraviețuitor din grupul Makarov. Tovarășii lui au fost prinși și doar el singur a reușit să se pună la adăpost în grajdul unui țăran austriac. A intrat într-un stog de paie înăuntrul căruia și-a săpat o groapă adâncă și astfel s-a salvat, căci urmăritorii lui împunseră de mai multe ori claia cu vergele de fier, dar nu-l atinseră. El rămase zece zile în acest adăpost și plecă apoi spre răsărit. Trecu frontiera

cehoslovacă și fu primit de un cehoslovac, Șveț, care îl ascunse până la sfârșitul războiului.

— Lidia Mosolova, din Gomel, în Bielorusia, fusese deportată și trimisă ca servitoare într-o fermă din Schwertberg, la 7 kilometri de Mauthausen. La 3 februarie, toți locuitorii din această localitate fură treziți de zgomotul motocicletelor și de răcnetele unei coloane de SS-iști, care începură să percheziționeze toate casele și toate hambarele. S-au auzit împușcături și lătrături de câini în tot cursul dimineții. Pe la ora 11, s-a văzut venind un grup de evadați prinși. Erau șaiszeci sau șaptezeci de oameni, înconjurați de SS-iști. „Era un spectacol înspăimântător”, spune Lidia. Ființe scheletice îmbrăcate cu haine sfâșiate. Nu mergeau, se târau jalnic. Lidia și stăpână-sa nu-și putură reține lacrimile văzând pe acești oameni. Cât privește stăpânul ei, un țăran austriac, îngrozit și el de ceea ce vedea, spuse: „Suntem pierduți!” În fața mirării soției lui, el preciză: „Rușii vor veni în curând. Vor putea ei ierta vreodată o astfel de ticăloșie?” Evadații fură duși în piața satului și împușcați. Camioane venite de la Mauthausen transportară cadavrele în lagăr. În regiune s-a vorbit multă vreme de această întâmplare, dar abia după sosirea trupelor americane se află că doi evadați din bloc se ascundeau prin împrejurimi. Ei erau la un bătrân țăran, care avea trei fii soldați în armata germană.

Când cei doi fugari intrară în curtea sa, el îi duse în hambar și îi instală acolo, fără știrea familiei lui. Pe vremea aceea, fiul lui, un SS-ist, era în permisie și se afla acasă. Din această cauză, oamenii care-i urmăreau pe evadați se mărginiră să facă o percheziție sumară și n-au putut pune mâna pe ei. Până la eliberare, bătrânul își adăposti și hrăni oaspeții săi clandestini, Lidia a văzut, după Eliberare, pe unul din acești evadați în clipa plecării lui în U.R.S.S. Ea își amintește pronumele lui: Nikolai și pe acela al tovarășului său: Mihail. Cine erau Nikolai și Mihail? Nu se știe.

Redactorul-șef al agenției Tass, citind mărturia lui S. Smirnov, s-a hotărât să-i găsească pe „Nikolai” și „Mihail”. Șeful agenției din Viena trimise doi reporteri în regiunea Mauthausen. A doua zi, ziariștii au bătut la ferma lui Hans și Maria Langtaler:

— „Da, într-adevăr noi i-am adăpostit pe «Nikolai» și pe «Mihail». De altfel, mi-am notat adresa lor pe un caiet... Uite: Nikolai Zimkalov, locuiește la Lugansk, iar Mihail Ripșinski la Kiev...”

Telefon! *Ukrainskaia Pravda* publica reportajul.

127 Bolșoivitavsk¹⁵⁸ ... În pragul apartamentului 31 apare un om îndesat, cu puțin mai înalt decât un ins de statură mijlocie. Păr roșcat cu câteva șuvițe cărunte.

¹⁵⁸ Ziarul „Ukrainskaia Pravda”. numărul din 14 aprilie 1933.

— Ripșinski?

— Da!

— Mihail?

— Întocmai.

— Fost deținut în blocul morții?

O umbră se așternu pe fața lui și după o clipă de tăcere:

— Chiar eu.

— Ai evadat împreună cu Nikolai Zimkalov?

— Da, ne-am întâlnit în satul Winden, Ne-am ascuns în podul grajdului. Peste o oră, un glas sever ne-a strigat să coborâm, apoi o voce de femeie a spus: „Nu rămâneți acolo, o să fiți prinși, coborâți repede și intrați în casă”, SS-iștii au făcut mai multe percheziții. Erau pretutindeni în casă, în curtea Langtalerilor, în dependințe, dar n-au intrat în dormitorul unde ne ascunsese țărancă, sub pat. Aerul sever al țaranului le-a inspirat încredere... Am plecat după Eliberare, Plângeam. Maria Langtaler era pentru mine o adevărată mamă.

Nouă supraviețuitori.

Nouă supraviețuitori din șase sau șapte sute de deținuți pe care îi număra blocul 20 la 2 februarie 1945. Nouă supraviețuitori care, împreună cu tovarășii lor, au înfăptuit, probabil, cea mai mare faptă eroică din toată istoria deportării.

XIX. Domnul Julien

S-a întâmplat la Revierul din Mauthausen, cu puțin timp înainte de Eliberare¹⁵⁹.

Câțiva francezi, printre care și eu, am reușit să ne instalăm în blocul 3 și să alcătuim acolo o comunitate foarte unită. Erau oameni însemnați, unii chiar din înalta societate; printre alții, de pildă, se afla M... (aici numele unui personaj cu o înaltă funcție publică. Să-i spunem domnul Julien).

Domnul Julien era un excelent tovarăș, spiritual, vioi, nicidecum îngâmfat și care se adaptase admirabil la condiția noastră nenorocită. Din păcate, se îmbolnăvi de dizenterie și muri în câteva zile de Scheisserei.

Blockältersterul nostru era simpatic și în termeni buni cu șeful crematoriului; astfel, ne-a fost posibil să obținem ca să se pună deoparte și să primim cenușa acestui nenorocit domn Julien. A fost pusă cu pioșenie într-o sticlă și această sticlă așezată cu precauție pe o grindă folosită ca etajeră comună, unde ne puneam gamelele, lingurile și toate micile noastre bogății: capete de sfoară, butoni, un ac de cusut etc. Dar iată! Grinda era îngustă și de fiecare dată când voiai să

¹⁵⁹ Maurice Delfieu „*Récits d'un revenant*”. Publicația „L'indicateur Universel des P.T.T.”, Paris, 1947.

iei un lucru, sticla aceea, rău plasată, începea să te stingherească și să te împiedice...

Într-o zi, unul dintre noi, care avea darul vorbirii, un om de o distincție desăvârșită, căutând un obiect personal, era cât pe-acți să răstoarne inevitabila sticlă.

Scos din sărite, el o așază furios pe podea; apoi privind-o cu un aer aspru, scoase această exclamație admirabilă care dezlănțui printre noi un râs ce nu mai putea fi potolit:

— Ascultă Julien! Începi să ne enervezi!

XX. Breșa cea mai largă

Intransigența germană fisurată prin eforturile lui Musy și Bernadotte, săpată prin împotririle interne ale diferitelor state-majore, nu mai are puterea să se redreseze. Ribbentrop însuși dă drumul la leș și Kaltenbrunner se lasă convins de Schellenberg să-l întâlnească pe doctorul Carl Burckhard, președintele Comitetului Internațional al Crucii Roșii, care „voia să meargă mult mai departe decât Musy”.

— La 1 februarie 1945, ministrul de externe al Reichului informa Comitetul Internațional, ca răspuns la scrisoarea din 2 octombrie 1944, că trimiterea pachetelor - nominale sau colective -

era autorizată în lagărele de concentrare pentru deținuții originari din teritoriile franceze și belgiene¹⁶⁰. În afară de asta, ministrul dădea asigurări că acești deținuți vor putea corespunda cu familiile lor prin intermediul formularelor speciale stabilite de Comitetul Internațional al Crucii Roșii.

— Comitetul își înmulți atunci eforturile și demersurile spre a încerca să remedieze criza feroviară, improvizând o uriașă organizație de transporturi rutiere, destinate să aprovizioneze de urgență lagărele de prizonieri de război și lagărele de concentrare. El adresa un stăruitor apel guvernelor aliate spre a-i pune la dispoziție câteva sute de camioane și benzină. Acceptând aceste propuneri, guvernul francez cedă Comitetului Internațional o sută de camioane pentru care „War Refugee Board” procură benzina necesară, iar guvernul german puse la dispoziție șoferi canadieni prizonieri de război.

— Folosind dispozițiile cele mai avantajoase ale autorităților germane și posibilitatea oferită pe neașteptate de o situație militară cu totul nouă, președintele Comitetului Internațional al Crucii Roșii, domnul Carl J. Burckhardt, se duse în Germania să pledeze din nou cauza deținuților din lagărele de concentrare. La 16 martie 1945, el

¹⁶⁰ Raportul C.I.C.R. în „Activitatea C.I.C.R. în folosul civililor deținuți în lagărele de concentrare din Germania” (1939-1945) Editura C.I.C.R., Geneva (1946-1947).

obținu de la generalul SS-iștilor, Kaltenbrunner, importante acorduri generale, în sensul următor:

— În afară de dispozițiile privind aprovizionarea prizonierilor de război, măsuri de o importanță capitală erau hotărâte în folosul deținuților din lagărele de concentrare: Comitetul Internațional era autorizat să le distribuie pachete cu alimente; un delegat al Comitetului va fi instalat în fiecare lagăr, cu condiția să se angajeze să rămână acolo până la terminarea ostilităților; era prevăzut un schimb global de deținuți francezi și belgieni în locul unor internați civili germani din Franța și din Belgia și, până la realizarea lui, Comitetul avea dreptul să repatrieze copii, femei și bătrâni din lagărele de concentrare, ca și deportați israeliți, în special pe cei din Theresienstadt¹⁶¹. Pentru prima oară, lagărele de concentrare erau deschise delegaților Comitetului Internațional.

— Fără a pierde o clipă, coloanele de camioane ale Comitetului Internațional, vopsite în alb, porniră la drum – adevărați „îngeri salvatori”,

¹⁶¹ Lagăr de concentrare înființat de naziști în orașul ceh Terezin (în germană Theresienstadt), situat la nord-vest de Praga. În acest lagăr au fost internați aproape 100000 de evrei, un mare număr dintre ei fiind gazați la Auschwitz, Maidanek și Treblinka. După Eliberare, s-a amenajat acolo un mare cimitir, unde sunt înmormântate 26000 de cadavre, într-o altă groapă comună fiind depuse alte 23637 victime de toate naționalitățile. Cu puțin înainte ca lagărul să fie ocupat de către trupele sovietice (8 mai 1945), naziștii au transformat în cenușă 25000 de deținuți de toate categoriile. – *Nota trad.*

cum le numeau cei care le vedeau sosind. Mergând zi și noapte, pe șosele desfundate, străbătând în ciuda tuturor obstacolelor zone unde lupta era în toi, ele aduseră alimente în lagărele de concentrare și le distribuiră chiar pe drum mulțimii de prizonieri și deținuți evadați sau evacuați, care, toți, se aflau într-o mizerie fizică de nedescris¹⁶².

La Mauthausen, bineînțeles, deportații francezi și belgieni nu cunoșteau aceste diferite întâlniri, nici că se aflau în ajunul acelei zile de 16 martie 1945, „în așteptarea libertății”, libertate pe care responsabilii naționali și internaționali erau gata s-o recucerească... cu armele în mână.

— Singura șansă de scăpare, oricât de minusculă ar fi ea, nu putea rezulta decât dintr-o acțiune colectivă: să pornim, într-o zi, la asaltul zidurilor, să atacăm pe cei 3000 de SS-iști care păzeau lagărul, să punem mâna pe armele lor și să ajungem la frontul cel mai apropiat sau la partizanii lui Tito, în Iugoslavia¹⁶³.

¹⁶² Totalitatea tentativelor și a reușitelor Crucii Roșii în timpul celui de-al doilea război mondial a fost prezentată de Drago Arsenijevic în cartea sa „Otages volontaires des SS”, apărută în 1974 la editura France Empire. O carte indispensabilă pentru a înțelege istoria „ultimelor zile” ale majorității lagărelor de concentrare.

¹⁶³ Raportul spaniol despre organizația militară internațională de la Mauthausen. Acest studiu redactat de către foștii participanți ai organizației, la cererea lui *Amicale de Mauthausen* a fost publicat în buletinul Amicalei și în „Triangle Bleu”, (prezentare de Pierre Daix).

— Desigur, rezultatul era incert; mii dintre ai noștri vor cădea; toți, poate; dar vom muri ca niște combatanți, luptând până la capăt și nu în camera de gazare, sau spânzurați, sau epuizați de muncă, de brutalități, de foame.

— Vom izbuti să organizăm, să ridicăm moralul a douăzeci sau treizeci de mii de deținuți terorizați, înfometați, vlăguiți? Unde să găsim oameni siguri, hotărâți, devotați până la sacrificiul suprem?

— Sarcină periculoasă, aproape imposibilă. Între alte dificultăți, exista faptul că deținuții erau de douăzeci de naționalități. În afară de nepotrivirea limbilor și a caracterelor, existau pericole permanente: flecăreala, lașitatea, teama, trădarea. Nu toți deportații erau din Rezistență sau antifasciști: existau deținuți de drept comun, germani sau polonezi în cea mai mare parte, și printre ei naziști mai răi decât SS-iștii; alții fuseseră prinși într-o razie sau pentru comerț la negru, și fără nici o dorință de luptă. Mai existau și oameni de treabă, dar care aparțineau unui alt univers, care predicau resemnarea: preoți, aristocrați – nu toți, dar oricum majoritatea. Erau chiar și ofițeri superiori, care calificară drept nebunie orice pregătire militară, demonstrând că singurul rezultat nu putea fi decât un eșec și o exterminare totală.

— La început, spre a păstra secretul și din cauza contactelor limitate, existau grupuri mici de luptă alcătuite din cadre sigure, încercate, foști ofițeri, subofițeri sau partizani, destinate să încadreze grupurile de șoc mai importante. Fiecare membru avea o misiune bine definită, perfect delimitată, un obiectiv precis în ansamblul repartizat grupului său; grupul avea misiunea concretă și obiectivul său în cadrul acelor ce reveneau unității sale. Același lucru se întâmpla eu fiecare unitate în cadrul obiectivelor aparatului militar național. Și, mai târziu, fiecare aparat militar național avu consemnele lui precise în ansamblul aparatului militar internațional (A.M.I.).

— Fiecare om, fiecare grup, fiecare unitate trebuia să-și studieze în permanență obiectivul, metoda de folosit, mijloacele necesare, modul de a ajunge la ele; el își informa șeful. Zi și noapte, la cea mai mică alertă, el trebuia să fie gata să se ducă la șeful său direct, la locul precizat potrivit împrejurărilor, fie în lagăr, fie la comando. Nu trebuia să se bizuie decât pe mijloacele și armele pe care le știa la îndemână (cele pe care comandamentul le va pune în circulație în ziua Z constituind un supliment dorit, dar problematic). Trebuia prevăzut un amplasament, în orice formație a comandoului exterior, pe cât posibil cât mai aproape de SS-istul înarmat cu un pistol-

mitralieră, astfel încât să se pună repede mâna pe arme, la semnalul dat de șef etc.

— Trebuiau începute exerciții de antrenament, spre a se preciza distanțele diverselor parcursuri, timpul necesar aproape în fracțiuni de secundă, unghiurile moarte ale proiectoarelor, ale vizibilității și ale tirului din posturile de gardă, turnurile de pază etc. Tot examinând dificultățile care s-ar fi putut ivi și căutând soluțiile adecvate, unele grupuri ajunseseră la perfecțiuni de amănunt aproape inimaginabile.

— Astfel, datorită comitetului internațional, s-a născut A.M.I., aparatul militar internațional. Se cuvine să aducem aici un fierbinte omagiu acestor conducători inteligenți, acestor organizatori devotați și neobosiți, acestor șefi și militanți din toate țările care realizează A.M.I.-ul. Tovarășilor austrieci, tovarășilor francezi Ricol, Savourey, Rabaté, Olivier; tovarășilor cehi London și Hoffmann; maiorului sovietic Pirogov și celorlalți conducători ruși, cehi, spanioli, italieni, germani etc. Și îndeosebi tovarășului Montero, neobosit organizator, exemplar om de acțiune, despre care se poate afirma că a fost sufletul aparatului militar spaniol.

— În cursul anului 1944, grupele de luptă spaniole luă război și ansamblul aparatului lor militar cuprindea, în afară de șef, trei comandanți de infanterie, un căpitan de corvetă,

nouă căpitani de infanterie, optsprezece locotenenți și treizeci și șase de sergenți, trebuind să încadreze grupe de cinci până la cincisprezece oameni, adică, aproximativ efectivul a trei companii. În tot acest timp, se constituiau aparatele militare ale altor naționalități; cehi, ruși, franco-belgieni, iugoslavi, austrieci, germani. Și în curând se năștea A.M.-ul internațional.

— Pentru a coordona și dirija ansamblul, s-a constituit un stat major internațional, dar, cum la dificultățile inerente diversității limbilor, se adăugau motive de securitate, problema fu rezolvată în modul următor: șeful rus avea responsabilitatea aparatelor cehe și iugoslave, pe care le controla și le comanda. Franco-belgienii și polonezii erau sub ordinele șefului spaniol, care ulterior a fost desemnat pentru comandamentul ansamblului, legătura sa cu comandamentul rus efectuându-se prin intermediul lui Constante, un spaniol care vorbea rusește. Astfel, cu toate că se afla sub responsabilitatea comandamentului spaniol (Lavin mai întâi, Miguel după aceea), A.M.I.-ul avea un comandament bicefal, hispano-rus. Problema limbii era rezolvată. Măsurile de securitate erau duse până la extrem, fiecare membru al diverselor aparate necunoscându-și decât subordonatul imediat și pe șeful direct, ignorând tot restul și, cu atât mai mult, ceea ce se putea raporta la alte secții internaționale. Șefii

Înșiși nu se cunoșteau și mulți dintre ei ignorau identitatea exactă a comandantului suprem. Statul major internațional era alcătuit din locotenent-colonelul rus Ivan, din comandantul spaniol Miguel, din căpitanul austriac Georgen și din căpitanul ceh Emmanuel Blahut.

— Statul major trebuia să îndeplinească numeroase misiuni. În primul rând să studieze toate ipotezele de atac din partea SS-iștilor; apoi să informeze despre situația armelor și a efectivelor, să prevadă mijloacele de a pune mâna pe posturile de gardă și pe arme, de a le neutraliza sau de a le distruge; să stabilească și să țină la zi un plan general de acțiune etc.

— După atentatul împotriva lui Hitler din 20 iulie, intențiile gardienilor noștri s-au precizat în mod clar. Ei n-au ascuns că „dacă se va întâmpla ceva”, vom fi cu toții exterminați. Adăugind că noi nu trebuie să ne bucurăm de victoriile aliaților, întrucât, dacă Germania va pierde războiul, nici un deportat nu va supraviețui.

— De aceea, s-au dat instrucțiuni pentru accelerarea și întărirea organizației militare a fiecărei naționalități. S-a prevăzut că, în acțiune, fiecare aparat național trebuie să înglobeze cvasitotalitatea cetățenilor săi. În timpul acțiunii, militarii care nu sunt membri ai A.M.I.-ului vor fi folosiți în noi unități.

— Statul major internațional studiază situația militară generală pe diversele fronturi, îndepărtate sau apropiate, și, evident, situația din lagăr și din comandouri. El este acela care va informa comitetul internațional, dacă socotește momentul oportun spre a trece la acțiune. Oricare ar fi eventualitatea, el este obligat să mențină A.M.T.-ul în stare de mobilizare.

— Datorită serviciului său de informații, statul-major a luat măsuri, cu câteva ceasuri sau, în orice caz, cu câteva minute înaintea momentului ales de comandamentul SS-iștilor pentru a proceda la acțiunea sa eliminatorie. Într-o astfel de ipoteză, un atac imediat este prevăzut, pornind în același timp de la comandourile interne și exterioare, având astfel avantajul surprizei. Statul major proiectează măsurile ce trebuie luate în caz de sosire a parașutiștilor și în ce măsură ar trebui să intervenim, dacă frontul se apropie. Trebuie de asemenea să ne descurcăm satisfăcător și în eventualitatea unei evacuări a lagărului. Tragice precedente ne-au învățat că aproape 80% din deținuții altor lagăre au fost omorâți pe drum.

— Pe măsură ce situația evolua, A.M.I. se dezvolta, în 1945, el trece sub comandamentul unic al lui Miguel, șeful aparatului spaniol și e numit un stat-major tehnic, alcătuit dintr-un locotenent-colonel, un maior și un căpitan sovietic, comandantul spaniol Munoz, un căpitan

austriac și locotenentul spaniol Constanțe, interpret și ofițer de legătură. Misiunea principală a acestui stat-major va începe în clipa când, stăpâni pe lagăr și în plină activitate din punct de vedere militar, deportații vor intra în faza nouă și de temut a campaniei pe teritoriul inamic. Între timp, pentru planul de acțiune intern, statul major tehnic centralizează informația generală și verifică dacă fiecare secție națională a pregătit bine acțiunea privind obiectivele ce i-au fost desemnate; el procedează, dacă e cazul, la rectificările necesare, controlează, îndrumază etc. În ce privește planul de acțiune exterioară, se știe că el are toate sarcinile care sunt specifice celui al unui stat-major în campanie.

— Noi dispunem în total de 771 combatanți destinați să încadreze de la patru până la cinci mii de deportați după eliberarea lagărului¹⁶⁴.

— Noi aveam un pistol mitralieră, douăzeci de revolvere, treizeci și patru de grenade, patruzeci

¹⁶⁴ La 1 aprilie 1945, forțele care alcătuiau A.M.I.-ul sunt următoarele: Lagărul I (lagărul propriu zis) sovietici: 330 oameni, sub comanda locotenent-colonelului Ivan; francezi: 75 oameni, sub comanda căpitanului Olivier – acesta fiind evacuat de Crucea Roșie, comanda e preluată de Valley; spanioli: 59 oameni, sub comanda comandantului Campos și a fostului căpitan de corvetă Martin; germani: 47 oameni, locotenent Franz; cehoslovaci: 37 oameni, căpitan Emmanuel Blahut; iugoslavi: 36 oameni, șeful de partizani Velibor; polonezi: 22 oameni, sub comandament sovietic; austrieci 20 oameni, căpitan Georgen. Lagărul II sau lagărul carantinei: internaționali: 45 oameni, șeful austriac al blocului 22: Krankenlager: 100 oameni, comandant Lavin.

și șapte sticle cu petrol și benzină. Afară de asta mai dispuneam de extintoare „Minimax” (două pe baracă), armă prețioasă, al cărui jet îndreptat asupra santinelor le vor orbi sau le vor stânjeni tirul. „Aveam de asemenea mănuși izolante, clești pentru a tăia rețelele de sârmă ghimpată și accesorii: scări, fiare, bare, securi, frânghii, șperacluri, cazmale.” (Tovarășii zidari din Baukommando sau din alte locuri, care nu cunoșteau secretul, găsiră în sfârșit explicația unor ciudate dispariții de scări și de unelte, ascunse cu grijă).

20 aprilie: doctorul Jean Maurice Rubli, delegat al Comitetului Internațional al Crucii Roșii, așteaptă în biroul lui Franz Ziereis. Comandantul lagărului de la Mauthausen deschide ușa. El e urmat de opt SS-iști, înarmați cu pistoale mitralieră. Ziereis își pune revolverul pe masă:

— „Despre ce vreți să discutăm?”

— Discuția care se angajează cu privire la repatrierea deținuților e lungă¹⁶⁵. Da, Ziereis este de acord să „se debaraseze” de femeile occidentale și de câțiva bărbați, pe care îi va desemna chiar el. Nu, el n-a primit ordin să autorizeze Crucea Roșie de a instala un delegat în lagăr. Da, doctorul Rubli poate rămâne în noaptea

¹⁶⁵ Drago Arsenijevic *Otages volontaires de SS* (anterior citat).

aceasta spre a-l examina pe medicul lagărului, care e bolnav de tifos. Nu, mașinile nu pot rămâne în lagăr, vor trebui să se întoarcă a doua zi dimineața. Da, doctorul Rubli și profesorul Mayor, de la clinica de chirurgie din Zürich care îl însoțește, pot face o scurtă vizită în lagăr. În cursul vizitei, Zierys vede pe umărul doctorului Rubli o insectă zburătoare, un soi de fluture inofensiv. Comandantul lagărului încearcă să-l prindă, exclamând:

„Trebuie înlăturat întotdeauna ceea ce dăunează poporului”!

— SS-iștii din suita lui Zierys pornesc la vânătoare și, când au prins insecta, o zvârl la pământ și o strivesc sub cizmele lor. Contemplând pe cei opt SS-iști călcând în picioare un biet fluture, cei doi medici elvețieni nu îndrăznesc să-și imagineze comportarea lor față de un adevărat „dușman al poporului”... La cină atmosfera e și mai sinistă. Max Linder, un șofer de taxi din Zürich, constatând că lui Zierys i s-a servit un fel de mâncare deosebit, se abține să mănânce, temându-se că hrana a fost otrăvită de SS-iști. Numai după ce-l văzu pe doctorul Rubli servindu-se, aparent fără nici o consecință dăunătoare, Linder consimți și el să guste din meniul de la Mauthausen.

— Se luminează de ziuă în lagăr, într-un climat de spaimă. Capacitatea camioanelor Crucii Roșii

fiind de aproximativ opt sute de persoane, Standartenführer-ul Ziereis a desemnat șapte sute cincizeci de femei și șaiszeci și șapte de bărbați pentru repatriere.

— Lucram atunci la Wäschelager, ale cărui barăci erau situate între lagărul central și carieră¹⁶⁶. La începutul lui aprilie, câteva deportate venite de la Ravensbrück au fost repartizate în acest comando. Sâmbătă, 21 aprilie, după amiază, una din aceste tovarășe, care fusese chemată în lagărul central, coborî, anunțându-ne o veste extraordinară: ea văzuse mai multe camioane ale Crucii Roșii Internaționale care staționau în apropierea comandaturii. În starea de tensiune nervoasă în care ne aflam, știind că aliații erau aproape, dar neignorând că Ziereis, comandantul, primise de la Himmler ordinul de a nu ne lăsa în nici un caz să cădem vii în mâinile eliberatorilor noștri, această veste ne lăsa stupefiați. Mi-amintesc că prima mea reacție a fost totuși de neîncredere: aceste camioane albe, vopsite cu o cruce roșie, nu erau o momeală folosită de SS-iști ca să ne conducă, fără împotrivire din partea noastră, spre un loc de exterminare? Am împărtășit această bănuială tovarășilor mei din comando și i-am îndemnat să fie vigilenți.

¹⁶⁶ Mărturia lui Michel de Rouard (Amicale de Mauthausen).

— Seara, înapoindu-mă în lagărul central, am văzut cu proprii mei ochi camioanele și am notat că se vedea, sub stratul proaspăt de vopsea albă, inscripția franceză „Ministerul prizonierilor”. Câteva clipe mai târziu aflai, printr-unul din responsabili comitetului internațional de Rezistență al lagărului, că șoferii camioanelor erau într-adevăr prizonieri de război aliați. Încă din timpul după amiezii fuseseră chemate toate femeile franceze, belgiene, olandeze, sosite de la Ravensbrück luna trecută; ele trebuiau să fie transportate chiar în acea seară de convoiul Crucii Roșii; fuseseră de asemenea desemnați șaptezeci și doi de prizonieri bărbați, de aceleași naționalități, spre a ocupa locurile rămase disponibile în camioane.

— Noi am asistat, pe la orele 19, la adunarea pe Appelplatz a acestor tovarăși. Nu-i nevoie să mai spun că ei plecau încărcăți cu mesaje. Unuia dintre noi, șoferul unui camion a putut să-i spună în șoaptă, la ureche: „Trebuie să ne întoarcem după acest prim convoi”.

— Duminică, 22, nu s-a mai vorbit decât de acest eveniment neobișnuit. Cum mai mulți responsabili ai organizației de rezistență internă plecaseră, a trebuit să reconstituim cadrele descompletate. A trebuit de asemenea, în unele comandouri, să completăm golurile lăsate de cei plecați. Luni, 23, eu am fost desemnat să lucrez la

Schreibstube, înlocuind un compatriot B... din Toulouse. Această Schreibstube era, cu Pany, Marsalek și Juan Diego, pârghia organizației internaționale de Rezistență. Luni seara deci, m-am dus să mă prezint la Kunes Pany, Lagerschreiber I; el îmi arată ceea ce aveam de făcut, începând de a doua zi dimineața.

— Apoi sună ora stingerii și ne-am înapoiat la blocuri. Dar pe la ora 10 seara, când eram deja culcați, Schreiber-ul blocului 10, unde stăteam, aprinse luminile și începu să strige diferite nume: toți erau francezi, belgieni, luxemburghezi sau olandezi. În același timp, aceeași operație se efectua în toate blocurile numerotate de la 1 la 15. Erau exceptați de la acest apel doar oamenii care munceau la un comando de noapte. Ei erau deosebit de numeroși în blocul 15, unde se aflau adunați muncitorii de la uzina Messerschmitt a carierei, muncitori care urmau regimul 2 X 12.

— Nu ni s-a comunicat motivul acestui apel, dar noi am bănuit imediat că-i vorba de o eliberare. De fapt, am fost duși la Effekten Kammer, unde câțiva au reintrat în posesia obiectelor prețioase care li se confiscaseră la sosire; mi s-a înapoiat un săculeț conținând verigheta mea. Apoi, la Häftlingsbekleidungskammer, ni s-au dat haine civile, care nu mai aveau pe ele faimoasa petliță dungată alb și albastru. Bachmayer asista la

această distribuire; mi-amintesc că i-am întâlnit privirea, mereu aspră, înghețată a ochilor săi cenușiu albaștri, dar care trăda, poate, în noaptea aceea, o oarecare confuzie.

Charles Steffen, trimisul Comitetului Internațional al Crucii Roșii (C.I.C.R.) a sosit la Mauthausen în seara de 23 aprilie, pe când colonelul Rubli trecea frontiera elvețiană. Charles Steffen așteaptă peste două ore ca Zierys să binevoiască a-l primi și a-i acorda eliberarea a o sută optzeci și trei de deportați, al căror nume figura pe lista lui. Camioanele Crucii Roșii sunt pline de pachete.

— La miezul nopții totul va fi descărcat, spune Zierys, și veți putea îmbarca prizonierii.

— Pot să intru în lagăr ca să asigur distribuirea?

Zierys se sufocă de mânie. Steffen stăruie.

— Acordurile prevăd ca delegatul Crucii Roșii nu numai că trebuie să distribuie pachetele, dar să se și instaleze în lagăr până la Eliberare.

Zierys ridică din umeri.

— Așteptarea plecării ni se păru lungă, interminabilă¹⁶⁷. Camioanele se urniră când abia se lumina de ziuă. Fiecăruia dintre noi i s-a dat echivalentul a trei rații zilnice de pâine și de „cârnat”, dar n-aveam deloc poftă să ne atingem

¹⁶⁷ Michel de Bouard (anterior citat).

de ele; speranța noastră și bucuria noastră nu erau lipsite de teamă.

— Am trecut nu departe de Linz. Din când în când, convoiul făcea halte; cei câțiva SS-iști care ne escortau (în realitate erau oameni din Volksturm deghizați în SS-iști) nu exercitau asupra noastră decât o supraveghere sumară, mărginindu-se a ne interzice să ne îndepărtăm de camion. În după-amiaza de marți, 24, ne-am oprit într-un sat din Bavaria, al cărui nume nu mi-l mai reamintesc. Nu ni s-a dat nici o explicație despre această haltă, dar am început repede să fim neliniștiți, din cauza duratei ei neobișnuite. SS-istul care conducea convoiul părea nervos; l-am văzut îndreptându-se de mai multe ori spre un post telefonic. Exista un contraordin? Vom fi readuși spre răsărit? Noi ne-am hotărât să rezistăm și să ne împrăștiem, dacă se făcea o astfel de încercare. Dar după trei ore de așteptare, camioanele porniră din nou la drum în direcția bună. Îmi amintesc că am petrecut noaptea următoare într-o fermă; era foarte frig: câțiva dintre noi s-au strecurat într-o claie mare de fân; alții se culcară lângă vaci, căutând căldura animală.

— Miercuri, itinerariul urmat fu incoerent. Se auzea din când în când zgomotul tunurilor; nu eram probabil prea departe de front; atunci camioanele își schimbă direcția, îndreptându-se

spre sud. Seara, am ajuns la Lindau, pe malul lacului Constanța. În oraș domnea haosul. Revăd mulțimea asaltând magazinele, în special brutăriile. Un ceas mai târziu, am trecut frontiera elvețiană pe la Sankt Margrethen. SS-iștii din escortă au fost atunci înlocuiți cu militari elvețieni. Pofta de mâncare trezindu-ni-se, câteva ore după plecarea din Mauthausen, ne-am terminat destul de repede proviziile și, de miercuri dimineața, ne chiorăiau stomacurile de foame. Dar abia intrați în Elveția, noi am primit din partea populației, la fiecare oprire, fructe, ciocolată, țigări. Se lăsase noaptea când am sosit la Sankt Gall. Ni s-au pregătit, pentru cazare, clădirile unui colegiu tehnic, transformat într-un centru de primire, sub conducerea unui ofițer al serviciului sanitar. Ne-am regăsit aici camarazii din primul convoi, care părăsiseră Mauthausen-ul duminică seara. Ei ne-au comunicat, între alte lucruri, că tocmai la ora când convoiul nostru fusese oprit în Bavaria, cu o zi înainte, al lor fusese și el oprit și tras de o parte de membrii Tineretului hitlerist din Lindau, care au vrut să-i întoarcă înapoi în momentul când ei ajunseseră la frontieră. Rezistența deportaților, ajutată de atitudinea hotărâtă a autorităților elvețiene, a făcut să eșueze această tentativă.

— A trebuit să rămânem la Sankt Gall până la 2 mai, înconjurați de multă solitudine și supuși unui regim alimentar de o austeritate care, pentru

moment, ne-a dezamăgit, dar care era savant calculată și ne-a fost cu siguranță salutară. Dacă nerăbdarea noastră se accentua, ea era lipsită de îngrijorare; familiile noastre au fost foarte curând înștiințate de întoarcerea noastră apropiată și mai mulți dintre noi am primit chiar vești de acasă, înainte de a fi părăsit Elveția.

Emile Valley, ca să apere interesele francezilor în cadrul comitetului internațional de Rezistență (numeroși francezi mai sunt încă în coloanele de evacuare ale comandourilor), și doctorul Jean Benech, ca să îngrijească bolnavii, rămân voluntari în lagăr, deși „locul lor este reținut” în autocarele Crucii Roșii.

— Am văzut și noi sosind fugari naziști din Viena, fugind de rușii care înaintau¹⁶⁸. A fost uluitor: somptuoasele mașini SS defilau, ducând pe soțiile naziștilor îmbrăcate cu mantouri fine de blană. Nu ne parveneau decât vești transmise din gură în gură. Naziștii fugeau. Am văzut de asemenea sosind pe terenul de fotbal al SS-iștilor splendidele pompe de incendiu ale orașelor care se evacua. Mauthausen devenise un adăpost al fugarilor. Mai târziu, am văzut împrejurimile lagărului. S-au criticat replierile și evacuările noastre din 1940, dar acestea au fost ceva

¹⁶⁸ Mărturia doctorului Jean Benech (Archives Amicale Française de Mauthausen).

neînsemnat față de prăbușirea germană; la ei, totul este totdeauna mare și mai presus de orice. E inutil să notez nervozitatea înfometaiților, ale căror rații scădeau. Anarhia foamei creștea și morții deveneau tot mai numeroși în fiecare zi,

— Medicii francezi fură înștiințați, în urma unui cuvânt de ordine semiclandestin, să se adune în baraca 6. Spre marea mea mirare, în mijlocul acestui haos, s-a anunțat că medicii francezi, prin grija Crucii Roșii, vor fi transportați în Elveția. Dacă memoria nu mă înșeală, înștiințarea ne-o făcu bunul și veșnic compătimitorul doctor Chanel. Ei vor fi transportați în același timp cu femeile venite de la Ravensbrück, ca și cu alți francezi. La adunare eu n-am lăsat, după ce am fost informați, pe nimeni să ia cuvântul și am spus numai atât:

— „Eu sunt cel mai bătrân și afară de asta mai sunt încă inspector al sănătății, reprezentând ministerul sănătății; voi rămâne spre a asigura îngrijirea bolnavilor de la Revier, datoria voastră este să ajungeți în Elveția”.

— A doua zi dimineață, tovarășii noștri ajungeau în lagărul principal. Eu am rămas în Isolierblock împreună cu tânărul Michel, din Lyon, student în medicină.

— Ni se distribuie pachetele¹⁶⁹. Ce abundență de alimente: ciocolată, conserve, turtă dulce,

¹⁶⁹ Mărturia lui Henri Le Maout (Archives Amicale française de Mauthausen).

cacao, margarină, sardele, dulceață și țigări. După apel, toată lumea este cazată în baracă. Francezii rămân afară și fiecare primește un pachet. Un sfert de oră pentru gustare și pachetele numerotate sunt predate șefului de bloc. Nu-i cu putință să le păstrăm cu noi, întrucât cei mai mulți n-au primit nimic... Ei n-au decât ochii mari deschiși, ca să ne vadă o dată mâncând pe săturate. E penibil să mănânci astfel, cu mai multe sute de perechi de ochi ațintiți asupra ta, ochi înfometați, care ar ucide pentru a mânca. A doua zi, dimineață, aceeași bucurie, același supliciu. După apel, lucrurile se repetă. Restul pachetelor ne va fi predat a doua zi dimineață, deoarece mai sunt și pentru italieni (un pachet mic de două kilograme pentru cinci oameni).

— Avem tăiței, mazăre măcinată, cacao pe care n-o putem fierbe, margarină în cutii, conserve de carne. Trebuie să le facem să țină cât mai mult posibil, dar nu-i cu putință să le păstrăm în buzunare. Goana după alimente se organizează. O tăietură de brici și cutia a dispărut. Hoțul e înhățat de zece brațe, cutia și-a schimbat proprietarul și cursa continuă (asemenea găinilor în jurul unei râme), până ce un grup o pune definitiv în siguranță. La propunerea lui Valley, din lagărul I, strângem tăieței și mazărea măcinată într-un sac de pânză, pe care tovarășii noștri

spanioli le vor pune la fiert și vom avea o supă delicioasă.

XXI. Sfârșitul

Louis Haefliger, până în acea lună aprilie 1945, a fost un om fără ambiții pe care puteai să-l înțelegi ușor. Modest funcționar de bancă la Zürich, Crucea Roșie îi oferă mijlocul de a-și pune în valoare posibilitățile. Înalt, slab, ochii negri la adăpostul unor ochelari lipsiți de eleganță, el mărturisește că nu înțelege mai nimic din subtilitățile diplomației, politicii, sau artei militare. Ceea ce știa pierind spre Mauthausen, în fruntea a nouăsprezece camioane albe, marcate cu crucea roșie, este că el trebuie să reușească acolo unde colegii săi de la Geneva au eșuat.

— Nu trebuie să fii totuși vrăjitor ca să pătrunzi și să te instalezi într-un lagăr de concentrare, mai ales în acele zile de derută.

Louis Haefliger nu are nimic dintr-un erou, dar el îi uimește pe colegii săi prin neclintita lui hotărâre... Bineînțeles el invocă la tot pasul cu sau fără rost „Crucea Roșie”; firește, autoritatea lui, foarte recentă, este puțin prea ostentativă. Ce-are a face? El este un „luptător” care pleacă spre Mauthausen.

— Convoiul se îndreaptă spre Linz, care tocmai a fost crunt bombardat, și străbate străzile desfundate de bombe¹⁷⁰. Șoferii canadieni și elvețieni trebuie să facă o adevărată acrobație. Ne petrecem noaptea la Sankt-Georgen, cam la 18 km de Linz. A doua zi dimineața, coloana se îndreaptă spre Mauthausen. Locotenentul Hoppeler ne așteaptă la jumătatea drumului și ia comanda coloanei. După intrarea în lagăr, el pune să se descarce pachetele; în acest timp, noi ne adunăm în jurul lui Zierys, comandantul lagărului care are gradul de Standartenführer. E un om cam de patruzeci de ani, cu înfățișare energică însă alarmată, cu colțul buzelor agitat de un tremur ușor. Apar și alți ofițeri SS. Noi îi explicăm că, în conformitate cu stipulațiile acordului dintre președintele C.I.C.R. și șeful responsabil al lagărelor de concentrare, Kaltenbrunner, un delegat al C.I.C.R. trebuie să intre în lagăr și să distribuie chiar el pachetele; el va trebui să rămână în lagăr până la lichidarea lui definitivă. Zierys pretinde că nu știe nimic despre aceste acorduri. El declară că prezența mea este indezirabilă în lagăr. Se plânge de lipsa de încredere a C.I.C.R. în privința repartiției alimentelor de către conducerea lagărului. Dată fiind imposibilitatea de a-mi îndeplini misiunea,

¹⁷⁰ Raportul lui Louis Haefliger, publicat de C.I.C.R. (Editura C.I.C.R., Geneva, 1946-1947).

șeful coloanei e de părere ca eu să mă întorc în Elveția. Refuz în modul cel mai categoric, hotărât să-mi îndeplinesc sarcina cu orice preț și să pătrund în lagăr. Insist să-mi permită să intru și să pot locui în lagăr. Ziείς se declară gata să trimită o telegramă lui Kaltenbrunner, al cărei conținut ar fi următorul:

— „C.I.C.R., al cărui reprezentant se află aici, cere ca un delegat elvețian să poată intra în lagăr pentru a distribui pachete. Prezența acestui delegat, cerută de C.I.C.R., nu este indispensabilă. Răspundeți telegrafic dacă delegatul trebuie să fie autorizat sau nu de a pătrunde în lagăr”. Semnat Ziείς.

— Această telegramă îmi oferi un pretext pentru a rămâne în împrejurimile lagărului și-i mărturisii lui Ziείς hotărârea mea neclintită: voi veni să capăt răspunsul la telegramă, chiar dacă trebuia să parcurg zilnic pe jos cei zece kilometri care despart Sankt-Georgen de Mauthausen. Neîncrederea mea în SS-iști nu făcea decât să crească.

— Coloana își relua drumul spre Elveția, ducând cu ea un număr oarecare de cetățeni ai puterilor din Vest și eu rămăsei singur la Sankt-Georgen. Timp de trei zile așteptai răspunsul la telegramă și rămăsei în vecinătatea lagărului blestemat, unde deținuții, la sosirea lor, erau primiți cu aceste cuvinte ironice ale subofițerilor

SS și ale funcționarilor: „Mâine, se termină cu voi”... Oricum, eu persist în hotărârea mea de a pătrunde în lagăr, deplin conștient de răspunderea pe care mi-o asum față de familia mea. Persoanele care-l cunosc pe Zierys caută zadarnic să mă facă să renunț la hotărârea mea, spunându-mi că aceasta înseamnă ceva imposibil, e o sinucidere...

— A treia zi, luând cu mine toate lucrurile, m-am dus cu mașina la Mauthausen unde, călcând consemnul, izbutii să fiu imediat introdus la Zierys. I-am declarat hotărât că, nemaivând nici o speranță în răspunsul lui Kaltenbrunner, îi ceream autorizația de intrare. Zierys îmi indică atunci drept locuință camera Obersturmführerului Reiner, pe care urma s-o folosesc împreună cu el; delegatul C.I.C.R. va dormi alături cu un SS-ist a cărui șapcă e împodobită cu un cap de mort! În interesul deținuților pe care îi simțeam terorizați, în jurul meu, am acceptat această tortură!

— În zilele următoare, am avut câteva discuții cu Zierys asupra situației exacte din lagăr: lipsa de pâine, de haine, de încălțăminte, îngrozitoarea lipsă de rufărie. Lagărul de la Mauthausen era supraaglomerat; cele de la Gusen I și II pline până la refuz. Bolnavii zăceau câte cinci în paturile strâmte ale lagărului; se aflau acolo șazeci de mii de ființe – bărbați, femei, copii. Zierys nu mai știa cum s-o scoată la capăt... El grăbește cât poate

mai mult acțiunea de distrugere, coșul crematoriului fumegă ziua și noaptea. De câteva zile deținuții n-au primit pâine. Starea sanitară se află la nivelul cel mai scăzut. Deținuții mor de foame. Ziareis însuși se prefăce emoționat. Încearcă să se înduioșeze, acest om cu care eu trebuie să mănânc, acest monstru care, într-o zi, a ordonat unui camion încărcat cu cadavre să treacă prin fața ferestrei soției sale, lăudându-se cu isprava lui!

— Îi propun să mă duc la Linz la Gauleiterul Eigruber pentru a încerca să obțin, fără întârziere, făină. Linz se afla atunci sub focul americanilor. Plec totuși, îl iau ca șofer pe vecinul meu de pat, SS Obersturmführerul Reiner. Vreau să-l pun la încercare, caut să-l câștig de partea mea. Ziareis îmi atrage atenția asupra riscurilor acestei acțiuni...

— La ora zece seara sosim la Gauleiterul Eigruber și la șeful economiei agrare. Mizeria care domnește aici e de nedescris. Cererea mea de făină pentru Mauthausen și Gusen e respinsă. Dar mi se atrage atenția că, aproape de Mauthausen, un bac a eșuat cu câteva vagoane de grâu. Mi se dă autorizația să recuperez acest grâu. Dar mai am ceva de obținut de la Eigruber; doresc să comunic cu Geneva... Capăt aprobarea să trimit o telegramă la Geneva, prin telegraful de la Linz, instalat într-un beci și unde eu sunt singurul civil.

Solicitei Genevei un transport de pâine, de haine, de rufărie, de încălțăminte. Telegrama a plecat, dar o fi ajuns la destinație? După întoarcerea mea la Mauthausen, discut cu chirurgul Podlaha despre gravitatea situației. El îmi arată neputința lui față de conducerea lagărului. Nu i se pune la dispoziție nici un mijloc ca să asigure deținuților un tratament omenesc; de mai multe săptămâni n-au putut fi spălați, nici dezinfecțați. Ei rățesc, îmbrăcați cu niște zdrențe jalnice. Reușesc să organizez o întâlnire între mine, chirurgul Podlaha și Zierys. La propunerea mea, Zierys dă ordin ca deținuții să facă o baie și să fie dezinfecțați imediat; în acest timp hainele pe care le poartă vor fi spălate.

— În afară de asta îi mai cer lui Zierys să-mi pună la dispoziție patruzeci de căruțe cu cai pentru un transport de cartofi, mai mult sau mai puțin stricați, în lagăr, dar care le vor permite deținuților să-și astâmpere foamea.

— Îl învinuiesc energic pe Zierys pentru felul cum pachetele descărcate au fost distribuite înainte de intrarea mea în lagăr. O parte numai a fost distribuită deținuților și cele mai multe pachete au fost golite de conținutul lor cel mai prețios: lapte condensat, ciocolată, biscuiți, unt...

— În dimineața de 29 aprilie 1945, ajungem în lagăr¹⁷¹. Veneam de la Steyr. Întoarcerea în lagărul central înseamnă, mai întâi, ca și la sosirea noastră, trecerea obligatorie pe la dușuri; totodată și primul nostru contact cu organizația clandestină a lagărului. Camaradul nostru spaniol Jean Pages, frizer la blocul 3, agent de legătură, e prezent la venirea noastră. Îmi împărtășește surprinderea de a mă vedea, căci, în registrul lagărului, eu figuram printre morți. În timp ce mă bărbiereau, îmi spuse că toți francezii, belgienii, luxemburghezii din lagărul central, în stare să suporte călătoria, au fost repatriați de Crucea Roșie franceză, că fuseseră deja trei convoaie, ultimul fiind plecat în ajun.

— Îl revăd încă pe acest brav camarad Pages, cu ochii strălucind de bucurie, zicându-mi: „Știi, s-au curățat, ăsta-i sfârșitul”. Înainte de a mă părăsi, el îmi mai spuse că în Revier au rămas francezi care, foarte bolnavi, n-au putut fi evacuați, dar că un francez din lagărul central a rămas voluntar, pentru a se ocupa de ei și că el va fi înștiințat despre sosirea noastră. Părăsim dușurile complet goi (ca de obicei), pentru a intra în blocurile carantinei, unde găsim francezi veniți de la Gusen și din alte comandouri. O primă

¹⁷¹ Mărturia lui Fernand Alby (Archives Amicale Française de Mauthausen).

constatare: suntem tratați de autoritățile blocului cu mult mai multă atenție decât altădată.

— Înștiințat de Pages, Emile Valley (întrucât acesta era voluntarul) se apropie de noi. El ne confirmă plecarea tuturor francezilor, ne spune că am fost readuși la Mauthausen pentru a fi repatriați; stăruie asupra urgenței de a constitui un comitet francez de eliberare și totodată o formație militară. Valley ne părăsește după ce l-am pus la curent cu situația noastră. El nu întârzie să revină pentru a ne cere să luăm două coșuri ale blocului și să desemnăm opt camarazi dintre cei mai zdraveni. Plecăm cu „Mimile” în frunte spre un bloc, unde ne așteaptă un subofițer din Wehrmacht care ne înmânează, pentru fiecare dintre noii sosiți, un pachet dat de Crucea Roșie. Pentru întâia oară de la începutul deportării noastre, primim un pachet ce ni s-a predat întreg, adică fără ca SS-iștii și conducătorii blocului să fi sustras ceva. Din perspectiva actuală, aceasta ar putea să pară un fapt fără importanță, totuși a fost foarte salutar pentru moralul nostru, căci plecați de la Steyr pentru a fi eliberați, noi ne regăseam la Mauthausen... Prima noastră preocupare a fost să căutăm un ajutor pentru bolnavii noștri mai gravi. Se aflau printre noi mai mulți medici și toți se puseră la dispoziția comitetului.

— Ne aflam aproximativ o mie două sute de francezi a căror stare de sănătate era, în general, catastrofală; dizenteria făcea ravagii. Emile Valley a putut să ne procure unele medicamente și, în special, cărbune scos din măștile de gaze.

— În ce privește grupele armate, câteva sute de camarazi primesc să facă parte din trupele de șoc; patruzeci, dintre cei mai valizi, sub comanda colonelului Thozet s-au pus la dispoziția maiorului Pirogov (sovietic), șeful apărării lagărului.

Louis Haefliger înțelege „că nu-i departe de a fi stăpân pe situație”. A trebuit, va spune la întoarcerea lui la Geneva, „să apăs o dată sau de două ori pe accelerator”.

— În timpul nopții din 2 sau 3 mai, îl îndemnai pe vecinul meu de pat Reiner, să-mi destăinuie ordinele date în vederea distrugerii lagărelor de la Gusen I și II și de la Mauthausen¹⁷². Reiner – un fost funcționar de bancă – îmi destăinui totul fără a-mi ascunde că, în caz când mărturisirile sale ar fi cunoscute, vom fi buni amândoi pentru un glonte în ceafă.

— I-am cerut să-l convoace la Ziείς, în ziua de 3 mai, pe comandantul uzinei de avioane de la Gusen. În decursul convorbirii care a avut loc, i-am propus lui Ziείς, în prezența lui Reiner, să anuleze imediat ordinul privind aruncarea în aer a uzinei de avioane. Ziείς refuză, declarând că nu

¹⁷² Raportul lui Louis Haefliger.

el dăduse acest ordin și că el nu poate anula ordinele superiorilor. Făcui apel la gradul său, la sentimentele lui umanitare. Comandantul uzinei ne arată că planul prevăzut consta, în cazul când s-ar apropia americanii sau rușii, în a aduna printr-un semnal de alarmă, în noaptea de 5 sau 6 mai, pe deținuții din Gussen I și II, adică aproape patruzeci de mii de oameni, în atelierele uzinei subterane, cu o suprafață de 50000 metri pătrați, ca și pe locuitorii din Gussen și Sankt-Georgen. Explozia celor 24 tone și jumătate de dinamită, puse mai dinainte pe culoare, va face atunci să sară în aer uzina împreună cu deținuții și locuitorii. Am obținut totuși de la Zierys ca el să retragă, cel puțin verbal, ordinul de a face să explodeze uzina și se angajă să comunice această anulare comandanților uzinei. El era de părere că această anulare verbală, în prezența mea, era suficientă.

— Eram total neîncrezător față de SS-iști și pătruns din ce în ce mai mult de răspunderea mea în ce-i privește pe deținuți. Îi cerui lui Zierys permisiunea de a mă duce la atelierul de croitorie al lagărului. El mă însoți personal și mă întrebă ce anume doream. „Un drapel elvețian”, îi răspunsei. De fapt, nu asta era intenția mea, dar îmi trebuia neapărat un drapel mare alb, pe care îmi propuneam să-l înalț în sâmbăta următoare. Zierys mă părăsi, rugându-mă să mă întorc îndată la comandatură. Explicai atunci croitorului că în

afară de drapelul elvețian, îmi mai trebuia un mare drapel alb, amândouă cu dimensiunile de trei metri pe trei.

— M-am dus apoi la garaj și am dat ordin deținuților unguri care lucrau acolo să vopsească în alb automobilul „Opel” pe care Zierys mi-l pusese la dispoziție, și asta cel mai târziu până în dimineața sâmbetei următoare. Îi împărtășii taina unuia dintre muncitori care îmi era prieten și mă înțelesei cu el asupra modului cum trebuiau să se desfășoare lucrurile în lagăr.

— Mă întorsei după aceea la comandatură unde, aflându-mă singur cu Zierys, îi comunicai dispozițiile pe care le luasem pentru ameliorarea situației sanitare a lagărului. Am avut atunci deodată în fața mea un alt om, slab și tremurând, îmbătrânit și descurajat. Mă întrebă ce trebuia să facă. Se ridică, începu să se joace cu niște pistoale. Îi urmăream mișcările mai mult curios decât cu teamă. Calmul meu îl impresionă. Deodată, îmi spuse: „Șederea în lagăr nu-i prea plăcută pentru dumneavoastră, vă pun casa mea la dispoziție; ea se află în afara lagărului, nu înăuntru unde se petrec unele scene puțin cam neobișnuite pentru un novice. Am luat hotărârea să mă duc pe frontul rusesc, cu o parte din trupele de pază, pentru a lupta contra rușilor. Vor rămâne mai mult de două mii de oameni pentru paza lagărului, ceea ce e de ajuns”.

— Ziereis mă conduse la atelierul de lăcătușerie, unde dădu ordin să se facă pentru mine o a doua cheie pentru casa lui. O oră mai târziu, mă conduse în mașină, împreună cu Reiner, acasă la el. Ne invită s-o vizităm cu un calm înspăimântător: camera copiilor, salonul, salonul de vânătoare, trofee de vânătoarești; împrejurul casei: curtea de păsări, stupii, piscina... Dar eu prefer să locuiesc alături de deținuți și nu în vila confortabilă a unui asemenea monstru. Totuși iau cheia pe care mi-o întinde. Dacă șederea mea în lagăr trebuie să se prelungească, voi putea instala aici un cămin pentru copii. Ziereis ne părăsi. Reiner și cu mine ne întoarserăm în lagăr.

— Se observa o agitație în lagăr; la posturile de gardă s-au adus mitraliere de întărire; lăzi cu grenade de mână sunt distribuite ici-colo; soldați SS construiesc noi cuiburi de mitraliere. Pretutindeni se întărește apărarea. Lagărul se află în fierbere și eu, care credeam într-o predare pașnică a lagărului, fie rușilor, fie americanilor! Sunt îngrijorat.

În timpul nopții, căpitanul Kern, din Schutzpolizei de la Viena, îl înlocuiește pe comandantul Ziereis și aceia care ocupă acum posturile de pază sunt polițiști vienezi. Doi membri ai comitetului internațional, doctorul Durmayer și Hans Marsalek obțin de la noul responsabil al

Mauthausenului ca nici o gardă să nu intre în lagăr.

— 5 mai 1945¹⁷³. Am fost trezit de un bubuit îndepărtat de furtună. Un foc intens de artilerie se dezlănțuie în regiunea Linz. Situația mi se pare din ce în ce mai alarmantă. E în joc soarta a șaizeci de mii de oameni. Destinul lor va trebui să se hotărască astăzi. Destinul meu e legat de al lor. Trebuie să acționez cu orice preț. Mă întorc spre Reiner: „Reiner, vrei să vii cu mine imediat în zona unde luptă americanii?” Reiner, căruia îi scosesem insigna cu capul de mort de la șapcă, e de acord. Îi dau omului de încredere din lagăr drapelul elvețian și drapelul alb. Ne-am înțeles ca de îndată ce va vedea apărând mașina mea vopsită în alb, el va coborî drapelul cu crucea încârligată și va ridica drapelul alb. El este surprins de hotărârea mea; mă roagă să pun totul în mișcare pentru a elibera lagărul. Reiner și cu mine plecăm. La Sankt-Georgen mă duc la primar și-i expun planul meu. Îi cer să lase deschisă apărarea antitanc. Cer autorităților, dacă vor ca propria lor comună să fie cuprinsă în operațiile de eliberare, să renunțe la toate armele și toți să se angajeze, în caz că eu voi reuși să ajung în liniile americane, să nu tragă nici un foc de armă. Numai dacă aceste condiții sunt asigurate, eu voi putea să-mi continui drumul dincolo de Sankt-Georgen spre

¹⁷³ Raportul lui Louis Haeffliger (anterior citat).

zona de luptă și să intervin pentru eliberarea comunelor. Aceste garanții îmi sunt absolut necesare pentru a-mi continua acțiunea. Autoritățile aprobă cu căldură planul nostru și ne urează succes deplin. Ne continuăm drumul îndreptându-ne către Gallneukirchen, pentru a merge apoi pe șoseaua cea mare de la Budweiss ca să ajungem la Urfahr, unde noi bănuim că se găsesc americanii. Mult mai repede decât ne așteptam, iată-ne în fața frontului. De departe zăresc un tanc mare echipat cu un tun greu. Opresc mașina și iau un băț, de care leg o cârpă albă pentru orice eventualitate. Îl sfătuiesc pe Reiner să-și lase pistolul în mașină. Înaintăm cu prudență. De asemenea, îl rog pe șofer, un locotenent de la poliția de pompieri din Viena, să ne însoțească, dezarmat și el.

— Nu zăresc nici un soldat. Se văd numai gurile de tun mișcându-se la stânga sau la dreapta. Poruncesc tovarășilor mei să se oprească și înaintez singur spre tunuri, cu drapelul alb în mână, sperând să-i văd în sfârșit pe oamenii, care pândesc în spatele turelelor, venind în întâmpinarea mea. Ușile culisante se deschid și tineri oameni înarmați își fac apariția. Ei se miră văzându-mă și auzindu-mă că le cer, într-o engleză stilată, să mă pună în legătură cu comandantul lor. Unul dintre ei știind germana, traduce îndată cererea mea, care este transmisă

comandantului diviziei a II-a, ce operează în fața orașului Linz. Cererea mea e clară: avangarda formată din tancuri, două sau trei tancuri grele și tot atâtea tancuri ușoare, cu echipajul lor de aproximativ treizeci de soldați americani, și în plus cinci sute de soldați, trebuie să vină imediat să-și asume paza lagărului și să-i dezarmeze pe cei cinci sute de SS-iști care se mai află acolo, ca și pe membrii Volkssturm-ului și trupele de întărire ale poliției vieneze. Îi garantez comandantului american că nu-i de temut nici o rezistență din partea populației civile. Comandantul îmi dă aprobarea prin radio, avertizându-mă că sunt răspunzător pentru viața fiecărui american. Cei doi tovarăși ai mei trebuie să ia loc într-un tanc, un american se instalează alături de mine în Opel, și ne îndreptăm din nou către Sankt-Georgen, urmat de celelalte tancuri. O plăcută surpriză ne întâmpină în această comună. Autoritățile și populația ne copleșesc cu mulțumiri și americanii sunt primiți ca niște eliberatori. Sosirea noastră produce aceeași bucurie la Gusen. În lagărul din Gusen II, mă duc la comandant și obțin cuvântul său că nu va fi tras nici un foc de armă și că ordinea va fi menținută. Dar trebuie de urgență să ne ducem la Mauthausen unde SS-iștii, după informațiile primite, intensifică lucrările de apărare. Trecem totuși prin uzina de avioane de la Gusen, unde le arăt americanilor atelierele

subterane și culoarele pline cu mine. Ne îndreptăm către Mauthausen. Constat cu satisfacție că sistemul de apărare antitanc a rămas deschis. Am avut dreptate să mă încred în populație. Urcăm pe drumul în serpentină care duce la fort și iată că se și vede turnul crematoriului. Ultima curbă a serpentinei e străbătută și îndată ce sosesc în fața comandaturii, drapelul cu crucea încârligată e coborât și drapelul alb e înălțat. Dar revolta ia proporții în lagăr. Deținuții se urcă pe acoperișuri. Ce se va întâmplă? E cazul acum să-i dezarmăm pe SS-iști. Deținuții, în număr de câteva mii, ne susțin. SS-iștii nu sunt prea numeroși pentru a se putea opune. Planul a reușit. Deținuții, desemnați dinainte, iau armele SS-iștilor și-i înlocuiesc în posturile lor. Deținuții înarmați îi păzesc acum pe călăii lor dezarmați. Loviturile paturilor de pușcă plouă peste vechii stăpâni ai lagărelor. Deținuții ies din barăci strigând și ne poartă pe umeri; nu mai putem să ne apărăm de îmbrățișările lor - unul dintre ei se așază pe capota mașinii mele și o mângâie. La amiază, în 5 mai 1945, toți SS-iștii erau dezarmați, de asemenea soldații din „Volkssturm” și trupele de întărire ale corpului de pompieri din Viena. Haosul domnea în lagăr. Deținuții năvăleau în bucătării, jefuiau comandatura. Oamenii se împopoțonau cu mai multe perechi de pantaloni, se certau pentru

cutiile de conserve. Era un du-te-vino de neînchipuit. Eliberați pe neașteptate, acești deținuți se purtau ca o hoardă de sălbatici. Trebuia timp pentru a readuce puțin calm în lagăr. Mă gândeam la propriile mele lucruri. Din camera mea totul dispăruse: geamantan, haine, lenjerie. Dar timpul nu suferă amânare: trebuie să mai eliberăm lagărele de la Gusen I și II. Mă îndrept într-acolo, urmat, de tancurile americane. Dezarmarea se efectuează aici încă și mai repede ca la Mauthausen. Oamenii își depun armele într-o grămadă două bidoane de benzină sunt vărsate peste el și un chibrit, le dă foc. Un cortegiu de mai mult de două mii de deținuți se formează în stradă, dar nu se trage nici un foc de armă. Frații de arme americani îmi strâng mâinile și mă roagă să merg cu ei la Gallneukirchen. Totuși, un deținut încearcă să treacă prin sârma ghimpată. Un american trage un foc de revolver în direcția sa pentru a-l speria. Acest foc de armă este semnalul unei panici generale; se produce un iureș spre sârmele ghimpate. Americanii încearcă zadarnic să oprească exodul din lagăr, așa cum au putut s-o facă la Mauthausen. Garda, compusă din deținuți, este prea slabă. Simțindu-se liberi, captivii se reped peste câmpie spre sate și ferme, ca să-și procure alimente și haine. Au fost zile și nopți de groază. Dar lagărele de la Gusen și de la Mauthausen sunt eliberate; cea mai mare uzină

de avioane din Austria n-a sărit în aer, mașini în valoare de zece până la douăzeci de milioane de franci, au fost salvate; comunele Sankt-Georgen, Gusen și Mauthausen au fost cruțate de război. Problema pe care mi-am pus-o e rezolvată; lagărele n-au fost nimicite, șaiszeci de mii de oameni au fost eliberați atunci când americanii încă nu intraseră în Linz, unde luptele au fost crâncene...

Doctorul Jean Benech este probabil primul deportat de la Mauthausen care a văzut mica mașină albă a lui Louis Haefliger.

— Pe la mijlocul zilei, în timp ce priveam explozia obuzelor spre Dunăre, către Linz, am fost surprinși să auzim un huruit foarte caracteristic, acela al șenilelor¹⁷⁴. Mă aflam atunci împreună cu un ofițer din legiunea străină, polonez de origine, om de o mare valoare și căruia îmi cer scuze că nu-i mai țin minte numele. Ne-am uitat unul la altul și, mărturisesc, mi s-a făcut teamă. Bătălia de la Linz avea oare să continue pe înălțimile de la Mauthausen? Și, fapt nemaipomenit, explicabil numai prin starea noastră de inaniție și printr-un mic delir mintal, îmi amintesc că citam versurile lui José Maria de Heredia.

¹⁷⁴ Mărturia doctorului Jean Benech (anterior citată.)

„Hanibal ascultă meditativ și triumfător
Bocănitul înfundat al legiunilor în mers”.

(La Trébia)

Și acest ofițer francez de origine poloneză zâmbi afectuos. Deodată, văzurăm pe drumul care ocolea Revierul și urca spre lagărul principal, o mașină albă – asemenea cu aceea a tovarășului elvețian, care a venit să caute pe femeile din Ravensbrück și să le ducă în Elveția.

— Această mașină urca încet, în față avea prins un mare drapel alb și în spate urmau două mașini pe șenile americane cu mitraliere, tunuri și tot personalul servant.

— A fost o năvală a infirmilor și a bolnavilor spre sârmele ghimpate, unii târându-se în patru labe într-acolo, în timp ce santinelele din turnurile de pază își pregăteau armele. Momentul a fost tragic. Zece minute mai târziu temnicerii coborau din turnurile de pază în huiduielile deținuților. Unii își primiră soarta pe care o meritau, alții au fost duși la buncăr.

— Vai! Două ore după aceea mașinile blindate americane plecau, lăsând lagărul în voia soartei și sub amenințarea întoarcerii SS-iștilor, care se adunaseră în insula de pe Dunăre, la Mauthausen, sub ordinele lui Bachmayer, comandantul lagărului.

— De acord cu comitetul internațional de Rezistență din lagăr, bolnavii valizi din Revier au

fost înarmați, pentru a se apăra împotriva unei întoarceri ofensive a SS-iștilor scăpați și a unei populații înconjurătoare nesigure. Unii trecură foarte repede prin sârmele ghimpate, pentru a căuta de mâncare prin fermele din împrejurimi, la 500–600 metri de Revier și ținute de familiile SS-iștilor, care fugiseră. Nu se mai găsea nimic, cu toate cercetările întreprinse de camarazii noștri spanioli, cei mai vechi internați, supraviețuitori din Brigăzile internaționale. Situația era tragică chiar pentru oamenii obișnuiți să nu mănânce nimic, apă nu mai era deloc. Morții scoși din barăci, erau aruncați unii peste alții. Putrezeau la soare. Puțină piele pe o grămadă de oase! Nu mai era posibil să se mențină nici cea mai mică aparență de curățenie.

— Bucuria eliberării nu ne mai îngăduia nici măcar ajutorarea bolnavilor.

— Era măreț și îngrozitor?

Un tanc american înarmat cu tunuri și mitraliere apăru la poarta de intrare, urmat de două mașini pe șenile; polițiștii vienezi coboară din turnurile de pază: suntem liberi¹⁷⁵: Toți aceia care cunoșteau intențiile lui Bachmayer respiră ușurați, am scăpat cu bine!

— Un vacarm imens izbucnește; terenul de apel e negru de lume; soldații sunt aplaudați; toată lumea vrea să atingă tancul; se

¹⁷⁵ Mărturia lui Fernand Alby.

îmbrățișează, aleargă; unii dintre noi se duc la camarazii care au rămas în blocuri din cauza slăbiciunii.

— Pe fronton, deasupra porții de intrare, vedem desfășurându-se o mare banderolă, confecționată clandestin de camarazii noștri spanioli, dovedind, dacă mai era nevoie, forța organizației noastre clandestine. Această banderolă, scrisă în spaniolă, salută victoria aliaților, a eliberatorilor noștri. În același timp sunt înălțate la cele două capete ale frontonului, drapelele tuturor națiunilor, de asemeni confecționate clandestin. Comitetul internațional invită un reprezentant al fiecărei naționalități să ia cuvântul de pe înălțimea porții de intrare.

— Îl căutăm pe părintele Jacques dar el este dintre aceia care, grav bolnavi, nu pot să vină pe terenul de apel (evacuat de Crucea Roșie, câteva zile după eliberarea noastră, el muri într-un spital din Linz). Îl căutăm pe „Mimile”; e de negăsit, căci el se ocupă de toate și se află pretutindeni în același timp. Atunci, camarazii îmi cer să reprezint comitetul francez și iată-mă urcat în balcon, unde fiecare ia cuvântul. Când vine rândul meu, eu cer francezilor să rămână cât mai strâns grupați în jurul comitetului lor de rezistență și apărare. Mulțumesc aliaților de a ne fi eliberat și termin strigând: „Trăiască libertatea! Trăiască Franța!”

Atunci aud intonându-se *Marseilleza*, mai întâi ca un murmur, apoi repede tonul urcă și refrenul e reluat de toți: e formidabil! Dintr-odată, ne-am reluat locurile noastre. Rezistența franceză era puțin cunoscută în lagăr; unii, rău informați, ne reproșau capitularea, colaborarea; spaniolii ne reproșau de asemenea felul în care fuseseră primiți la sosirea lor în Franța. Bineînțeles, nu era vorba decât de o minoritate, căci majoritatea camarazilor noștri n-au confundat niciodată responsabilitățile guvernului cu acelea ale poporului francez.

— Văzui o santinelă, un austriac cocoțat în vârful unui turn de pază, demontându-și mitraliera și coborând încet¹⁷⁶. Nu părea îngrijorat. Îl urmării, ieșirăm din lagăr, el trecu prin fața unei șenile americane și zvârli arma. Alți soldați germani treceau, își aruncau pușca și cartușele și plecau mai departe să se alăture unui grup de prizonieri, păzit de doi americani. Nu descopeream nici o emoție pe aceste chipuri de brute resemnate. Ruși, francezi, spanioli, polonezi, urcați în vârful porții celei mari, înălțau drapele și întindeau bucăți de pânză, salutând pe eliberatori; grupuri se formau și cântau imnul lor național. Un tânăr hoț, țigan, șef de bloc, se urcă să înfigă drapelul francez pe baraca noastră și intona *Marseilleza*.

¹⁷⁶ Mărturia inedită a lui Marcel Billon (Archives Amicale de Mauthausen).

Noi îl făcurăm să coboare cu toate protestele mulțimii.

— Justiția deportaților se înscăunează în lagărul morții. Avură loc execuțiile câtorva asasini. Cadavrul sadicului Lagerführer de la Gusen a fost plimbat într-o căruță trasă de doi cai.

Deodată strigăte puternice se auziră dinspre terenul de apel și dinspre marea poartă de intrare, închisă ca întotdeauna¹⁷⁷. Din ajun SS-iștii fuseseră înlocuiți în turnurile de pază cu soldați mai bătrâni din trupele teritoriale și cu paznici municipali de la Viena. Aceasta a constituit o deosebită îmbărbătare, dimineața, când ne-am trezit din somn; se anunțau astfel importante evenimente apropiate. Efectiv, la ora treisprezece, cinci auto-mitraliere americane, se opriră în fața balconului tragic, având deasupra vulturul nazist. Cei câțiva oameni valizi (eu nu eram), care izbutiră să se urce pe acoperișul clădirilor, înșirate pe lângă zidul împrejmuitor, ne confirmară că cinci vehicule cu stea albă staționau în fața lagărului. Cuvintele sunt neputincioase pentru a explica această după-amiază de 5 mai 1945, și ceea ce simțeam cu toții. Doar cuvântul înviere exprimă oarecum starea noastră; când, porțile fiind deschise în sfârșit pe la ora 15, cele cinci tancuri ușoare americane își făcură intrarea pe terenul de apel, imense strigăte neomenești

¹⁷⁷ Manuscrisul inedit al lui Maurice Lambert.

țâșniră din douăzeci de mii de piepturi descărnate, în timpul câtorva minute lungi. Pentru unii acestea au fost ultimele lor cuvinte fiindcă emoția fusese prea puternică și nervii cedau... Dar nenorocirile noastre încă nu se terminaseră, sau cel puțin deziluziile noastre. Prima a fost de proporții. Pe la ora 13, știindu-i pe americani la poarta lagărului, am și început acțiunea de epurare. Care era destul de simplă. Câte zece, cincisprezece sau uneori douăzeci ne îndreptarăm spre blocurile 6 și 7 (cred eu), unde se refugiaseră toate canaliile germane din lagăr, ieri încă șefi de blocuri, kapo, șef de dormitoare etc., într-un cuvânt, toți aceia care, de atâția ani, erau responsabili pentru cei 150000 de morți de toate naționalitățile, recenzați după eliberare. În lagărul de la Mauthausen și în numeroasele sale comandouri repartizate pe teritoriul Austriei. Fiecare brută germană găsită în unul din aceste blocuri era adusă pe terenul de apel. Aveau să dispară în aceleași condiții inumane în care îi omorâseră pe camarazii noștri. Singura noastră armă erau saboții, dar trebuie să spun că numărul nostru compensa cu larghețe, împreună cu furia ce o simțeam, armele rudimentare avute la dispoziție. În fiecare minut, noi grupuri de deportați, având la mijloc un fost călău, soseau pe terenul de apel. Monstrul era doborât, lungit la pământ, și deportații din grup, îl loveau cu saboții,

îl călcau în picioare până îi ieșeau măruntaiele și până când capul nu mai era decât o masă oribilă de carne informă, terciuită. Câte cadavre pe terenul de apel până la ora 14? Cincizeci, șaiszeci, poate mai mult! Era un adevărat măcel. Mă gândesc și sunt convins că, dacă americanii nu ne-ar fi împiedicat, toți ar fi fost uciși până la căderea nopții. Dar, unii dintre acești bandiți izbutiră, cu complicitatea bătrânilor gardieni din turnurile de pază, să se strecoare prin gardul de sârmă ghimpată și să înștiințeze pe comandantul american, care îndată ordonă micii sale trupe să intre în lagăr cu cele cinci automitraliere.

— Belgianii reuniți cu francezii în blocul carantinei numărul 17, veneau să-și ia, după ciomăgeala obișnuită zilnică, sărmanul lor prânz¹⁷⁸. La data aceea rația consta - dimineața, dintr-un sfert de litru de cafea de malț la prânz, dintr-o supă chioară și seara, dintr-o pâine de un kilogram pentru optsprezece oameni, mai întotdeauna fără cel mai mic supliment. Cu tot acest regim de înfometare, moralul era excelent.

— Era aproape de amiază. Mă aflu în afara blocului, gol până la brâu, pregătindu-mă să-mi fac „controlul zilnic al păduchilor”. Deodată, aud: „Americani... Americanii intră în lagăr!” Eu și vecinii mei ne privim nehotărâți, sceptici,

¹⁷⁸ Mărturia maiorului Lavry, fost șef de cabinet al ministrului de război belgian. Archives Amicales de Mauthausen.

speriați chiar. N-o fi încă una din acele vești de la Radio-Barbelés, cum mai cunoscusem atâtea? Dată fiind starea noastră de slăbiciune, ar fi oare potrivit să riscăm încă un drum inutil dincolo de zidurile electrificate ale carantinei? Dar îndată, totul „se pune în mișcare în blocul nostru”. Oamenii par împinși de resorturi invizibile, se ridică în picioare și... năvală înspre poarta de ieșire a carantinei, nu fără a-l fi îmbrâncit pe cerber, înarmat cu eterna sa „bătă”, care ne interzicea ieșirea din bloc, și, după ce i-am ocărât zdravăn pe patru camarazi, care transportau cadavrele altor doi dintre-ai noștri spre crematoriu. Cum s-a putut întâmpla așa ceva atunci când, cu câteva minute mai înainte, riscam, în fiecare moment, o moarte cruntă din partea naziștilor? Acesta este secretul organizației prizonierilor.

— În mijlocul balconului de la poarta de intrare, între cele două turnuri, unde văzusem adesea cum se puneau mitralierele în poziție de tragere înaintea apelurilor... un soldat cu cască și în haine kaki... apoi un al doilea, și un civil. Englezi? Americani?... și civilul ăla? Jos, SS-iști, soldați din Volkssturm își smulgeau nasturii, epoleții de pe umeri. Sunt amestecați, cu mutre vinovate, în mijlocul deținuților care nu mai pot de bucurie și încă nu se gândesc să se răzbune imediat pentru brutalitățile pe care chiar ieri, ei le

aplicau plini de cinism fiecăruia dintre noi. E un vis sau o realitate? E într-adevăr tăvălugul irezistibil al națiunilor democrate care vine să dărâme poarta grea de la Mauthausen? Nu știu ce să gândesc. Întreb, mă informez. Unii mă bruftuiesc. Mi se răspunde în germană, în cehă, în franceză. „Iată-i. Au sosit! Suntem liberi...” Îmbrățișări la întâmplare... Încetăm să mai fim logodnicii perpetui ai morții, vom trăi... Ce explozie de sănătoasă democrație, ce manifestare a fraternității... Lângă mine se află doi institutori prieteni de ai mei: unul din Sarthe și unul din Vendée. Adelet și Bossy, care au fost cei mai buni tovarăși ai mei de captivitate. Primul își șterge ochii pe umărul meu și-mi strigă, plângând în hohote: „Jean, s-a sfârșit!” Charles Bossy, care mă strânge după aceea în brațe, îmi țipă în urechi: „Jean, astăzi e 5 mai. Sunt doi ani de când te afli în acest infern și astăzi e ziua eliberării!”

— Atunci poarta cea mare de la intrare se deschide sub presiunea irezistibilă a deținuților însetați de libertate și fericiți să-i aclame pe acești soldați luptând sub drapelul înstelat care, într-o clipă și cu cinci blindate, au izbutit să elibereze douăzeci de mii de prizonieri...

Comitetul internațional a luat hotărârea să-i execute pe cei mai mari criminali dintre SS-iști și dintre cei de „drept comun”¹⁷⁹. Americanii nu

¹⁷⁹ Manuel Razolo și Mariano Constante (*Triangle bleu*).

împărtășeau întrutotul această părere și astfel câteva tancuri americane au pătruns în interiorul lagărului ca să-i împiedice pe sovietici sau pe iugoslavi de a-i executa pe unii dintre călăii lor. Ajunseră chiar să-i închidă în barăci păzite de o santinelă. Această situație a durat până la repatrierea totală a acestor deportați.

— În noaptea de 5 spre 6 mai i-am executat pe câțiva kapo: Marion, de la Baukommando, Sony, de la carieră, Pezan și alți cinci ale căror nume îmi scapă. Alții au fost executați din cauza nenumăratelor crime comise de ei: șeful barăcii 13, poreclit „Lalanda”; un căpitan din trupele de asalt ale lui Hitler, șeful Gestapoului Rude, căpitan SS Diethelm, Unterscharführerul Voska, Rapportführerul Goffler, ca și Thomas, asasinul de la Gusen.

— Comandantul Ziareis, recunoscut în timp ce umbla îmbrăcat în civil, a fost făcut prizonier și condus în lagăr, unde i-au luat interogatoriul Marsalek și Boix. N-a avut o atitudine curajoasă, recurgând la subterfugii și smiorcăindu-se, susținând că el nu era responsabil și că el nu făcea decât să îndeplinească ordinele guvernului său. El a fost executat de un militar american de origine cubană, care-și luă asupra lui sarcina de a face dreptate și scuti astfel autoritățile americane de a interveni împotriva deportaților.

— A.M.I. (Aparatul militar internațional al deportaților) ocupă imediat toate depozitele de arme și de muniții, armureria, garajele, magaziile de alimente, centrala telefonică și toate punctele esențiale¹⁸⁰. În același timp stabili o linie de protecție în jurul lagărului și totodată o linie de supraveghere și un serviciu de patrulare, pentru a împiedica ieșirea elementelor necontrolate, a menține ordinea și a înlesni încadrarea oamenilor înarmați. Toate mijloacele de transport sunt rechiziționate și câteva detașamente sunt trimise în satul Mauthausen, pentru a controla drumurile, a ocupa poșta, podul peste Dunăre și debarcaderul. Postul de radio, a cărui utilizare fusese prevăzută, este din nenorocire inutilizabil.

— Pe înserate, securitatea lagărului e fapt îndeplinit. Dispozitivul de apărare dispune de cincisprezece mitraliere grele, douăsprezece F.M., câteva zeci de Panzerfäuste (bazuka), 80 de mitraliere ușoare, revolvere, câteva mii de grenade și mai mult de 3000 de puști. Aceste arme sunt purtate de 3500 de viteji, disciplinați, bine încadrați care știu să le folosească inteligent și cu sânge rece, și gata să moară decât să se predea. SS-iștii pot veni, vor fi bine primiți.

— Mai există unele mici grupuri de oameni necontrolate, care se ocupă îndeosebi să

¹⁸⁰ Raportul spaniol asupra organizației militare internaționale de la Mauthausen.

organizeze un jaf, momentan imposibil de evitat, dar ei nu constituie un pericol pentru menținerea ordinii. De altfel, în decursul nopții, ei vor fi dezarmați și internați în lagăr. Sovieticii, care nu glumesc atunci când e în joc disciplina, împușcă pe trei dintre ai lor, care s-au îmbătat și au comis fărădelegi în fermele vecine.

— P.C. primește, în cursul nopții, informații asupra primelor ciocniri în satul Mauthausen. Elemente naziste și SS-iști izolați trag din interiorul caselor și rănesc pe câțiva dintre ai noștri. În același timp, venind de pe celălalt mal, SS-iștii se apropie și cer liberă trecere pentru comandantul Bachmayer și trupele sale, crezând fără îndoială că au de a face cu miliția locală. Câteva rafale mătură podul și îndată un foc îndârjit pleacă de pe celălalt mal.

— Plouă. Noaptea este neobișnuit de întunecoasă. Se instalează posturi avansate. Patrulele cercetează terenul; câteva elemente SS-iste, mai mult sau mai puțin bine camuflate, sunt prinse. Comandamentul reacționează energic împotriva zvonurilor false. Mai ales împotriva aceluia relativ la sosirea SS-iștilor de la Gusen. O patrulă trimisă în recunoaștere stabilește că e vorba de polițiștii din Viena care, dimpotrivă, au evacuat acest lagăr, după ce au aflat de eliberarea Mauthausenului.

— Un civil este arestat în timp ce povestește că o divizie SS venind din Cehoslovacia, se îndreaptă spre lagăr. Conducătorul P.C., el mărturisește că unii dezertori din Wehrmacht i-au spus într-adevăr că aceste forțe soseau, dar în direcția orașului Linz. El se grăbise de a răspândi vestea că această divizie se îndrepta asupra noastră, în speranța de a ne vedea că o luăm din loc, căci fermierii din împrejurimi, bine prelucrați de propaganda nazistă, au mare teamă de bandiții bolșevici, cum suntem noi în ochii lor.

— Detașamentele din sat sunt întărite, fortificațiile care domină împrejurimile satului și ale Dunării sunt puternic ocupate. Patru mitraliere, trei F.M.-uri și câteva Panzerfäuste țin sub focul lor podul, drumul dinspre Enns care duce la debarcader și malurile fluviului. O nouă tentativă de a trece podul este respinsă, inamicul suferă pierderi grele. Câteva case ocupate de SS-iști și de alți naziști sunt înconjurare și luate cu asalt. Prizonierii sunt îndreptați spre P.C. Ei sunt pedepsiți; nu vor mai asasina niciodată. După această operație de curățire, detașamentele sovietice și spaniole, care apără podul, și detașamentul ceh, care deține debarcaderul, se simt mai bine; spatele lor nu mai este amenințat decât de câțiva pușcași inamici ale căror împușcături se fac din ce în ce mai rare și se vor stinge în cursul nopții. Capturăm un vas încărcat

cu alimente și câteva camioane care transportă în lagăr încărcătura vaporului, care ne va fi foarte utilă în zilele următoare.

— Câteva echipe restabilesc legătura telefonică cu Gusen unde, din lipsa unei organizații disciplinate cum e A.M.I., cam douăzeci de mii de oameni se află în plină dezordine. Depozitele de alimente au fost jefuite. Au izbucnit încăierări, terminate cu morți și răniți.

— Comandantul Miguel cheamă la telefon pe șefii polonezi și li se adresează într-un mod energic: ei trebuie să înființeze imediat o organizație internațională a lagărului, să împartă armele și să asigure ordinea. Numai în aceste condiții precise expedierile de alimente vor urma primul transport, deja plecat. În ce privește teroarea, ei sunt somați s-o înceteze și vor fi făcuți personal răspunzători pentru moartea camarazilor, de orice naționalitate ar fi aceștia. Aceasta puse capăt exceselor. Dar era prea târziu pentru a împiedica dezordinea. Camioanele cu alimente sunt luate cu asalt înainte de a fi descărcate; orice altă expediție este suspendată.

— În timpul dimineții, aproape toți sovieticii, cehii, spaniolii, francezii și iugoslavii părăsesc Gusenul și vin să se pună sub protecția Mauthausenului.

— Pe la miezul nopții, comandantul Lavin, și doi ofițeri austrieci sunt trimiși la Linz, cu

misiunea de a stabili legătura cu forțele americane, de a le face un raport asupra situației din lagăr și de a le da indicații asupra pozițiilor pe care le ocupăm pe Dunăre și în sectorul Mauthausen.

— La ora unu noaptea, în 6 mai, un detașament, plecat din Gusen, întâlnește câteva posturi înaintate americane la câțiva kilometri nord-vest de Sankt-Georgen, adică la aproximativ douăzeci de kilometri de lagăr. Aliații nu-și vor continua înaintarea, decât ziua. E de dorit ca să nu întârzie. Comandantul prevede că în timpul zilei luptele pentru pod vor deveni violente și munițiile s-ar putea să ne lipsească. Rămâne ultima soluție de a-l face să sară în aer; explozibilele au și fost puse de SS-iști cu câteva zile în urmă. Dar Miguel nu se va hotărî decât în ultima clipă, căci el vrea pentru A.M.I. onoarea de a-l reda intact aliaților. Aceasta este singura cale care traversează Dunărea între Linz și Krems, ceea ce înseamnă cam 135 de kilometri. De aici rezultă importanța sa strategică și utilitatea sa de mai târziu.

— În zorii zilei de 6 mai, câțiva responsabili ai organizației spaniole merg să cerceteze pozițiile noastre de pe Dunăre, punct nevralgic al apărării lagărului. Mașina lor este atacată cu focuri de mitralieră; unul dintre ocupanți este ucis, ceilalți patru sunt răniți. Singur Montero este neatins și

prezența sa în sat, unde va rămâne până la sfârșitul operațiilor, întărește soliditatea dispozitivului nostru. Curajos, neobosit, el e pretutindeni, dând instrucțiuni pentru cel mai bun amplasament al armelor automate care, noaptea, fuseseră așezate aproape de pod, în locuri prea descoperite. Împreună cu Espi, tânărul șef al detașamentului care susținu primele atacuri, el se află mereu în punctele principale amenințate, dirijând tragerea și exaltând, prin prestigiul și curajul său, moralul și entuziasmul luptătorilor.

— Odată cu ziua, puternice concentrări inamice sunt observate în triumghiul Enns-Sankt Valentin-Sankt Pantaleon, pe malul drept. Sunt identificate, acestea sunt fostele garnizoane de la Mauthausen și Gusen, prin faptul că ele nu au artilerie, nici tancuri, din fericire pentru noi. Dar nu se explică îndârjirea lor de a voi să treacă fluviul. Acești criminali sunt prea lași pentru a ieși înaintea rușilor, pe care pretindeau să-i înfrunte. Fără îndoială caută să se camufleze împreună cu familiile lor care se află prin împrejurimi.

— „Truppen-Revier” (infirmieria SS) este transformată în spital de campanie, unde răniții noștri sunt obiectul unor atente îngrijiri din partea doctorilor și infirmierilor repartizați la această sarcină de onoare.

— Dimineața înaintează. Pe toate drumurile venind din est și din nord-est, sosesc fugari din

Wehrmacht. Ei se predau și se lasă dezarmați. Un mic detașament înaintat face astfel prizonieră o întreagă companie. La amiază, mai mult de șapte sute de prizonieri germani sunt în mâna noastră, dintre care mulți din contingentele de milițieni și din unitățile „Frontului de muncă” întrebuințate la fortificații. Ne vedem obligați de a-i pune în libertate sau de a-i îndrepta spre Linz, unde se află americanii. Nu ne putem permite luxul de a-i hrăni.

— Sute de noi combatanți din A.M.I. intră în rânduri. Din nenorocire, trupele noastre nu au prea multe muniții și acest lucru preocupă comandamentul. Sunt date ordine ca trupele de protecție care înconjoară lagărul să nu păstreze decât dotările strict necesare; restul va fi îndreptat spre pozițiile noastre de pe Dunăre.

— La începutul după-amiezii, comandantul Lavin, care fusese trimis la Linz împreună cu doi ofițeri austrieci pentru a stabili legătura cu aliații, se întoarce supărat și dă lămuriri despre misiunea sa. O patrulă americană îi arestase și-i dezarmeze cu toate explicațiile date, refuzând să-l deranjeze pe ofițerul lor care dormea. Ei au fost închiși într-o cameră și n-au putut să vorbească comandanților decât la ora 9 dimineața. Americanii nu sunt în măsură să precizeze la ce oră vor fi la Mauthausen, dar ei vor sosi cât mai rapid posibil și vor ca podul să fie apărat.

— Pe la ora 4 după-amiază, după ce un nou asalt asupra podului fusese respins, situația fiind asigurată, se procedează la o lărgire a organelor de conducere ale A.M.I.-ului și la crearea comitetelor naționale, unde sunt reprezentate toate tendințele politice. Statul-major, sub ordinele maiorului sovietic Pirogov, este reorganizat. În el figurează acum colonelul austriac Codre și un alt ofițer care nu făcea parte din A.M.I. Comandantul Miguel a transmis comanda supremă colonelului Codre.

— Fiecare stat-major național se reorganizează și formațiile militare încep să se transforme în unități regulate naționale, cuprinzând aproape totalitatea oamenilor valizi într-o mică armată încadrată solid și disciplinată.

— La ora 5 după amiază noi detașamente pornesc să efectueze schimbarea forțelor din sat și de pe pozițiile înaintate. Acestea sunt citate pe ordinea de zi pentru a fi înfruntate, timp de douăzeci și patru de ore, toate asalturile SS-iștilor, în cursul unei nopți deosebit de grele și în ciuda lipsei de alimente. De asemeni sunt citate câteva cazuri individuale; și Suner și ceilalți mecanici care, la garaje, s-au întrecut pe ei înșiși, reparând mașinile și lucrând fără întrerupere pentru a menține transporturile și comunicațiile la dispoziția comandamentului.

— La ora 18,30, avangărzile americane ajung în lagăr și, puțin după aceea, ocupă satul.

— În acest moment, situația este următoarea: desperată pentru inamic pe celălalt mal al fluviului, bătând în retragere sub presiunea rușilor la est și la sud-est și a aliaților la vest și sud-vest. La nord, Dunărea și pozițiile noastre, pe care unele grupe le mai atacă încă cu speranța zadarnică de a le străpunge. Misiunea s-a încheiat, trupele americane asigură apărarea. La ora 19 se dă ordinul general de retragere către toate forțele care se află pe malurile Dunării, de-a lungul drumurilor și în sat. Apoi către toate celelalte.

— Deportații predau armele americanilor și reintră în lagăr, care vibrează de entuziasm și voieșie.

— La 7 mai, avem satisfacția nemărginită de a asista la ultimele lupte. În fața noastră, pe câmpia de dincolo de Dunăre, patrulaterul de câțiva kilometri, încă ocupat de SS-iști, se îngustează implacabil. Nici o scăpare nu mai e posibilă; călăii trebuie să se predea sau să moară. În orice caz, ei își vor ispăși crimele. Armatele sovietice și americane au făcut joncțiunea pe câmpul de luptă. A doua zi, un soldat de cavalerie rus, cu pistolul mitralieră în mână, face de gardă pe malul drept, iar un american pe malul stâng.

*Și dacă toți și-ar da în vileag picioarele
ciuntite ori răni tot n-ar putea grămadă cu a
noua groapă-n chin să se măsoare.*

Dante: *Divina Comedie*
Infernul Cântul XXVIII¹⁸¹

Mauthausen nu era decât capitala unui imperiu. Șaptezeci și două de lagăre sau comandouri depindeau de administrația lui.

Între ele exista un raport de dependență exemplar, servil, zelos.

Universuri uitate, deoarece puțini martori au supraviețuit spre a povesti, spre a ne informa.

Și dacă e adevărat că infernul se compune din nouă cercuri¹⁸², universul Ultimului Cerc, era lăsat doar pe seama (aproape totdeauna mai mult decât la Mauthausen) lașității ucigașilor.

Universul carierelor – alte cariere cu alte capcane decât cele „186 de trepte”; universul șantierelor, al tunelelor, al uzinelor; universuri strategice strivite de bombe.

Universul celui de al „Nouălea Cerc”: Gross-Raming, Modling, Peggau, Steyr, Sankt-Valentin, Melk, Ebensee, Wiener Neudorf, Loibl-Pass, Linz, Gusen...

¹⁸¹ Traducere de Eta Boeriu. – *Nota trad.*

¹⁸² Aluzie la cele nouă cercuri din care era alcătuit „Infernul” lui Dante.
– *Nota trad.*

Anexă

Un bruion pregătind calculul impozitului asupra cifrei de afaceri și întocmit de directorul adjunct al D.E.S.T., Karl Mummenthey, ne dă posibilitatea să apreciem „rentabilitatea” carierelor. În acest domeniu, Mauthausen trebuie să ocupe primul loc¹⁸³.

Cifrele de afaceri ale carierelor de granit				
	1941	1942	1943	1944 (ian.-oct.)
Auschwitz	901600	874300	865700	568900
Flossenbug	657300	966800	2279100	6890800
Gross-Rosen	686200	767700	813800	761500
Marburg	723900	389100	893300	580900
Mauthausen	1578100	1522000	3008100	11029700
Natzweiler	-	765100	809600	1171600

Cifrele de afaceri ale cioplirii pietrelor			
1941	1942	1943	1944 (ian.-oct.)
13200	474000	2097600	2507809

Tehnoredactor: FLORIAN SĂPUNĂRESCU
Format 16/54X84. Coli editură 17,86. Coli tipar 19.

¹⁸³ Joseph Billig. „Les camps de concentration dans l'économie du Reich hitlérien” (anterior citată).

Bun de tipar 18 februarie 1983. Apărut – februarie 1983.

Comanda nr. 9117/20400 Combinatul poligrafic „Casa
Scânteii